af J. Friedbiff
tia
p. J. Dr

S. 580.

Basil Harrington Soulsby.
e C. C. C. Oxon.

Soulsby no. 3841, p. 367-371.

Vecko-Skrift

För

LÅKARE

Och

NATURFORSKARE,

III:dje BANDET.

STOCKHOLM,
Tryckt uti Kongl. Ordens-Tryckeriet.
År 1782.

BRITISH MUSEUM
NATURAL HISTORY

WECKOSKRIFT

För

LÅKARE och NATURFORSKARE.

Tredje Bandet.

Utdrag af et Bref från Doct. Joh. David Schöpff, Tyſk Fält-Medicus i America, angående Opii verkan i Veneriſka tilfällen; inſändt från Göttingen af Herr Doct. Gideon Herman De Rogier: (*)

- - Ingen ting ſynes mig vigtigare at härifrån meddela i Medicinſka vågen, än *Opii underbara kraft i Veneriſka Sjukdomar.* - - En uptäckt, hvilken, ſom många andra, ſkedt af en ſlump, men ſom nu mera, et helt år, genom mångfaldiga förſök blifvit ſtadfäſtad och näſtan allmännt kunnig. - - En ung Engelsman hade ganſka länge varit plågad af de ſvåraſte tilfällen, ſom det Veneriſka giftet kan upväcka, i ſynnerhet mycket elaka Sär. Han hade fåfångt ſökt hjelp hos de båſta Läkare och fåfångt brukat alla bekanta medel. En myckenhet *Mercurius* var på alla

(*) F. Svenſk. Reter nu utomlands och har redan beſökt Skottland, England, Nederländerne, Frankrike m. m.

fått brukad utan verkan. *China*, *Mineral-vatten*, *Mjölk*, *Landluft*, *Motion* - - med et ord, allt hvarigenom lindring kunde vån-tas, voro redan fåfångt försökte. Beständigt fortfarande plågor och tillika ångsian öfver et så olyckligt öde utmärglade alla krafter och berövade honom all sömn. - - Under detta gaf man honom *Opium*, mera af med-lidande, än i hopp af någon fördelaktig ver-kan. Han började taga det gran-vis, men ökade immerfort dosis däraf. En återvunnen sömn, som uplifvade denna usling, var et tilräckeligt skål at fortfara. Man blef snart varse at såren fingo et bättre utseende; den odrägeliga vårken uphörde tillika med de öf-riga tilfällen, och man fann således med stör-sta förundran, at detta medel hade en ver-kan som vida öfvertråffade allt hvad Läkare-na hade väntadt. - - Det behöfdes ej nya motiver at fortfara med *Opium*. - - Innom kort tid hade Patienten den obeskrifveliga glädjen at se sig aldeles räddad ur sitt förtvif-lade tilstånd. - - Detta är den otvifvelagtiga händelse, som bör väcka förnöjelse och up-märksamhet hos hvar och en ömtänkt och välsinnad Läkare.

Förleden vinter var et ovanligen stort an-tal Veneriska Patienter i Kongl. Lazarettet hårstädes, som är under Doct. GRANT's vård. De måsta hade hårdnackade och ohyggeliga sår, som genom vanliga *Quickſilfvers-medel*

ej

ej kunde hjelpas. D:r Nooth, ſom är Öfver-Intendent öfver alla Kongl. Lazaretterna i *N. America*, och ſom perſonligen känner den ofvannämde, genom *Opium* curerade unga Engelsmannen, rådde ſtraxt at här förſöka ſamma medel. Til den ändan utſöktes ſå många Patienter man kunde få, ſom voro i det närmaſte i lika omſtändigheter. Man gaf ſomliga af dem *Mercurius* och ſomliga *Opium*. Man började med et, ökandes ſedermera på, til 5, 6, 8 gran eller mera, om dagen. De ſjuka befunno ſig ganſka väl däraf. Ingen onaturlig ſömn, utan en ro och befrielſe från alla plågſamma känſlor viſte at detta medel var det bäſta man kunde uptänka, emedan de nu befunno ſig bättre än någonſin tilförene, ehuru de ſjelfva ej viſſte hvad man gaf dem, ſå at deras inbildning ej kunde göra något til ſaken. Det gick ganſka fort med lindringen af alla tilfällen hos dem ſom togo *Opium*, och därföre började deras kamrater, ſom ännu puſtade under den långſamma *Mercurial-Curen*, at bedja om ſamma ſlags Piller. Detta blef dem beviljadt och de blefvo alla fortare friſka än man någonſin kunnat föreſtälla ſig. - - Beſynnerligt är at *Opium* här ej bringar ſtolgången i någon ſärdeles ordning. De ſjuka hade dageligen och ordenteligen ſin öpning, ända til dem ſom togo 10 à 15 gran om dagen, och om någon förändring däruti hände, ſå var den hulpen med en ringa doſis af Salt.

Jag var ſjelf åſyna vitne til de måſta förſöken på Kgl. Hoſpitalet och til deras lyckliga utgång. Jag har ſedermera åfven därföre följt ſamma methode i de tilfällen ſom vid vår Corps förefallit, och det med lika lyckelig utgång. Följande Caſus är et bevis däraf:

En Mousquetaire blef i September Månad förledit År bragt til Lazarettet. Genom en *Gonorrhée* ſom han ſökte at dölja, upkom en ſå håftig inflammation på *glans* och *præputium*, at de redan voro brandiga då han inkom. Vid förſta beſiktningen på Hoſpitalet föll *præputium* och en del af *glans* ſtraxt bort. Nåſtan halfva *penis* var redan angripen af brand, och reſten håftigt inflammerad. Stanken var odrågelig. Patienten hade feber och var ganſka matt. Han hade tilförene varit min Patient för en beſynnerlig ſvullnad och beſvårlig kånning i högra Hypochondrio, ſom han ſig genom lyftande ådragit och ſom ganſka långſamt minſkades, utan at aldeles blifva botad. - - I närvarande tilfälle årnade jag gifva honom *China* både in- och utvärtes för *Gangrène* ſkull; Men ſom jag påminte mig at man nyligen funnit *Opium* åfven i detta affeende göra mycken nytta och denna *Gangrène* åfven upkommit af en *Veneriſk orſak*, ſå beſlöt jag med ſå mycket mera ſkål at här förſöka deſs kraft. Jag lät på ſtället applicera *Gröt-omſlag* fugtade med *Olja* och

Lau-

Laudanum och gaf Patienten invärtes 1 gran *Opium* 4 gånger om dagen; Inflammation och ſpänningar i bakre delen af *penis*, ſom förut hade varit mycket plågſamma, förlorade ſnart ſin förmåga at hindra honom från ſömn. Han ſof förſta natten redan rätt ſtilla. Vårken lade ſig, han hade ſin ordentliga öpning. På 3:dje dagen var inflammation anſenligen minſkad; Mera af det angripna afföndrade ſig, och fortfor detta ſå, at 6:te dagen var inflammation aldeles borta och reſten af *penis* hel ren. Alt ſåg väl ut och liknade ſig til läkning. *Gröt-omſlagen* bortlades. Man förbandt ſåren förſt torrt och ſå med ſimpla *Balſamiſka ſaker*, men continuerade immerfort med *Opium* invärtes. En fullkomlig läkning följde innom några dagar, utan några, hvarken Veneriſka, eller andra ſvårigheter. - - Utur min Dagbok kunde ännu åtſkilliga exempel anföras på *Chancres* och *Veneriſka elaka ſår* på åtſkilliga delar af kroppen, ſom blott genom detta medel blifvit läkte, om det ej blefve för vidlöftigt: Men ſå mycket bör jag tillägga, at jag förſäkrar det på 10 Månader ingen af alla mina Veneriſka Patienter tagit *et enda gran Mercurius*, och at jag ännu ej har haft någon orſak at bortbyta *Opium* emot detta medel.

Anmärkning.

Man lärer af ofvannämde förſök, at *Veneriſke Rhevmatiſmer* både kräfva och häfvas

genom *Opiater*, men i *tilräckelig* och *stigande doſis*; den förmånen kan ingalunda vinnas genom farhåga och ſmå doſes. När en ſvår *Rhevmatiſk ſpaſm* häfves, ſå återtager den välvillige naturen ſtraxt ſina rättigheter, *nutrition* får ſke och *maraſmen*, ſom ofta af *ſpaſtiſka ſnörpningar* underhålles, förſvinner ſmåningom. Detta har ofelbart ſkedt i förenämde Caſus och därigenom låra deſſe ſvåra *Veneriſka anfall* blifvit botade; men i min öfvertygelſe bör däraf icke dragas den ſlutſatſen at *Mercuren* är kraftlös eller onödig i Siphilis; (et tänkeſätt ſom ſå lätt vil inſmyga ſig hos unga och mindre årfarne Läkare). Spaſmens uphåfvande genom *Opium* har oftridigt beredt den lyckeliga utgången hos Mouſquetairen, når man tillika påminner ſig deſs vårkan emot *Gangrèn*. I *primitiva ſymptomer* ſåſom denna, är *Mercuren* onödig, och i ſvåra gamla conſecutiva Veneriſke ſymptomer är det icke heller något nytt at man ofta botar dem med annat än *Mercur*, ſom dageliga årfarenheten och trovärdige Auctorer, en *v.* SWIETEN, en FABRE m. fl. intyga; man påminne ſig endaſt hvad med *landlefnad*, *friſk luft* och *rörelſe*, *Conium*, *Tinct. Colocynthidis*, *Decoct. cort. Mezerei*, och *Sasſaparillæ* m. m. ofta uträttas.

Oagtadt deſſe påminnelſer kan detta nya förſök med *Opium* ej annat än recommenderas, och framtiden lär närmare utſtaka om

dårmed något vidare, ån visse symptomers lindring, kan vinnas.

J. L. Odhelius.

Bref til - - - - ifrån Herr Assess. Doct. Sv. Hedin, dat. Schlesvig den 1 Februarii 1782.

Jag har haft godt tilfälle at underrätta mig om Medicinens tilstånd i Köpenhamn, och Dannemark i allmänhet; och är det visst at i anseende til både stora och förträffeliga inrättningar, kan Läkare-vetenskapen här täfla med sjelfva Engeland, hvarest man allmänt kommer öfverens at de bästa Hospitaler finnas. En resande ser icke utan största nöje och förundran det stora och väl inrättade *Fredrics Hospital*, som är en lika så stor äresstod åt sin afledne höga Stiftare, som sjelfva den präktiga *Statû Equestre*, hvilken blifvit Honom, så för denna, som flera stora inrättningar af Ostindiska Compagniet uprest. Mängden af sjuka som i detta Hospital intages, beqvämlighet, skötsel, snygghet, alt är oförlikneligt. Första Kgl. Danska Lif-Medicus Herr Conference-Rådet *v.* Berger, som igenom sin nit för Vetenskapen hos en stor Konung förmådt denna inrättningens både början och fullbordan, förtjenar icke mindre sina Landsmäns, ån hela Vetenskapens beröm

och högagtning. Herr *v.* BERGER är en Man af fårdeles insigter. Om hans hälsa och svaga hörsel tillåto honom at med lika låtthet umgås med främmande, som hans umgångssätt är vårkeligen lätt och behagligt, så voro Hans hus den bästa Schola för en resande. Det är med en utmärkt höflighet Han emottager främmande, och det fants intet af hvad som hör til kundskap och vettgirighet, som Han icke igenom sina bekantskaper skaffade mig tilfälle at känna. Sjelf är Han dageligen sysselsatt med Practique, och är, som vår Archiater BÄCK, de fattigas tilflyckt i nöden. Vid Kgl. Hofvet är Han biträdd af Hr. Lif-Med. AASKOW och GULBRAND, hvilka bägge, utom stort apointemens, hafva den förmon at skiftevis göra tjenst. Vid Hofvet äro utom dessa, Hof-Medicus Herr Professor TODE och Hof-Chirurgus, Justitiæ-Rådet Herr KÖLPIN, bägge hvar för sig rätt namnkunnoga. Med Professor TODE hade jag tilfälle at göra närmare bekantskap. Han har ej mycken Practique, men är desto flitigare at skrifva. Utom sitt Bibliothek, utgifver Han på Danska en espece af *Gazette de Santé*. Vi talte något om de lärda disputer hvari Han råkat. Ibland dem lär Han dock för mera moderat skrifart, så mäst berömma Hr. Assessor ODHELIUS, och med desto starkare Penna vända sig emot Hr. Hof-Rådet och Professoren GRÜNER i Jena, som i sin *Almanach für Aerzte*

und

und Nicht Aerzte aus Jahr 1782, *i en artikel: Ueberſicht der Mediciniſchen litteratur vom Jahr* 1780 *bis Oſtern* 1781, angripit Honom nåſtan ofördkåmt för ſin *Erleichterte kentniſs und heilung Eines gemeinen Trippers.* Det år vårkelig ſkada at Hr. Hof-Medicus och Prof. TODE med ſin flit at gagna och uplyſa, råkat i desſa diſputer, ſom ju mer de upreta ſinnena, blifva deſto vårkſammare at gifva Allmånheten oanſtåndiga critiquer i ſtållet för nyttiga och vackra afhandlingar. Herr Hof-Medicus TODE år ung ånnu, kånner ſpråken ganſka vål och har nog mod at möta ſina Antagoniſter, få at jag lofvar ofs med viſshet at Han icke förſt lågger vapen ned. — Chirurgiæ Profeſſoren Hr. CALLISEN år en af de ſkickeligaſte Practici och i ſina vetenſkaper berömd Lårare; Han har tillika med Kongl. Lif-Medicus AASKOW, inſigt öfver Marin-Hoſpitalet, ſom redan nu intager et ſtort antal ſjuka, men ſom då det nya och vackra Stenhuſet blir inredt, hvilket redan för et par år ſedan blifvit updragit, lårer få knapt ſin like. Hr. Profeſſor CALLISEN lår ſnart in *act. Societ. Med. Hafnienſ.* gifva en vacker relation om förflutna årets *febr. putrid. nervoſ.* dåri han med ſtörſta framgång gifvit *Camphert* til $\frac{1}{2}$ *Dr. och dårofver i timmen*; åfven ſom Herr Profeſſ. mycket berömde *Senapens invårtes bruk* i desſa febrar.

Profeſſor SAXTORF år allmånt kånd, men hans höflighet emot fråmmande förtjenar ock-

få at omtalas. Som ung och i sina bästa år är det intet underligt om han dageligen kan hafva de bästa tilfällen at gagna, då man känner hvad makalöst tilfälle han därtil äger, både i anseende til den vackra inrättning han föreståt, som i anseende til sin egen välmåga. *Barnsbörds-Huset* är rymmeligt, men i den delen gifva vi våra grannar föga efter. Oagtadt den goda tilsyn, hvilken icke felar, händer dock här at en *puerperal-feber* inritar sig och utan at Medicinen känner något specifiqt medel, innom några dygn bortrycker de annars friskaste Barnaföderskor. Professor SAXTORF trodde at orsaken til denna, endast på stora Barnsbörds-Hus kända feber, borde sökas i luften och at förmodeligen de til så mycken ymnoghet från Barnaföderskor bortgående vätskor inficiera kläderna, och at denna feber icke förr kan lindras, än alla slika stöteftenar tilfylleft undanrödjas. Det är för en tid sedan, under företräd. Prof. tilsyn, som denna feber gjordt et faseligt inbrott, och voro de sjuka jag nu såg aldeles af lika symptomer angripna med dem som 1777 hos oss til så ovanligt antal på *Publique Barnsfångshuset* bortdödde, hvilket jag så mycket nogare känner, som jag den tiden var ibland de tjenstgörande. Denna feber förtjenar at särskilt afhandlas, såsom en både til början och fortgång särskilt, och ännu icke rätt beskrifven feber; Jag hoppas Prof. SAXTORF i

den

den delen ſnart lår fullgöra vår önſkan. Som *Publique Barnsbördshuſet* år i ſamma flygel med *Fredrics Hoſpital*, ſå transporteras dit alla ſom af tilfälliga ſjukdomar angripas. Doctor BANG, en ung och flitig Practicus, år nu för tiden Hoſpitals-Medicus och bitrådes af unga Studerande. Han har fria och välbelägna våningsrum i Hoſpitalets Corps de logie, ſå at han med beqvämlighet 2 gångor om dagen kan beſöka de ſjuka. Öfver den Chirurgiſka delen år Herr WINSLOW förordnad. En vårkelig afkomling från den ſtora WINSLOW, och jag år öfvertygad at detta namnet åter får lyſa i Lårdoms-Hiſtorien. Herr WINSLOW har reſt, kånner vål ſpråken och har i ſynnerhet i Engeland fådt lågga handen vid betydande Operationer. Doctorerna MEZA och BUCHAVE ſom vi kånna ſom Auctorer, ågde jag ock tilfälle at göra bekantſkap med. Det år ſkada at Doctor BUCHAVES uptåckt om *Gei Cariophyl.* bruk i *kalla febrar* ſå litet velat ſlå an för de öfriga Hafnienſium Practici. Herr BUCHAVE påſtår at detta bör ſkrifvas på Provideurernas råkning. Det år helt ſåkert at det ſtora förråd Herr BUCHAVE ſjelf gjordt af *Geum Carioph.* år helt olika til lukt och ſtyrka. Hans förſök åro ganſka vackra, och oagtadt liten tack, fortfar han dock at ſamla nya rön. Den hederliga Profeſſor CALLISEN har gifvit honom en ſtor upmuntran, i det han med många förſök i

Ma-

Marin-Hoſpitalet anſtålda, bekräftat *Gel carioph.* otvifvelaktiga nytta i *ſvåra diarrhœer* och *långſamma dyſenterier*, åfven ſom *intermittenta febrar* ofta vikit för deſs kraft. *Societas Medica Hafnienſ.* är et Samfund ſom, utom Vetenſkapens förkofrande, har för ögnamårke at förena de oftaſt innom Låkare ſig yppande ſtridigheter. Societeten hade under mitt viſtande i Köpenhamn en gång ſammankomſt, til hvars beviſtande man behagat bjuda mig. Man afhandlar hvarjehanda Practiſka ämnen, uplåſer obſervationer och ſyſſelſåtter ſig rått vårdigt med de vigtigaſte Medicinens föremål. Jag hade den hedern at igenom kallelſe-bref blifva antagen bland Societetens Ledamöter. Nu för tiden var Hr. Lif-Med. GULBRAND Præſes och Herr Prof. CALLISEN förde Protocollet. Det ſkulle til åfventyrs mycket bidraga til Svenſka Medicinſka Litteraturens förkofran om den mångd af Practici ſom finnas i Stockholm ſins emellan upråttade en ſådan Societet, och jag är ſåker at då man fick ſåga at en BÅCK och ACREL voro Primi inter pares, ſå ſkulle en ſådan Societé ſnart vinna anſenligt. — I öfrigt hvad ymnog tilgång fins icke i H:rr Provincial Medicorum Embets-relationer? De efterfrågas af utländningar med begårlighet. — Den för *Låkare och Naturforſkare* i Stockholm utkommande *Tidningen*, beviſar ockſå nogſamt för utländningar at vi hafva grunda-

de

de Theoretici och öfvade Practici. Hr. Aſſeſſor LUND, Prof. KRAAK, Doct. HAGSTRÖM m. fl. ſom oftaſt rickta denna Tidning, åro alla blefna väl kända. — Jag vet at *Tit.* mycket bemödat ſig för at utröna orſaken och botemedel emot *Elephantiaſis*. Danſka Läkare ſom på ſitt ſtora Lazarett oftaſt borde af Norrbaggar och Isländare träffa ſådane ſjuka, hafva dock föga kundſkap härom. Då och då träffas väl någon, men man confonderar ſjukdomen med andra, eller är han vårkeligen complicerad ſå at föga uplysning vinnes. Hr. Conference-Rådet BERGER har dock vunnit ſå mycket, at en ſärſkildt Commiſſion til denna ſjukdoms utrönande nu ſkall förordnas. (Vid min reſa igenom Småland, där jag et par dagar uppehöllt mig, träffade jag 3 af vårkelig *Elephantiaſis* angrepna och viſte i haſt ej båttre ån *Antimonialia* och Decoct af *Roſmar. ſylveſtr.* at förordna; Hiſtorien öfver desſa ſkall jag vid tilfälle til *Tit.* öfverſända.)

Artis Veterinariæ-Scholen ſom af Hr. Profeſſor ABILGAARD med Publici ſtora bekoſtnad blifvit inråttad, lofvar ganſka mycket, men har ock mycket at frukta; ty vid en liten hvälfning kunde hela fonden förloras och inråttningen gå öfver ända. Utan at ſmickra Prof. HERNQVIST och vår *Veterinaire-Schola* i Skara, ſom jag med *Tit.* bekoſtnad har fådt beſe, vågar jag dock förſäkra at den med

mån-

många proc. mindre betung för Publicum, torde med tiden göra Publicum lika nytta, i synnerhet, om lika med Danska constitutionerna ingen fick vid Regementerna antagas såsom Hofslagare utan at upvisa Artis Vetererin. Lärarens godkända betyg m. m.

Prof. ABILGAARD har det framför Profess. HERNQVIST, at han underbygd af Medicinen fick yngre begynna at lägga ny grund til en annan vetenskap, som nödvändigt måste stödja sig på den förra. Utom dess år Professor ABILGAARD endast sysselsatt med en enda vetenskap och Profess, HERNQVIST däremot trålar som Lector.

Utom dessa bekantskaper med Läkare har jag ock besedt *curiosa. Universitets-Cabinettet* är ganska väl fournerat; föreståss af Hr. Prof. BRUNNIKE. Där såg jag några väl förvarade *Mumier* och en som Profess. BRUNNIKE höllt på at decomponera.

Conference-Rådet och Ridd. af Danneborge-Orden Hr. HOLMESKIÖLD behagade visa mig sitt *Mineral-Cabinet*, som säkert i anseende til ägarens goda smak och ofparda kostnad lär täfla med alla dem man kan upvisa. Hr. Conference-Rådet har förut studerat Medicinen. Utgifver några dråpeliga Plancher öfver *Lichines*. Är tillika Öfver-Intendent vid den endast 5 år gamla *Porcellains-Fabriquen*, som haft Hr. Justitiæ-Rådet MÜLLER, en käck och grundad Chemicus och

Phar-

Pharmaceuticus til upfinnare. Det år allmänt bekant at både arbetet, målningen och glacuren til alla delar år lika god med det Saxiſka, om icke båttre; åtminſtone år det viſt at conturen blir renare.

Nya Böcker har jag intet fårdeles at omtala. Et *Syſtema Aegritudinum conditum per Noſologiam, Pathologiam* &c. à Ch. Fr. Daniel, år et Vårk ſom jag intet tror man ånnu ſedt och ſom jag tycker, blir föga nyttigt til annat ån at ſkråma en ung Låkare ſom får en tjock volume af namn och nya indelningar. Kanſke likvål at vid nogare öfverſeende man finner något ſom fårtjent Hr. Daniels få ſtora möda. Herr Prof. och Hof-Rådet Grüner år en farlig Criticus. I ſin *Almanach* inför han de fårnåmſta Låkares namn och korta lefverne. Så mycket det fågnar en reſande Svenſk at ſe de få fårtjenta namn Rosenstein, Linné, Acrel, Båck, Bergius, med heder ihugkommas och vår Medicinſka Litteratur berömmas, få mycket böra de Franſka Låkare beifra den elaka medfart Hr. Lif-Med. Tronchin och hela Corpſen fådt vidkånnas. H:rr utgifvare af Tidningen *för Låkare* &c. kunde vid tilfälle införa et kort utkaſt om de berömda Svenſka Medici ſom varit Auctorer. I ſynnerhet fårtryter det mig at ſe uptåckter ſatte på Bartholini råkning, ſom tilhöra en Rudbeck, då denna icke ens til namnet år bekant. Li-

ka-

kaſå en LINDESTOLPE m. fl. På intet ſtälle finnas deſſa berömda Läkare omtalta hos de nya Journaliſter, och då *Svenſka Tidningen* ſom alla andra ſprides omkring, vore det billigt at han ſpridde ljus i deſſa af åldren ſå förmörkade ſaker.

Bref från G. L. til J. K. rörande några obſervationer öfver Kikhoſtan, ſamt Herr LETTSOMS *med fleres medel emot denſamma.*

Barn plågas af ſå många ſjukdomar framför fullvuxne, at dageliga årfarenheten viſar, det de förras döds-nummer, altid år ſtörre ån de ſenares; och at den ſjukdom, ſom vi kalle *Kikhoſta*, åfven mycket bidrager til denna öfvervigt hos barn, dårom lårer Tabellvårket öfvertyga och ſåtta utom alt tviſvelsmål.

Som nu *Kikhoſtan* merendels år en ſå beſvårlig och ſtundom ſå farlig ſjukdom, hafva Läkare ifrån deſs början varit ſorgfållige at utröna deſs art, och för denſamma upgifva ſådane medel, ſom kunde vara tjenlige, at dels bota den, dels minſka deſs håftighet ſamt förekomma deſs fara, och ſådane upgifter hafva altid varit angenåme, altid nyttige, ſå väl för Läkare, ſom det allmånna.

Icke deſto mindre år det väl icke utan grund, då Herr Doctor LETTSOM ſåger, at myc-

mycket mörker tyckes ännu omgifva denna ſjukdom, i anſeende til en ſäker method at behandla honom; och det kan icke annat vara, då ſå *ſtridiga tankar ännu härſka, om deſs rätta och egenteliga orſak.*

Länge hafva de berömdaſte Män, ſåſom en Bagliv; De Gorter, Tralles, Brouzet, Stoll m. fl. hållit före, at denna hoſta ofta har ſit *urſprung af magen, eller de förſta gångarna;* och at en *retande ſkärpa* angriper tillika öfra Magmunnen, Diaphragma och bröſt-muſclarna, var åfven Ettmüllers tanka. Andre, ſåſom en Lionel Chalmers, hålla *Luftröret och deſs fördelningar*, för det endaſte ſäte af det frö, hvilket upväcker *Kikhoſtan*, och icke, ſom de flåſte hålla före, i magen; ty många, ſäger han, kaſta aldeles icke up, och denna del, nemligen magen, angripes endaſt genom et ſympatiſkt deltagande. Åter andre, hvaribland gör tilfylleſt at nämna framledne Arch. och Ridd. von Rosenstein, mena den vara *någon främmande materia eller frö, ſom har förmögenhet at öka ſig likaſom Koppfröet*, och at angripa barn, ſom förr ej deraf lidit. Andre åter igen: til exempel en Huxham, en Mellin, en Holdefreünd, ſöka orſaken uti *en ſkadelig luftens beſkaffenhet*, efter en lång och fuktig vinter ſamt kall och regnaktig vår m. m. De kunna dock til åfventyrs alle förenas derutinnan, at en ſkadelig luftens beſkaffenhet,

kan alstra et retande frö, af egen och okänd art, hvilket stundom angriper magen och de nära liggande delar, stundom åter luftröret med dess fördelningar, och stundom kanske bägge tillika, eller den ena först, den andra sedan.

Några hafva ock *bortblandat denna sjukdoms verkningar med dess orsak*, då de påstått med en Bassevill och flere, at en *jeg slem i magen och tarmarna* vore orsaken til *Kikhosan;* då likväl en von Rosenstein, en Mell n, och i synnerhet den förre med skäl visar, det vara äfven så olikt, at anse den myckna slem, som körtlarna uti blåsan gifva ifrån sig, för orsak til plågorna som de utstå, hvilka lida af blåsestenens aggande på blåshalsen, som at antaga den upkastade slem i *Kikhosan* för dess rätta orsak.

Men detta alt oaktadt, hafva en del berömde och förfarne Läkare varit nog upmärksamme på sjukdomens *lopp*, *verkningar och utgång*, hvaraf de i det närmaste gifvit den beskrifning och de tecken, hvilka skilja denna sjukdom eller hosta ifrån alla andra, ehuru de äfven härutinnan kunna vara något skiljaktige. Således, når en von Rosenstein, en Strandberg, en James Sims, en Charles Bisset och flere, mena *det vara sällsynt, at någon mer än en gång i sin lifstid haft Kikhosan;* och en Wlliam Butter söker förklara detta på det sätt: at kroppens beskaffenhet

fenhet genom denna ſjukdom, och ännu mer genom den förres tilväxt ſå förändras, at den blifver obeqvåm til ſmittans vidare emottagande, ſåger Herr MAXIMILIAN STOLL det ſtrida emot hans årfarenhet, *at man endaſt en gång i hela ſin lifstid, kan angripas af denna ſjukdom*: och når en ſtor del Auctorer förſåkra, at *ſjukdomen år ſmittoſam; värre hvar annan dag, och angriper endaſt barn, men ej fullvuxne perſoner;* hafva åter andre anmärkt, at den ofta *ej år ſmittoſam; icke värre hvar annan dag*, och *ſkonar icke eller fullvuxne.*

Af egen årfarenhet kan jag ej med viſshet döma, om denna ſjukdom endaſt angriper en menniſka en enda gång i hela deſs lefnad: Det torde vid denna, ſom vid Koppor och flere dylika ſjukdomar hafva ſina undantag; åfven ſom jag icke eller med någon ſåkerhet kan ſåga, om den år ſmittoſam, emedan orſaken torde vara allmån, då ſjukdomen år gångſe, och ſåledes på en gång angripa många, eller flera efter hvarannan, och ſynas ſmittoſam; hvilket ſvårligen med viſshet lår kunna utrönas, ſå länge orſaken ej år rått updagad, och intet annat påliteligt fått ännu upfunnit, at göra ſig underråttad, om deſs ſmittoſamhet; eller om ſmittan ligger förborgad, antingen uti ſlemmen, ſom upkaſtas, eller utdunſtningen o. ſ. v. Men hvad jag med viſshet tror

mig hafva i akt tagit år, at den gerna förvårras hvar annan dag, om den eljeſt år af råtta ſlaget, ſamt at den åfven ſtundom angriper fullvuxne perſoner, hvarpå jag för tvånne år ſedan hade tydeliga bevis; och med denna min erfarenhet, ſtämmer ibland flere andra åfven öfverens, hvad Herr Arch. Aaskow beråttar om den kikhoſta, ſom var gångſe i Köpenhamn åren 1768 och 1776, hvilken han ock ganſka väl beſkrifvit uti *Acta Societatis Medicæ Havnienſis*. Vol. I., likaſom Herr Etats Rådet von Berger på ſamma ſtälle talar om 3:ne Fruntimmer från 15 til 24 år, ſom af honom i denna hoſta blifvit botade.

Det år väl icke utan, at ju *Kikhoſtan år af flera ſlag*, och ſig ej altid lik; ibland lindrigare, ibland värre; ibland förknippad med feber; ibland utan o. ſ. v., och at härom öfvertygas, behöfver man endaſt genomögna några af Auctorerne beſkrefne denna ſjukdoms farſoter. Til exempel Tralles ſåger på et ſtälle, at det gifves ock et annat ſlag *Tuſis Convulſiva* hos barn, ſom icke beſtår uti någon magens retande ſlem, ej eller viſar ſig medelſt ſlemmiga upkaſtningar, utan genom en *ſubtil ſkårpa uti Lungans luftrör retar nerverna*, hvilken ſkårpa Sydenham föreſtäller ſig vara likaſom en het utdunſtning af blodens maſſa, ſom föres til Lungorna, och bör, ſåger han, denna hoſta kallas.

Tuſis

Tusſis Convulſiva ſicca; och Herr Hüber talar om en epidemiſk kikhoſta, deruti många barn dogo de förſta veckorna, emedan den degenererade uti en anhållande Rötfeber: De ſom icke föllo i denna feber, behöllo hoſtan några månader med et feberaktigt våſend, ſom hos en del var periodiſkt och inſtälte ſig dageligen på viſſa timar; åfven ſom Herr Amiralitets Medicus Doct. Faxe uti ſin vackra Beſkrifning på den kikhoſta, ſom var gångſe uti och omkring *Weſtervik* år 1766, ſåger ſig hafva all anledning at tro, det flere än et *ſpecies* gifvas af kikhoſta, och at den ſtundom år värre hvar annan dag, ſamt ſvårare höſt och vinter, än vår och ſommar. Det förra ſlaget hade ganſka ſvåra paroxyſmer och hvar håftigare hvar annan dag, ſamt gick til ſin fulla högd; men de ſom af ſenare ſlaget anſattes, hade lindrigare anfall, ſom väl återkommo ſin viſſa tid på dagen; dock kunde han aldrig af nogaſte obſervationer finna, at deſſe voro ſvårare hvar annan dag, ehuru han hos 26 barn lämnade ſjukdomen deſs fria lopp, utan at bruka det aldraminſta. Det torde likväl varit den vanliga och bekante kikhoſta, hvilken eſom oftaſt år öfver alt gångſe, ſom Herr Doct. Holdefreünd obſerverat i *Schöningen* 1769 och 1775, oaktadt han vil göra den til en helt annan ſjukdom, hvilken genom viſſa beſynnerliga tilfälligheter, ſkilgde ſig icke allenaſt ifrån den

kikhoſta, ſom VON ROSENSTEIN omtalar, utan ock, med ſin håftighet och långſamhet, ifrån alla hittils i akt tagna Epidemier af denna ſjukdom.

At ock *andra ſjukdomar blanda ſig, eller dro förenade med Kikhoſtan*, år icke ovanligt, hvilka åfven til utſeendet kunna förändra, eller göra den värre. Derföre talar Herr Aſſeſſ. Doct. WÅHLIN om *Koppor* och *Kikhoſta*, hvilka år 1765 voro nog gängſe på landsbygden ſåſom farſoter i *Jönköpings Län*, åfven hos många combinerade: och år det märkeligt då han ſäger, at de barn, ſom redan hade kikhoſtan och börjat bruka kråkmedel, blefvo ſällan ſmittade af kopporna, hålſt om dem gafs uti Piller, Boler eller Mixturer, *Moſcus* och *Campher*. Herr Prof. STOLL beråttar om en kikhoſta förenad med *Gall-feber*, och Herr LENTIN om en kikhoſta, ſom infant ſig i *Clauſtal* i Julii månad 1777 tillika med *Måsſlingen*, ſamt Herr AASKOW om den förut nämnde Epidemie i Köpenhamn, at man hos några få ſåg en otydelig exacerbation hvar 3:dje dag, men tydeligare når den ſjuke tillika hade den då gångbara *Tertian-febern*; hvartil hörer, at Hr BUTTER uti et ſärſkilt Capitel beſkrifver, ſå väl deſs ånkelhet, ſom förening med andra ſjukdomar; och at Provincial Medicus Herr Doct. NYANDER beråttar om elaka *Koppor* och *Kikhoſta*, ſom om höſten 1768 voro i flera ſocknar

gängſe

gångſe i *Calmare Län*, hvilka fortforo in på andra året; men talar ej uttryckeligen om deras förening eller ſammanblandande hos de ſjuka. Jag vil härvid knapt nämna något om *ondt för tänder, maſkar* m. m, ſom mera vanligen hos barn plåga vara förenade med denna ſjukdom, och ſom åfven ofta bidraga til at förvärra den ſamma.

I lika måtto *kan Kikhoſtan ſtundom följa ſtraxt uppå, eller efter andra ſjukdomar*, hvilket man finner af flere *Auctorer* vara anmärkt. Herr MORRIS beråttar, at 3:ne deſs barn blefvo angrepna af kikhoſtan, ſedan de nyſs genomgått *Mäſſling* och *Skarlakansfebern;* och Herr Aſſeſſ. Doct. WAHLBOM har anmärkt, at kikhoſtan blef mycket allmän i *Calmar* 1763 i Maji månad, ſamt följde på en *halsſjuka.* Han hade väl förut något viſat ſig, men ej ſå allmänt; hvaremot halsſjukan nu blef fällſyntare. Man kunde tydeligen märka, huru halsſjukan ändrade ſig til denna Epidemien, emedan de i början voro hvarannan ſå lika, at de knappaſt kunde ſkiljas åt. I Februarii 1764 ſäger han, infant den ſig åfven på landet, och var allmän både i denna och den följande månaden, följde ſåledes på *Kopporna;* Likaſom Lectoren Herr Doct. COLLIANDER nämner, at når kopporna åndteligen upphörde 1768 i Maji månad, började kikhoſtan at angripa barnen nog allmänt, fortfarande

nåstan til slutet af året; och Herr Doctor MELLIN säger, at den kikhosta, som härskade 1768 och 69 i *Långenfalza*, följde på *Mässlingen*; men hade med den samma ingen gemenskap. Jag har ock hos tvänne ympade barn, sedt kikhostan så hastigt följa på kopporna, at desse som knappast voro aftorkade, och ympsåren ännu gingo öpna, då kikhostan med nog häftighet infann sig.

Några af *Auctorerne hafva ock delat denna sjukdom uti tvänne tidehvarf*, och derefter anståldt kuren. Således säger Herr CHALMERS, at det förra gifver sig tilkänna genom en *torr hosta*; det senare genom et *slemmigt uphostande*; men Herr STOLL räknar det första, då *magen nästan allena lider*, och det andra, uti hvilket *lungorna redan äro angripna*; hvilketdera man antager, torde det vid kuren icke vara utan sin nytta; och menar äfven Herr VON ROSENSTEIN kuren vara tvänne slag; det första, då *sjukdomen qvästves i sit frö*, det andra, då det *retande fröet med krökmedel upkastas och sedan Kina gifves*.

Denna hosta *är ock gemenligen nog långsam och svår at bota*. Derföre säger Herr JOH. RUD. ZWINGER om en kikhosta, som 1754 var gängse ifrån Januarii til Martii månad, i synnerhet bland barn, at den var nog envis hos de flåste, och gaf så småningom efter, sedan den varat i 3 månader. Herr VON ROSENSTEIN nämner äfvenväl, at når

den

den lämnas åt naturen ſjelf at utarbetas, råcker den 11 til 12 veckor, ja, ofta halfva året; hvarutinnan H:r Aſſeſſ. STRANDBERG til en del inſtämmer; Likaſom den kikhoſta hvarom Herr HOLDEFREUND talar, varade från 6 til 12 veckor, och den af Herr AASKOW ofvannämde, 3 eller 4 månader; vid hvilken recidiver inſtälte ſig efter minſta fel i diæten eller vid ondt för tänder, och ſäger han, at ſomlige hade ända til 5 recidiv.

Fördenſkul är det föga troligt, at den *Tuſſis Convulſiva* varit kikhoſta af *rätta ſlaget*, ſom Herr FRANCIS HOME ſäger vara på 24 timar lyckeligen öfvervunnen med *Cortex Peruvianus*, ſedan alla ſlags bröſtmedel voro fåfångt brukade; icke eller den, hvarom Herr DE LA WALLEE talar, då han på en 8 års gammal flicka, ſom hade denna ſjukdom, applicerade en i kalt vatten doppad linneduk under bröſtbenet, hvarigenom ſtimulus blef öfvervunnen och ſömnen återkom, ſamt äfven hälſan, efter et gifvit kråkmedel; och torde förmodeligen Herr RUD. AUGUST. VOGEL mena någon annan hoſta än kikhoſtan, då han uti *Tuſſis Convulſiva* råder, at ſmörja *Skorpion-olja* öfver länderna och *Bröſtſalva* öfver bröſtet, och ſäger, at den ſenare hjelper mindre än den förra; hvarvid man äfven kunnat hafva anledning at tvifla, om den kikhoſta varit af rätta ſlaget, hvarutinnan Herr BISSET ſäger, at kalt vatten med

ſocker eller håning hielper ibland, om han icke tillagt: hålſt når de ſmå, et eller annat års gamla barnen, flyttas från de ſmittade ſtållen; åfven ock den kikhoſta, hvarom Prov. Medic. Herr Doctor HAGSTRÖM berättar, at den började i Mars månad i *Öſtergötland*, och i ſamma förhållande, ſom vårman i luften tiltog, utſpridde ſig denna ſjukdom öfver hela landet, och ſparade hvarken ungt eller gammalt folk. Gamle gubbar och gummor, ſåger han, blefvo ofta häraf antaſtade. Et krydd-thée giordt utaf bladerna af *Libbſticka*, *Sqvattram* och *Krusmynta* och upblandadt med *Sirap*, gjorde tåmeligen god verkan hos Allmogen. Man torde ock af detta och mera finna nödvåndigheten och nyttan af den ſkilnad, ſom ofta göres emellan *Kikhoſta*, *Tuſſis Convulſiva*, *Ferina Stomachalis &c.*

Med alt ſkål torde man få medgifva, at denna ſjukdom, i ſynnerhet ſom en farſot, *är ibland lindrigare*, *ibland ſvårare*, och de beſkrifningar, ſom tid efter annan häröfver blifvit utgifne, båra härom vitnesbörd. Om ſådant härrörer af kropparnas olika beſkaffenhet, eller at den antager en annan ſjukdoms elaka art m. m. får framtiden låkraft updaga; men at den ofta af vårdſlöshet, eller et obehörigt handterande blifver förvårrad, derom lår intet tvifvelsmål vara öfrigt. Således når Herr SIMS beråttar om den kikhoſta,

kikhoſta, ſom 1767 om hôſten var gångſe uti *Irrland* och *Greffkapet Tyronne*, at den var endaſt genom den ſtôrſta fôrſummelſe dôdelig; Herr HOLDEFREÜND, at få dogo af ſjelfva ſjukdomen, och Herr AASKOW, at ſjukdomen ſig ſjelf lemnad, var ej få farlig, ſom då den blef illa handterad; ſåger Herr AUGUST. PHIL. GESNER, *Phyſicus i Nordlingen* om en kikhoſta, ſom derſtådes var gångſe om hôſten 1768, at den på tvånne månader dôdade 40, eller något flera, barn; och Herr MELLIN om kikhoſtan i *Langenſalza*, at några barn ſvullnade och dogo; men många dogo under convulſioner; dock, ſåger han, når utgången var mindre lyckelig, hårrôrde det antingen af en efterlåtenhet, at ingifva medlen, eller fôr ſtor ſorgfållighet at gifva det, ſom var tvårt emot; ſtundom ock af Medici, hvilka icke utvalde råtta ſåttet, och ibland, at man icke långe nog fortfor med medicamenterne; men fållan af ſymptomernas håftighet eller dôdlighet: Åfven ſom Herr WAHLBOM beråttar, at många barn, fôr hvilka ej ſôktes botemedel, blefvo dôde af den ofvannåmde i Calmar gångſe kikhoſtan, och Provincial Medicus Herr Doct. ZANDT fôrſåkrar, at i *Tavaſtland* dôdde hvart 4:de barn hos Allmogen 1760 af denna ſjukdom; ſamt Herr Doct. CORN. HEGARDT, at kikhoſtan i *Bohus Lân* om ſommaren 1755 var ſå ſvår, at den bort-

ryckte

ryckte så många menniſkor, ſom de ſvåraſte koppor. Vårdſlöſheten kan ock ofta gå ſå långt, at i flera ſocknar, kunna både elaka koppor och kikhoſta, från höſten in på andra året graſſera, utan at någon, ſom det vederbör, gifver ſådant tillkänna; hvaröfver Prov. Med. Herrar Doctorerne HALLENIUS och NYANDER icke utan ſkål klaga. At den åfven år ſvårare höſt och vinter, ån vår och ſommar, har Herr FAXE i akt tagit; gifvande nog tydeligen tilkänna, hvad en förnuftig och väl anſtåld kur kan uträtta, då han ſäger: *At om den ej hindrades, antingen af Mödrarnas klemmighet, eller barnens alt för ſtora envishet, ſå återſtäldtes de til hälſan innom* 10:*de högſt* 14:*de dygnet.*

Som nu denna ſjukdom måſt angriper barn, ſynes den väl nåſtan altid för dem vara *farlig och ſvår*, och det ſå mycket mera, *ju ſpädare deſſa barn åro.* Herr BISSET ſäger, at den år farligaſt för barn om et år, och innan ögon tånderna frambrutit, men icke ſå hos andra; och Herr MELLIN: at di-barn hade hoſtan ſtarkare ån de, ſom voro några år gamla. Paroxyſmerne voro periodiſke, och för de barn, ſom ännu icke upnådt 3 år, var den ofta dödande. Härutinnan får jag åfven af egen årfarenhet inſtämma; hvarvid ock den ſvårighet möter, at ju ſpädare barnen åro, ju ſvårare åro de at ſköta, ſå väl uti denna, ſom många andra ſjukdomar.

Når

När denna hosta *lyckeligen skal slutas*, hafva Auctorerne anmärkt dervid åtskilliga omständigheter, fast än de äfven härutinnan kunna vara åtskilde; til äfventyrs i anseende til sjukdomens art, och Epidemiernes förhållande. Således säger Herr HOLDEFREÜND, at *utslag* i *hufvudet* var et hielpemedel, och om hostan antog en gestalt af *Catarrh*, så följde snart bättring; fast urin och svett tjente aldrig som crisis. När väder bortgick up eller ned, lindrade det; många fingo *kråkningar*, andra stark *näsblod*, bägge mildrade anfallen. Var en *bröst-inflammation* tillika, gingo dock de sjuke snarare igenom än annars. Deremot säger Herr AASKOW, at et *hastigt hostans uteblifvande var osäkert*: snart kom en *bröstinflammation* i dess ställe; men *blodflöder* voro mer hälsosamme än farlige; och härutinnan instämmer äfven Herr ZWINGER, då han anmärker, at en *inflammation i Lungan*, som slog til denna sjukdom, gjorde den stundom dödelig; men Herr BISSET med flere, at de som fingo *näsblod* eller *blodhostning*, gingo merendels igenom.

Åndteligen kan ock denna hosta, *sladra uti andra sjukdomar eller krämpor*, hvilka stundom blifva svåra, om icke omöjelige at bota. Fördenskul säger Herr VON ROSENSTEIN, at en del *tråna aldeles bort*; en del få härigenom *bråck* eller blifva *kupryggige*. Många fingo *blodstörtningar*, säger H:r HOLDEFREÜND, många

många en *tårande feber*; alla voro besvärade af *matthet* och *blodets vallning til hufvudet*. Et barn fick *röda ögon*, och et annat *nafvelbråck* af den våldsamma hoftan. Herr MALOUIN berättar om kikhoftan, som 1749 var gängse i April, at den förorsakade *svullnad bak öronen*; och Herr HUXHAM säger om en kikhosta, at de sjuka *spottade ofta blod*; ibland inställte sig *feber*, och många föllo af denna sjukdom i *Rachitis*. Hit hörer ock hvad Herr BISSET anmärkt, at om den varar länge och icke kan häfvas, går den til *Scropbler*, *Rachitis* eller *Lungsot*; och Herr BUTTER menar, at hafvande qvinnor kunna genom denna hosta få *otidig börd*; Likasom Herr FAXE anför, at om sjukdomen är långsam, *tynar barnet af*, blir *blekt* och *pusigt i ansigtet*; *magen svåller* och *hårdnar*; *läpparna spricka sönder*, då såren, under sjukdomen, äro svåra at läka; *synen förloras*, och säger han vidare, at dödstecken äro merendels *ändetarmens framfallande*, *urinens sjelfvilliga afgång*, *bråck m. m.* Barnet kan ej hosta mera, utan efter mycket buller i magen häfver bröstet sig, och den sjuka kiknar, samt ligger länge som död, hvarefter det ock innom några dagar ger up undan. Imedlertid låra ofvan anförde följder lyckligt vis vara ganska sällsamma af kikhoftan, och ännu ovanligare sådane, som den, (i fall det varit en verkelig kikhosta) hvarom Baron

VAN

VAN SWIETEN nåmner, at vid et anfall af en dylik hosta, hafva *tarmarna ſpruckit* på en goſſe hvilken ock i ſjelfva paroxyſmen plötſligen blef död; dock har detta blifvit honom beråttadt af en annan trovårdig Låkare; på ſamma ſått, ſom Herr BENJAMIN GOOCH af en ſin vån blifvit underråttad, det han uti *Tuſſis ferina*, ſedt et *refben blifva brådckt* under hoſtan, faſt inga tecken voro til en *veneriſk*, *ſcorbutiſk*, eller *ſcrophuleus cacochymie*.

Men jag fruktar mig öfverſkrida et breſs trånga gränſor, och til åfventyrs öfver höfvan fördjupa mig uti Auctorernas obſervationer; mycket år likvål ånnu öfrigt i denna ſak, ſom af en ſkickeligare hand båttre kan utföras: Tit. finner ock nogſamt, at jag icke inlåtit mig uti någon denna ſjukdoms beſkrifning, emedan den på flere ſtållen hos Obſervatores igenfinnes, och efter hvar och en ſjukdomens art och Epidemie förmodeligen torde differera; och ånnu mindre ingått i underſökning, om den varit okånd för de gamle *Greker* och *Romare*, hvilket ſomlige neka, ſomlige jaka; eller år *Endemiſk i Europa*, ſom Herr BUTTER håller före m. m. hålſt ſådant alt, faſt ån ganſka vackert, torde vara mindre nödigt til deſs botande eller lindrande. Jag vil ſåledes nu begifva mig til et kort utlåtande om Herr LETTSOMS *kur*; men deſs för innan torde mig tillåtas anföra någre

af

af de *medel*, som i senare tider emot denna sjukdom af berömde Läkare blifvit förordnade, samt tillika korteligen nämna om deras mer eller mindre lyckeliga verkan.

Oaktadt åtskilliga meningar gifvas om denna sjukdoms orsaker, hvilket af hvad åfven anfört är kan intagas; stämma likväl de flåste derutinnan öfverens, at magen, i synnerhet i början af sjukdomen, är lidande; och i följe deraf förkasta ock de flåste sådana medel, som annars plåga brukas uti de hostor, hvarvid bröstet och lungorna i synnerhet angripas, jag menar *bröst-safter och andra bröst-medel*, *emollierande Decocter*, *oljaktiga och söta saker*, som uti kikhostan ingalunda åro passande. Deremot recommenderas måst öfver alt i denna hosta, *afförande* och *kråkmedel*; åfven ock sådane, som *lösa slemmen*, *förtaga febern* och *stärka de slappade delar*.

Redan Ettmüller, Lentilius med fl. och efter dem en Ridley, en Fridr. Hoffman, en de Gorter, en Bassevill, en Forbes, råda til kråkmedel, åfven uprepade om så nödigt varit; och sedan en seg slem blifvit upkastad, säga de, at hostan straxt gifvit vika. Om kråkmedel ej skulle hafva rum, brukas kliftirer och som oftast *Laxantia* af *Senna*, *Manna* och *Rheum*, samt dess emellan *Incidentia* och *Stomachica*; hvartill hörer alla *medelsalter*, *bäska medel* och *lindriga Aromatica*;

åfven

åfven ſom *Kinæ-* och *Caſcarillæ-barkén*, hvilka i ſynnerhet af DE GORTER berömmas; och på detta ſätt, ſäger TRALLES ſig hafva hundrade gånger öfvervunnit *maghoſtor* hos barn, åfven i rådplägningar kallad, når många bröſtmedel varit fåfångt brukade: Han har ock ofta ſkaffat bot med blotta *Mannan* om morgonen, *Elix. Aperitiv. Claud.* om dagen, och om aftonen *ſaltaktiga pulver*, blandade med et behageligt *Elæoſaccharum*. Och ſom Herr BROUZET håller kikhoſtan för at hafva ſin grund i magen, botar han den båſt genom *kråkmedel* och *Caſcarilla*: Deremot ſäger han vanliga bröſtmedel vara aldeles utan kraft, då Herr HUBER åfven förſäkrar, at affördrande medel voro ſäkrare i denna hoſta, ån ſöta bröſtmedel, och Herr ZWINGER, at uti den förr nämde kikhoſta, ſom var gångſe 1754, gjorde kråk- och affördrande medel nytta hos några; ſtundom ock *ſvettdrifvande medel* och *Spanſka flugor*.

Efter kråkmedel berömmer THEOD. FORBES *Tinctura Sacra*, *Rheum* och *Jalappa* med *Mercurius Dulcis*, hvilka hos ſtarkare barn aldeles hafva rum; men tycks icke vara för *Opiater*, emedan de, efter hans tanka, fuller hämma hoſtan, men göra at paroxyſmen ſtarkare återkommer; och ſäger åfven Herr TRALLES, at når evacuerande och magſtärkande ſaker allena hjelpa, ſå ſes ſtraxt, huru illa de göra, ſom i denna hoſta bruka *Opium*, hvilket ſtoppar, ſamt ännu mer öker magens

ſlapphet; och at, om *Opium* tycks lindra hoſtans håftighet på en kort tid, ſå öker den likväl mer orſaken til denna håftighet; Likaſom den ſtore Practicus WERLHOFF anmärker, at *Anodyna* näppeligen hjelpa, och i det ſtälle recommenderar *Åderlåtning*, *Spanſka flugor* och lindriga *Laxantia*, når åtſkilliga ſpecifika ſlagit fel. För öfrigt ſåger han om den kikhoſta, ſom var gångſe 1733, at man ej måſte öfverila ſig med Medicamenter: förnuftig diæt, lindrig vårma och ljumma ſåppor, råddade måſt alla. Söta bröſtmedel oljaktiga och *ſtillande Medicamenter* gjorde ſkada; men lindriga afförningar, i början och vid ſjukdomens aftagande, voro tjenligare. Däremot ſåger Herr Profeſſ. Doct. BERGIUS på et ſtälle, at uti den kikhoſta, ſom måſt hela året var gångſe i Stockholm 1754, voro lindriga *Laxativer* af *Senna*, *Rhabarber*, ſmå kråkmedel, och mot aftnarna något *præparat* af tjenliga *Opiater*, mycket lindrande; och Herr Prof. SELLE råder at rena mage och tarmar, icke genom purgerande, utan genom kråk-medel; ſedan gifvas *Antiſpasmodica*, ſåger han, och i ſynnerhet *Opium*, med hvilken *China-barken* bör förenas, hälſt om ſjukdomen håller någon Typus; *Spanſka flugor* på magen åro ock af mycken nytta; men han håller tillika före, at varmt förhållande, god diæt och lindrig utdunſtning, bidraga ofta det måſta til kuren.

Herr

Herr Basseville råder til kråkmedel, och det så mycket säkrare, som barn i anseende til blodvattnets myckenhet och deras mjuka och böjeliga nerver, snarare fördraga dem. Man bör dock, säger han, välja dem, som äro lindriga, och af dessa *Kermes Minerale*, den han nyttjar från 1 gran til 4 uti vin och vatten, af hvardera 2 skedblad och litet socker, hvaraf han ingifver en matsked hvar $\frac{1}{4}$:dels tima tils kråkning följer. Vil man hafva en lindrigare verkan, tages det til et halft eller 1 gran hvar 3:dje eller 6:te tima, antingen för sig, eller blandadt med Mandelolja eller någon Conserv. Med samma verkan, kan man gifva *Ipecacuanha*, eller *Tartarus Emeticus*: och fast än han icke glömmer andra diluerande, absorberande, Anodyne och laxerande medel, så tilskrifver han dock kråkmedel bästa verkan, i anseende til denna sjukdoms orsak. Äfven H:r Lieutaud säger, at *Emetica* äro nyttige, i synnerhet i den slags hosta, som kallas *Coqveluche*, och recommenderar sig i synnnerhet *Ipecacuanhan*; men, säger han vidare, *Kerm. Miner.* berömmes ock mycket, antingen det föreskrifves såsom kråkmedel, eller såsom Alterans och Incidens; och på detta senare sätt, lärer Herr Hirschel hafva brukat *Tartarus Emeticus*, emedan han gifver den i så små doses, at ingen kråkning följer, och beråttar den varit synnerlig nyttig uti Convulsiviska sjukdo-

mar, och i synnerhet *Tussis Convulsiva*; åfven som Herr LENTIN uti den Epidemie, som var gångse och ganska svår uti *Clausthal* 1775, med nytta gifvit *Kerm. Miner.* åt många, och säger, at sjukdomen åndades med åtskilliga fel i huden, hvilket förde honom på det försök, at vid denna hosta insmörja en Pomada med hvitt præcipitat, hvaremot utgången fullkomligen svarade: och Herr CHRISTOPHER WEBER, beråttar sig hafva håfvit kikhoftan genom kråkmedel, Chinabark och *Sulphur Auratum Antimonii*, under det Herr CLOSS åfven brömmer detta *Antimonial-medel*, hvilket han gifvit åt et barn, som länge hade haft denna hosta, och hvilket barn, genom en stark och stinkande svett, blef til hälsan återståldt.

Herr HOLDEFREÜND påstår, at *Tvål-klistrer*, *Senapsdegar* och *Krâk-vinsten*, först som kråkmedel, sedan brukad i små doses, och sluteligen *Kinan*, blandad med lika mycket *Mjölk-socker*, gjorde bästa nyttan i denna sjukdom. Bröst-medel säger han, tjente endast vid svår uphostning, och då en verkelig feg slem var för handen, vid hvilket tilfälle *Oxymel Scillit.* gjorde god nytta. Vid häftig hosta, och efter föregående affårande medel, voro lindriga *Opiata* tjenlige; och dessa gjorde åfven en önskad verkan uti den retning, som följde med tåndernas frambrytande. At stårka bruktes *Kina* i Decoct, eller

eller ock i kliſtir. I tårande feber gafs vaſſa af Getmjölk. Friſka luften ſkadade ej, men väl blåſt och drag. Han recommenderar lätt-ſmält föda och förtunnande dryck. Oftaſt gafs en *Tiſan* af *Korn*; *Cremor Tartari* och *Tamarinder*, ſom tjente at kyla och hålla lifvet öppet; och låſer man åfven, at Herr Mellins kur-method beſtår förſt uti ſlemmens bortſkaffande genom kråk- och laxerande medel ſamt kliſtirer, ſedan måſte krampen eller ſpaſmerne håfvas, hvilket båſt ſker genom *Emetica*; härefter, låger han, böra de förſvagade delar ſtärkas, och kroppens krafter återſtållas, och til detta ändamål bidrager *China-barken*. Kyla gjorde paraxyſmerne ſtarkare och gaf anledning til deras återkomſt, hvarföre ſångar och vaggor borde ſtållas på beqvåma ſtållen, och mått mellan köld och värma i akt tagas, ſamt tunn diæt, hålſt vegetabiliſk, obſerveras. Mödrarna, ſom gofvo ſina barn di, gaf han *Piller* af *Rhabarber* och *båſka extracter*. *Åderlåtning* eller *Iglars applicerande* var icke ofta nödigt, efter *näs-blod* ſtundom infant ſig. Sällan brukades *Antiſpasmodica*, emedan kråkmedel företrädde deras ſtälle. Af 73 ſjuka, ſom han haft under ſin vård, blefvo 7 döde, dels af alt för ſtarka convulſtviſka rörelſer, dels af ſtor matthet, hvaraf de ſjuka redan vid hans ankomſt beſvärades.

Nog varſam tycks väl Herr BISSET vara, då han ſåſom kråkmedel recommenderar endaſt et lindrigt, nemligen *Oxymel Scillit.*: ſedan *Mannans* och *Rhabarbens* bruk, ſamt ſluteligen *China-barken*, i ſynnerhet vid ſjukdomens aftagande, och når paroxyſmerne hafva långa mellan-rum; hvilken kur-method något når inſtämmer med den af Herr SAUVAGES tilſtyrkte, då han åfven råder at til *Manna* och *Rheum* blanda några gran *Aqvila Alba*; och dermed laxera tvånne gånger i veckan; man lämnar ock derhån, hvad verkan det kan hafva, då han anför, at uti kikhoſtan berömmes ſåſom ſpecifike medel *Lichen Pyxidatus* kokad i mjölk, ſamt *Saccharum Saturni* til 2 eller 3 gran; *Kina* i liten doſi och *Succus Pulegii*; och låſer man åfven på et ſtälle uti *Hiſtoire de la Societé de Medic.* Tom. II. at Herr von WOENSEL uti en ganſka ſvår *Kikhoſta*, ſom var gångſe ibland Adelige Cadetterne i *Petersburg*, och hvaraf 40 ſtycken ifrån 5 til 7 år voro angrepne, brukat *Lichen Pyxidatus*, eller, ſom Herr von LINNÉ kallar den, *Cocciferus* uti decoct med *Krusmynt-Sirap*, och funnit detta medel ganſka kraftigt, då alla andra emot denna ſjukdom eljeſt brukeliga, voro förgåfves nyttjade: ja ſå förträffeligt, at på mindre än 8 dagar, trefjerdedelar af de ſjuke återfingo hälſan; men de öfrige, ſom voro värre deran, återſtältes på 14 dagar, utom en enda, hvil-

hvilken efter några månader tårdes af och dog. Det torde ock varit denna hoſta, ſom Herr SAGAR kallar *Tuſſis Ferina*, och gifver *Rheum* med *Valeriana* eller *Manna* i Caffé, ſamt om aftnarna 15 gran *Theriak*; brukande *Infuſum Hydrolapathi* för ordinair dryck. I ſynnerhet och fram för alla, ſåger han, hjelper *Infuſum Ipecacuanhæ* ſnart; Iglar böra ock appliceras på benen, och kliſtirer åro nyttige.

H:r HUXHAM har anmärkt om en kikhoſta i England, at den ej kunde hjelpas utan åderlåtning, hvilken ſtundom måſte anſtållas 2 eller 3 gånger, åfven hos barn om 2 til 3 år. En noga diæt; lindriga affårande medel; *Gummi Ammoniac cum expreſſis Millepedibus; Decoct. Cort. Peruv. cum Tuſſilagine et Balſamo Tolutano*, ſamt en eller annan ſpanſk fluga, gjorde god nytta; och H:r THOMAS THOMSON beſkrifver korteligen ſin method at bota kikhoſtan uti *Medical Conſultations &c.* ſågande, at efter beſynnerlige eller egne indicationer, hafva åderlåtningar, kråkmedel ömſom med affårande, och ſedan deſſa lindrat ſjukdomen, Kina och båſka ſaker, utgjordt hufvudſaken. Hårutinnan inſtämmer til det måſta Herr JAMES SIMS då han ſåger, at åderlåtning tjente i ſjukdomens början; lindrige affårande medel hade ock ſin nytta; dock hulpo kråkmedel haſtigare. Han gaf det hvarannan eller hvar afton:

Kråk-roten hölt han tvårt emot Herr ARMSTRONGS mening, säkrare än *Antimonial-medel*, hvilka ofta, efter hans tanka, verkade för starkt: *Opiata* uträttade ingen ting stort. Efter sjukdomens mildrande, var *Kina*, *kalla Bad* och *Motion* tjenlig: *Rida*, säger han, var nästan nödigt så snart febern försvann; hvaraf man torde finna, at hån ock haft *fullvuxne personer* at göra med.

Herr FOTHERGILL'S medel uti kikhosan består af R:c. *Pulveris e Chelis Cancrorum Drachmam semis, Tartari Emetici grana duo, accurate Misceantur.* Dess bruk finnes omständeligen beskrifvit uti *Medical observations and inqviries &c.* Vol. III. p. 319. följ. Han berömmer detta pulver ganska mycket, och säger, at han några år bortåt betjent sig deraf, til at bota denna sjukdom, och det med så god nytta för de sjuke och tilfredsställelse för sig sielf, at han dymedelst år vorden föranlåten, vid tilfälle göra det bekant för sina vånner ibland Läkare. Från åtskillige af dem har han fådt så goda underrättelser om utgången, at de aldeles bekräftadt hans mening om dess goda verkan; och han håller det, fast icke vid alla tilfällen för et säkert, dock likväl för et åfven så nyttigt medicament i denna sjukdom, som något annat intil den tiden bekant medel. Det är nästan utan smak, det kan tagas i den minsta qvantitet, och gifvas uti det oskyldigaste

digaſte vheiculum; förmoner, ſäger han, ſom icke åro obetydande, då vi hafve at göra med ſådane Patienter, ſom måſt åro utſtåldte för denna förfärliga ſjukdom: Men han anmärker ſom en nödig ſak, at ſåſom Vinſtenen genom det abſorberande pulvret blifver berôfvad ſin ſyra, ſå behåller detta pulver icke länge ſin kraft; hvarigenom man föranlåtes, at endaſt blanda en liten mängd deraf på en gång, hafva det fullkomligen fort, och i ſynnerhet tilſe, at *Tartarus Emeticus* blifver af en ſkickelig hand tillagad. Man måſte likväl veta, fortfar han, det min mening icke är, ſom ſkulle detta medel allena kunna hjelpa kikhoſtan, i alla tider och vid alla omſtåndigheter: ty jag vet, at detta icke lårer ſke, och at detta, ſå väl ſom alla andra läkemedel är nyttigt, då det indiceras. *Spanſka flugor*, *China-bark*, *Moſchus*, *Båfvergåll* och många andra medel, hafva utan tvifvel vid åtſkilliga tilfällen varit af mycken nytta, och blifva det ännu, vid ſynnerliga epidemiſka beſkaffenheter.

Detta Herr FOTHERGILL's beſkedeliga utlåtande oaktadt, kunde han likväl icke undgå at våcka Herr WILLIAM BUTTERS upmärkſamhet, hvilken ſedan han uti Företalet til ſin Afhandling *A Treatiſe on the Kinkough &c.* klandrat den nämnde methoden uti kikhoſta, anför et bevis af Herr ELIOT, at *Cicuta* uti hoſta utan feber, och ſåledes uti trån-ſjuka,

endaſt febern år borta, har varit det båſta medel, når *Åſne*- och ſjelfva *Menniſko-mjölken* förut förgåfves blifvit brukade. Han gifver *Extractum Conii*, eller ſom han kallar det, *Cicutæ* uti kikhoſta, uplöſt i vatten, uti ſmå, men uprepade doſes, ſåledes at det tillagas nytt hvart dygn; och bör doſis deraf ökas hvar eller hvar annan dag, til deſs det gör verkan. Åt et barn, ſom ännu icke år ſex månader, gifver han i början et halft gran uti 1 uns vatten och tilräckeligen ſött gjordt; ifrån 6 månader til 2 år, 1 gran, uti et och et halft uns vatten; ifrån 2 til 4 år 2 gran på lika ſått o. ſ. v. ökande altid et halft gran för hvart år. Vid 20 års ålder kunna 10 gran gifvas i början. Har den ſjuke ej tvånne öpningar om dagen, lägges til Conii-blandningen, *Magneſia* eller *Polycreſt-ſalt*. Det minſta qvantum ſom af Extr. Conii upbrukas, år 1 uns, det måſta 8. Det kan ock gifvas uti Pulver, Boler eller Piller, och på ſådant ſått, ſåger han ſluteligen, at detta medel botar kikhoſtan ſåkert och haſtigt: Dock torde man få lof at tils vidare tvifla, om en haſtigt åkommen ſkråck, ofta kan fördrifva kikhoſtan, ſom han åfven uti ſin Afhandling nåmner.

Men Herr Butter har i ſinom tid icke undgått, at åfven ſjelf blifva af en ſkarp pånna klandrad, uti en Skrift under namn af *Animadverſions on a late Treatiſe on the Kinkough &c.* och finner man genaſt, at denne obe-

obekante Auctor, icke år hans kur-method eller medlet bevågen, då han vid sjelfva Titeln bifogar denna Lemma: *Nil præter gelidas aufus conferre Cicutas.* Men detta alt går man med stillatigande förbi, och häldre anför, at Herr Baron von Störck uti kikstosta råder at bruka *Extr. Hyosciami* eller *Conii* uplöst i vatten, och säger, at i synnerhet det senare visar den bästa nytta, når körtlarna tillika äro förstoppade eller hårdnade; men om det hjelper til lindring och låttande, at under hostans långvariga eller anhållande anfall, lindrigt slå med knytnåfvan nederst vid ryggen, der ländkotorne taga sin början, som han åfven säger, det torde komma an på vidare försök. Herr Lentin berömmer ock med Herr Butter *Extr. Conii* uti denna hosta, och gifver sluteligen *China-Bark*, samt vid krampe eller convulsioner, *Assa fætida*, hvartil åfven Herr Millar råder: och håller H:r Rutty i *Dublin* före, at *Extr. Conii* til åfventyrs af en händelse kan göra godt, åfven som Opii empiriska bruk, hvarpå han anför en nog besynnerlig casus uti *Medic. obs. and inqvir. &c.* T. III. p. 233.

Herr Armstrong lårer tvifvels utan, vara en ibland dem, som haft bästa och mästa tilfället, at se och bota kikhostan hos fattiga barn, sedan den för dem vidtagne anstalt i *London* 1769. 732 Patienter, säger han, hafva sedan den tiden haft denna sjukdom,

af

af hvilka, så mycket han vet, endaſt 25 blifvit döde. För honom har således gifvits et vidſträckt fält, at göra ſig förviſſad om åtſkillige medels mer eller mindre lyckeliga verkan. *Tartarus Emeticus*, *Ipecacuanha*, *Extr. Conii* och Doct. Lettsoms *medel* m. fl. hafva alla af honom blifvit brukade; hvarom alt, ſamt den matordning han låtit barnen dervid följa, kan läſas uti deſs i *London* 1777 utgifne bok: *An account of the diſeaſes moſt incident to children from their birth. &c.* p. 102. följ.

Uti den kikhoſta, ſom år 1767 var gångſe i *Köpenhamn*, gaf Herr Askow med mycken fördel, lindriga kråkmedel, och ſedan Kina-decoct, hvilka medel, näſtan altid, hulpo. Följande året hade ſjukdomen oftare och håftigare anfall, och icke et dylikt afväxlande, ſom förut hvar annan dag. Kråkmedel gjorde då måſt allena nytta, ſå at Kinan ſällan var nödig. Han gaf kråkroten ifrån $\frac{1}{4}$:dels til 5 gran; men emot ſlutet af år 1775 tog en ny Epidemie ſin början, ſom höll ut et helt år, hvarutinnan uprepade kråkmedel, gifna ſtraxt efter anfallet, voro af ſtörſta nytta, och ſedermera *Extr. Chinæ* ſåſom ſtärkande. Åderlåtningar brukades hos fullvuxne och fullblodige perſoner, eller ock når någon bröſt-inflammation ſlog til. I ryckningar gjorde *Moſchus* mera tjenſt än *Laudanum*, och vid blodets vallning til hufvudet,

voro

voro fotbad och ſenaps-degar nyttige. Man tog endaſt ſpanſka flugor til hjelp, når fara var at qvåfvas, hvilka då altid lindrade; och Herr FRIBORG, ſåger ſig hafva hulpit åtſkilliga barn från kikhoſtan dymedelſt, at han förſt ränſat och ſedan ſtärkt mage och tarmar.

Trenne gånger hade Herr Aſſeſſ. Doct. STRANDBERG, ſedt kikhoſtan vara en farſot, nemligen år 1745, 1747 och 1748, och dervid, icke utan oro funnit de medel til ſtörre delen vara frugtlöſe, ſom af Läkare in til den tid, med mycket berôm blifvit nämde. Han hade redan förgåfves nyttjat alt hvad man annars plågar tilreda emot hoſta, och ſåg, at Practici berômde andra, hvilka han dels ej kunde, dels ej ville förſöka. Han nämner de medel, ſom väl icke förmådt häfva ſjukdomen, dock likväl verkeligen lindrat honom; men han kunde dock genom deſſa, ej göra den kortare, utan varade den likafullt 10 eller 11 veckor. Miſsnögd, med detta långſamma och beſvärliga ſätt at bota kikhoſtan, trodde han ſig lätt och ſnart vinna ſit ändamål, om han vore i ſtånd at 1:o *löſa ſlemmen och få den lätt rörlig;* 2:o *at uttöma den dels med kräkmedel, dels ock med laxativer*, och når det ſkedt 3:o *gifva antiſpaſmodiſke medel, hälſt ſådane, hvilka kunde hindra, det de faſta delarna ej blefvo för ſlake ſamt bloden ej för mycket vattenaktig;* och hvad medel han härtil brukat, ſamt ſättet huru

de

de böra användas, kan med nöje och nytta läsas uti *Kongl. Sv. Vetenſk. Acad. Handlingar* Vol. X. p. 260; följ. åfven hvad H:r Aſſeſſ. Doctor BERGSTRAHL om denna ſjukdom ſkrifvit uti *Lärda Tidningarna* för år 1752 N:o 40.

Sedermera hafva åtſkillige berömde Läkare och i ſynnerhet Svenſka, följdt detta ſätt at bota kikhoſtan, altid med ſåker och god framgång. Derföre ſäger Herr WAHLBOM, at uti den ofvannämde kikhoſta var H:r STRANDBERGS kur den ſäkraſte; men ſom Allmogen ej kunde komma härmed tilvåga, ej eller vara ſå granlaga vid ſkötſeln, hade han måſta delen brukat *Ipecacuanha* och *Folia Ledi*: och på et annat ſtälle: hos dem, ſom man fick ordenteligen ſköta, flog altid Herr STRANDBERGS method lyckeligen in; men hos Allmogens barn var denna kur, både för vidlyftig och koſtſam; dock kunde han förſkaffa någon lindring, genom många och ſmå doſes af *Ipecacuanha* och *Rorſmarinus Sylveſtris*; åfven ſom Herr FAXE berömmer kråkmedel och China-bark enligt H:r STRANDBERGS ſätt, och för öfrigt nämner uti *Prov. Medic. Berättelſe*, Band. 3. p. 250. följ. de medel han brukat, ſamt säger ſig genom deſſa med glädje, innom 6 månaders förlopp, ſådt ſe 46 barn til hälſan återſtällas, hvilka mer eller mindre af denna plågſamma ſjukdom varit angrepna: Läggande härtil, at af

flera

flera medel, som han til denna sjukdoms håfvande använde, har väl *Julep. e Moscho* gjordt något, fått det fördrat längre tid; likaså åtskillige barn blifvit hulpne af *Sto-mjölk*, som den samma endast några gånger nyttjat, och nog besynnerligt är, at uti denna mjölk finnes något, som dödar eller qväfver kikhosten, hvarom trågna anmärkningar torde framdeles gifva oss bättre uplysning.

Herr WÅHLIN gaf uti kikhosten, som var förenad med kopporna, et *Emetico-laxans* och *theé af Sqvattram*, än svagare, än starkare med mjölk eller vassla blandadt, som gjorde god verkan; och befrämjades kopp-utslaget med *Remediis Moschatis*, hvilka äfven lindrade kikhosten. *Kinkina* gjorde i koppornas 3:dje och 4:de tidehvarf en särdeles nytta för båda sjukdomarna: Hvarvid jag icke kan förbigå at nämna, det H:r VON BERGER i *Köpenhamn*, hos 3:ne Fruntimmer, af intet annat medicament funnit så mycken nytta, som af *Moschus*, gifvit 4 gånger om dagen til 15 gran, då 4 til 8 doses gjorde en önskad bättring; och når Herr VON ROSENSTEIN vet, at *Tobaks Extract* ofta hjelper i annan convulsiviск hosta, men icke haft tilfälle at förröka det uti kikhosten, säger Herr AUGUST PHILIP GESNER, at den halps med Piller af *Moschus* och *Extract. Nicotianæ*. Man finner äfven, at Herr Prov. Medic. Doct. BLOM uti den kikhosta, som i

Östra

Öfstra Bergslagen var gängse 1766 i Junii och utspridde sig mer och mer, med nytta gifvit *kråkmedel* och *Sqvattrams-thée*, hos dem som voro mindre förmögne, samt at Herr COLLIANDER berättar, det *Kina* och *Dåsman*, gjorde god verkan hos dem, som hade råd, sedan de medel blifvit tilförene nyttjade, hvilka borde gå förut; men at *Sqvattram som thée*, och *Pulver* af *Svafvel-blomma och Viol-rot*, uträttade mycket hos fattigare folket; åfven som H:r Prof. och Ridd. HAARTMAN råder, at efter kråkmedlen bruka et Thée af *Isop*, *Salvia* och *Pors*, samt för öfrigt upräknar flera i denna sjukdom brukeliga medel.

Läkare hafva länge varit tvehugse om rätta tiden til *Kinans* bruk uti kikhosten, och de flåste, om icke alla hafva trodt, at man förut måste bereda de sjuke medelst lösande ock affårande medel, i synnerhet kråk- och purgerande samt åderlåtningar. Några hafva ej gifvit henne, förr än anfallet icke mera förorsakar någon kråkning; andre såsom stärkande, när krafterna voro förlorade: underligt är, at Herr DE HAEN talar icke et ord om Kinan, uti den kikhosta, som var gängse i *Haag* 1746 och 1747; utan berättar endast, at åderlåtning, enligt indication, affårande, uplösande och lindriga stillande medel, voro oftast nödige. Men man gör detta härliga medel orätt, säger Herr Prof. och

och Ridd. MURRAY, når man tviflar om deſs ſpecifika kraft uti kikhoſtan; ty uti den Epidemie, ſom uti *Göttingen* började 1772, fann han, at kråk- och affårande medel, i förening med Kinan, gjorde en förmonlig tjenſt: Alla andra af de nyare bepriſade medel, utråttade ganſka litet. Ofta var ſlemmen ſå ſeg, at kråkmedel icke anſlogo innan löſande medel, ſåſom *Oxymel Scillit.* och *Terra foliata Tartari* gådt förut. Ofta måſte han ock gripa til *Kinan*, innan kråkningen vid anfallen uphörde, når nemligen i anſeende til krafternas aftagande och ſjukdomens långvarighet, et oordenteligt ſjukdomens lopp, och andra ſvåra följder, voro at befara. Vid ſådana tilfållen gaf han förſt *Kina - decoct* med det nåmnde medel-ſaltet författ, ſedermera allena, eller vid alt för ſtark hoſta, med en liten tillåggning af *Bdfvergåll;* hvilket medel åfven Herr MORRIS brukat, för ſina 3:ne och 2:ne andra barn, uti kikhoſtan med god nytta; hvarvid Herr MURRAY ſluteligen råder, at länge fortfara med Kinans bruk, ſedan man blifvit friſk, för at dymedelſt båſt kunna undgå lindriga Recidiver.

Herr Bergs-Rådet DALBERG har behagat mundteligen berått mig, det han för några år ſedan lyckeligen botadt 3:ne barn, ſom af kikhoſtan voro angrepna, och det ena i ſynnerhet på 14 dagar, med *Folia Aurantii* ſå väl i Pulver, ſom Infuſion, hvarvid han

vida öfverſkridit den vanliga doſis. Anledning här til tog han, af den nytta deſſa blader plåga viſa uti andra Convulſiviſke ſjukdomar; men han önſkar at flere förſök måtte framdeles anſtållas med detta medel uti kikhoſtan, på det man må kunna ſluta om deſs kraft uti denna ſjukdom; emedan han icke håller 3 händelſer för tilräckelige, at härutinnan utſtaka något viſst; och låſer man åfven, at Herr FRANCISCUS ARAND uti en Tusſis Convulſiva, ſom var mycket gängſe 1769 i September, jämte flera andra medel, med förmon brukat en Korn-decoct med Fånkåls-frö, Corinter och *Flores Aurantii*, ſamt ſåger at ingen af deſs anförtrodde ſjuka dödde: dock tycks denna hoſta icke varit den råtta ſå kallade kikhoſta.

Jag ſer ock, at några Läkare berömma *Calx Zinci* uti kikhoſta, hvilken dock torde förtjena ytterligare förſökas, innan man om deſs kraft at håfva denna ſjukdom, kan vara förviſſad: åfven ſom det icke eller lårer vara en afgjord, faſtän önſkelig ſak, i anſeende til medlets ringa värde, at *Skålſpåck* är något förmonligt medel eller gällande hus-kur i denna ſjukdom, ehuru det ganſka mycket berömmes af Herr J. D. BRANDT, uti den kikhoſta ſom var gängſe uti och omkring *Borgo* 1768: hvarvid märkeligt är då han ſåger, at aldraſiſt innom 6 dagar, var denna Convulſiviſka hoſta aldeles borta; då han

efter-

efteråt låt Bonde-barnen hvar morgon intaga några droppar *Tjära* med en ägg-gula, hvarigenom en hvar som det brukade, blef friſk och munter.

Sluteligen torde jag ock få nämna, at jag vid några *Epidemier* här i *Stockholm*, brukat ſtundom et, ſtundom et annat medel, och af dem funnit mer eller mindre lyckelig verkan. *Naphtha Vitrioli* och *Nitri dulcis*, den ſednare förenad med *Laudanum Liqvidum*, efter Herr ZACHARIAS VOGELS råd, hafva varit af föga nytta. *Conium* kan efter min erfarenhet, ſom Herr RUTTY menar, af en händelſe göra godt; dock har jag ej funnit den göra ſkada. *Moſchus* eller *Dåſman*, har jag väl brukat, dock icke med et ſå fortfatt nyttjande, at jag med viſshet kunnat ſluta, om den varit förmonlig eller ej; men *kråk-* och *affårande medel* förenade med *Kinan*, och denna, ſtundom med *Alkali Vegetabile Acetatum*, hafva altid gjordt önſkeligare verkan. Sjukdomen har dock ofta varit långvarig, hvarvid ſtundom en ſort matthet eller tårande feber inſtält ſig, då *Sto-mjölken*, når den kunnat fås, tycks hafva viſat förmonlig nytta fram för *Get-* eller annan *mjölk*. Omſider ſåg jag och feck med nöje låſa, at H:r JOHAN COAKLEY LETTSOM efter Herrar BURTON's och SUTTCLIFF's upgifter, gifver och berömmer *Tinctura Cantharidum* i förening med *Kina* och *Opium*, ſedan kråkmedel, om alt annat år lika, förut blifvit nyttjade.

Jag hade fåledes tilfälle, at, på några och tjugu barn, samt 2:ne fullvuxne personer om sommaren 1779, då kikhoftan hårdtådes var nog gångbar, försöka det af H:r Lettsom brukade sätt, at bota kikhoftan; ingen af dem dog, och tycktes de alla til hälfan återställas på kortare tid, än af de vanligen tilförne brukade medel. Det är väl sant, at hoftan i denna Epidemie, icke så haftigt gaf vika, som Herr Lettsom säger; men sedan de sjuka några gånger intagit *Tartarus Antimonialis* antingen med *Amylum* eller *Rheum*, samt 6 til 8 dygn brukat det nämde medlet, gaf febern efter, kikningarna blefvo lindriga, eller näftan inga, matlusten återkom, och uphoftningen tycktes gå lättare för sig, och, som man säger, med mera mognad, hvarvid både jag och de sjuka tyckte oss hafva mycket vunnit. Hoftan fortfor väl ännu någon tid bort åt, näftan hos alla, dock olika; men vid medlets fortsatta bruk, eller ock Kinan ensam, blef den åndteligen ute; då ock öpnande eller lindrigt laxerande medel mellan åt brukades, i fall öpningen af sig sjelf ej var som sig borde. Jag ökade icke dosis, til dess *strangurie* infant sig, utan höll mig altid vid en och samma; men detta oaktadt, hände dock, at 3:ne barn fingo denna plåga, som med *Emulsiva* och *Klistirer* snart nog lindrades, under hvilkas brukande, jag uphörde med förra medlet: Dock

kunde

kunde jag ej märka, at de ſom fingo *ſtrangurien* förr blefvo hulpne, ån de, ſom af den ſamma hade ingen kånning.

Kinan brukade jag aldrig i *Tinctur*, utan endaſt i *Decoct* eller *Emulſion*, emedan jag altid fann denna kikhoſta förknippad med någon feber, hvarvid de ſjuke voro vårre hvar annan dag, och fruktade ſåledes, at Tincturen kunde förorſaka hetta. Altid gaf jag *Tinctura Cantharidum* efter *Londonſka Apotekare-boken*, emedan den år 6 gånger ſvagare, ån den efter den Svenſka, och doſis efter denna ſenare, i anſeende til ſin ringhet, blifver ſvårare at accurat träffa; och ſom jag fann, at Herr LETTSOM fruktlöſt förſökt *Kinan* enſam, och *Mixturen utan Kina*, hölt jag före, at de 3:ne medel, ſom utgjorde denna blandning, borde vara tilſamman; hvarföre jag icke ville förſöka *Tinct. Cantharid.* enſam, för at få veta, om denna egenteligen verkade, emedan den för ſig ſielf torde vara et för håftigt medel; om den icke ſkulle blandas med *Mucilago Gummi Arabici*, ſom jag ſer at Herr ABRAHAM SUTTCLIFF gjordt, och Herr HOME i några andra ſjukdomar brukar göra.

Några barn nyttjade på föråldrarnas tilſtyrkande *Sto-mjölken* tillika, hvilka dock ej tycktes hafva någon förmon, eller af den ſamma förr återvinna hälſan, ån de, ſom ej nyttjade den. Några ſom voro blodfulle,

hade ock' *näsblod*, hvilken altid lindrade, och var i ſtället för *Åderlåtning;* men *Spanſka Flugor* voro ej nödige hos någon.

Man har mundteligen gjordt mig de inkaſt: at Epidemien varit til åfventyrs lindrig; at kråkmedlen, ſom gingo förut, torde mycket bidragit til kuren, och at Kinan, utan tilſats af andra medel lårer gjordt det måſta m. m. hvartil jag ſvarat: Jag medgifver, at Epidemien var en, af det hit in til obſerverade lindrigare ſlag; icke deſto mindre voro en del barn af den ſamma hårdt anſatte, ehuru en del, förmodeligen i anſeende til kroppparnas beſkaffenhet, voro mindre och i ringare grad; jag nekar ock ingalunda, at ju kråkmedlen, ſom förut nyttjades, kunnat bidraga til en ſnar och ſåker ſjukdomens utgång, och juſt förden ſkul, hôra de åfven med til denna kur-method: Man torde til åfventyrs bôra akta ſig, at gifva *Spanſk Fluge-Tinctur*, *Opium* och *Kina*, innan magen och tarmarna någorlunda förut blifvit renade; åfven ſom jag icke kan tro, at Spanſka Flugor och Opium åro ſå aldeles kraftlöſe medel, at de i förening med Kinan, ſkulle lâmna denna ſenare allena den hedern at verka; icke eller kan jag finna, hvarifrån den ſtrangurie kunde komma hos de 3:ne barn, jag tilförne omtalat, om icke af Spanſka Flugorne, emedan man icke mårkt, at Kinan brukad i kikhoſta, plågar göra en dylik verkan.

At

At *Kinan*, för öfrigt, ſkulle kunna umbäras uti kikhoſtan, hvarom *Tit.* uti Recenſionen *Band.* 2. p. 256 frågar, är föga troligt, ſå länge intet annat medel är upfunnit, ſom ſpecifice kan bota denna ſjukdom, och Kinan af de flåſte Läkare blifvit anſedd och ännu anſes för et kraftigt ſtärkande medel; åfven ſom *Opium*, hvilket af en del Auctorer i kikhoſtan berömmes, af en del förkaſtas, ſom af ofvan anförde anmärkningar kan intagas, torde icke vara juſt ſå aldeles onyttigt vid denna ſjukdom, om det är ſant, hvad en del hålla före, at den nemligen bör räknas til *Spasmodiſke ſjukdomar*, eller, ſom Herr BUTTER ſäger, *Nervoſo-ſpaſtici*, och Opium af de flåſte berömmes vid dylika tilfällen: hvarvid det torde vara lika mycket, hvilket tilrednings-ſätt härtil antages, ſå at *Tinct. Thebaica* hos åldre, och *Syrup. Papaveris* hos ſpädare barn, lämpeligen kunna brukas. Hvad eljeſt *Kina-decoctens* företräde för *Tincturen*, eller dennas för *Decocten* angår, ſamt om det til kurens ſäkerhet är nödigt, at öka *Tinct. Cantharid.* tils *ſtrangurie*, upkommer, det förmodar jag, af hvad tilförne anfördt är, vara korteligen beſvaradt.

Berättelse om en Barnmorskas oförståndiga upförande vid et förment Missfall, benäget öfverlemnad af C. R. til J. K. under d. 21 Nov. 1781.

Om det tröte bevis på den skada okunnige, men djerfva Barnmorskor få ofta åstadkomma, och Fruentimmer, som blindtvis anförtro sig i deras händer, lida, så skulle kanske nedanskrefne händelse förtjena at blifva allmänt kunnig. Imedlertid stånde det Herr Prof. fritt at efter behag anvånda en Relation, som min erkånsla emot det goda bitråde Herr Prof. behagat lemna mig vid den här nåmde Sjukas tilsyn, föranlåtit mig at på begåran författa och meddela:

Sistledne d. 8 hujus kl. 10 om aftonen låt en Fru, som altid ömmar vid berättelsen af andras olycka, anmoda mig at besöka et Fruentimmer, som man sagdt henne skolat våndats i flere dagar med et *Missfall*.

Vid min ankomst träffade jag Bornmorskan M:me F - - - som mycket fryntligt berättade: at här ingen fara vore å färde; Fostret, som hon jugerade vara åtminstone 16 veckor gammalt, vore redan så långt framdrifvit, at hufvudet, som stod emot korsbenet, kunde omfattas med händren, och skulle med et par goda vårkar ånnu kunna komma fram; men som den sjuka mistat mycken blod,

blod, vore ganſka ſvag och mera ej hade några vårkar, var hon ſinnad at nu förrätta förloſsningen, hvartil hon ej allenaſt lagt den ſjuke i ſituation; utan ock redan mycket derpå arbetadt.

Sedan jag viſat henne in til den ſjuka igen, begärte jag af den bedröfvade Mannen uplysning om ſjelfva förloppet före och efter Barnmorſkans ankomſt. Han gjorde följande berättelſe, ſom efter några dagar bekräftades af den ſjuka ſjelf med åtſkilliga tillåggningar, dem jag för ordningen och ſammanhanget ſkul åfven inſätter på detta ſtälle: Efter hans huſtrus egen räkning, borde foſtret endaſt vara 12 veckor; — Förſta anledningen til miſsfallet hade varit en alteration om Onsdagen d. 31 Oct. öfver et barn, hvarefter hon mådt et par dagar illa, och åfven ſedt något rödt. Den 4 hujus hade hon mådt ſå väl at hon kunnat beſöka en Grann-Fru, men vid hemgången derifrån om aftonen, hade hon åter ſkrämt ſig i mörkret, och kommit mycket andtruten hem. Morgonen den 5 hade å nyo litet rödt viſat ſig, men ingen precaution ännu blifvit tagen; om aftonen deremot hade hon ſittande blifvit haſtigt öfverrumplad af en håftig flytning, jemte tryckningar åt fåtet och framåt. Så ſnart M:me F - - - kommit hade hon rådt den ſjuka at ligga; ſjelf gådt at hämta på Apotheket pulfver, ſom hon kallat Afflags-pulfver; gifvit

den ſjuka deraf in et ſtraxt, och ſedan åter et; förordnadt at flitigt nyttja Rhenſkt vin i varmt Théevatten, jemte *Kinder-vatten* deremellan. — Då Barnmorſkan d. 6 e. m. fådt höra, at hvarken flytande blod eller lefrar på några timar viſat ſig, utom något litet ſom gådt på dukarne, har hon ſagdt at hon ſådant förmodadt efter de medel hon förordnadt, och förſåkrat: at nu *intet Miſsfall vore at befara*; — har derpå börjat nyttja Olje- och Åtticke-omſlag på underlifvet; — Den 7 om morgonen: en ny ånnu håftigare blodgång, med ſtora lefrar; mycket vatten; under ſtarka tryckningar. Barnmorſkan hade då, efter gjord underſökning, förklarat at nu kunde *Miſsfall icke undgås*, och at hon, för at påſkynda det, ville ſåtta et *retande Lavement*, hvilket ock ſkedt, och den ſjuka funnit mycket hett; ſtraxt derefter hade Barnmorſkan fådt bud efter ſig til en förloſsning, och icke återkommit ſedan förr ån innevarande Torsdag d. 8 middags tiden; — Den ſjuka hade kort efter Lavementet, ſom ſkaffat en öpning middags tiden, fådt de håftigaſte plågor, ſå at hon varit nåſtan utom ſig, och under dem miſtadt mycken blod; — då Barnmorſkan ånteligen efter flere beſkickningar ſiſtnåmde tid återkommit, har hon med förundran hört at Kliſtiret ſkaffat *goda värkar*; underſökt och löfvat at alt ſkulle ſnart vara beſtålt; åter gifvit et Pulfver, Vin, Kinder-

vatten;

vatten; vatten, hvari hvit Kanel varit kokad; — Sluteligen sagt sig sjelf vilja hjelpa fram fostret; låtit hålla den sjukas vidt utlagde knån och axlarne; fört hela handen in i födslodelarne och begynt et arbete, hvarvid den sjuka synts mycket lida; så hade hon sedan kl. 5, under hvarjehanda förändrade lågen och ställningar, under upmuntran til tålamod och hopp, under anmanande til så starka *krysningar* som möjeligt vore, under slösande med *Afslags-pulfver* och Vin til krafternas stärkande, bråkat och slitit den sjuka til dess hon börjat få svimningar den ena stunden efter den andra; då hade Mannen först tänkt på och skickat at söka en af sig känd Doctor och Accoucheur, som dock icke träffades. — Emedlertid hade Barnmorskan fortfarit, at så fort den sjuka efter någon hvilostund och efter Vins nyttjande förmådde komma sig före, på samma sätt som förut handtera henne. — Nu hade hon nyss vaknat up ifrån en svimning, och blifvit lagd tvärt öfver lången; och Barnmorskan var i beråd at lägga sista handen vid henne, som ock förmodeligen blifvit sista stunden för den sjuka, om ej min oförmodade ankomst hindrat et sådant oråd.

Sedan jag afhört denna ohyggeliga berättelse, geck jag in til den sjuka, som jag ännu fann liggande i sistnämde position och vänta på en sig länge lofvad hjelp, eller snarare

rare på ytterligare marterande; hon förmådde knapt tala; talet var oredigt, men gaf tilkänna at hufvudet förskräckeligen vårkte; huden var torr och brännande; pulsen hopdragen, hastig och hård; blodflödet nu ej betydligt; inga vårkar på flera timmar. — Med håpenhet och tystnad afbidade alla närvarande mitt utslag, som til deras förundran blef endast at, under varsamt handterande, med det första bådda den sjuka ordenteligt igen; hålla tyst och väl svalt i rummet; gifva flitigt kylande och låskande drycker: Barnmorskan förbjöd jag vid ansvar all annan befattning tils vidare med den sjuka, än hvad til desse författningars noga i akttagande hörde; den sjuka sjelf upmuntrade, och de närvarande tröstade jag så mycket omständigheterne tillåto.

Det torde någon tycka at jag försummat mycket, som, innan jag tog något parti, ej gjorde undersökning; I andre omständigheter hade jag visst aldrig efterlåtit det; nu, dels ville jag icke gifva den sjuka eller dem som henne omgåfvo så tydligt tilkänna, det verkeliga och billiga misstroende jag hyste för Barnmorskans upgifter, som likväl ej var mindre än mitt misnöje öfver hennes oförsvarliga practique; hvilken jag ej eller fann à propos at förehålla henne inne hos den sjuka; dels förmodade jag at min befattning med denna sjuka skulle uphöra med denna oför-

oförmodade visite, som jag ej visste huru den kunde vara anfedd, hållt då en annan Läkare var kallad och väntad. Men förnämsta skälet var likväl at jag anfåg stillheten til kropp och sinnen långt angelägnare för den sjuka, än det lilla kunde för det närvarande uplysa mig, som jag genom en underlökning, på hvilken en ny svimning kunnat följa, finge veta.

Jag afträdde således och såg ej den sjuka förr ån middags tiden den 9. Madame *Lundstén*, som i den förra Barnmorskans ställe blifvit antagen, hade nu begårt mitt bitråde, villrådig om ej en åderlåtning vore nyttig; och den sjuka hade efter det oväntade haftiga lugn jag förskaffat henne, fattadt det förtroende för mig, at hon åfven anhöll om min jämna tilsyn hådanefter. — Den sjuka hade ej fått någon sömn, utan små-yrat hela natten; druckit mycket; var ännu het; hade något ledigare men ännu svag och haftig puls; inga vårkar, men täta skåf af odrågeliga ilningar och skårningar i hufvudet, som ofta ej slöts utan med svimning, och gjorde den håftiga ståndiga hufvudvårken ännu svårare; mycken mattighet röjde sig i tal och vid rörelser; dukarne voro våta men mera bleka ån röda.

Nu kunde jag ej längre upskjuta underlökningen. M:me F - - s upgift var mig alt för misstänkt, och M:me *Lundséns* otil-

räcke-

räckelig; hon hade förmodeligen ej vågat för den sjukas lidande skul uppehålla sig dermed så länge som behöfts. — Ogerna släpte den sjuka nu äfven mig dertil; gerna hade jag skonat henne för nya plågor.

Jag fann de *yttre delarne* mycket ömmande, och, ehuru svullna, dock nu mera ledig ingång til *Vagina* än gemenligen träffas hos en, som icke haft barn; — förmodeligen en verkan af den förra Barnmorskans hand. — Sedan mötte mig en *hal*, *pösande kropp;* och sidverts på den en *rund hålighet;* råkade ånteligen vid fingrets längre införande *Modermunnen*, som af bemälte främmande kropp var upspänd til mer än 1 Riksdalers storlek, med tämmeligen tunna *läppar* eller *bräddar*, ej hårdare spända än at jag lätt kunde med fingerspetsen (ty så högt uppe var han,) komma derimellan, och nämde kropp, omkring hvilken jag således med tämmelig ledighet, kunde föra fingret så vidt den ömmande modermynningen ville tillåta, nemligen ej rundt om, dock så mycket at jag tilräckligt blef öfvertygad, at det ej var något *hufvud* eller annan *kropps-del* af et foster, som höllt mynningen så öppen; för öfrigt mycken svullnad, åtskillige slimsor och en färdeles ömhet äfven i *Moderslidan*. — Under och efter denna förrättning, den jag för den sjukas stora smärta och jämmer nödgades förkorta, yppade sig så ganska litet blod, at

den

den hvarmed fingret var fårgat ſnarare kunde tros vara kommen från ſargade delar i Vagina ån ifrån *Lifmodren*.

Hår kan jag ej annat ån relevera det miſstag M:me F - - - gjordt, ſtörre ån jag kunnat miſstånka henne om, ſåſom både högſt ſkamligt och ſkadligt. *Skamligt*, ſårdeles af en Barnmorſka, ſom i flere år practiſerat, at då hon få otilbörligen haft hela handen i Vagina, och det flere gånger, ſom den ſjuka tydeligen med ſin ſtora vedermöda kånt, icke kunna göra ſig riktigt begrep om en ſå litet konſtig ſak ſom hår förekom; *Skadligt*, i det hennes okunnoghet förledt henne at blindtvis agera; och under mening at draga på et foſters hufvud, draga, kroſſa, ſarga ſå många innom Bäckenet befinteliga ömtåliga delar; men at ſå ſkedt, beviſer det hålet jag förſt råkade med fingret, och tydligt var rifvit under det hon ville taga fåſte i det ſom hon mente vara et hufvud; Vidare: den mer ån vanliga ömhet, ſvullnad och hetta jag i alla delar fann, ſom ej haft rum om ej genom våldſam medfart; *Uringångens* tilſvullnande eller blåshalſens förlamande, ſå at ingen urin kunde gå förr ån med Catheter; den håftiga röta ſom ſå ſnart upkom; at ej nåmna den oreda hon upväckt i blodets och nervernes rörelſe; hvilket alt kunnat hafva de vådeligaſte följder.

Ytter-

Ytterligare får jag göra den anmärkning; huru angelägit det är at hafva vid underſökningen för en hufvudregel, at aldrig binda ſig allena vid det man med fingret förſt träffar; och at icke förr fälla ſit omdöme, än ſedan man uptäckt alt hvad man med fingret nåka och med kånſla uptäcka kan. Om jag utur akt låtit denna regel, ſå hade jag viſſerligen fallit i den villfarelſen, at tro mig råka modermynningen der endaſt et rundt och flatt ſlarfvigt hål var til träffandes, med flere falſka ſlutſatſer ſom jag ſedan der af dragit.

Men at komma til den ſjuka igen; ſå afſtyrkte jag åderlåtningen, hvilken väl hvarjehanda ſymptomer tyckts fordra, men jag efter en ſå ſtor blodsförluſt, och under en ſådan ſvaghet ſom hår, anſåg för altför åfventyrlig; rådde deremot til ytterligare fortſättning af kylande medel och Regime; de innom moderſlidan ſkadde delar låt jag genom Aromatiſerade och ſyrliga Injectioner flitigt baſſinera; bad ock Barnmorſkan förſigtigt leta ſig våg, för at åfven innom Lifmodern kunna då och då få kaſta en dylik injection; och vid ſamma tilfälle, ej med våld, utan med ytterſta varſamhet trycka ned den ſtora maſſan ſom vålde detta onda, ſårdeles om minſta tecken til action ſkulle genom vårkar yppa ſig i Utero. Hårmed fortfors hela öfriga delen af Måndagen och påföljande natt.

Den

Den 10 voro symptomerne så litet förändrade til den sjukas fördel, at hennes tillstånd begynte synas mig ganska vådeligt, och fann derföre angelåget at få en annan Läkares vittne til mina göromål och bitråde af dess råd. — Kl. 3 e. m. behagade Herr Prof. på min begåran infinna sig; befann vid undersökningen min Diagnosis riktig, bestyrkte min Prognosis och billigade den redan af mig påbegynte curations methode, som derföre blef fortsatt; det vore utan tvifvel et onyttigt företagande, at här detaillera en cur, som hvar Practicus dageligen brukar.

Småltningen, som vi förutsedt skola i en sådan Torpor Uteri, som här var, bli enda utvägen til den i Utero befinteliga främmande kroppens förstörande, började redan den 11 om morgonen; var i full gång emot aftonen med en odrägelig stank; och geck så fort at d. 13 var *Moderhalsen* hel ledig, hopfallen och slak. Ifrån Cavitas Uteri fortfor dock de följande dagarne en stinkande svart flytning, med hvilken åtskilliga små *hvassa skårfvor* då och då följt, som likväl sedermera dageligen aftagit under flitigt bruk af detergerande Injectioner, och ånteligen omkring d. 19 stadnat i en lindrig muqueux ecoulement utan all stank, men hvilken ock nu uphört. Återstår nu endast för vår sjuka at hämta krafter, som efter en så svår sjukdom ej torde gå så fort.

De ſvåraſte ſymptomer hade med Uteri lidande haft för mycket ſammanhang, för at ej minſkas alt efter ſom bemälte del blef ledig, och deſs vaſa degorgerade; men ſå voro ej heller Auxiliaire medlen: Antiphlogiſtica, Antiſpaſmodica och Antiſeptica fruktlöſa; i ſynnerhet viſade *luftſyran* vid detta tilfälle en hårlig verkan. Redan den 11 om aftonen blef den medelſt blåſor, ſom utan före den ſjukas rum fyldes dermed, applicerad innom Moderſlidan; hvaraf nyttan ſå haſtigt viſade ſig, at då Barnmorſkan vid den förſta blåſans utkramande ſå når ſtårknat af ſtank, kunde hon ſtraxt derefter utan ſtor olägenhet applicera den andra. Den ſjuka ſjelf fann ock håraf ſå mycken låttning för andedrågten, ſom förut vid minſta rörelſe blef af ſtanken beſvårad, ånda til den ſjukas ſvimning, at då hon med vedervilja emottog de liquida, kunde hon ej nog ofta få *Luft-injectionerne*. Så ſnart ſtanken började å nyo taga öfverhand voro deſſe henne i ſynnerhet en kår och ſåker reſſource. Den 16 började hon kunna umbåra dem ſå ofta. Tör hånda bidrog luftſyrans flitiga bruk mera ån 3 ſkålp:d *Infuſum Kinæ*, ſom åfven nyttjades, at förekomma den elaka feber ſom gemenligen inſinner ſig vid ſådan röta ſom hår var; men nu blef nåſtan omårkelig.

C. R . . ben.

Anmårk-

Anmärkningar vid föregående Berättelse, af J. K.

Herr Aſſeſſ. Doct. RIBBEN, ſom upſatt och benåget öfverlemnat mig denna Berättelſe, är jag ſkyldig den erkånſla, ſom en Reſpecterad Låromåſtare har råttighet til af ſin fordna Eleve. Det vore förmåtit, om jag trodde mig hafva behöfts vid ofvannåmde caſus ſåſom *rådgifvare*, och ſåſom *vittne* vil jag icke förmoda den precaution varit nödig.

Tvårtom bör enda driffjådern til den kallelſe, hvarmed Herr Aſſeſſ. vid detta tilfälle hedrat mig, hafva varit en benågen åſtundan at låta mig med ſig dela fördelen af de nyttige obſervationer, ſom man nårvarande vid en dylik händelſe kunde göra; åtminſtone är verkeligheten deraf ſådan, och anſer jag i ſynnerhet ſåſom en utmärkt förmon, at hafva fått obſervera den lyckeliga verkan emot röta, ſom Injectionerne af *luftſyra* hos Patienten viſade. En invention, ſom var Herr Aſſeſſ. aldeles egen, och hvars effect ſå furpaſſerade vår förmodan, at man nödgades moderera Injectionerne, för at icke aldeles hindra den i Lifmodren befindteliga främmande kroppens ſmältning genom röta, ſåſom enda utvågen at få den bort. Jag var ock icke litet frapperad af den ſimpla appareil, med hvilken H:r Aſſeſſ. tilredde deſſa Injectio-

ner, hvarvid jag endaſt vil nämna, at i ſtället för et *Glas-rör*, ſom uti Götheborgſka Journalen: *Samling af Rön och Uptäckter &c. Band.* 1. *p.* 83, föreſkrifves at ſätta uti korken på Krit-flaſkan, ſå nyttjades nu en *Kliſtirs-pipa* med vidbunden Oxblåſa, ſom förut blifvit upblått och hopvriden. Sedan *Aër fixus* genom Kliſtir-pipan upſtigit och fyllt blåſan, blef denna ſenare ganſka väl ombunden nära vid pipan, ſom ſedan drogs ur korken och fördes in i Vagina och Modermun, hvarpå bandet kring blåſan afſöſtes, at den inneſlutna luftſyran kunde utſläppas och drifvas dit man åmnade henne. Man ſlapp ſåledes genom denna invention, at förſt binda blåſan kring Glas-röret och ſedan ömſa henne derifrån på Kliſtirs-pipan.

För öfrigit tillåtes mig anmärka, det Herr Aſſeſſoren mundteligen behagat ſäga mig, at han icke ſjelf känt eller ſedt de ſmå *hvaſſa ſkårfvor* (Jag följde händelſen icke ſå långt) ſom blifvit obſerverade uti *flytningen*, utan har det endaſt genom berättelſe, ehuru nog trovärdig, af dem ſom vårdat Patientens ſnygghet; men det är väl möjeligt, at et foſter eller benaktige delar deraf varit inneſlutne i den främmande kroppen, ſom vi nog tydeligen genom underſökningen funno vara til ſin yttre forme en *Mola*.

Om

Om Lifmodrens Omſtjelpning, eller Retroverſio Uteri; af J. K.

Lifmodrens Omſtjelpning år den händelſe, då *Moder-botten* vändes ned i *Kors-gropen* åt *Stolgången*, mellan *Moder-ſlidan* och *Ändetarmen;* men *Moder-knappen* och *Modermunnen* vändas up mot eller öfver *Isbenet.*

Denna händelſe, ſom Läkare-Konſten, intil för icke många år ſedan varit i okunnighet om, har ofta förekommit, eller kanſke rättare: ofta blifvit igenkänd, efter deſs förſta bekantgörande af en Engelſk Chirurg. vid namn JOHN LYNN.

Såſom denna ſjukdom är för Hafvande Qvinnor ganſka farlig, ſå har jag trodt mig, at med en beſkrifning af deſs ſymptomer och ſättet, at genom konſt hjelpa den, kunna tjena, åtminſtone dem af våra Herrar Läkare, ſom icke hafva tilfälle, at ur Utländſka Journaler och Böcker derom blifva underråttade.

Emedan jag varit nog lyckelig, at ännu ingen gång träffa ut för denna händelſe; kan jag af egen erfarenhet ingen ting derom ſäga; det blefve ock öfverflödigt, om ej för litet betydande, ſedan en HUNTER, en SAXTORPH, m. fl. derom lemnat oſs ſå ſäkra obſervationer och ſå goda föreſkrifter.

Jag vil altſå åtnöja mig med, at lemna en utförlig Recenſion af några deſſe Herrars

beſkrefne Caſus i den vågen, ſom kunna gifva et tydeligt begrep om ſjukdomen och dels botande; tagande mig likvål frihet, at bifoga en aller annan anmärkning.

Caſ. I.

Om en fatal Retroverſio Uteri, af JOHN LYNN, *meddelad jemte et Appendix af* WILLIAM HUNTER, M. D. F. R. S. (Utur *Medic. obſ. and Inquir. by a Society of Phyſicians in London.* T. IV. p. 388.)

Qvinnan var omkring 40 år gammal. — Haft åtſkilliga barn. — Länge plågad af en *Prolapſus Vaginæ Uteri.* — Nu i 14:de eller 15:de veckan Hafvande. — Fick, den 22 Septemb. 1767, håftiga ſmårtor i underlifvet, ſom ſträckte ſig nedåt Vagina, hvilken nu icke kunde reduceras, ehuru det förut ſkedt lått och af ſig ſjelf vid en horizontal kroppens ſtållning. — En nåſtan total förſtoppning på urin och ſtolgång. — Kliſtirer, en Emulſio Anodyna Fomentationer, lindriga Diuretica och Laxantia brukades några dagar, med den verkan, at öpningar fingos, någon urin gick bort ſmåningom och beſvårligt, Prolapſus Vaginæ reducerades och plågorna låttades mycket tils d. 3 Octob. då Qvinnan vid något arbete kände (efter ſin berättelſe) någon ting haſtigt loſsna i hennes buk och

falla

falla ned mot ſtolgången. De förre ſymptomerne, utom Prolapſus, återkommo ſtraxt. — Nu ſåg Herr L. henne förſta gången i ſällſkap med Herr SYER. — Smärtorna voro ſvåra, en total urin-ſtämma och förſtoppning, åckel och teneſmer. — Förutnämde medel användes åter; men fåfångt. — Kliſtir ficks ej in i nödig myckenhet, för at kunna verka. Catheterns application var omöjelig. — Herr L. påminte ſig, ehuru ofullkomligen, at Herr HUNTER, år 1754, meddelat ſine Elever och åhörare, uti någon Lection, en händelſe af *Redroverſio Uteri*, och miſſtänkte denna, at vara af ſamma natur. — Underſökning anſtäldes och fants: Vagina updrefven mot Oſſa Pubis af en ſvulſt, ſtor ſom et litet Barn-hufvud, liggande bakom Vagina, nåſtan på Perinæum, och hindrade fingret, at åfven uti Rectum komma långt up. — Svulſten märktes vara Fundus Uteri. — Orificium kunde ej kännas. — Många förſök gjordes at reducera Uterus, hvarvid qvinnan ſtäldes framſtupa på knå och armbogar; ena handen infördes i Vagina, at med den draga Uterus fram åt; med 2:ne fingrar af andra handen uti Rectum, ſökte man at ſkjuta up Fundus, enligt HUNTERS recommenderade methode; men fåfångt, åfven ſom Catheterns införande. — Tilſtåndet förblef lika til d. 5:te, då half-bad jemte förra methoden åfven fåfångt användes. Cathetern tycktes lik-

väl gå något up om Urethra och aftappade några gånger 1 à 2 ſkedblad urin, vid qvinnans ömſade ſtållningar. — Följande dagen proponerades *Punctura Veſicæ Urinariæ* öfver Oſſa Pubis; men tillåts ej af Patienten, ſom d. 7 var mycket ſvag; hade ofta hickningar och åckel; ſade ſig känna någon ting briſta ſönder invärtes; fick Miſsfall, hvarvid Foſter och efterbörd tämmeligen lått bortgingo. (*) — Cathetern lät ſig ſedan utan ſvårighet inbringa; men ingen urin fants, hvaraf ſlutades, at den briſtning qvinnan kånt, varit i Urin-blåſan. — Patienten dog den 8 bittida om morgonen. Vid Obduction fants: omkring 9 qvarter (Pints) urin i buken; uti Urin-blåſan var, in fundo, et hål, at fingret kunde införas, omgifvit af en brandaktig ring; hela Corpus Uteri var tilbaka bögd; Fundus låg millan Vagina och Rectum; Orificium mot Oſſa Pubis. — Såſom Moderhalſens och Urin-blåſans (anſenligen dragne ur ſit naturliga låge) våldſamma tryckning på hvarannan, emot eller ſnarare öfver Oſſa Pubis, var rätta orſaken til urinſtämman och omöjeligheten, at inbringa Cathetern i blåſan; ſå frågar Herr L. om det hår varit gagneligt, at med et tjenligt inſtrument öpna Fundus Uteri genom Vagina, och ſämedelſt uttöma Liquor Amnii? Hvilken operation H:r Hunter pro-

(*) Som likväl icke lätteligen ſkulle förmodas vid en ſådan Lifmodrens ſtållning.

proponerat i den caſus han haft, hvareſt likväl Cathetern ſlapp lätt in och blåſan evacuerades från urin, hvars ſuppreſſion der åfven hårrörde af annan orſak, nemligen den tryckning, ſom ſvulſten i Vagina gjorde på Urethra. Månne urinens lopp härigenom ſkulle blifvit låttadt? och deſsutom: hade det varit möjeligt, at Uterus, ſå fäſtad och neddrefven i bäckenet, och med den anſenliga tyngden öfver ſig, hade kunnat reduceras? Hade det, i närvarande händelſe, hvareſt ingen urin kunde aftappas, ej varit bättre, at punctera blåſan öfver Pubes, i hopp, at Uterus möjeligen ſkulle kunnat reduceras, ſedan tryckningen af blåſan, genom urinens uttömmande blifvit häfven? Eller, i händelſe reduction likväl blifvit ogörlig, kunde Uterus ſedan genom Vagina blifvit öpnad och förmodeligen då reduceras? — Denna qvinnan hade icke kunnat avortera ſå länge blåſan var full; men utgången viſade, at Miſsfall följde ſtraxt på blåſans briſtning, hvaraf delarne blefvo ſlappa, och Fund. Uteri troligen något uplyftad efter tryckningens uphörande genom urinens evacuation (*): Och är icke

(*) Den Lifmodrens ſtällning, ſom fants vid Obduction tyckes icke medgifva detta, då likväl Uteri Cavitet var aldeles ledig och följakteligen deſs volume mycket minſkad. Deſsutom vil af det efterföljande kunna ſlutas, det ſaken varit ſå långt kommen, at Lifmodren mera verkat på blåſan, än denna på Lifmodren.

detta et argument för sannolikheten af den nytta man kunde väntat af punctura Vesicæ? Men i hänseende til de följder man har at frukta af sådane Operationer, och alla andra omständigheter, är mycken tvifvel, at hvarken en eller bägge desse Operationer skulle svarat mot ändamålet, eller åtminstone, at utgången skulle blifvit lyckelig; dock som de äro de probablaste, om icke enda medlen i en så förtvifiad belägenhet, torde vara värdt, at derpå hafva vidare afseende och göra försök? — Herr HUNTER menar, at om en sådan händelse tidigt upptäckes, kan Uterus reduceras på förut omtalte sätt; men om den är omstjelpt och icke åter upskjutes, innan Fostret fått den storlek och Uterus blifvit så distenderad, at den aldeles inpackas i bäckenet, så förblifver den i sådan ställning, och det är vid siftnämde omständigheter, som qvinnan först börjar känna faseliga smärtor. Jag har nyligen, säger Herr L., blifvit underrättad, at Doct. HUNTER haft åtskillige sådane casus, sedan den han beråttade oss i Lection, som alla blifvit hulpne genom tidig och tjenlig skötsel. I närvarande händelse frågar Herr L. om icke Causa prædisponens härledt sig från Prolapsus Vaginæ och en allmän kroppens slapphet, i synnerhet Moderbandens och de tilhörige delars? Närmaste och omedelbara orsaken lemnar han derhän, hvad den kunnat vara. — Sedan söker han

be-

beviſa, at omöjeligheten af Catheterns införande i blåſan, ej hade ſin orſak i Urethra (ty den ſlapp han väl igenom); men uti blåshalſen, hvareſt Veſica gjorde en acut angel med Urethra, genom den tryckning af Uterus på blåſan, medelſt hvilken hon tvingades at hånga fram öfver Oſſa Pubis. Häraf upkom det ſvåra hindret för urin-tappningen, ehuru Cathetern paſſerade Urethra: Et hinder, hvilket VAN SWIETEN omtalar och erfarenheten beſtyrker ſåſom ganſka ſvårt, och ſom i denna händelſe blef ånnu värre af Lifmodrens onaturliga läge och våldſamma tryckning, jemte blåſans excesſiva conſtriction. Kanſke, ſåger han, en flexible eller beſynnerligen gjord Catheter här ſkulle gått an? Men det föll mig ej in, efter jag ingen ſådan hade. — (*Sept. d.* 5 *År* 1770).

Nu följer p. 400. *Appendix* til föregående Beråttelſe af WILL. HUNTER, ſtåldt til *Medical Society*.

Herr H. beråttar, at den Lection, ſom Herr L. ſyftar på blef hållen i Octob. 1754, för et antal Herrar af Faculteten och Studerande, i affigt, dels at en ſå beſynnerlig, inſtructiv och vigtig caſus måtte blifva mera bekant, dels ock, at någon obſervation eller uptäckt, ſom han gjort i affeende på *Uterus Gravidus* måtte bli väl beſtyrkt. Denna händelſe, begripes båttre, ſåger han, når jag fått gifva ut Figurerne på Uterus Gravidus: Den

blir

blir ämnet för en ſtor tafla i det Verket (*). Imedlertid, medan man tror den händelſen kunna uplyſa Herrr L . . . s obſervationer och menſkligheten fordrar, at göra *Retroverſio Uteri* mera känd bland Practici; få tilbjuder jag härmedelſt innehållet af den åberopade Lection, med en eller annan reflexion, ſom tilfälle och årfarenhet ſedan hafva ſkaffat mig, ehuru jag nu ej har ledighet, at Publicum nog vårdigt utarbeta ämnet. Händelſen var denna:

Caſ. II.

En ung Qvinna, förſta gången hafvande, i 4:de månaden, blef, efter en alteration, illa angrepen och kunde ej utan ſtor ſvårighet gå til ſtols eller ſläppa urin tils Lördagen d. 12 Octob. 1754, då bägge evacuationerne aldeles hämmades, ſom fortfor, utan någon låttning til Lördagen d. 17 Octob. då Herr Chir. WALTER WALL kallades. Han aftappade genom Catheter omkring 7 eller 8 qvar-

(*) Detta präktiga Verk utkom år 1774, under Titel af: *Anatomia Uteri Humani Gravidi Tabulis Illuſtrata Auctore* GULIELMO HUNTER &c. Eller *The Anatomy of the Human Gravid Uterus &c.* och år inköpt för Artis Obſtetriciæ Profeſſionens räkning här i Stockholm. Det innehåller XXXIV Taflor, med ſina uttydningar på Latin och Engelſka, af hvilka den XXVI föreſtäller *Uterus Retroverſus.*

8 qvarter urin. Et Kliſtir ſattes utan verkan, emedan ſå litet der af gick in. Mot afton aftappades åter vid paſs 3 qvarter blodfårgad urin. — Vid underſökning i Vagina kunde fingret ej komma långt för en ſtor ſvulſt, ſom låg bakom Vagina och tryckte henne tått uptil inſidan af Oſſa Pubis; var följakteligen ej i ſtånd, at hvarken råcka inre ändan af Vagina, ej eller uptåcka någon ting likt Os Uteri. — Uti Rectum tryckte ſvulſten ſå emos Os Couygis m. m. at fingret uti honom endaſt kunde komma et litet ſtycke in. — Deſſe omſtåndigheter påminte Herr W. om en caſus *Retroverſi Uteri*, ſom H:r Grégoire omtalt i ſina Förelåsningar (*) i Paris. Herr W. ſlutade at denna vore af ſamma natur, förſökte Uteri reduction, låggande qvinnan på rygg och hjelpande med et finger i Vagina och et i Rectum, ſåſom Herr Grégoire hade föreſkrifvit; men fåfångt. — Plågorna fortforo och H:r W. kom til H:r H. d. 19 Octob., at få honom med til Patienten, ſom ock ſkedde. — Herr H. införde et finger millan ſvulſten och inſidan af Os Pubis, litet åt ena ſidan af Urethra, hvarvid en anſenlig myckenhet urin gick bort, emedan hans finger håfde tryckningen på Urethra. Qvinnan ſtåldes på knå och armbågar, med hufvud och axlar ſå lågt, ſom möjligt

(*) Sålunda lår Herr Grégoire hafva varit den förſte, ſom råtteligen obſerverat denna ſjukdom.

ligt var; en hand infördes i Vagina och två fingrar af den andra i Rectum; med den förra föktes at nedbringa öfra delen af Vagina, som var anſenligen dragen ur ſit rätta läge, och med de ſednare bemödade H:r H. ſig at tillika åter upſkjuta Fund. Uteri; men fåfängt: Qvinnan dog d. 21 Octob. och öpnades den 23 derpå följande, och då fants Blåſan få updrefven af urin, at hon intog näſtan hela Regio Anterior Abdominis, lik Uterus i ſiſta månaderne, och öpnad ſamt tömd från urin, fants deſs nedra del, ſom är förenad med Vagina och Cervix Uteri, och hvareſt Uretererne löpa in, ſå högt upſkuten ſom Limbus Pelvis af en ſtor rund ſvulſt (Lifmodren), ſom noga fyllde hela Cavitas Pelvis. — En Catheter infördes up efter Vagina, då det märktes at blåſan af honom upreſtes vid ſpetſen af ſvulſten: et bevis, at öfra åndan af Vagina, och följakteligen Os Uteri, der var ſituerad, ſom ock befants riktigt, når en korſs-ſkårning gjordes der genom blåſan och Vagina. — Spetſen af ſvulſten var Os Uteri, på hvilken blåſan hvilade, och Fund. Uteri var nedvånd mot Os Coccygis och Anus. — Lifmodren hade, i detta omſtjelpta tilſtånd, blifvit ſå ſtor och ſå inklåmd uti Bäckenet, at den ej kunde uttagas, förr än Isbenen blifvit genomſkurne uti Symphyſis och anſenligt åtſkilde, ſå at rummet mellan Bäcken-benen blef ſtörre. —

Svår-

Svårligen kan ſågas hvad orſaken varit til denna Lifmodrens olyckeliga ſtällning, ſom ej tyckes hafva kunnat härröra af en alteration. — Ehvad ock orſaken måtte varit, om *Lifmodrens omſtjelpning* i tid blifvit uptäckt, hade den ſnart kunnat hjelpas på ofvannämde ſätt. — När Lifmodren en gång tagit denna ſtällning och deruti varit någon tid, förblifver den ſannolikt altid ſå, med mindre genom konſt reducerad, innan hon ſå tiltagit i ſtorlek, at hon aldeles inklämmes i Bäckenet; och altſom detta tiltager, blifva urin- och ſtolgång mer och mer ſvåra, och ändteligen bägge aldeles förſtoppade. Sedan förvärras det onda, ej allenaſt genom tiltagande plågor, utan ock genom urinens ſamlande i blåſan och excrementernes i tarmarne, hvarigenom Uterus tryckes djupare och djupare ned i Bäckenet, då tillika den utſpände blåſan drager up med ſig den delen af Vagina och Cervix Uteri, med hvilken den är förenad, hvarigenom Fund. Uteri tvingas mer och mer rätt ned. — I anledning af denna olyckeliga caſus frågar Herr H. om ej *Punctura Uteri* genom Vagina, ſom förut vid Herr Lynns händelſe är omtald, varit at förſöka? men här fants qvinnan i ſå ſvagt tilſtånd, at man ej kunde våga det: Dock bad Herr H. Herr W. inhämta deras tanka, ſom hade mera årfarenhet; men de funno åfven, at ingen ting kunde göras til Patientens räddning.

ning. — Sedan den tiden har Herr H. haft flera händelser af samma natur, men mindre långt komna. — Alla inträffade omkring 3:dje månaden, förr eller senare. — Alla med gradual suppression, först på urin och så på stolgång. — Alla lyckligen hulpne på följande sätt: 1) Urin aftappad. 2) Et retande Klistir; och sedan tarmarne blifvit väl tömde, fants altid lätt at replacera Uterus. — En gång återtog Lifmodren sin naturliga ställning af sig sjelf, efter desse evacuationer. — Vid en annan händelse måtte Uterus ofta replaceras, innan hon blef så stor och upstigen i öfra Bäckenet, at dess återfall ej var möjeligt. — Då man har orsak at befara *Retroversio Uteri*, menar H:r H. det sannolikt vara nyttigt, at ofta taga en framstupa ställning (*recumbent posture*) och akta sig, at aldrig blåsan mycket utspännes af urin, eller Rectum och Colon af Fæces. — Slutligen anföres orsaken, hvarföre *Royal Society* ansåg en berättelse om *Retroversio Uteri* så angelägen at publicera, nemligen: många Practici känna ej denna sjukdom, som bevises deraf, at då, inom de senare 2:ne åren, uti London (*) 2:ne hafvande Qvinnor dödt deraf, utan at orsaken til deras plågor blifvit upptäckt förr än efter döden, då likväl symptomerne och svul-

(*) Ja i sjelfva Londons Hospital, som synes af hvad Herr H. på et annat ställe säger och framdeles skal anföras.

ſvullten, i afſeende på Vagina och Rectum, åro ſådane, at man nåſtan omöjeligen borde miſstaga ſig (*). Icke deſs mindre felade förfarne Practici i bägge deſſe händelſer, och ſågo med ſmärta i de döda kropparne det, ſom de lått kunnat bota hos de lefvande, om de i råttan tid uptäckt hvad ſom icke var ſvårt at finna. (Fortſåttn. e. a. g.)

Caſus Hæmaturiæ a Cantharidibus, eller *Händelſe om Blodpinkning, förorſakad af Spanſka Flugor, inlämnad af G. L.*

Så nyttige och, jag vågar ſåga, oumbärlige *Spanſka Flugor* åro uti åtſkillige ſjukdomar, i ſynnerhet utvärtes brukade (**); N:o 6. F ſå

(*) Så ſnart man har ſig bekant, at en ſådan ſjukdom kan exiſtera; men dittils hafva miſstag, åfven af H:r H. ſjelf, varit både möjelige och förlåtelige.

(**) Invärtes berömmer eljeſt, bland de nyare, Herr John Brisbane *Tinctura Cantharidum*, icke allena uti *Diabete*, utan åfven *Lambel, urinens förhållande* af krampaktig orſak, *Andtäppa* af ſamma orſak, *hyſteriſka tilfällen* och ſåſom *hjertſtyrkande medel*, ſamt ſåger, at denna *Tinctur*, uti nog ſtor doſi, brukas uti *Londonſke*, och i ſynnerhet *Middleſex Hoſpitalet*, med mycken nytta uti några *hudens ſjukdomar*. (Se deſs *Select Caſes in the Practice of Medicine. Lond.* 1772.) och Herr Philip Pirri har med fördel gifvit denna

få ſkadelige och ſtundom dödande år deras verkan, då de i för ſtor doſi tagas invärtes, antingen med vilja eller af förſeende. En händelſe af ſenare ſlaget, har fördenſkul gifvit mig anledning, at nämna följande:

Herr S . . några och tjugu år gammal, hade af förkylning ådragit ſig en ſtark ſnufva med röda ögon och hufvudvärk. En Läkare af deſs vänner, föreſkref åt honom en *Spanſk Fluga*, at lägga i nacken, ſamt tvänne *Rhabarber-pulver*, af hvilka ſenare det ena togs om aftonen, och det andra ſkulle följande morgonen kl. 5 intagas.

Spanſka Flugan tilreddes hos den ſjuke af Melilot-plåſter och Spanſk Fluge-pulver; och ſom af det ſenare vid paſs 15 til 20 gran blefvo öfver, undangömdes de i ſit papper bak en ſpegel, på et i rummet varande Natt-

---

Tinctur invärtes, då lemmarna varit på et hårdnackat ſätt förlamade; (*Journ. de Medec. Chirurgie, Pharm. &c.* Tom. XLVIII.) åfven ſom Herr Fr. Christ. Stöller berömmer den ſamma invärtes uti *Incontinentia urinae*, (*Beobacht. und Erfahr. &c. Gotha* 1777.) at förtiga flera andra ſjukdomar, hvarutinnan detta medel, nu för tiden, icke utan nytta, blifvit invärtes brukat. Man finner ſåledes häraf, huru tiderne blifvit förändrade ſedan år 1698, då Herr Groenewelt inſattes i fängelſe blott derföre, at han gaf Spanſka Flugor invärtes. Se deſs Skrift: *De uſu Cantharidum in Medicina uſu interno. Lond.* 1713. i Företalet.

Nattduks-bord, men Rhabarber-pulvret lades på en ſtol, vid den ſjukes ſång.

Följande morgonen då Läkaren kl. 8 återkom, fann han Patienten ſämre än tilförne. Han klagade öfver mera ſveda i ögonen; ſtarkare hufvudvärk, brännande urin och underliga kånningar i kroppen, dem han ſjelf icke kunde beſkrifva. Pulſen var väl något haſtigare än vanligt och likſom krampaktig; men ej det man egenteligen kallar ſnabb.

Läkaren, ſom fann det ena Rhabarber-pulvret qvar vid ſången, och på tilfrågan, hvarföre det icke blifvit intagit, fick til ſvar, at Patienten för vid paſs en tima ſedan intagit et pulver, ſom hvarken til ſmak eller utſeende liknade Rhabarbern, förmodar genaſt miſstaget, ſöker efter det bortgömde Spanſka Fluge-pulvret, men det fants icke.

Ledſen öfver denna händelſe, inkallar han Pigan, ſom om morgonen ingifvit det ſenare pulver, hvilken beråttade: at ſom Patienten icke ſagt henne hvar något pulver låg, hade hon, efter mycket ſökande, funnit et på Nattduks-bordet, hvilket hon gifvit honom, och detta var juſt Spanſka Fluge-pulvret.

Här blef ſåledes frågan, at det haſtigaſte ſom möjeligt var, ſkaffa giftet utur kroppen. Patientens ſtarka hufvudvärk, röda ögon m. m. tillåt icke *krånkmedel*; och pul-

vret hade utom deſs, varit nog länge intagit. Man gaf derföre den ſjuke en *Laxerdryck* af 2 lod *Engelſkt Salt* med lika ſå mycket *Manna*, och derjemte *Emulſio Communis* at dricka af ymnigt. Men under det verkan häraf afbidades, tiltogo ſvårigheterne med qvaf, ſkårningar i underlifvet, brännande i urin-gångarna, och litet blod viſade ſig uti urinen.

Kl. 12 förmiddagen, hade Laxativet ej ännu gjordt någon verkan; men de nyſnämde plågor anſenligen tiltagit. Man gaf då åter et Laxativ af *Infuſo Sennæ ſimplici* och *Manna*; hvarvid Patienten ej fick någon annan dryck, än den nämde Emulſion. Kl. 3 e. m. hade af den ſenare Laxerdrycken, ingen annan verkan förſports, än några fåfånga förſök, at gå til ſtols. De förenämde plågor fortforo icke allenaſt med en kall ſvett, utan tiltogo, ſå at föga annat än ren blod gick genom urin-gången, och det med ſådane ſkårningar och qvaf, at Patienten hvarje gång var på vågen at dåna.

Vid denna tid på dagen, blef ock jag kallad i rådplägning, at hjelpa den ſjuke utur detta deſs bedröfveliga tilſtånd. Man gaf nu ſom tidaſt, en théekopp i ſänder af en *Emulſion*, med mycken *Mandel-Olja* i ſtället för Emulſio Communis, och en lagom doſis *Tinctura Thebaica*. Kl. 5 ſattes et *Kliſtir* af *Linfrö-ſlem* och några matſkedar *Bomolja*;

olja; men detta gick efter en half tima bort, utan någon lindring. Om aftonen kl. 7 applicerades å nyo et dylikt Kliſtir, hvarvid man bød til, at, ſå långt någonſin möjeligt var, tvinga det up i lifvet. Detta ſenare blef qvar öfver en tima, under hvilken tid den ſjuke hade flere trångningar til ſtols, med vanlige qvaf och benägenhet til dåningar. Emot kl. 9 om aftonen, fick han en ganſka ſtark öpning, vid hvilken urinen; ſom tillika afgick, väl var blodbandad, men ej ſå ſtarkt, ſom kort tilförne.

Nu fördes den ſjuke ganſka matt til ſängs: drack en théekopp *Emulſio Oleoſa*, ſomnade ſtraxt derpå, och ſof roligt til kl. 6 följande morgonen; utan at mer än enda gång om natten vakna, då han åter drack en kopp af Emulſionen. Vid upvaknandet om morgonen, var han fri från alla plågor; rådnaden i ögonen och hufvudvärken voro borta; icke den minſta kånning hade han i urin-gångarna, hvarken då urinen gick, ſom var af friſk och naturlig färg, eller annars. Han kände ſig allenaſt matt, men icke ſvårare, än at han emot aftonen ſteg up. Matluſten til middagen var drägelig, faſt honom icke tillåts at åta annat, än grynſoppa med bröd. Han nyttjade härefter några dagar intet annat än *Folia Malvæ* eller *Kattoſt-blader* i ſtället för Thé, och tog et par gånger om dagen *Tinctura Rhei Amara*.

Under 10 år, ſedan detta hände, har han aldrig haft den ringaſte kånning, ſom kunnat anſes vara någon följd häraf; och var vid denna händelſe det märkvärdigaſte: 1:o, At ingen egenteligen ſå kallad *Priapiſmus* plågade Patienten, ehuru under de 2 til 3 förſta timarna ſedan pulvret var intagit, erection ſkoftals infant ſig, men ſedermera icke; och 2:o, at alla ſymptomer på en gång förſvunno.

At med *Emulſiva* bota de ſvårigheter, ſom kunna följa på Spanſka Flugors intagande, år väl icke något nytt. Bland andra, har Georg Wolfg. Wedelius redan vid början af detta århundrade, efter en Langius, funnit för godt, at vid dylike tilfällen recommendera et ymnogt drickande af *Ko-mjölk*, eller i deſs ſtälle, ſåger han, om feber år tilſtådes, hvarutinnan mjölk ej tjenar, en *Emulſion* af de 4 *ſtora kylande frön*. Jag tror mig likväl ej fela, om jag åfven ſkulle tilſkrifva *afförande medlen*, *Kliſtirerne* och *Opiatet* någon verkan, ſåſom bidragande til kurens lyckeliga utgång; åtminſtone låſer jag hos Herr Rudolph Forsten, at *Theriaca Andromachi* förſvagar Spanſka Flugors kraft. Imedlertid torde det icke vara utur vågen för de enfaldigare, och i ſynnerhet de, ſom bo på landet at veta, det *Ko-mjölken*, ſåſom förmodeligen närmaſt vid handen, uti ſlike händelſer med förmon blifvit nyttjad; och

lårer man i få fatta och trångande omſtändigheter icke få afſkräckas från mjölkens nyttjande, i fall någon feber ſkulle vara tilſtådes.

Man har ock länge hållit före, at *Campher* förtager Spanſka Flugors ſkadeliga verkan, hvarföre åfven Herr GREENFIELD brukat gifva den förra uti Bolus til en Scrupel hvar 6:te tima, då lifvet år i fara af Spanſka Flugors myckna och oförſiktiga bruk; hvarom jag likväl icke af egen årfarenhet något kan ſäga.

Sluteligen, och ſåſom bevis, at Spanſka Flugor invärtes i myckenhet tagna, kunna blifva dödande, torde jag få nämna en händelſe, hämtad hos JOH. MICH. GALLO (*Opuſcula Medico-practica Romæ* 1752.) ehuru jag icke helt och hållit för deſs trovärdighet går i borgen: En Jungfru om 21 år, hade på en gammal gummas inrådande, ſtufvat et knippe otvättad *Herba Mercurialis*, med olja och ſäcker, ſamt deraf åtit nog mycket en afton, til at dymedelſt hjelpa en trög ſtolgång, hvaraf hon beſvärades. Hon gick härpå til ſängs, och ſof roligt i 5 timar; men når hon vaknade, och ſom haſtigaſt hade känt någon vårk i magen, gaf hon öfver alt hvad hon förtärt, ſom var af en bäſk ſmak och gulaktig färg. Alla medel kunde ej uträtta något, til at lindra hennes plågor. Stranguric, kall ſvett, pulſens ofta afſtannande och et blåblekt anſigte, förebådade en annalkande död, hvilken ock ſtraxt derefter infant ſig.

Man uptäckte uti et annat knippe af ofvannämde ört, en myckenhet Spanſka Flugor, ſom i den ſamma lågo förborgade.

Om man af denna ſenare händelſe ej kan draga någon annan lärdom, än at påminnas om den bekanta nödvändighet, at väl rånſa och afſkölja grönſaker innan de brukas til Läkemedel eller Föda, ſå torde den ſamma icke vara ſå aldeles utan nytta.

Utdrag af Bref til A. B . . . k.

I.

Från MICH. FORSLIN (*) *dateradt Lachteå d.* 25 *Januarii* 1781.

- - - - Vid tilfälle ſkal jag bjuda til at begagna mig af *Tit.* upgifter, och ſå mycket görligt är tjena mina lidande medmänniſkor. — De 30 och några barn, ſom jag ympat, hafva ganſka lindrigt genomgått Kopporna. *Naturliga Koppor* hafva varit nog ſvåra och dödat några öfver 10 hår vid Moder-Kyrkan, och en del hafva med plats genomgått. — Huſtrun från G. Carleby, ſom vårtiden förledit år var hos mig at ſöka bot för de henne beſvärande *Strumæ*, har ſedan ej infunnit ſig. Hon hade af de ledſammaſte *Strumæ* 6 ſtycken, 3:ne ſtörre och 3:ne mindre,

(*) Adjunct. Paſtoris i Lachteå i Öſterbotten, och har i yngre åren ſtuderat Medicin i Åbo.

dre, placerade under öronen, på halſen, under hakan och en på högra axeln, mera rörlig, ån de öfriga, ſom voro nåſtan orörliga och likſom vid en ſtadig ſena ſammanhångande. De beſtodo af en på hvitt ſtötande hård géléaktig materia på ytan, med litet grynaktigt vahr inuti, ſom omgafs af en bråſkaktig tjock hinna. Tvånne de ſtörſta öpnade jag och uttog ſå mycket görligt var; det öfriga bröd jag til at förvandla i Pus, och på det ſättet fick jag det måſta ut, innan hon reſte ifrån mig. Denna methode har lyckats för mig hos flera, ſom ej haft dem ſå ſvåra och många. En ſom hade 4 dylika på bågge ſidor om käften, dock mera rörliga, har efter 5 års tid, ſedan operation ſkedde, icke haft mehn af dem, ej eller hafva de eller andra tilvuxit ſedermera. — *Atrophia Infantum* år ej aldeles ſällſynt hår å Orten; dock har jag ej ſett något *utſlag* dermed vara förknippadt. Magſtårkande, affårande och löſande medel, blandade med något alkaliſkt, ſåſom *Alkali Tart.* eller *Sapo Alic.* och *Kylande medel* under febern, hafva viſt önſkelig verkan. Utvårtes har jag nyttjat *Ol. Laurin.* med litet *Sem. ſ. Baccæ Coccognid. Caſtoreum*, *Campher* och dylikt. Jag vet, at en del bönder nyttjat invårtets emot denna ſjukdom Infuſ. af *Lycopod. Annotin.* och *Selago*; men ofta til mårkelig förvårring och ſkada. — Den ledſamma *Lues Venerea*, åfven ſom *Scarlatina*,

åro okände ſjukdomar i denna Socken, och ſå mycket jag vet, i de nåſtgråntſande. — *Elephantiaſis* har jag ej eller ſett hår; men den ſkal olyckligtvis finnas i Uleå Stad. — Ingen ſmittoſam ſjukdom år hår nu gångſe, ej eller var i höſtas; Sjukdomar hårrörande af förkylning, ſåſom: *Pleureſie*, *Tand-Öron-* och *Hals-fluſs*, ſamt *Fluſs-febrar* hafva viſt ſig der och hvar. Beſynnerligt år, at hos några få, af ſiſtnämde ſjukdom beſvårade, har efteråt infunnit ſig en ovanlig *kraftlöshet*, *darrning* och någon *lamhet*. —

2.

Från Herr Lif-Med. Doct. M. STAPELMOHR, *dateradt Linköping den* 17 *Jan.* 1782.

- - - - Sedan jag förra gången hade åran nämna om Fru Grefvinnan . . . s ſjukdoms då varande beſkaffenhet, gafs väl någon anledning at tro, det en *metaſtaſis materiæ* ifrån bröſtet til låret kunde vara i ämne, der en ſtörre ſvulnad hade ſatt ſig, emedan expectoration med bröſtets låttning minſkades och den uphoſtade materien, emot förr, ſåg bättre ut och fri från ſtank. Svulnaden i låret tiltog ſnart, och jag tilrådde väl, at ſå fort öpning kunde ſke, ſkulle den göras fullkomlig til vahrets utlopp; men H:r Doct. Å. ſom var Fruns Läkare, blef af hennes ſkrik

och

och rop tvungen at allenaſt göra den liten, hvarigenom dock, ſom mig beråttades, mer ån en kanna vahr ſkal hafva utflutit. Sedan tilkallades jag och tilrådde en ſtörre öpning, för at vederbörligen kunna ſköta ſåret; men det nekades af ſafelig råddhoga hos Frun. Detta vahrets utlopp lindrade dock ej allenaſt vårken i låret, utan åfven minſkade febern och hoſtan, ſom likväl ej varade länge, utan alt blef dageligen värre och ſlöts med döden, hvarefter kroppen öpnades och fants: I *vänſtra Lungan* hafva varit en ſtor *Vomica* formerad med en tjockare hud vid Pleura anvuxen och mycket illa-ſtinkande *Vahr* i caviteten ſamladt, ſamt *högra Lungan* tjock och uppöſd af vahr i alla rör. — I *Buken* var *Lefren* på främre Loben ſkör, at den vid litet påtryckande med fingret braſt. — *Mjälten* ej ovanligt ſtor; men något hård. — *Tarmarne* upblåſte; men utan tecken til någon inflammation. Uti *Såret* på hennes *Lår*, (ſom flere dagar ej gifvit något vahr och troddes då vara i helning) införde Sonden lått utföre til et qvarters långd, och något mindre åt de andra ſidorna. — Om denna *Vomica* börjats i Stockh., der Frun ſades hafva haft *Blodſpottning*, eller hår, efter den påkomna *Pleuropneumonien*, kan jag ej döma. Hvad ſom til varning kan anmärkas, är, at ſedan den *Intermittente Febern* på 9:de dygnet efter en lyckelig *Barnſäng* börjades, har Frun intet

intet kunnat afhållas från at natt och dag dricka mycket kalt vatten, och åt desutom kött öfver måtteligheten, samt begick flere oordenteligheter i regimen.

Jämförelse emellan åtskillige Kopp-Ympnings sätt, i anseende til stället, och sättet at meddela smittan, samt omdöme, om föregifven ympade Koppors återkomst andra gången igenom naturlig smitta, af BENGT BJÖRNLUND. *Provinc. Medic.* (*)

Til Koppsmittans meddelande genom ympning, hafva åtskillige sätt blifvit påtänkte, och kommit i bruk: hos Chineserne med Kopprufvors; eller litet bomull smittadt med Koppvahr, med, eller utan Moschus förenadt, bringande up i näsan; hos *Circasserne*, med ympnings anställande mästadels likt det hos oss brukeliga; på *Africanska* sättet, medelst en nål och tråds dragande igenom mogne Koppor, och så igenom skinnet emellan tummen

(*) Af skyldig aktning för Herr Auctors derom gjorda uttryckeliga begäran, uti bref til mig af d. 26 sistledne Februarii, har jag anmodat Herr Assess. PFEIFFER, såsom Utgifvare af *Veckoskriften för Läkare &c.* at införa denna Afhandling.

J. K.

men och pekfingret, hos den som skal ympas; genom det så kallade *köpande*, genom vahrs ingnidande i huden, på något öppet sår eller fontenelle; handskars pådragande smorde på något ställe med Koppvahr; Kopprufvors fästande med plåster på visst ställe af skinnet; genom Epidermidis updragande med Spansk Fluga, på arm, eller under knået, och det brukeliga sättet med incision uti yttre huden, eller emellan yttre och inre skinnet, til högst en half tums längd, eller mindre, på snedden, så at Epidermis på ena sidan uplyftes, å en eller bägge armarne, eller benet, samt smittad tråds, eller pulvers af Kopprufvor inläggning, eller färsk Koppmaterias af mogne eller omogne Koppor tagen, införande, som med Lancett-spets intrådes, med mera.

Ehuru Koppsmitta på alla dessa sätten kan meddelas, och blifvit applicerad, finnes dock dem emellan någon skilnad, i anseende til mer och mindre förmonlighet. *Chinesernas* duger minst, såsom smittande mäst på naturligit sätt. Igenom ympning på benen, med inskårning, eller Spansk Fluga, kunna elaka och långvariga sår åkomma, ehuru det ej altid händt. Med köpande och smörjande meddelas ej altid smittan, och hvilket sätt, så vida materien ej har något aflopp genom öppet sår, ej är så tjenligit, och det sista ibland kunde hafva elak påföljd. Koppmate-

materias inläggning i öppen fontenelle och får, meddelar fuller såkert smittan, men hvars bruk å öpne frätande sår i huden, är betänkeligit, förmedelst fårens åtföljande skårpa. Med Spanskt Flugu-plåster tyckes väl inflammation kunna befaras i året, igenom Vesicatorii skårpa; men hvilken, då Vesicatorium på armen satt, göres så litet som möjeligit är, genom årets tvättande några gånger, efter blåsans upklippning, med kalt vatten, synes kunna förekommas och motas. Uti min förehafde Koppympning, har inflammation et par gånger igenom Vesicatorii bruk förekommit, men några flere gånger utan, då året blifvit på bemälte sätt skött. I synnerhet tyckes detta ympnings sätt, vara hos barn, som frukta för incision lämpeligit, och ännu merä för späda och dåggande barn tjenligit, hos hvilka, efter minsta incision nog blod framlöper. Ympning efter incision i Epidermide til inre huden, å armen, dereft Fontenellen plår sättas, är väl det bästa, såsom ock mäst brukeliga sättet, och det hälst med färsk Koppmaterias införande, då härpå är tilgång, eller smittade trådars eller Koppulvers inläggning. At ympa på bägge armarne är föga nödigt, dels, för det barnen brys mycket härigenom, dels, såsom en incision gör tilfylleft, hälst, då några dagar å rad, trådar inläggas, ibland af färskilte Koppsjuke tagne, eller färsk Koppmateria, för at

deſto ſåkrare hårigenom upvåcka ſmitta. Salfva har kommit ur bruk ſåſom onödig, at lägga uppå ſåret, åfven Plåſter, längre ån ſom behöfves för trådarnes fäſtande, eller Koppmateriens, ſom ſkal meddela ſmittan. Ympning emellan tummen och pekfingret, igenom nål och ſmittad tråds dragande igenom ſkinnet derſtädes, år näſt det förra, eller å armen, det tjenligaſte, dels, för det denna operation ſnart förråttas, dels, för det ſmittan mindre felar igenom detta, ån något annat ympnings ſätt, methoden med färſkt Koppvahr undantagen. Då ympning å armen ſlår felt, ſom ibland händer, år detta ſätt ſåkraſt at välja, vid förnyad ympning, fram för andra. Om någon mera ömhet i tumgrenen, jemte vårk- och ſvulnad i handen, ſkulle efter detta ympnings ſätt åkomma, lindras den altid med kalt vattens pågjutande ifrån förſta dagen brukadt, eller våt kluts bårande deröfver, ſom utom deſs bör nyttjas de förſta dagarne efter denna ſlags ympning. Hos 30 på det ſättet af mig ympade, har ej någon fördeles ſvulnad med vårk, mer ån hos trenne tilſlaget och ſom blifvit håfven, och ſom vid et lika antal på armen ympade, ibland kan förekomma ſåſom åren längre gå öpne vid denna method ån å armen, fordras ofta länge ſköterſel härmed, genom ombytt plåſter dageligen, dock hvilken flytning ofta kan lända den ſjuka til förmon. I jemförel-

ſe

se med ympning å armen, hafva Kopporne, hos de jag på detta sättet ympat, förhållit sig mindre til antalet, då, af et lika antal efter bägge methoderne, medeltalet å armen utgjordt 30, och det senare, 16 Koppor. Såsom ympstället efter denna methoden begjutes med kalt vatten altifrån första dagen, uppå en god tid, eller flere dagar, dageligen, tro många, at Koppgiftets alt för mycknа utbredande til en del härigenom förekommes, utom den lindring, som fåren härigenom förskaffas. Denna operation har af mig blifvit förrättad genom en synål med vidhängande 4 ändar hvit uprifven silkestråd, til et qvarters längd, som blifvit inbönad eller pudrad med fint pulver af Kopprufvor, och hvilken blifvit genomdragen det transparenta skinnet emellan tummen och pekfingret å den vänstra handen, en gång, och hvarmed operationen varit ändad. Med Lancett-spits doppad i färsk Koppmateria, eller torr, med ljumt vatten upblött, som införes under Epidermis, kan ock ympas på samma ställe efter Gattis sätt. At ympa emellan bägge tummarne, och det ibland med inskårning å några ställen, såsom det af en och annan Gattis efterföljare brukas, är både obehageligit och onyttigt, hälst operation med en gång är verkande at meddela smitta.

Huruvida ympade Koppor medföra säkerhet, at ej kunna återkomma andra gången, är

år en fråga, som af många upkastas. At ej dessa mer än naturliga Koppor infinna sig andra gången, visar förfarenheten, som intygar, at de ympade, hos hvilka smittan rätteligen anslaget, sedermera varit säkre för ny smitta af ägta Koppor, och efter umgånge med Koppsjuke. Igenom förnyad ympning har smittan ej kunnat meddelas, åt dem, som fådt den igenom ympning; såsom samma ej heller varit verkande hos dem som genomgådt de naturliga Kopporne. Då ympnings-materien tages af ägta naturliga Koppor, måste nödvändigt utslag af samma art upkomma, och äfven, såsom hos desse, fria ifrån vidare naturlig smitta. Om riktiga Koppor någon gång efter ympningen hafva andra gången åkommit, har smittan vid förra ympningen felat, oaktadt, af sannolika tecken ymparen dömt, at smittan anslagit. Detta förstås om hvad vanligen händer; men om ympade icke mindre än naturliga Koppor någon gång återkommit, är en annan fråga, som fuller de måsta Läkare velat neka, i brist af noggranna rön derom, och för det en sådan händelse vore högst sällsynt, dock några af bästa vitsord påstå. Man lemnar denne mening derhän; dock, om så vore, är denna händelse så högst sällsynt, enligit årfarenheten, at den kan så godt som ej räknas, knapt göra något undantag ifrån en allmän regel, icke minska ympningens värde, eller til någon mon

säkerheten, at efter få ympade som naturliga Koppor, ifrån smittan vara vidare befriad. Några Läkares vitnesbörd härom vil man i korthet anföra: Framledne Archiatern von Rosenstein beråttar sig ej sedt vanliga Koppor mer än en gång, och med honom de granfynte Medici Boerhave, Mead, Chirac, Medici i Skottland, och våre Läkare den tiden, som ses i dess *Underrättelse angående Barna-sjukdomar och om Koppor.* Baron van Swieten, har under en mångfaldig Medicinsk practique och 30 års erfarenhet, ej märkt sådan Koppors återkomst hos någon, ehuru han vet, at några berömde Medici voro af annan tanka. Han tycker ej skäl til, at ändra den en gång vedertagne meningen, at Koppor i allmänhet ej fås mer än en gång, enär den så sällan kunde få något undantag. Doctor Kirkpatrik nekar möjeligheten häraf, och håller alla efterråttelser härom för ogrundade och falska. Prof. von Schulzenheim i sin *Afhandling om Koppors ympande*, menar, at härpå ej kan framtes et enda prof, at inoculerade återfått Kopporne. Han har frågat många erfarne Medici i Paris, om de uti sin practique funnit en person flere gånger hafva naturliga Koppor, men ingen har kunnat bestyrka, at han sedt Kopporne mer än en gång. Tissot yttrar sig: Man får dem aldrig mer än en gång. Några exempel anföras på vederspelet; men de äro så få, at

de

de knapt kunna göra något undantag ifrån reglans allmänhet; om ock deſſe någon gång återkomma, ſom dock tarfvar ſårdeles underſökning, förekommer det ſå ſållan, at man kan anſe det ſåſom ej händt. Her:ne Dimsdahl, Vatson och Archer betyga, at ej ägta Koppor tvänne gånger dem förekommit hos en och ſamma perſon. Prof. Murray i deſs *Hiſtoria Inſitionis variolarum in Svecia*, förklarar ſig för den meningen, at ſådant ej händer. Auctor til *Briefe uber daſs Blatterbelzen*, nekar ej möjeligheten häraf, dock anſer han deſſe för högſt ſällſynte, och anſer ofta föregifne Rön derpå, för oägta Koppors förblandning med de ägta. En onämd Läkare bekänner: om ibland tiotuſende, ſom igenom naturliga Koppor haft Koppſmittan, en enda ſkulle återfå den, borde en ſå ſällſynt händelſe i räkningen förſvinna. Af de mäſte nu lefvande Läkare har ingen ſedt dem andra gången. Om en och annan berömd Läkare igenom egen och färſkild årfarenhet, den man aktar och värderar, menar ſig blifvit öfvertygad härom, anſes dock denna afvikning ifrån hvad vanligen händer, för högſt ſällſynt, och ſom knapt kan träffa en ibland flere tuſende antingen ympade, eller efter naturliga Koppor af rått ſmitta verkade. Vanlig anledning, ſom förvillar en del af allmänheten, at den tror Kopporne oftare åkomma, äro de oägta Kopporne, hvartill räknas Vatten-

koppor, och Stenkoppor eller Svinkåln, ſom ibland åro gångbara, för, eller efter de riktiga Vahrkopporne eller ågta, ſåſom deſſa, ej utan af en kännare ibland, i ſynnerhet Vattukopporne kunna ſkiljas ifrån de ågta, emedan de ibland efter en liten Eruptions-Feber upkomma, de ågta likna, ſamt då och då finnas något tal-rike, år ej under, at de okunnoga miſstaga ſig hårutinnan. Deſſe hafva oftare varit ſkuld til de rykten, at ympade ſå väl ſom naturliga Koppor återkommit för andra gången, emedan deſſe kunna ſig ſå hos ympade ſom efter naturliga Koppor infinna. Då litet eller otydligt utſlag vid ympade Koppor viſar ſig, befruktas af många återfall i Kopporne, ſom ej bör oroa, då Läkaren det för giltigt anſedt, och hvarom ſäkerhet, förnyad ympning åfven ſkaffar. At, vid ympnings-materias förſkaffande ifrån andra orter, vara förviſſad, det ſmitto-ämnet blifvit af ågta Koppor tagit, år nödigt på det ej härigenom oreda må hända, och Koppympаren bedragen.

Utdrag af et Bref från Stads-Phyſicus Herr Doct. C. TRENDELENBURG til G. L. daterat Carlshamn d. 24 Martii 1782.

Under den tid jag viſtats här å Orten, hafva inga gångbara ſjukdomar förefallit; några

några få Feber-ſjuka har jag ſkött; men måſt ſådane, ſom varit af långſamma ſjukdomar beſvårade. Mer ån en enda rått beſynnerlig ſjukdom, har ej förefallit, hvilken jag til ſlut ſkal omtala: i korthet vil jag nu förſt nämna några andra.

En Handlande, hade en håftig *Colik*, förſtoppning på ſtolgången och ſtarka kråkningar, ſå ſnart det ringaſte, åfven Théevatten, förtårdes. I flera dygn förſökte jag hvad åderlåtningar, baddningar öfver magen, mjukande och ſedan retande lavementer och karbad, ſamt invärtes *Laxantia*, *Hauſtus ſalinus*, *Antemetica*, *Carminativa &c.* kunde uträtta; men ſtörre delen af medlen kråktes åter up, Coliken var lika envis, och öpning kunde ej fås. Mycken oro var ock derjemte i kroppen, och ingen ſömn hade han haft på flere dygn. Nu förſkref jag 4 uns *Infuſum Sennæ*, 1 uns *Manna* och 20 droppar *Tinct. Thebaic.* Detta fick han behålla; det ſtillade något vårken, och ſkaffade honom några timars ſömn, men ingen öpning. Å nyo ordinerades derföre 6 uns *Infuſ. Sennæ* med 1½ uns *Manna* och, ſom förra gången, 20 dr. *Tinct. Thebaicæ*. Detta ſkaffade honom mera liſa och ro, hvarefter flera ſtarka öpningar följde och ſjukdomen förſvann (*).

(*) I *Colica Spasmodica*, gör *Opium* ofta förträffelig verkan, i ſynnerhet om den förenas med andra krampſtillande medel. Et exempel torde jag

Sedermera nyttjades magſtårkande medel, hvarefter han blef fullkomligen friſk.

Ånnu et par exempel på *Opii* goda verkan.

En Fru fick, efter en förkylning, en den håftigaſte *Rheumatiſmus Acutus*; i ſynnerhet voro plågorna odrågeliga, vid den minſta vridning i ſången: Åderlåtningar, *Sambucina*, *Nitroſa*, *diluentia* och *Alc. Ammon. Acet.* nyttjades et par dagar med föga nytta. Jag gaf henne derföre mot natten *Pulvis Alexiterius*; hon vållſignade detta medel, ty kort efter minſkades vårken anſenligt, oeh hon kom i någon ſvettning. Efter en annan doſis andra dagen om aftonen, blef hon aldeles qvitt den odrågeliga vårken.

En annan Fru, hade en *Amphimerina* ſom jag, torde hånda, får kalla *duplicata*, ty

---

få nåmna: För 3 a 4 år ſedan, hade en 67 års gammal Man fått en dylik *Colik*, med underlifvets upſvållande och en hårdnackad förſtoppning; dock med urinens fria afgång, och utan upkaſtning eller kråkning. 2 ſkålp. *Infuſum Sennae* med *Manna* voro upbrukade, *Kliſtirer* af flere ſlag voro applicerade, til och med af *Tobaksrök*; karbad, våderdelande medel, Linolja matſkebladtals och åtſkilliga omſlag öfver underlifvet, voro icke förglömde; men alt var fåfångt, Coliken och förſtoppningen fortforo icke deſtomindre. 8 gran *Aſſa foetida*, 4 gr. *Moſchus* och 1 gr. *Opium*, ingifne på 2:ne gånger, löſte Krampen, gjorde at Laxermedlen verkade, ſkaffade 5 til 6 öpningar, ſom befriade den ſjuke från ſina plågor. *G. L.*

ty hon hade en lindrig paroxyſmus om eftermiddagarna, och en håftig med ſtarka qvaf, ångeſt och oro om nätterna. Huden var ganſka torr, ſå at hon under ſjukdomen, och efter anfallen, icke kunde komma i någon dåfvenhet. *Evacuantia*, *Diluentia*, *Refrigerantia*, *Camphorata* och *Alc. Ammon. Acet.* nyttjades; men på 9:de dygnet, då paroxyſmen började komma med de vanliga ſvåra tilfållen, gaf jag henne *Pulvis Sedativ.* med *Sal Succini*; detta ſkaffade henne liſa: Hon kom i ſömn, och under ſömnen i håftig ſvettning, hvarefter feber-anfallen aldeles blefvo ute. Här år icke min tanka at ſkrytå med pulvret, utan får jag, tör hånda, nyttja ordſpråket: *Felix eſt iſte pulvis, qvi &c.*

Rheumatiſmer förefalla annars härſtädes ganſka ofta, och ju mindre håftiga de åro, ſom jag tror, deſto enviſare åro de och ſvårare at bota, ſårdeles nu innan ſommaren och Brunstiden kommer.

En Patient fick, efter en förkylning, en ganſka håftig *Iſchias*. En ſtark åderlåtning; en ſtor Spanſk Fluga på vårkande ſtället, jemte gnidningar, baddningar och invårtes Qvarins *Mixt. Sambuc.* med *Mixt. Diatrion*, ſtillade ſnart vårken: men en ſvår ömhet i ledgången och lamhet i låret märktes ſedan, ſom dock blef botad, genom utvårtes bruk af *Liniment. Volatile*, och invårtes Piller af *Extr. Trifol. Aquat. Extr. Arnicæ*, *Reſin. Guajac.*

Guajac. och *Æthiop. Antim. Ph. Sv. Ed. Alt.* —

Pulvis Ipecac. i refracta dosi gör, efter mine försök, ingen nytta uti *Hæmopthysi*; men uti *Hæmorrh. Uteri*, har jag haft tvänne tilfällen, at se dess goda och haftiga verkan. Hos en Fru, som hade nog hæmorrhagie efter Missfall, föreskref jag derjemte *Decoct.* SEPTAL. af *Fruct. Aurant. immat.* med fördeles nytta.

Jag kommer nu til den omtalte besynnerliga händelse. Strax vid min hitkomst i förledne *October* månad, fick jag til Patient en Fru på landet, som genom en nätt, tunn och ofta vårdslös klädedrägt ådragit sig flere förkylningar, äfven för någon tid kanske haft sorger och alterationer. Förledit år i Januar. månad, låg hon för 3:dje gången i barnsång, då hon skötte sig efter gamla sättet, med en het regime och derjemte plågades af en ständig förstoppning, hvaremot endast lindriga Lavementer nyttjades. Sedan Frun blifvit kyrktagen, fick hon några dagar derefter, efter förutgången förkylning, då hon antog sin förra tunna klädedrägt och var ute i häftigt blåsväder, en ganska stark *Colik* med förstoppning. Efter 3:ne veckors förlopp, blef hon ändteligen någorlunda til hälsan återställd; men hade likväl alt sedan varit ständigt sjuklig, haft skoftals svår Colik, magvärk, värk öfver ryggen, dålig matlust, trög stolgång

och

och et gulblekt utseende: Menstruation var dock ordentlig. Af råformar var hon åfven besvårad, hvilka hon med utvärtes medel fördref.

Då jag blef efterskickad, hade hon i flera dagar mådt illa; klagade öfver en häftig vårk i hjertgropen och under *Costæ Spuriæ* åt vänstra sidan, som sträckte sig åt ryggen. Vårken fortfor ständigt, men hade stundom sina häftigare anfall, då andedrägten mycket tvingades; men ingen ömhet märktes utvärtes. — Förstoppning hade hon haft i flera dagar. — Pulsen var nog full, men ingen sårdeles feber. — Jag anså sjukdomen härröra af *Cruditeter*, *Spasmer* och åfven en *Materia Rheumatica*. Tvänne åderlåtningar, flitiga *Evacuantia*, *Solventia*, *Emollierande Lavementer* och *Cataplasmer*, *Antispasmodica* och *Diaphoretica* samt en Spansk Fluga på vårkande stället, nyttjades. Dessa medel voro väl lindrande, men blott för få ögnablick, ty plågorna kommo snart åter.

Sedermera började urin blifva ganska mörk och brun, som färgade linne gult, hvarpå en stark *Gulsot* inställte sig, med en ständig tärande och mattande feber. *Rhabarbarina*, *Salina*, *Resolventia* och *Selzer-vatten*, nyttjades flitigt; hvarvid jag åfven måste gifva *Kinkinæ Decoct*, för at underhålla krafterna, och för at moderera febern. Härefter försvann Gulsoten, men vårken, som denna tid varit

drågelig, började nu å nyo at blifva håftig, dock med den ſkilnad, at imellan anfallen, ſom påſtodo 1 à 2 timar, ibland långre tid, och återkommo ibland en, ibland flere gånger om dagen, kändes ej til den ringaſte plåga. Ljumma *Karbad*, en *Mixtur* af *Alc. Veget. Tartariſ.*, *Extr. Taraxaci*, *Tart. Antim.* och *Decoct Hordei*, ſamt *Piller* af *Sapo*, *Extr. Trif. Aquat.* och *Æth. Antimon.* jemte en blandning af *Infuſ. Rhei*, *Alc. Veget. Acet.* och *Mel* ſamt *Zeltzer-vatten*, gjorde åndteligen ſlut på ſjukdomen, ſedan hon af den ſamma varit beſvårad i fulla 3 månader. Sjukdomen ſlutade ſig med en ymnig och låttande ſvettning, då urin åfven ſkar ſig och ſatte et *ſediment*, ſom nåſtan ſåg oſtaktigt ut.

Men det ſom var det beſynnerligaſte dervid, och hvarföre jag nu beråttar denna händelſe år, at nemligen med *urin*, då bortgingo ſmå *maſkar*, lika *oſtmaſkar*, ſom hade en ſvart prick på båda åndar, med en otalig mångd *ägg*, lika dem, ſom af Spy-flugor läggas på kött. De voro lefvande ſå länge urin var varm, men dogo ſedan den blifvit kall. Huru ſkal detta förklaras? (*) Någon anled-

(*) Det händer väl icke juſt ſå ofta, at maſkar bortgå med urin; dock finnas här och där ſådane händelſer hos Obſervatores anteknade. Bland deſſa, har Herr Heüerman (*Phyſiologie IV. Theil.*) ſett en maſk utkomma med urin, lik dem, ſom finnas uti mjöl. Herr Leautau afhjelpte en *retentio*

anledning dertil gifver väl H:r Gener. Direct. och Ridd. AF ACREL (*Chir. Händelſ.* p. 407.) Men ſkulle då icke åfven ſmå maſkar viſat ſig ibland excrementerna? Det förtryter mig högeligen, at jag ej hållit någon ordentlig Journal öfver denna ſjukdom, orſaken var, at jag i begynnelſen ej anſåg den för ſå märkvärdig, och deſsutom var det vid början af min hitkomſt, då jag ännu ej var kommen i ordning med mina ſaker, och hindrades dageligen af andra ſyſſor. Nu mår Patienten fullkomligen väl, endaſt hon aktar ſig för förkylning; ty då märker hon ſtraxt til någon lindrig värk, under refbenen i vänſtra ſidan.

Jour-

---

urinae dymedelſt, at han utdrog en luden maſk utur *Urethra*, hvilken var tjock ſom en ſkrifpenna och 5 tum lång; (*Journ. de Med. Chir. Pharm. &c.* T. XII.) och man finner uti Herr RAISINS Bref til H:r ALLEAUME, (c. l. T. XIX.) en berättelſe om en 50 årig Man, ſom plågades af en ſvår och ofta återkommande *Sten-Colik*, med blodig och ſvartaktig urin, hvilken ändteligen aldeles uphörde, ſedan en maſk af 3 tums längd med urinen bortgått; åfven ſom H:r COUSIN nämner (*Act. Helvet.* Vol. VI.) om en Soldat, ifrån hvilken en lefvande och rund maſk bortgick, genom ſamma väg, ſom var 8 tum lång, och fåger tillika, at han var vand på ſamma ſätt, flere år bortåt, at lämna ifrån ſig en myckenhet maſkar af åtſkillig ſtorlek.

Men ſå viſt det är, at maſkar kunna finnas på nåſtan alla ſtällen uti menniſkors och djurs

Journal de Paris. Febr. 20. 1782.

La Société Roy. de Medicine hade i går sin Allmänna Sammankomst i Louvre, och då har Secreteraren föredragit:

I. Societeten hade d. 6 Martii 1781, såsom ämne för en *Belöning* af 600 Livres framstäldt den Frågan: *Hvilka äro säkraste medlen*

---

kroppar, så svårt är det åfven, at med någon visshet kunna säga, huru och på hvad sätt de, genom en eller annan väg, kunna komma dit: och om jag skulle åtaga mig at förklara den händelse, som omtalas af Herr Sylvestre (*uti nyssnämde Journal de Medic. &c.* T. XXXIV.) så blefve det til åfventyrs en blott gissning, hvarmed man vore föga eller intet betjent. Händelsen var eljest i korthet denna: En 45 års gammal hustru, hade starka *Convulsiviska rörelser af maskar*; Församlingens Kyrkoherde nog uplyst, för at ej med de fleste denna hustruns grannar, taga dessa underliga rörelser för *Truldom*, lämnade henne til Herr Sylvestre, at på den förres bekostnad blifva botad. Sedan kråk- och åtskillige mask-medel blifvit brukade, gingo vid pass 500 metmaskar, dels lefvande dels döde, från henne up och ned til, hvarefter symptomerne småningom uphörde: Men det som fullåndade kuren och mäst bör märkas var, at en myckenhet *Insecter lika ostmaskar, bortgingo genom hudens svetthål* på nedre extremiteterne Ty emedan den sjuka några dagar bortåt, kändt en stark klåda på dessa ställen, hade hon derstädes, med et skarpt linne, så rifvit sig framför elden, at öfver-huden afgådt, hvarpå dessa obehageliga gäster, hade til myckenhet framkommit. G. L.

medlen at hos Di-Barn förekomma de svåra tilfällen för tänder, som de ofta måste utstå, och at bota dem sedan de redan infunnit sig? (*) *Belöningen* har blifvit delad mellan Herrarne Doctor BAUMES Chir. - Major MARIGUES. — Hvarjemte Societeten funnit billigt, at åfven dela *Accessit* mellan Doct. SUMEIRE, Doct. CUSSON - *Fils* och Chir. MATHIEU. Societeten yttrar sig, at Herr SUMEIRES *Memoire* innehåller altför kort fattade, (**) men likväl exacta principer om *Dentition*; Herr CUSSONS är beskedelig och mycket Methodisk skrifven; Herr MATHIEU (***) har uti sit *Mem.* infört några onödiga Critiquer.

II. Har Societeten uti sin Allmänna Sammankomst den 29 Aug. 1780, såsom ämne för en Belöning af 300 Livres, anslagne af en dess Ledamot, som icke velat vara känd; framstäldt detta Programme: *Hvilka Mödrar böra afhålla sig ifrån at sjelfve vara Ammor åt sina barn?* — Denna *Belöning* har Herr Doct. LANDAIS erhållit; men ingen Memoire har förtjent *Accessit*.

III.

(*) Se Denna *Veckoskr.* Band. I. Sid. 368.

(**) Jemför hvad som tåges *Veckoskr.* Band. II. Sid. 73.

(***) Som ock erhöll första Medaillen för en *Mem.* om *medel mot Rabies.* Se *Veckoskr.* Band. II. Sid. 71.

III. H:r GASTELLIER har fått en Medaille, af en dubbel Gull-Jettons värde, såsom tecken af den satisfaction man haft af hans Memoire, innehållande en oafbruten suite af *Meteorologiske* och *Nosologiske observationer* i 12 års tid, hvareft årstidernas beskaffenhet och de herskande Epidemierne under denna tid åro sorgfälligt beskrefne; och har altså denna *Mem.* blifvit ansedd i sin mån svarande mot Societetens, d. 28 Aug. 1781, i sin Allmänna Sammankomst yttrade åstundan, at få något utarbetadt om *Epidemiska Sjukdomar*. Denna Mem. år ock den enda, som öfver detta ämne inkommit.

IV. Uti *Franche-Comté* åro förl. år ympade 1350 Barn. Efter den principe man där stadgadt, flyr man til ympningen, så snart Kopporna börja blifva gångse i någon By, och man år såker, at härigenom minska både farligheterna och Epidemiens långvarighet. Denna methode år så mycket mera interessant, som hon nästan icke år underkastad något af de inkast, hvilka man plägar göra mot ympningen.

Prof,

Prof, på Himmelſtads Lunds Mineral-Vatten, anſtåldte i början af October år 1781 af J. WESTRING, och inſände til Kongl. Collegium Medicum.

Brunnen år belägen $\frac{1}{8}$:dels mil våſter utom Staden, uti en liten ång, nedan för en liten backe, hvareſt den omgifves af löfrika träd. Strax bredevid denna år inom Brunshuſet en liten Kålla, ſom allmänt blifvit anſedd at hålla ſtarkare vatten, hvarföre den blifvit, ſom det beråttas, igenfyld med lera, och ådrorna få tiltåpta, at de förmodeligen ſökt ſig annan utväg. — Efter de prof, ſom gjordes, ehuru grumligt vattnet var, tycktes dock ſkilnaden vara föga.

Utom ſjelfva Brunshuſet, 3 à 4 famnar, år ockſå en *Brunn*, hvilken håller et ganſka klart vatten, och ſom det tycktes, föga *Mineraliſkt*. Nåſta år ſkola ſåkrare prof anſtållas med deſſa tvånne. Beſynnerligit år, at, inom en ſå liten plats trenne olika brunnar upkomma!

Den ſtora *Brunnen*, ſom endaſt blifvit nyttjad, har en ſtark ådra, ſom ſtiger rått up utur botten, hvilken beſtår af ren ſand. Utur Kållan rinna 5 à 6 ſtop i minuten. Deſs vatten år ganſka *klart*, *genomſkinligt*, *färglöſt* och *glänſande* ſom cryſtall. Det har en anſenlig *kyla*, ſå at då handen hålles der-

deruti, domna fingren bort, likſom voro de isbelupna. Deſs Temperatur år vanligt 8 gr. öfver 0. Midt på dagen föll *Thermometern* 5 gr. lågre i detta, ån i *ſtrömvattnet*. Det fryſer ej i den ſtarkaſte köld. Har ingen hinna öfver ſig om morgnarne; men fåller en myckenhet *Ochra* uti trumman och båcken, ſom går derifrån: åfven ſåtter ſig denna Ochra rundt ikring kållkaret, hvareſt den fåſt ſig til en tjock ſkorpa, förmodeligen af den orſak, at kållkaret år mycket vidt och högt, och ej betåckt med något låck, hvadan ock ytan af vattnet, tryckt af varmare luft, under ſit lilla ſtillaſtående der, ſlåpper *luftſyran* ifrån ſig, ſom tyckes hålla *järnet* uplöſt. Detta årnar man förekomma med mindre kåll-kar, ſom får låck öfver ſig.

Vattnet har lindrig *martialiſk ſmak*, och dylik *lukt*. Under ſqualpning får det en *hepatiſk lukt*, eller en ſådan, ſom upkommer efter afbrändt krut.

1. *Rådnar* något med $\overline{aa}$ *Lacmus-Tinctur*. *Papper*, fårgadt med *Fernbock* och *Lacmus* åndrades intet: Sedan $\frac{7}{8}$ blifvit inkokta, mörknade *Gurkmeje-papperet* något.
2. Då *Acid. Vitr. c.* håldes uti, upſtego en myckenhet ſmå *luft-bläſor*; men ingen *fållning* ſkedde.

3. *Aqua*

3. *Aqua Calcis* decomponerades deraf uti tåpt flaſka, efter några timar.
4. *Tinctura Gallarum Spirituoſa* röjer tydeligen *järn* med violet färg, ſom upkommer. Men det ſker ej efter inkokningen til $\frac{7}{8}$:delar.
5. *Blodlut* röjer näppeligen *järnet*, om icke ganſka ſvagt, men alsintet efter inkokningen. Det ſamma påminner jag mig, at Herr Profeſſ. och Ridd. BERGMAN funnit med *Såtra Mineral-vatten?*
6. *Såckerſyra* præcipiterar om en ſtund ſynbart pulver, åfven efter inkokningen.
7. *Alkali Veget. Aërat.* gör ingen åndring.
8. *Solutio Lunæ* reagerar genaſt, och præcipitatet mörknar i dagen.
9. *Terra Ponderoſa Salita* gaf märkelig *fållning.*
10. *Saccharum Saturni* gaf ömnigt *præcipitat*, ſom til ſtörre delen uplöſtes i *deſtillerad åtticka.*
11. *Uplöſt Tvål* grumlades genaſt.
12. *Uplöſt Järn-Vitriol* gaf mycket och ljuſt *præcipitat* i öppet kåril. Öfver natten gaf det i ſluten flaſka en *ſpongieuſe afſåttning.*
13. *Solutio aluminis* decomponeras ſnart.
14. *Mercurius Nitratus calide parat.* ger ſtrax gult moln, ſom efter hand ſånker ſig och hvittnar.

15. *Mercur. Nitr. frig. p.* gaf ljuft *præcipitat*, ſom något mörknade, men höll ſig uppe i liquidum.
16. *Calx Salita* ger intet ſlag.
17. *Spiritus Nitri fumans* intet.
18. *Merc. Sublim. c.* intet.
19. *Arſenic. n.* intet.
20. a) *Under kokning* i 15 minuter afſkildes et *ljusbrunt pulver*, ſom märkbart ej fråſte; ty mängden var ganſka liten på filtrum, ſedan man ſilat vattnet. b) På filtrum ſlogs *ättika;* den röjde ſedan litet *kalk* med *Acid. ſaccbari;* men intet järn. Det var *kalk* med *luftſyra*, ty *Terra pond. ſal.* fälde intet ſynbart. c) Sluteligen hälldes *Acid. Vitr. dil.* på filtrum, ſom ſolverade det återſtående, och genomgången reagerade för *järn.*
21. a) *Vattnet* inkoktes vidare til $\frac{7}{8}$, hvarunder beſtändigt affattes litet *ljuſt pulver*, ſom frånſkildt fråſte med *ſyra.* b) *Ättic-ka* ſlogs på filtrum, då det reagerade för *Såckerſyra* och *Terra pond. ſalit.* c) Härtil dröps något *Acid. Vitriol.* och fattes ſmåningom at evaporera, hvarunder *chryſtaller* upkommo kring glaſets bråddar, och ſluteligen på botten, ſmå nålformiga +-+-. Deſſa hade ſkarp ſmak af vidhångande ſyra. Löſtes i litet vatten, fråſte något och fateſcerade för blås-rör. Löſtes med efferveſcence af

Borax.

Borax. Solution grumlade *Aqua Calcis*. Således var det måst *Magnesia Vitriolata*.

22. Det återstående filtrerade vattnet reagerade med *Alkali v. f. aërat*, genom hvitt moln. a) Utdunstades efter hand på kakelugnen, satte *hvita ringar* efter sig omkring glaset, af *Salinisk* smak, och ånteligen en tunn *salt-hinna* på botten, utan regulaira *chrystaller*. Hepatescerade för blås-rör på kohl, och höllt otvifvelaktigt utom *Sal. C.* och *Calx Vitriolata*, antingen *Tart. Vitr.* eller *Alkali Miner. Vitriolat.*

At *Vattnet* sålunda är *Martialisk* utvisa (Exp. 4 och 5); men järnets *Menstruum* tyckes vara endast *luftsyra*, efter det förgeck genom upkokning. *Fri luftsyra* är nog sparsamt inblandad: närvarelsen röjes dock af exp. 1. 2 och 3. Både *Calx Aërata* och *Calx Vitr.* tyckas ingå i vattnet; den förra utvisa exp. 6. 14. 15. 13. 21. b). Den senare af exp. 6. 9. 10. 11. 21. b). Här tyckes ock finnas *Magnesia Aërata* efter exp. 14. 15. 19. 21. a. c. Af *Neutrala Salter* åro blott $\widehat{1}$ *Sal. C.* efter exp. 8. 10. 22. a): och $\widehat{2}$ *Tart. Vitr.* eller *Alk. Min. Vitr.* efter 22 a) jämfördt med exp. 9. Men på *Alkali Liberum*, *Hepar Sulphuris* och *Aer Hepaticus* har intet spår yppats genom exp. 1. 16. 17.

18. 19. Til *Järn-Victriolens* decompoſition torde bidraga någon luftſyra fri i vattnet jämte *Calx* och *Magneſia Aërata*.

Om Lifmodrens Omſtjelpning. (Fortſ. fr. p. 81.)

Caſ. III.

Obſerverad af Herr JAMES HOOPER, *(Accoucheur) och meddelad af Herr Doct.* FOTHERGILL. (*Med. Obſ. & Inqu. T. V. p.* 104.)

Herr H. kom til en 40 års qvinna d. 5 Julii 1771 om aftonen. — Hon var i 4:de månaden hafvande. — Hade vid paſs 14 dagar förut, trött af gående, märkt någon *Prolapſus*, ſom för få timar obſtruerade urin; men, kommen til ſångs, hade hon ſjelf lått återbragt den tilbaka, utan at känna vidare olägenhet tils d. 4 Julii, då, efter en föregången alteration, följde ſtraxt likſom Förloſsnings-vårkar. — Hon hade nu på 24 timar ej låtit urin och plågorna tiltogo. — Undersökningen uptäckte det ſamma, ſom i föregående händelſer; dock kunde hår, ehuru med någon möda, *Orif. Uteri* finnas öfver *Symphyſ. Oſſ. Pubis*, hvarvid Herr H. ſtraxt påminte ſig Herrar HUNTERS och LYNNS Caſus. — Under det han kände efter *Orificium*,

cium, fade qvinnan med mycken glädje, at hon nu kunde ſläppa urin, hvarpå han tryckte Uterus ſå mycket bakåt, ſom möjeligt var, och bad henne imedlertid fortfara med bemödande at ſläppa mer urin, hvilket hon ock gjorde til vid paſs 3 qvarter, hvarefter hon kände ſig aldeles låttad; icke deſsmindre infördes *Cathetern* (lått) och aftappades ånnu ungefär 1 qvarter. En Practicus, ſom varit rådfrågad förut, hade gjort *Åderlåtning* (*) och föreſkrifvit *Emulſ. Oleoſa*, *Clyſm. Emoll.* (ſom gifvit flere öpningar) och et *Anodynum* at taga mot natten. — Vid bortgåendet nu, befallte Herr H. at Patienten ſkulle ligga til ſångs, med ſkuldrorna lågt och ſåtet högt, tils han återkom, i hopp, at, efter de ſkedde evacuationer, Uterus ſkulle återtaga ſin naturliga ſtållning, utan hand-hjelp; men morgonen derpå fick han höra, at plågan återkommit få timar efter hans bortgång, och fortfarit med tiltagande. — Sedan vid paſs 2 qvarter urin blifvit aftappade, ſtåldes qvinnan på knå och armbågar, och reduction förſöktes allenaſt med tvånne fingrar i *Vagina* (emedan Patienten var mycket rådd) och et

(*) Når ej andra omſtändigheter afråda *Åderlåtning*, torde det vara förſiktigt och nyttigt, at i denna händelſe altid göra henne, innan Operation företages: dels för at minſka delarnes ſpänning; dels at förekomma inflammation. Jag ſkulle ock, för min del, tillika gifva et *Opiat*.

finger af andra handen i *Rectum*; men förgåfves, emedan Uterus var så inklämd i Bäckenet och motståndet så starkt, at den syntes orörlig. — Han afstod från arbetet; lått hustrun ligga och taga ån et Clysma. — Om afton åmnade han taga någon annan Accoucheur med sig; men bland åtskillige, fant han ingen hemma; beslöt fördenskul at göra ånnu et försök, i fruktan at längre upskof skulle hafva fatala följder, hålst han nu, vid urinens aftappande, funnit mycken svårighet at få *Cathetern* in i blåsan. — Sedan åfven et Klistir blifvit fatt och opererat, stållde han qvinnan, som förut; förde tvånne fingrar af vånstra handen up i *Rectum*, och högra handen uti *Vagina*, bemödande sig at skiuta up *Fund. Uteri*, och med det samma, efter Hunters föreskrift, draga ned öfra delen af *Vagina*; men kunde intet stort uträtta: dock, sedan qvinnan blifvit mycket uttröttad, och han nåstan förlorat alt hopp, märktes åndteligen Uterus gifva något efter, och straxt derpå uplyftades Lifmodren hastigt öfver korsknölen och, til hans stora satisfaction, fants *Orif. Uteri* sjunka lågt ned uti *Vagina*, vettande mot Perinæum. — Qvinnan fick sedan ligga til sångs 2 eller 3 dagar, fortfor at må väl och födde, genom lått och naturlig Förlosning, vid slutet af December et friskt och lefvande barn. — I anledning af observationer, gjorde vid denna händelse, råder H:r H.

dem,

dem, ſom råka ut för ſlika caſus, at ej fålla modet, om ock förſta förſöket miſslyckas, emedan han håller före, at genom et ſtadigt fortfarande för någon ſtund med opererande, ſkal den ſvårigheten gemenligen öfvervinnas, ſom i början ſynes omöjelig at afhjelpa. — Han underkaſtar åfven andras omdöme: om man icke, i det ſamma *Fund. Uteri* upſkjutes med 2:ne fingrar uti *Rectum*, ſkulle trycka den framåt *Pubes*, hvarigenom han lättare kunde upreſas öfver *Korſs-knölen*, ſom gör ſtörſta obſtaclet vid *Uteri reductionen*?

Caſ. IV.

Om en Retroverſio Uteri, af Herr William Bird (*Chir. och Accoucheur*) *meddeladt af Herr Doctor* Hunter. c. l. p. 110.)

Hannah Jennings, 30 år gammal, 3 månader avancerad i ſin 2:dra groſſeſſe, fick d. 13 Auguſt. 1772, efter en dags tvättning, håftiga plågor i magen, ſom höllos för Colik, hvaraf hon varit plågad i förra groſſeſſen, och brukade nu ſamma medel, ſom då lindrat henne; men ſom de ej hulpo, utan plågorna tiltogo, måtte annan hjelp ſökas. — H:r B. kom dit d. 16 om morgonen, då hon, jämte faſelig magplåga, hade feber, var på 3:dje dagen obſtruerad och kaſtade ganſka litet urin. — Ådren öpnades på armen och

et *Laxer-medel* ingafs, ſom om afton ingen verkan gjordt; men ſymptomerna voro förvärrade. — Herr J. lemnade henne åter, ſedan han befallt ſåtta et *Lavement*, ſom, i brift af verkan, ſkulle repeteras efter 2 timar, och et *Opiat* tagas mot natten. — Bittida om morgonen, d. 17:de, kallades han åter och fick vid ankomſten veta, at Kliſtiret ej kunnat fås in, natten varit ganſka orolig, och at qvinnan hade ſvår ſpänning i *Abdomen*; olidelig plåga i *Vagina* och vid urinens låtande. — Emedan de använde medel varit onyttiga, trodde Herr B. hennes plågor til en del härröra af *Prolapſus Vaginæ*, ſom hon nu ſade ſig hafva ſedan förra Barnfången. — Han underſökte; kunde ej upptäcka *Os Uteri*; *Vagina* var pråſſad mot *Symphyſ. Pubis* af en Svulſt, ſom låg bakom henne, och hvilken, når fingret införde i *Rectum*, kändes ſtarkt tryeka mot *Os Coccygis*. — Hvad han låſt uti förra *Volumen* af *Medic. Obſ.* om *Retroverſio Uteri*, öfvertygade honom, at detta var *Caſus ſimilis*. — Han tilkallade ſin Oncle, Doctor Pugh. — *Catheter* applicerades, i början med ſvårighet; men mera lått, ſedan man med tvånne fingrar i *Vagina*, ſkjutit den Svulſten bakåt, ſom tryckte *Urethra* mot *Symphyſ. Pubis*. Härvid aftappades 8 eller 9 qvarter ganſka högfärgad urin, — Et *retande Kliſtir* fant nu lått ingång och ſkaffade 2 eller 3 ſtarka öpningar. — *Fund. Uteri* blef mobil

och

och lått replacerad. — Qvinnan återfick sin förra hälsa och fortfor sedan lyckligen i sin grosseſſe.

Caſ. V.

Om Retroverſio Uteri, af Jos. HOOPER, *meddelad af Doctor* FOTHERGILL (c. l. p. 378.)

Han blef d. 17 Sept. kallad til en qvinna, som haft åtskillige barn och var nu i 4:de månaden hafvande. — Hon hade 3 dagar förut haft en svår alteration öfver en Oxe, som ville stånga henne, och vid flygten för hvilken hon föll omkull, dock utan at stöta sig. Mot afton kände hon en tyngd och besvårligt nedsjunkande i lifvet; dagen derpå fick hon svårighet at låta urin, som ökat sig tils om morgonen, då H:r H. såg henne och hon redan 10 timar haft en total *suppresſio Urinæ*, hvarjemte tillika något *blod* visat sig från *Vagina*, som gaf anledning at förmoda *Miſsfall*. — Hon befalltes at ligga til sångs och fick Emollierande och öpnande medel, som likväl til afton ingen ting uträttat, utan hon blef värre. — Undersökningen bekräftade det som misstänktes: en *Retroverſio Uteri*. — Med *Catheter* aftappades 4 qvarter urin, och som det fullkomligen låttade henne, upskötts med vidare hjelp til nästa morgon, då Herr H. hade sin vän Herr Chirur. SHAW

med ſig, och ſedan de åter tömt blåſan, procederades ſom i förra Caſu. *Uteri Reduction* ſkedde utan mycken ſvårighet, emedan den ännu ej var ſå ſtor, at den blifvit inklämd i Bäckenet (*). — Qvinnan fortfor ſedan i ſin groſſeſſe.

Caſ. VI. och VII.

Obſerverade af Herr Doct. GARTHSHORE *och meddelade af Herr Doct.* HUNTER. (c. l. p. 381.)

Caſ. I. En qvinna omkring 30 år gl. af veklig och delicate conſtitution, troddes vara i 3:dje månaden hafvande, då hon d. 31 Aug. 1775, utan bekant orſak', blef under gående anfallen af häftiga plågor i Ryggen, Länderna, Bäckenet och Låren, hvarpå ſnart följde ſvårighet at låta urin. Plågorna tiltogo oaktadt bruket af kylande, öpnande och anodyna medel, ſå at d. 3 Sept. var en total *ſuppreſſio Urinæ*, af hvilken 4 qvarter aftappade, ſatte et *Purulent Sediment*. Från den tiden til d. 11 bortgick någon urin involuntarie; men ſom blåſan åter blef ſpänd och vårkande, aftappades 2:dra gången 5 qvarter urin. — Herr G. kom til henne d. 27, ſedan urin tid efter annan blifvit aftappad, lifvet hållet öppet, *Opiater* gifne; men plågorna

(*) Qvinnan lår ſåledes troligen icke varit långt kommen i 4:de månaden af ſin groſſeſſe.

gorna likvål dageligen tiltagit. — Patienten var blek, svag utmärglad; *appetiten* förlorad; hon hade en *hectisk hetta*, vårk öfver Länderna och Bäckenet, en haftig och liten puls, nödgats hålla sig någon tid aldeles til sångs. — Urin satte altid *Purulent Sediment*. — Undersökningen öfvertygade, at där var en *Retroversio Uteri*. — Blåsan och tarmarne tömdes. — Qvinnan sattes i ställning och förberörde method nyttjades, hvarigenom *Uterus* lått blef reducerad. — Qvinnan mådde sedan väl; hade öpning på urin och stolgång til d. 1 Octob. då hon blef het och illa mående, med någon smärta från *Isbenet* up til *Naflen*, och följande dagen gaf hon utan möda ifrån sig en stor myckenhet urin med *Vabr* och ganska stinkande klumpar, liknande innehållet af en *Tumor Cysticus*. — Om afton fick hon *Barn-vårkar* och *Missfall* af et Foster, som tycktes vara i slutet af 4:de eller början af 5:te månaden (*) och, ehuru dödt, likvål ej angripit af röta. — Hade sedan många farliga symptomer til d. 14, efter hvilken tid hon småningom båttrades.

Caf. 2.) En veklig och delicate qvinna, ehuru hållen til groft arbete, mentes vara nära 4 månader hafvande, då hon den 1 Octob. 1775 haftigt angreps af plågor i under-

(*) Det var nog, at Lifmodrens reduction då kunde gå så lått för sig.

derlifvet och svårighet at låta urin. — Chir. Barrow hade åderlåtit henne och gifvit henne några öpnande och urindrifvande medel, hvarefter hon lämnades några dagar; men plågorna återkommo häftigare med förstoppning på urin, som Herr B. aftappade til 3 qvarter. — Följande dagen repeterades samma operation; men knapt var 1 qvarter blodblandad urin afdraget, förrän hon svimnade af smårtornas häftighet, som sedan fortforo hela natten. — Herr B. bragte henne d. 13 med sig til Herr G—s hus. — Buken var hård och updrefven til Naflen. — En *Svulst* kändes millan *Vagina* och *Rectum*. — *Os Tincæ* låg icke upåt, utan åt Pubes och kunde lätt kännas omkring *Medium Pelvis* (*). — När *Svulsten* i *Vagina* trycktes, släptes en stor myckenhet urin, som lättade, och den gick sedan af sig sjelf om natten. — Detta oaktadt, och ehuru åfven stolgången hållits ordenteligen öppen, fants likväl d. 15 Regio Hypogastrica mycket spänd. — Man tryckte *Tumor Vaginalis* up och bakåt, hvarigenom 2 qvarter urin afgingo. — Ehuru *Modermunnens ställning* var så litet förändrad, misstänkte

(*) Så förstår jag dessa Auctors ord p. 385. *The os Tincae was not turned upwards, but lay towards the pubes, and could be easily felt about the middle of the Pelvis*; men jag tilstår, at *Lifmodrens ställning* är mig likväl af denna beskrifning icke aldeles tydelig.

tånkte Herr G. likvål en *Retroverſio Uteri*, och kallade d. 16 Herr Doct. HUNTER med ſig, då 5 eller 6 qvarter urin blefvo aftappade med *Catheter*. Häraf minſkades bukens utſpånning. — Svulſten i *Vaginæ nedra del* tycktes förſvunnen; men den millan *Vagina* och *Rectum* qvarblef och kåndes på ſin nedra del lik et inneſlutit fluidum, men på den öfra faſt och ſtadig. — Man kom öfverens i meningen om *Retroverſio Uteri*, och at *repoſition* endaſt kunde hjelpa. — Hon ſkulle nåſta morgon (d. 17) taga et *Laxer-medel*, och detta verkade 6 öpningar. Sedan aftappades 3 qvarter urin om eftermiddagen. — Herrarne BROMFIELD och BARROW voro H:r G. om aftonen följaktige til Patienten, hvars buk fants mycket ſpånd och *Svulſten* i *Vagina* ſå tiltagen, at den dref ut *Perinæum* och *Anus*. — Åter aftappades 5 qvarter urin och *Uterus* reducerades efter förutnåmde methode. — Qvinnan blef, för åkerhet ſkul til fångs ånnu 4 dagar, dock utan plågor, med låtthet vid både urin- och ſtolgång, och forſatte ſedan ſin groſſeſſe lyckligen. — I bågge deſſe caſus fant Herr G. *kors-gropen* (*Concavitas Oſſis Sacri*) märkeligen djup, hvilket föranlåt honom at fylla detta Vacuum med en *ſvamp* (*Spongia*) införd i Vagina, at hindra *Fund. Uteri* från återfall, hvilket medel, efter hans tanka, ganſka ſannolikt bör lyckas hos qvinnor af denna ſkapnad, dem han tror i ſynnerhet fallna

fallna för dylik händelse, så framt de ej sjelfve hålla sig stilla i en horizontal ställning, tils *Uterus*, under fortgående grossesse, har fått en sådan storlek och fäste, som gör dess *Omsljelpning* omöjelig. (Fortsättn. e. a. g.)

Korta Anmärkningar vid Prov. Medic. Herr Doct. Biörnlunds inlämnade omdöme om föregifven ympade Koppors återkomst &c. af G. L.

At låsa den jämförelse imellan åtskilliga *Koppympnings-sätt*, i anseende til *stället* &c. som Provincial-Medicus Herr Doct. Biörnlund låtit införa, i denna Veckoskrift, Band. 3. sid. 92. hoppas jag vara i allmänhet både nyttigt och sägnesamt; i synnerhet som man förmodar, at han varit ibland de Läkare, hvilka haft tilfälle, at genom egna försök blifva om bästa Koppympnings-sättet underrättad; och man lämnar således detta i sit värde; Men det, som i synnerhet gjordt mig upmärksam, på dess omdöme vid ympade, eller naturliga Koppors *återkomst* är, at Herr B. med någon slags, af de berömdaste Läkare, hämtad auctoritet, vil likasom oförmärkt draga et dylikt Koppornas inställande för andra gången i tvifvelsmål; hållt desse Läkare icke skolat i akttagit det äkta Kopp-utslaget mer än *en gång*.

Jag

Jag vördar en BOERHAAVES, MEADS, CHIRACS och flere berömde Måns Skrifter och årfarenheter; men då Herr B. så sorgfälligt upräknar dessa, hvarföre förtiger han då dem, som säga sig hafva observerat et äkta Kopp-utslag 2:ne gånger, utan at härvid anställa den ringaste *jämförelse*? Hvarföre nämner han icke, i senare fallet en TIMONY, en KRAUSE, en JOH. CASIMIR MEDICUS, en RAST, en LE HOC, en L'EPINE, en WRISBERG, en RAZOUX, en SERVANS VAN DE COPELLO, en DRYFHOUT, en VAN DŒWERN, en VAN DER STEEG, en DWIGHT, en MACQUART, en NIEROP, och, framför alla, en DE HAEN? hvarföre förtiger han LE CATS bref til POUTEAU och DE LA TOURS til GAULARD? hvarföre går han med stillatigande förbi, det som, rörande denna sak, finnes anfördt uti *Act. Acad. Scient Senensis* och uti *Collectanea Hafnienſia &c. &c.* På dessas så väl som mina egna vågnar, bör jag likväl hos Herr B. aflägga en skyldig tackságelse, för dess i förbigående gifna compliment: jag är, för min del, så mycket mera med den samma nögd, som Herr B. til alla delar med mig, och alla dem, som i akt tagit dylike Koppor, derutinnan instämmer, at *sådane händelser äro ganska sällsynte*, och kunna således ej i ringaste mått skada Koppympningen, hvars *synnerliga nytta* lärer vara nogsamt både bekräftad och bekant.

Men

Men om H:r B. skulle hysa den ringaste misstanka om *felkännandet* af *äkta* Koppor från de *oäkta* uti någons *egen och särskilta praktik*, så kunna åtminstone de Läkare åberopas, som med mig varit tillstådes vid de förefallna händelser, eller ock torde Herr B., til undvikande af *misstag* i framtiden, regalera oss med en förteckning, uti hvilken de *kännetecken* äro noga utstakade, som skilja de äkta Koppor från de oäkta, men i synnerhet och framför alt, tagna af egen årfarenhet, emedan man har en någorlunda tilgång, til dem som redan derom hos Auctorerne finnas anteknade: Häraf kunde äfven den nytta hämtas, at man icke tvårtom stundom tager de äkta Koppor för de oäkta; ty det ena år ju så väl möjeligit, som det andra, för den eller dem som ej känna dem.

För öfrigt, och om det så aldeles har sin riktighet, at *af de mäste nu lefvande Läkare, ingen har sedt rätta Koppor andra gången*, kan jag väl ej med någon visshet veta, och jag förmodar, at Herr B. icke lärer vara bättre derom underrättad. Några berömde och ännu lefvande Läkare här i *Stockholm*, påstå sig likväl hafva sett rätta Koppor 2:ne gånger hos en och samma person, ehuru det hit intil icke fallit dem in, at lämna sådant skrifteligen til andre Läkares kunskap.

Af alt, skulle det likväl mäst förtryta mig, om den tanka faller Herr B. in, at jag

med

med min *Berättelse om et dubbelt Kopp-Utslag* (i denna *Veckoskrift Band. 1.* sid. 50.) skulle i minsta måtto sökt förringa Koppympningens nytta. Jag känner dess värde, ser dess fördelar och utöfvar den stundom sjelf; säger ock ännu en gång, at jag med flit nämndt, det äkta Koppor hos en och samma person 2:ne gånger sedde, äro ganska sällsynte händelser; men om jag en eller annan gång skulle råka at få se detta, är det mig då tillåtit at se det jag ser, eller skal jag blunda och *jurare in verba Magistri?*

Crell's Chemisches Journal, 2 Theil, p. 6. (Fortsättning från denna Veckoskrifts 2 Band. p. 380.)

Herr Wiegleb visar många försök med *Sal Acetosellæ*, både med det som tilredes uti Thüringerwald, som ock det som kommer från Sweitz. Det förra har gulaktige små crystaller, och et quintin derutaf fordrar halfannan uns kokhett destilleradt vatten, innan det upplöses. Det andra har hvita, tämmeligen stora crystaller, hvarutaf et quintin låter lösa sig uti 6 quintin kokhett vatten. Herr W. tror at det *Syr - Salt* som utbjudes til köps, merendels är förfalskadt. (Men han förtiger hvarmed det är förfalskadt, således

nämnes ej eller om det vanliga ſättet med *Tartarus Vitriolatus.*) Han förſäkrar ſig ej hafva ſedt Herr SAVARYS, på förſök rike *Disput: De ſale Eſſentiali Acetoſellæ Argent.* 1773, förrän han redan utſtakat ſina förſök, hvarföre de ock uti många ſtycken åro åtſkilde. I allmänhet jämnför han ſina förſök med andras, och viſar detta ſaltets förhållande mot *Vatten*, mot hvarjehanda jordaktiga och metalliſka uplösningar, mot *Syror*, mot *Alkaliſka faſta Salter*, *Medel-Salter* ſamt uti *Eld*, hvilken ſenare öfverdref från en uns *Salt*, halftredje quintin af en *Ättike-ſur våtſka*, men ingen *Olja* fecks; det ſom var qvar innehöllt *alkali* och något *jordaktigt*. Då han öfverdref det *Sweizerſka Syr-Saltet*, ſatte ſig i hjelmen et *tort ganſka ſurt Salt* uti tunna ſkorpor. Herr W. tror dock at han endaſt öfverdrifvit den delen af ſyran hvarmed Alkali varit öfver-ſatureradt. Deſtillation med *Vitriols-ſyra* förmådde dock icke losſa mera. Denna ſyra af *Sal Acetoſ.* har han åfven enſam förſökt på åtſkilligt ſätt. Sedan han låtit den til hälften bortdunſta, anſkjöts et *ſpetſigt hårdt Salt*, ſom ſmakade ganſka *ſurt* och uti elden var mycket *flyktigt*. Hans öfrige förſök angå *Syr-Saltets* förhållande mot *Phlogiſton* och *Kalk-jord*.

Pag. 39. Herr GRETTLING's förſök med *ſyror utaf Trädſorter*, i ſynnerhet med *Spiritus*

ritus ſom fås af *Björk*, i affigt at deraf kunna tilreda Naphtha.

Pag. 62. Utaf Herr CRELL's underſökningar ſer man, at åtſkilliga ſorter af *Naphtha* låta ſig fördela utaf andra *ſyror*, ån den de innehålla, hvaraf tyckes kunna ſlutas, at uti hvarje ſort Naphtha år en del af *Spiritus Vini* ej nog med *ſyran* förenad.

Pag. 73. Herr MÖNCH viſar på ſåker grund, at *Kråk-Vinſten* (*Tart. Antim.*) tilredd af en del *Vitrum Antimonii* och 2 delar renad *Cremor Tartari*, år förmånligare, ån om han på något annat ſått beredes, emedan man då kan viſt utfåtta deſs verkan.

Pag. 78. Som prof, at *Gummi Guajaci* år oförfalſkad, anföres följande: (Man bör häldre kalla den *Reſina*, ty af den egenteliga *Gummi Guajaci* ger et pund *Guajacum* endaſt 2 quintin.) Man uplöfer litet deraf uti *rectificeradt Brånvin*, ſilar uplösningen; ſedan dryper man litet deraf uti något *Spiritus Nitri Dulcis*, och utſpåder den med *vatten*; då den *Kådan* ſom af vattnet fålles bör hafva *blå färg*. Är den genom andra Kådarter förfalſkad, ſå ſynas de, bland det nedfallne, ſom *hvita ſtrimmor*. Denna uptäckt år af ſå mycket ſtörre vigt, ſom *Gummi Guajaci* uplösning i *Rohm* har nu blifvit et modemedel. (Samt ånnu nyare mode at löſa ſamma *Kåda* i *vatten*. Se denna *Veckoſkrifts I. Band.* p. 5.)

Pag. 80. Herr DEHNE går ännu längre uti förenämde ſak, men fordrar at *Spiritus Nitri Dulcis* ſkal vara behörigen tilredd, ſamt i lagom myckenhet tilſlagen. Deſs förhållande mot *Brånvinet* kan dock vara åtſkilligt. *Spiritus Nitri Dulcis* ſom ej blifvit utſpådd, verkar åfven denna præcipitation, men mycket haſtigare. *Naphtha Nitri* förändrar *Guajac-Kådan* endaſt genom deſs uppſtigande ånga, hvilket åfven ſker genom dunſten af den ſtarkaſte *Saltpeter-ſyra* eller *Skedvatten;* men vanlig *Saltpeter-ſyra* och *Vitriol-ſyra* kunna ej göra det. Således är den *blå fårgen* egen med *Spiritus Nitri.* Han tror, emot den förra Författarens tanka, at de *hvita ſtrimorne* uti præcipitatet af denna Kåda, icke juſt åro tecken, at den är förfalſkad, utan at de af andra orſaker kunna upkomma.

Ibland kännetecken til en god *Guajac-Kåda* räknas dock at den är af *blå-grön fårg.* (*Barken* på *Guajacum* har åfven utanpå *blå-gula fläckar.*)

Pag. 102. Herr HEYER har utdragit en ſlags *Camphert* utaf en ört, ſom han ſäger vara *Anemone Pulſatilla;* men Herr Prof. och Ridd. MURRAY råttar til *Anemone Pratenſis*, hvaraf förut blifvit tilredd *Camphert*, enligit *Hanoverſka Magazinet.* Utaf friſka örten med blommorne deſtillerar han et *ſkarpt vatten.* Sedan detta vatten ungefär et halft år ſtått väl förvaradt i en glas-flaſka, fant han på botten

botten några *små platta Cryſtaller*, af *mjölkaktig färg*, ſom vogo $\frac{1}{4}$ til $\frac{1}{2}$ gran; Då de tuggades kändes de *feta*, och då de itändes, brunno de aldeles up och förtärdes på et hett järnbleck, ſamt luktade ſkarpt. Desſa egenſkaper hafva de lika med den vanliga *Campherten*. Men denna af *Anemone Pulſatilla* ſkiljer ſig deruti från den vanlige, at den intet röker, intet uti medelmåttig värma bortdunſtar, at den lätteligen låter riſva ſig til et fint pulfver, uti vatten ſjunker til botten, låter ſig til ganſka liten myckenhet uplöſa i åtticka ſamt deſtillerade och utpräſſade oljor, under uplösningen fråſer och ger ſtora ſamt många luft-blåſor ifrån ſig, och at deſs uplösning i åtticka eller ætheriſka oljor ſamlar ſig i en tjock hud då den afrökes.

Torra örten ger inga Cryſtaller, och den färſka ger åfven nog litet af denna *Camphert*.

En Läkare gaf, morgon och afton i 3 veckor, åt en Fru, ſom hade *ſvarta Starren* på bägge ögonen, et halft gran af denna *Camphert*, riſven med ſocker; men hon kände odrägelige ſkärningar i hufvudet, med urins ſtarka afgång. Så geck det ock med en annan ung perſon.

Pag. 107. Her THORY anför ſina förſök med *Elaſtiſka Kådan*. Han åtſkiljer fyra ſorter deraf, nemligen en *blå*, en *röd*, en *gul* och en *ſvart*, ſom är mer ſpänſtig än de

andra ſorterna. Herr T. förſök åro endaſt anſtälde med den *gula* och *röda*. Den *gula Kådan* är ſå klar ſom den ſkönaſte Bärnſten, men är ganſka litet elaſtiſk och briſter vid en ringa utdånning. Denna blir litet mjuk genom kokning i vatten. Om den antändes ſå brinner den ſom *Camphert*. Digererad med *Liqvor Anodynus* blir den något tjock, ſamt uplöſes til någon liten del; Solution grumlar ſig, då vatten blandas dertil, och det ſom nedfaller ſätter ſig ſkifvigt til botten. Uti *Oleum Vini* uplöſes denna Kåda fullkomligen til en *Lack-Ferniſſa*, hvilken dock, då den med påntſel påſtrykes, åter kan affpjälkas; Inkokad har den ganſka liten elaſticitet. Den ſtarkaſte Vin-ätticka uplöſer endaſt ganſka litet, och det då blandningen i ſand digereras. Hvarken *Naphta Nitri*, *Spiritus Nitri Dulcis* eller *Spiritus Salis Dulcis* uplöſa det ringaſte. Sedan denna Kåda blifvit digererad med *Spiritus Salis Ammoniaci*, grumlar den ſig något litet, då vatten tilſlås.

Oleum Anthos verkar en fullkomlig uplöſning, hvilken med den ſtarkaſte *Spiritus Vini* ger en Ferniſſa, ſom torkar långſamt. *Oleum Terebinthini* uplöſer något litet, men *Oleum Petræ* intet. Genom vanlig *Chamill-Olja* löſes 22 gran af 2 ſcrupel; det ſom intet uplöſtes hade en *duñkel blå fårg*, och var lått at mellan fingrarne ſöndergnugga. *Spiritus Salis*, *deſtillerad Ätticka* och *Aqva Regis* löſa alde-

aldeles intet; men *Spiritus Nitri* och *hvit Vitriols-Olja* uplösa den aldeles, åfven få deliqvescerad *Vinstens-Salt*. Då Kådan göres het, flyter den til en svart bräcklig massa. Den *röda Kådan* hade aldeles samma egenskaper, åtskilnaden bestod endast i *färgen*.

Herr THORY tror at de 3 förstа sorterna åro alla af samma slag, och endast varda färgade.

Skada (säger Herr Prof. och Riddaren MURRAY, Med. Pract. Bibl. 3 Band. p. 458.) at Auctor ej åfven anstält försök at uplösa den *svarta Kådan*, hvilken egenteligen brukas til *böjelige Cathetrar*, om hvilkas bruk General-Chirurg. THEDEN utgifvit en Afhandling i Berlin 1777.

Pag. 112. fortfåtter Herr CRELL sine försök med *syran af Talg*.

Pag. 128. har han undersökt *Walraf* eller *Sperma Ceti*. Denna fetma som tages af åtskillige slags *Valar* (Physeter), ger vid destillation en *rinnande Olja*, hvaraf först vid 3:dje destillation kan utdragas en *gulaktig syra*, hvilken med syran af andra djurs fetmor har mycken likhet. Man kan ock deraf göra en god *Sapo*, som bevises mot NEUMAN.

Pag. 137. Herr CRELL's vidare försök at tilreda *Phosphorus*.

Pag. 152. *Cacao-Smör* gaf honom, genom Chemisk tilredning, en *syra* lik den af *fett*, alt det öfriga är *Olja*.

Pag. 214. följa Recenſioner utur *Kongl. Svenſka Vetenſk. Acad. Handlingar.* Och

Pag. 244. utur WIEGLEB's förſlag at låttare cryſtallicera *Borax* utur *Tinkal*, ſamt

Pag. 247. Herr CRELL's Anledning til underſökning: hvarföre *Antimonium Diaphoreticum* i få ringa myckenhet regenereras genom *Regulus Antimonii.*

Om Lifmodrens Omſtjelpning. (Fortſ. fr. p. 126.)

Caſ. VIII. och IX.

Herr Profeſſ. SAXTORPH *anförer tvånne ſådane händelſer uti Societatis Med. Havnienſ. Collectanea* Vol. II. nåml.

Caſ. 1. (p. 299.) År 1775 blef han kallad til en qvinna i 4:de månaden hafvande, ſom fått håftiga plågor i buken, dem tvånne Barnmorſkor inbillat ſig vara Förloſsnings-vårkar, och i ſådant affeende hållit den arma qvinnan tvånne hela dagar i Stolen til Miſsfallets befrämjande, hvilket de hvart ögnablick väntade ſåſom oundvikeligt (*). Vid

(*) Man finner ſåledes, at Barnmorſkor åro ſig lika i Dannemark, åfven ſom här. (Jämför händelſen, ſom är införd ſid. 56.) Det vore rått bedröfveligt, om man icke finge hoppas, at trägna

Vid underſökningen fant Herr S. en ſådan ſtor Svulſt upfylla Bäckenets hålighet, ſom i de förra händelſer är omtald, och hvilken den ena Barnmorſkan höll för at vara Foſtrets hufvud; den andra, at det vore hinnorna, utſpände af vattnet. — Med möda kunde Modermunnen kännas öfver *Symphyſ. Oſſ. Pub.* — Urin-Blåſan var updrefven näſtan til Naflen, och Patienten beråttade, at hon på 6 veckor endaſt dropptals och med ſmårta blifvit af med litet urin; under hvilken tid hon måſt utſtå deſſe ſvåra plågor, ehuru en nog förfaren Chirurg. Herr SWANITZ, ofta, men fåfångt ſökt töma Blåſan med Catheter, hvilket ock nu miſslyckades Herr SAXTORPH ſjelf. Men på det qvinnan likväl icke öfver inſtundande natten ſkulle vara utan all lindring i ſina plågor, få föreſkrefs henne *Laud. Liquid. Sydenh.* — Morgonen derpå förſöktes at införa fingrarne i *Vagina*, och at med dem uplyfta Svulſten, hvilken Herr S. få mycket fåkrare trodde vara orſak til *Supreſſio Urinæ*, ſom han viſſte, at Blåſan i 3:dje månaden ej fållan få tryckes af den utvidgade

---

uplysningar och föreſtållningar ſluteligen ſkola ſegra öfver fördomarnes envishet, och at åtminſtone Barnafödenkorne ſjelfve ſkola rådda ſig ifrån et ſådant tyranni, genom det, at de icke gifva ſig til et offer åt okunnige Barnmorſkor, i ſynnerhet på de Orter, hvareſt förnuftig hjelp i tid kan ſökas och erhållas.

Uterus, at urinens lopp deraf hindras, tils antingen *Uterus* med konst uplyftes, eller genom mera tilväxt stigit öfver *Collum Veſicæ* högre up mot Naflen. Men här var detta handgrep fåfångt, ehuru man gaf qvinnan åtskillige ställningar: Svulften blef orörlig. Smårtorna, som Operation förorsakade, kunde sluteligen icke uthårdas af qvinnan, som, ledsen öfver den felslagna hjelpen, åstundade andras råd. Men efter 8 dagar kom Blodstörtning med råtta Förlosnings-vårkar, då H:r S. åter kallad, kände Modermunnen öppen och Misfall instunda, som ock snart hände, hvarefter en stor myckenhet svart urin afgick, och qvinnan kände sedan ingen svårighet vid dess låtande.

Caſ. 2. (p. 303.) Samma år kallades Herr SAXTORPH til en annan qvinna, i 5:te månaden hafvande, som på lika sätt i 3:ne veckor varit plågad af urinstämma. En Barnmorska hade redan fåfångt blifvit rådförd, och Herr S. kom för sent, emedan qvinnan var redan *in agone* och gaf straxt up andan. — De kringstående berättade, at den döda, utom en nåstan total urinstämma i 3 veckors tid, hade, i synnerhet mot slutet, varit så pinad af de grufveligaste mag-plågor, at hon åndteligen fallit i et häftigt raseri och deruti dödt. — Herr S. fant nu buken jämt på sidorna utspånd och kände *fluctuation* i honom, som gaf misstanka om *Hydrops*. —

Uti

Uti *Vagina* kåndes en sådan Svulst, som i förra händelsen; men Modermunnen var så högt updragen vid *Pubes*, at den ej kunde nåkas. — Buken öpnades och en stor hop vatten utflöt, til färg och lukt lik urin. — Tarmarne voro röda, inflammerade och på några ställen aldeles förderfvade. — *Fundus Uteri* fants tilbakabögd ned i Bäckenet och Modermunnen dragen högt up öfver *Pubes*, tillika med främre sidan af *Vagina*. — Urin-Blåsan var sladdrig, mycket vid och på bakre sidan sönderbrusten. — I Buk-Caviteten fants mycken urin. — Man försökte fåfångt, åfven nu på den döda kroppen, at med fingrarne i *Vagina* uplyfta och tilbakaskjuta fvulsten ur Bäcken-hålan, emedan trångsten i öfra Bäckenet, emellan Kors-knölen och Isbenet, gjorde för svårt motstånd; men sedan hela handen blifvit införd, undanskötsåndteligen fvulsten med mycket våld och efter det han, under denna Operation, blifvit af Bäckenets klämning mera aflång — Man öpnade sedan *Uterus*, då *Liquor Amnii* utflöt. — Fostrets hufvud fants lutande mot *Fund. Uteri*, som legat nedvånd i Bäckenet. — *Placenta* var *Obovalis*, fästad på bakfidan af *Uterus*, dels *in Fundo*, dels *in Corpore*.

Herr S. bifogar sedan några sina egna Anmärkningar, af följande innehåll:

Denna *Retroverfio Uteri* tillskrifves dels *Placentæ oriktiga fäste på bakfidan af Uterus*, som

som derigenom på samma ställe mindre utvidgats och följakteligen tilbakabögdt *Fundus*; dels *en för stor Bäcken-vidd*, emedan *Fundus Uteri*, som vid slutet af 3:dje månaden, i kraft af sin figur och storlek, vanligen plågar lyfta sig öfver Caviteten af et väl formeradt Bäcken och af *Kors-knölen* tvingas framåt, icke kan få upstiga och styras framöfver *Ossa Pubis* (uti et för vidt Bäcken, hvareft Kors-knölen icke är så mycket inåtstående), at ju den sammandragne bakre sidan af *Uterus* neddrager *Fundus* (*) och den större Bäckenets rymd tager emot honom tilbaka bögd, samt gömmer och innesluter honom; hvartil kommer tyngden och tryckningen af Bukens Innanmåten, som tvingar *Fundus Uteri* djupare ned i *Vagina* och bakre delen af Bäckenet; hvaraf nödvändigt följer, at Modermunnen måste dragas up öfver *Ossa Pubis* och *Uterus* få en omstjelpt ställning. — När denna tilbaka krökta Lifmodren tilväxer i storlek, så tryckes Urin-Blåsans nedra del och läget af dess hals förändras, så at ej allenast urinens naturliga lopp hindras, utan Cathe-

(*) Månne ej en för mycket inåtstående *Kors-knöl* kan hindra *Fund. Uteri* at upstiga, i synnerhet om *Os Sacrum*, som icke ovanligen händer, tillika har en stark Concavitet, ned i hvilken *Fund. Uteri* så mycket lättare tilbaka tvingas, når den under tilväxten lider et ståndigt motstånd och tryckning af *Kors-knölens hvalf*?

Catheterns bruk blir åfven onyttigt. — Men om, under fortfarande tryckning af *Uterus*, Blåfan ofanteligen utvidgas af den famlade urinen, få upkomma håftiga fmårtor genom denna fpänning, *Uterus* retas *per conſenſum* och deſs contractioner förorſaka Miſsfall, til Patientens ſtora lycka; ty i vidrigt fall, utſpännes Urin-Blåfan, genom den ſtändiga *Iſchurien*, til den grad, at hon briſter fönder; hvilken briſtning i andra händelſen H:r S. tror *ſua ſponte* hafva ſkedt, och döden följt på den utgutna urinen, hvilken öfverfvämmade och retade *Viſcera Abdominis*. — Hjelpen, ſom, i fådane händelſer bör anvåndas, lofvas at en annan gång meddela.

Caſ. X.

Uti Acta Societatis Med. Havnienſ. (*) Vol. II. p. 254. *anförer Stads-Phyſicus i Wiburg, Herr Doct.* Joh. Phil. Rogert, *en Caſus Retroverſi Uteri, hvars beſkaffenhet var korteligen denna:*

Qvinnan 44 år gammal, Moder åt flera Barn, lång til växten och mager, hade några måna-

(*) Deſſe vackre Handlingar kallades i början *Collectanea &c.*, och under denna rubrique utkommo: Vol. I. 1774. och Vol. II. 1775. Men ſedan blefvo de kallade *Acta*, af hvilka Vol. I. utgafs 1777. och Vol. II. 1779. Flere har jag ännu icke ſett.

månader förut haft Miſsfall, och nu voro 10 veckor förflutna ſedan ſiſta Menſtruation. — Efter en måltid af gröt, kokad med kårnmjölk, blef hon, midt under ſit arbete på åkerfältet, angrepen af ganſka ſvåra ſmårtor i Båckenet, med bukens utſpånning. — Hon gick hem om aftonen och natten pasſerades ſömnlös af plågornas håftighet, dem hon likväl led med tålamod, i mening, at det vore en upvåckt Moder-pasſion af den förtårda gröten, hålſt hon var vand, at magen icke ville tåla något ſyrligt ſedan ſiſta Miſsfallet. Men de vanliga medlen ville nu icke lindra, och om morgonen inſtålde ſig åfven en ſå ſvår urinſtämma, at hon icke utan med de ſtarkaſte pråſsningar kunde få fram någon droppa. — Under 16 dygn, ſom detta elände varade, nyttjade hon åtſkillige Hus-Curer, ſom förvårrade det onda; dock var ſtolgången ej aldeles förſtoppad, utan excrementerne gingo *involuntarie* bort, under de ſtarka bemödningarne at låta urin. — H:r R. fant vid underſökningen en ſådan Svulſt nedpråſſad i Båckenet, ſom vid förra håndelſerna, och buken utſpånd, öm. — Med mycken ſvårighet fick han in Cathetern och aftappade 2 eller 3 qvarter urin, hvarefter å nyo underſöktes,

---

Herr Prof. och Ridd. MURRAY i Göttingen vil icke vara aldeles nögd med den förändring i Tituln, ſom deſſe Handlingar undergått. (Se deſs *Medic. Pract. Biblioth. Band.* 3. *ſid.* 123.)

ſöktes, då Modermunnen, ſom förut var omöjelig at finna, kändes gömd under *Os Pubis*. — Qvinnan var lagd ut på kanten af ſången, med uphögdt Bäcken och Bröſt, och ſedan H:r R. infört handen, ſamt för at undvika Kors-knölen, ſkjutit *Fundus Uteri* upåt och något ſidvärts, lyckades det at reponera Lifmodren (*), hvarefter ſymptomerne förſvunno; men ſom någon blodflöd viſat ſig om natten, fruktades Miſsfall, hvilket likväl blef förekommit genom hvila och behörig diæt, och qvinnan födde Tvillingar i 30:de veckan efter *Uteri repoſition*.

Auctor gör härvid följande Anmärkningar:

Denna *Lifmodrens Omſtjelpning* hände vid en ſådan qvinnans ſtällning, ſom icke tycktes vara dertil beforderlig; ty hon höll på at framſtupa uphemta den kullſlagna Såden på Åkern. At förtiga det *Placenta*, då hon uttogs, tycktes ſnarare vara fäſtad vid *Uteri främre vägg*, än vid den *bakre*, hvilket Auctor ock tror kunnat bidraga til en lättare *Uteri reduction*. För öfrigt menar han, at i denna händelſe, *Tarmarnas upblåsning af den nämde födan, jemte Diaphragmatis och Buk-Muſk-*

(*) Detta *Repoſitions-ſätt* differerar från det i förra händelſerna recommenderade, hvilket likväl torde vara ſäkraſt at följa, ſåſom ſannolikt mera möjeligt och med Mechaniſmen öfverensſtämmande, än detta, ehuru af Auctor lyckeligen användt.

Muſklarnes tryckning under de ſtarka präſsningarne, hafva, för Uterus, ſom ſökt ſig utgång ur Bäckenet, tilſtängt vägen, hvilken säkerligen ſkulle åſtadkommit Prolapſus Uteri, om Ligamenterna och Muſklarne, ſom tilſtoppa främre och nedra delen af Bäckenet varit ſlappa (*); men då desſe åro i godt ſtånd, ſkal åfven Modermunnen nödvändigt upſtiga i ſamma mån, ſom Moder-bottnen neddrifves, och det onda tiltaga med Lifmodrens tilväxt, ſom trycker Blås-halſen, då åfven den ſamlade myckenheten af urin bidrager til *Uteri* nedtryckande. — På urinens evacuation ankommer det hufvudſakeligaſt vid kuren, emedan derigenom banas väg för repoſition och faran minſkas anſenligen; men eljeſt må den Sjuka och Operatorn vänta ſig en bedröfvelig utgång. (Slutet e. a. g.)

An-

(*) För säkerhet ſkul vil jag anföra Auctors egna ord, p. 257: *Heic loci credo inteſtinorum ab ingeſtis inflationem, junctam cum Diaphragmatis & Muſculorum abdominalium ſub niſu valido preſſione, Utero exitum e pelvi molienti; viam praecluſiſſe, prolapſum Uteri producturam ſi laxa inveniſſet ligamenta & Muſculos, anteriora & inferiora pelvis obturantia.*

Anmärkning vid Herr DESAIVES *Anmärkning, recenſerad uti denna Veckoſkriftens 2:dra Band, ſid. 158, 159, rörande præperation af Mercuris Dulcis efter Pharm. Svec. Ed. Alt.*

Då jag härom dagen låſte *Andra Bandet* af *Veckoſkriften för Läkare och Naturforſkare*, blef jag pag. 158, 159, varſe at M:r DESAIVE låtit införa uti *l'Eſprit des Journaux*, Jul. 1781. p. 293. *Præparation af Mercurius Dulcis efter Pharmac. Svec. edit. ſecund.* Men at han tillagt den Anmärkning: *At det hvita Præcipitatet borde ſublimeras, emedan det vore troligt at det innehåller något Turpetum Minerale, förorſakadt af den Vitriolſyra, ſom Saltpeter-ſyran ofta innehåller, ſåſom ock af det Sal Glaub. ſom Sal Commune torde med ſig föra.* — Huru grundad låter icke denna Anmärkning för dem, ſom med de förſta Chemiſka grunder ej äro bekante. Men hvad ſåga då erfarne Chemiſter härtil? Jo, Herr DESAIVE lär förmodeligen ej vara Chemiſt; han torde hafva hördt klockan ringa, men vet ej uti hvilken Kyrka: Han behöfde ej mera än kaſta ögonen på någon *Attractions-Tabell*, ſå finner han derſtädes, utan den minſta ſvårighet, at *Quickſilfver* äger ſtarkare affinitet til *Salt-ſyra* än til *Vitriolſyra*, och detta vore redan tilfylleſt, at til

intet göra H:r DESAIVES Anmärkning: Dock at bewisa saken litet omständligen, kan man præcipitera en Quicksilfver-uplösning uti *Skedvatten* med *Vitriol-syra*, eller ock med *Sal Glauberi*, præcipitatet edulcoreras wäl med varmt vatten, sedan kan man digerera detta *Turpetum* med en uplösning af *Sal Commune*. Då finner man at denna *Salt-uplösning*, efter en förnuftig evaporation, gifver *Salis Glauberi Crystaller* och at *Turpetum* är förvandladt til *Mercurius Dulcis*.

Jag wil således för en liten stund medgifva, at så wäl *Skedvattnet* hwarmed *Quicksilfret* är uplöst, som ock *Kôks-saltet* hwarmed præcipitation är förrättad, innehålla *Vitriol-syra*; men så är ju naturligt, at det *Turpetum* som då upkommer, åter i samma ögnablick af det öfverflödige *Sal Commune*, som til præcipitation är förordnadt, blir decomponeradt; och således faller H:r DESAIVES onödiga Anmärkning af sig sjelf öfver ända.

S . . . e.

Enterocele, Hernia ingvinalis incarcerata, Casus Chirurgicus, af A. J. H.

Uti Förra Bandet af denna Weckoskrift pag. 21. har jag låtit införa, utur Doctor MICHAËLIS Bref, något om *Opii nytta uti Inspår-*

Inſpårrade Bråck; jag låt ock pag. 22. förmärka något miſstroende til detta medels nytta, då Bråcket för förſta gången utfallit och ſtraxt blifvit incarcereradt. Erfarenheten har ſedermera til någon del minſkat detta miſstroende, ſom af följande Caſus kan inhemtas: Sifſledne 14 Januarii (1782), halkade en 30 års gammal Man på gatan, och kände dervid en häftig ryckning i kroppen, jemte någon briſtning och värk i vänſtra ljumſken, ſamt en dragande plåga under bröſtet. Den 15 om morgonen tilkallades jag och fant, vid efterfrågan och underſökning om händelſen, i vänſtra ljumſken et *Inſpårradt Bråck.* Patienten hade ock alla de ſymptomer ſom dervid plåga följa, ſåſom: obſtruction och kråkningar, klen och tät puls, mycken oro och ångeſt, beſtåndig ſvett, en olidlig ömhet och värk på ſtället, m. m. Den utfallne delen af tarmarne var af et bögdt Lånfingers ſkapnad, ſtorlek och hårdhet, faſeligen ſpänd, vid Annulus ſå tilſnörd, at huden var aldeles tildragen rundt omkring den af tarmen utgjorde uphöjning. Man kunde ſåledes ej gifva ſig ſårdeles hopp om detta Bråckets repoſition utan operation; likväl ville jag förſöka.

En tilråckelig Åderlåtning gjordes, *Infuſum Sennæ* och *Sal. Anglic.* intogos, men gingo ſtraxt tilbakars genom kråkning.

Lavement applicerades flere gånger, hvilka ſtundom quarblefvo flere timar, men gingo ſluteligen bort, utan at man hvarken under deras applicerande eller efteråt, märkte någon förändring i Bråcket.

At här bruka *kalla Omſlag* hade varit däraktigt; ſå väl ſjelfva Tarmen ſom Annulus voro förut nog ſpände och hopſnörde. Garnhärfvor kokade i Olja och Ättika ömſades ſåledes ofta varma utanpå Bråcket och Buken; men utan lindring.

Om aftonen gafs åter *Sal Angl.* upſmält, ſamt applicerades *Lavement*; men det förra kräktes up, och det ſenare geck bort utan verkan. Då gafs en Drachma af *Pulvis Sedativus Ph. Sv.* ſom innehåller et gran *Opium.* Detta gaf mer ſtillhet och ro öfver natten, men ingen ſömn; man fortfor med *Omſlaget.* Om morgonen den 16 fick Patienten en öpning med Excrementer. En unce *Alkal. Miner. Vitriolat.* (*Sal Glauberi*) gafs och *Lavement* ſattes, men det förra kräktes up och det ſenare hade ingen verkan; icke deſtomindre fortfors med *Lavement*, och trenne gånger gafs af nämde *Salt*, ſom upkräktes altid ſtraxt; man fortfor med *Omſlaget.* Om aftonen tycktes Tarmen vara något mjukare. Til natten gafs en lika doſis *Opium* åter, ſom repeterades vid midnatten, hvarpå följde några timars rolig ſömn, och om morgonen var Bråcket helt ſlakt ſamt Tarmen lått

at

at reponera. *Lavement* sattes straxt och en unce *Engelskt Salt* gafs, hvarpå följde flere öpningar. Patienten mådde väl och nyttjar nu Bråckband.

Ehuru gynnande denna Casus tyckes vara för *Opii verkan*, vågar jag dock ej recommendera at sätta för mycken lit dertil, man kan få lätt försumma sig, och en tima förlorad kan ofta vid denna sjukdomen gälla lifvet. Man är desutan nu för tiden så gerna fallen, at nyttja en *mild och Medicinsk Chirurgie*, at jag fruktar en ny SEVERINUS snart åter behöfves för at upmuntra til en *Chirurgia Mascula*. Intet vinner konsten med at plåga och pina Patienter, men det är ofta bättre at på en kort stund utstå pinsamme manoeuvrer för at vinna hälsan, än at plågas i en långsam sjukdom och sluteligen dö.

Om Lifmodrens Omstjelpning. (Slutet fr. p. 144.)

Några händelser af detta slag kunde ännu anföras; men jag fruktar mig redan hafva fallit Läsaren för vidlöftig, som likväl skedt i afsigt, at man genom flere händelsers jämförande, måtte finna skilnaden millan de *Väsendtelige* och *Tilfällige* denna Sjukdomens *Symptomer*.

Här i Sverige vet jag icke mer än tvånne ſådane händelſer obſerverade, och af hvilka mig mundteligen blifvit lemnad benägen del. Den förſta af Herr Aſeſſoren Doctor RIBBEN, år 1770, hos et Fruntimmer, *Clandeſtino Amore Gravida*, och ſom hon mente, i 4:de månaden. — Symptomerna voro lika med de förut beſkrefne. — Hr R. tog et par åldre och i vetenſkapen kunnige Läkare med ſig i Conſultation. Ingen kunde utreda ſaken; *Retroverſio Uteri* var ock då här en aldeles okänd händelſe. — Man miſstänkte Patienten at vara närmare Fullgången, hälſt Buken var dertil nog utvidgad, och man icke med ſäkerhet kunde rätta ſig efter hennes utſago. — Plågorna liknade Förloſningsarbete; men ſom ingen Modermun var at finna, anſågs Förloſningen omöjelig, och man hade beſlutadt at anſtälla *Operatio Cæſarea*, ſåſom det ſiſta förſök at rädda den olyckeligas lif; men döden förekom detta arbete, få timar ſedan reſolution dertil blifvit tagen. Då Buken, efter döden öpnades, fants den vara utſpänd, icke af *Uterus*, utan af den med en ſtor myckenhet urin fyllda Blåſan, ſå mycket oförmodeligare, ſom man i flera repriſer hos Patienten gjordt aftappning med Catheter, hvilken utan mycken ſvårighet gått tilräckeligen in i Blåſan; men endaſt evacueradt en måttelig mängd urin hvar gång. *Uterus* låg i nedra Bäckenet omſtjelpt, på ſätt, ſom

ſom förut år ſagt, innehållande et Foſter af vid paſs 4 månader.

Den andra händelſen har H:r Aſſeſſoren Doctor GAHN för några år ſedan haft, och hvilken han var nog lyckelig at afhjelpa, efter ofvan beſkrefne methode.

Sluteligen får jag tillägga följande, nemligen:

I.

Summariſke Anmärkningar vid Retroverſio Uteri, af W. HUNTER, M.D.F.R.S. *Addreſſerade til Medical Society.* (*Med. Obſ. & Inqu. T. V. p.* 388.)

Lifmodrens tiltagande vidd i förſta månaderne af Groſſeſſen har, innan hon hinner öfver *Limbus Pelvis* (*Bäckenets Rand*) en naturlig benägenhet at åſtadkomma ſvårigheter och hinder vid urinens låtande. — Bäckenets beſynnerliga ſkapnad och beſkaffenhet kan i många fall bidraga til ſådane plågor, och åfven til ſjelfva *Retroverſio* i åtſkillige grader. Herr H. ſäger med flit: *i åtſkillige grader*, öfvertygad af de händelſer han ſedt, ſom ock af de hit hörande delars natur, at i olika Caſus af det ſlaget, blir *Axis Uteri* dragen i olika directioner. — Det Bäcken, ſom är *vidaſt nedan-* och *trångaſt ofvantil*, är måſt disponeradt til ſådane oordningar (*). —

(*) Jämför hvad ſom är ſagt ſid. 140. i Not.

Mycket corpulente qvinnor tror Herr H. fållan eller aldrig blifva exponerade för denna ſjukdom. — När nedra delen af Bäckenet år mycket rymlig, och i ſynnerhet når där år litet fett at upfylla det, ſå intager den utvidgade Uterus, i 2:dra och 3:dje månaden, nedra delen af et ſådant Bäcken, trycker mera på urin-gången, ån på öfra delen af Blåſan, och ſåledes disponeras Patienten til *dyſurie* och *ſuppreſſio Urinæ*. I detta tilſtånd tager plågan helt olika beſkaffenhet i olika händelſer, alt ſom åtſkillige orſakers influence, enſkildt eller gemenſamt kunna råka at verka. — Om orſakerne åro i en mindre grad, ſom gemenligen händer, hjelper Naturen ſig ſjelf och Grosſeſſen fortfar i ſin ordenteliga gång, hålſt om qvinnan i akttager favorabla kroppsſtållningar och rörelſer, ſamt Urin-Blåſan hålles någorlunda tedig; men når contrarium händer, blir den dageligen tilväxande Lifmodren ſå inkilad i Bäckenet, at Patienten kommer i en ganſka plågſam och farlig belägenhet. Nedhållen genom den utſpända Blåſan och tvingad ofta och kraftigt nedåt genom Patientens kryſtningar, tryckes Lifmodren emot väggarne och i ſynnerhet emot lågre delen af Bäckenet: Hvareſt deſſe väggar åro beniga (*Oſſeæ*) blir Uterus tvingad inom Cavitetens vidd; men hvareſt de åro köttaktige och eftergifvande, ſvåller Uterus och gör utſkott, ſom fixera den

nåſtan

näſtan orörlig i ſamma ſituation. I detta tilſtånd kan Uterus vara: 1, aldeles *Retroverſus*; eller 2, *Semi-Retroverſus*; eller 3, ſå vida *in ſtatu naturali*, at *Orificium vetter nedåt*. — En af de vanligaſte orſaker til fullkomlig *Retroverſio Uteri*, hålles före at vara Blåſans diſtenſion, emedan då den ſtiger up i Buken, hvareſt hon har rum til utvidgning, drager hon naturligt-vis med ſig Blås-halſen och Vaginæ kringliggande delar, vid hvilka hon år fåſtad, hvaraf då upkommer en *Perfecta Retroverſio*. Men når ſådane orſaker komma dertil, ſom i någon grad hindra *Lifmodrens Omſtjelpning*, blir den endaſt til en del eller halft omſtjelpt; detta var verkeliga beſkaffenheten af H:r GARTSHORE's 2:dra Caſus (ſe här ſid. 123.) Där var *Fund. Uteri* endaſt ſå långt tilbaka vånd, at Modermunnen bragtes nåra til inſidan af *Symphoſeos Oſſium Pubis* nedra del (*). Når åter ofvannämde orſaker verka kraftigt at hålla Uterus ſtadig, blir den ſå litet omſtjelpt, at Modermunnen drifves utom kroppen, ſåſom vid en vanlig *Procidentia*, hvilket var beſkaffenheten af en händelſe, ſom Herr H. hade 3:ne månader förut, i hop med Herr COMBE, hos en qvinna, ſom hade plågats någon tid, och då

(*) Herr HUNTER, ſer jag, har förſtådt, hvad jag, ſåſom mig något mörkt, anmärkt i Noten, ſid. 124. Således ſkal med *the middle of the Pelvis* menas *nedra delen af Symphyſ. Oſſ. Pubis*.

Herr H. förſt ſåg henne, var urinens aftappande påfångt förſökt af en ganſka förfaren Operateur; men hon mådde nu väl och var långt avancerad i ſin Grosſeſſe. — I hänſeende til ſjukdomens behandlande, har, efter hans tanka, erfarenheten ſtadgadt endaſt den methode, ſom förſt blifvit föreſlagen. — Man har fuller ſagt, at den *Omſtjelpta Lifmodren* ſkulle återtaga ſit naturliga läge af ſig ſjelf, endaſt Blåſan genom repeterade och ſkickelige cathetriſationer hålles någorlunda ledig från urin, och detta medgifves åfven vara kanſke möjeligt hos många; dock tror H:r H. at hvareſt det kan ſke bequämligen, (ſom det gemenligen kan) är båttre at med ens göra ſlut på plågan och faran genom *Uteri replacerande*. Practici veta huru plågſamt och farligt det är för en Patient, hvars urin ej kan gå bort, utan genom Catheter; men: då denne ibland är ſå ſvår at få in, at åfven öfvade Operateurer derom fela: då i de flåſte ſådane händelſer Patienten är utſatt at bli utan hjelp i råttan tid, och löper fara för en irreparable olycka: då det är bekant, at inom kort tid, tvånne qvinnor uti *Londons Hoſpital*, hvareſt hjelp är altid til hands, hafva ſatt lifvet til i denna ſjukdom (*): Då alt detta efterſinnas, ſäger H:r H., måſte man icke frukta, at en hvar qvinna

(*) Jämför Noten, ſid. 80.

na år i fara, ſom har en *Uterus Retroverſus*? Och når vi kunna lätteligen på en gång borttaga plågan och ſätta qvinnan i ſäkerhet, kan det då vara rådeligt, at med *Urin-afſappningar* fördrifva dagar och veckor, tils Lifmodren åter bringar ſig ſjelf i ſkick, om vi ock vore ſäkre, at det ſkulle lyckas? — Så långt Herr HUNTER. Nu

2.

Anmärkningar vid ſättet at hjelpa Lifmodrens Omſtjelpning, af AUG. GOTTL. RICHTER, *M. D. Kongl. Lif-Medic. och Prof. &c.* (Se deſs *Chir. Bibliotb. 4:de Band. ſid.* 236.)

Herr RICHTER ſäger: Ehuru jag ſjelf aldrig obſerveradt *Lifmodrens Omſtjelpning*, vågar jag dock, i hänſeende til handgrepen, ſom fordras vid denna händelſe, at göra några förſlag. 1) Onekeligt är, at ganſka mycket derpå ankommer, at man gifver den tryckning ſin rätta direction, medelſt hvilken man ſöker at ſkjuta up Moderbottnen. Trycker man rätt upåt, ſå trycker man bottnen emot *Kors-knölen*, och operation kan icke lyckas; ja: han kan väl ock blifva ſkadelig för Foſtret, om tryckningen är ſtark. Fördenſkull måſte tryckningen nödvändigt ſke framåt mot Naflen

len (*). Jag tror, at man i alla de händelser, hvareſt handgrepet icke lyckats, har uraktlåtit denna regel; ty jag finner intet hinder, ſom kunde ſåtta ſig emot Moderbottens reduction, utom allena *Kors-knölen*, och tror altſå, at hela ſaken kommer an på, at genom tryckningens direction, kunna undvika honom. — 2) Måſte qvinnan, under operation, nödvändigt ſtållas på *knä* och *armbogar* (**); ty i denna ſtällning afviker Lifmodren ifrån *Kors-benet* och följakteligen ſtår *Kors-knölen* mindre i vågen för Moderbotten. Men om deremot qvinnan ligger på *ryggen* (***), ſå ſänker ſig Lifmodren ned på *Kors - Benet*, och *Kors-knölen* ſtår i vågen. Det kan ock icke göra ſårdeles gagn, at man förer et par fingrar (†) in i *Moderſlidan*, för at fatta i *Modermunnen* och draga den ned: ty ſvårligen kan man fatta uti honom, emedan han ligger ſå högt (††); deſutom följer ej Modermun-

(*) Såſom H:r Hooper råtteligen anmärker. Se ſlutet af *Caſ. III.* Sid. 119.

(**) Som ock i de flåſta händelſer ſkedt.

(***) Efter Gregoire's methode. (Se ſid. 77.)

(†) Herr Hunter vil hafva in hela handen. (Se ſid. 71. 78. 118.)

(††) Herr Hunter föreſkrifver at fatta i öfra delen af den updragna *Vagina*, för at bringa ned *Modermunnen*. (Se Sid. 78. 118.) Men det är förmodeligen lika onyttigt och tillika plågſamt för qvinnan, om ej ſkadeligt.

munnen, om icke bottnen ger vika, och det gör han nu minſt, ty de tvånne fingrarne trycka honom mot *Kors-benet* och fåſta honom under *Kors-knölen*. — Sålunda gör man väl båſt, at införa et par fingrar i Rectum med ryggarne vände åt *Kors-benet* och inre ſidan åt *Moderſſidan*. På detta ſått kan man med finger-ſpetſarne beqvämt trycka *Moder-bottnen* mot *Naſlen;* och torde hända det vore rådeligt, at med det ſamma lägga et par fingrar öfver Isbenet, för at hindra, det Modermunnen icke viker framåt (*). — Erfarenheten må ſtadga eller vederlägga deſſa mina tankar.

Gammalt och förnyadt ſått at ympa Koppor.

M:r PARIS, Doct. en Med. &c., har uti et Bref til M:me LA MARQVISE DE ***, införd uti *L'Esprit des Journaux*, *Octobre* 1781. *p.* 334, gjordt beråttelſe *om ſitt ſått at ympa Koppor*: Han råder at purgera barnen förſt en eller två gånger, och at genom något *Maſk-medel* fördrifva *Maſkar*, ſom ofta finnas hos barn, och förvårra ſamt ej ſällan *complicera Kopporna*; hvarigenom *Tarm-*

(*) Förmodeligen händer det icke, når Moder-bottnen ſkjutes up.

Tarm-Canalen blir från all röta och masa renad, så at man derifrån ej behöfver frukta något. Sedan föres barnet, således beredt, til andra barn, som hafva Kopporna; man låter dem leka, jolra, til och med ligga tilsamman.

Han försäkrar at få Läkare hafva ympat flera barn än han, och altid på detta sätt, utan at någonsin något enda dödt.

Hans förnämsta skäl är at denna sjukdom då ej trugas på kroppen; utan emottages, om kroppen dertil är disponerad. Skulle det ej taga, så hålles Patienten aktsamt til diät och purgeras då och då, samt tager Mask-medel. Blir Barnet smittadt, så är det beredt, man fruktar ingen *complication*, och naturen hjelper sjelf hela sjukdomen. Han befarar aldrig at de således ympade skola få igen Kopporne. Han väljer för flere orsaker antingen de 5 à 6 första månaderna af Barnets ålder, eller ock väntar han tils det blir 3 eller 4 år gammalt. Det är möjeligit, säger han: at den bruklige ympningen genom får, endast upväcker en del af Kopp-giftet som bör utdrifvas, hvaraf sjukdomen nödvändigt ännu en gång måste yppas. Han tviflar icke at ju visa Kopp-Ympare skola uptänka medel at förringa detta enfaldiga *Koppympnings-sätt*,

så

så förmånligt för Allmänheten, som stridande emot de förras egennytta och ambition. Människorne älska at synas; de söka tilfälle at samla rikedomar, den lätt-trogne Allmänheten är et offer för deras högmod och snålhet.

Han utöfvar Läkare-konsten uti en sank, sumpig och ohälsosam Ort, hvareft rötaktige, intermittenta och illa-artade Febrar äro allmänne, utan at någon dödt för honom af *Kopp-smitta*, som af Föräldrarne blifvit honom anförtrodd och ordenligen skjött efter hans råd.

Man lemnar denna *Ympnings-methode* i sit värde; *Ny* är han just ej, utan brukades af Allmänheten mycket här i Sverige, innan *Kopp-Ympningen* vardt allmänt godkänd: Mina Föräldrar skaffade mig och ännu et Syskon, *Koppor* på detta sätt, år 1756, uti Södermanland. *Smittans* indragande genom *Lungorne* torde dock ej vara den aldrabästa *Ympnings-methode*.

A. J. H.

Befor-

Befordringar och Nyheter.

Under d. 1 ſiſtledne Januarii har Med. Doct. och Profectorn vid Theatr. Anatom. i Stockholm, Herr GEORG HALLENBERG i Nåder blifvit förordnad, at vara Bruks- och Grufve-Medicus uti Norbergs Bergslag; och efter honom befordrades af Kongl. Collegium Medicum til Profector, d. 21 i ſamma månad, Herr Doct. A. J. HAGSTRÖM.

Under den 6 ſiſtledne Martii blef Artis Obſtetr. Adjuncten, Herr Doct. JAC. ALM i Nåder befordrad til Profesſor i ſamma Vetenſkap här i Stockholm; och efter honom blef, den 8 derpå följande April, af Kongl. Collegium Medicum til Artis Obſtetriciæ Adjunct utnåmd Medic. Doct. H:r LARS BRANDELIUS.

Med. Doct. Herr JOH. PILGREN blef död här i Stockholm den 29 ſiſtl. Januarii, uti en ålder af något öfver 46 år.

För-

Förſök med Geum Urbanum uti Frosſor, af G. L.

Sedan Herr Doctor Buchawe i *Köpenhamn*, efter deſs mening, med ſå mycken framgång uti åtſkilliga ſjukdomar, och i ſynnerhet *Frosſor*, nyttjat Roten af *Geum Urbanum*, på Svenſka *Någlike-rot*, (eller ſom den eljeſt, och i långliga tider uti Apotheken blifvit kallad *Caryophyllata*) hvilket af deſs uti *Köpenhamn* 1777 i 8:vo utkomna Bok, (*Obſervationes circa Rad. Gei Urbani ſive Caryophyllatæ vires &c.*) nogſamt kan inhåmtas, och hvaraf en kort recenſion uti denna *Veckoſkrift Band. I. ſid.* 161. följ. blifvit införd; har man åfven hårſtådes med flit varit omtänkt at göra ſig förvisſad, huruvida denna Rot vore et emot Frosſor mer eller mindre verkande medel, ſamt huruvida det i mer eller mindre mån kunde ſvara emot et annat medel, ſom hit intil blifvit anſedt för det båſta, om icke det enda ſpecifika, emot nämde ſjukdom, jag menar *China-barken*, och i följe deraf, hvad beſparing man hade at förvänta, af en i myckenhet innom Riket växande ört. Men utgången har beklageligen icke ſvarat emot önſkan, icke eller denna Rot, emot det hopp man gjort ſig, at få ſe och finna H:r Buchawes erfarenhet bekräftad.

Om jag ån påminte mig hvad Herr SCHMUCKER, uti ſin *Hiſtoriſk-praktiſka Afhandling, om Blodiglars Medicinſka brukande* ſåger, at nemligen många låkemedel, hvilkas nytta blifvit genom flere århundrade bekråftad, åro komne utur modet, och blefne genom nyare och tilförlåteligare likaſom bortträngde, eller åtminſtone icke ſå allmånt bekanta, ſom de verkeligen förtjente; ſå hade jag dock all anledning at förmoda, det denna Rot icke ſkulle vara kraftigare emot Frosſor, ån deſs nårmaſte frånde *Geum Rivale*, om hvars ringa och miſslyckade verkan kan låſas i *Kongl. Svenſka Vetenſk. Acad. Handl.* Vol. XVIII. pag. 118. och at den på intet ſått kunde komma i jåmförelſe, mindre öfvergå *Kina-barken;* men ſom ingen ting duger oförſökt, ſå har årfarenheten, den båſta låromåſtaren, viſat, at denna förmodan icke varit ogrundad.

Redan om Våren 1781 började jag bruka denna Rot, emot *Tredjedags* och *dubbel Annandags* Frosſa, för 4 perſoner, dels i *Pulver*, dels i *Eſſents*, efter Herr BUCHAWES föreſkrift, dock utan verkan, om icke hos en enda, ſom fuller ſlapp Frosſan, men i deſs ſtålle, feck en vattenaktig ſvullnad i buken och de nedra delarne; och då denna bortgick, kom Frosſan åter, ſå at ſvullnaden och Frosſan med hvarannan omväxlade. Jag fruktade ſåledes, at Roten varit för gammal och

icke

icke i råttan tid uptagen, hvarföre jag beſlöt at upſkjuta med mine förſök, til den påföljande höſten, i fall Frosan då ſkulle blifva gångſe, och deſs förinnan i råttan tid, ſkaffa mig et nödigt förråd af denna Rot.

Detta ſkedde i början af den påföljande Sommaren, då den af en här i Staden boende kunnig *Apothekare* hämtades, på behörigt ſätt ränſades, torkades i ſkuggan och tilreddes: hvarvid jag förmodar, at intet tvifvelsmål lärer vara öfrigt om råtta kännandet, af en annars i många tider ganſka väl bekant drogue.

Froſsan inſtälte ſig verkeligen åter den följande Höſten, måſt *Qvartaner*, och tilfälle felade icke til förſök; men huru de aflupit, får jag nu tilfälle och tager mig frihet at, uti efterföljande händelſer, berätta.

Caſ. 1. *Fru* B. 29 *år gammal*, hade om höſten 1780 fått en *Tredjedags Froſſa*, mot hvilken bruktes åtſkilliga medel; men detta alt oaktadt höll likväl febern uti långt in på vintern, ſom dock genom *Kinans* bruk åndteligen botades. Hon hade väl flera *recidiv*, hvilka fortforo in på den följande ſommaren, dock öfvervunnos de medelſt *Kinan*, ſå at hon ſedermera var friſk til d. 19 *Nov.* 1781, då hon åter började fryſa hvar tredje dag. Man gaf nu endaſt en eller annan gång *kråk- och afförande medel*, och lät henne den 26 intaga 1 uns *Geum Urbanum*, gjord til *Mos*

med *Håhing*: men hon kaſtade det hvarje gång åter up, och qvåljdes deraf ganſka mycket, ſamt undanbad ſig detta medels vidare bruk; hvarföre jag å nyo måſte föreſkrifva *Kina-barken*, och denna fördref ſluteligen Frosſan, faſt det, i anſeende til hennes ſvaga kropps ſtållning, drog något ut på tiden.

Caſ. 2. *Fröken* J. 20 *år gammal* fick, midt uti förledne *Sept.* månad, en *Tredjedags Froſſa*, nog omväxlande, ſtundom til *dubbel Qvartan*, ſtundom til en *Febris Intermittens erratica*, och åter til en ordentelig *Tredjedags Froſſa*. Efter *Digeſtiva* och *Laxantia* förordnades *Kina-barken* d. 24 *Octob.* Sedan 4 lod voro upbrukade, blef Frosſan ute den vanliga feber-tiden. Man gaf likväl, för mera ſäkerhet ſkul, och at undvika recidiv, 6 drachmer *Radic. Gei Urbani*, gjorde til en *Mixtur* med *Kjärsbärs-vatten* och *Hallon-Syrup*, hvilken blandning hon på 3:ne gånger ſkulle intaga. Men den ſiſta portion upkaſtades, och Frosſan återkom efter 4 veckors förlopp, då *Kinan* blef det bäſta medlet, at bota den och förekomma recidiv.

Caſ. 3. *Kamereraren* K. 64 *år*, hade förledne 23 *Auguſt.* hos en af deſs vänner på landet fått *Tredjedags Froſſan*, men ſedan han fruſit 4 eller 5 gånger, blef han angrepen, af en då gångbar *Rödſot*, ſom fortfor i 8 dygn, under hvilken tid Frosſan

ej

ej märktes. Då han öfvervunnit Rödfoten, och återkommit til Staden den 15 *Septemb.* infant ſig åter Frosſan ſom tilförne. Nu förefkrefvos *Digeſtiva*, *Laxantia* och *Krakmedel*, ſamt ſedan *Kina-barken*, hvaraf han intog 6 uns, åfven denna ſenare blandad med *Rad. Serpentariæ;* men fåfångt, Frosſan fortfor icke deſtomindre, faſt något lindrigare. *Sal Ammoniacum* med *Cremor Tartari*, utråttade åfven ſå litet, ſom en *Tiſan* af *Rad. Taraxaci* och *Graminis &c.* efter han ſyntes blifva något gul i huden och på hvitögat. Den 26 *Octob.* gafs 1 uns *Radec. Gei Urbani* i Mixtur, at taga på 3 eller 4 gånger; men han upkaſtade detta medel hvar gång det intogs, och på det högſta undanbad ſig alt vidare brukande häraf. Jag villfor honom ſå mycket heldre uti deſs begåran, ſom jag nu uptäkte, at denne Mans ſtilla och inſkränkta lefnad, hvarvid han ſållan haft någon kroppsrörelſe i fria luften, ådragit honom en *Skjörbjugg*, hvilken, *förenad med Froſſan*, vore den ſjukdom, ſom af vår framledne lärde och berömde LINDESTOLPE blifvit kallad *Rågfubben;* och jag miſstog mig ingalunda; ty *Kinan* förenad med *Antiſcorbutica*, ſamt då och då *Digeſtiva* och *Rhabarbarina*, voro de medel, hvilka ſedan, innom kort tid, återſtälte honom fullkomligen til hälſan.

Caſ. 4. *Mademoiſ.* K. 26 *år*, beſvårades af *Tredjedags Froſſan* ſedan början af *Sept.* månad. *Digeſtiva*, *Affårande-* och *Kråkmedel* blefvo förordnade, åfven ock *Sal Ammoniac.* med *Cremor Tartari;* men detta alt utråttade åfven ſå litet, ſom ſjelfva *Kinan*, af hvilken fruktlöſt 4 uns upbrukades. Nu ſkred man den 25 *Oct.* til *Geum Urbanum*, hvaraf 6 quintin ingofvos i *Mixtur*; men hon upkaſtade altſamman, då hon tredje gången intog af denna blandning, och hade febern å nyo den 28:de, faſt något lindrigare ån tilförne.

Den 29 gafs åter 2 lod af *Geum*, gjorde til *Mos* med *Syrup* af *Pomerans-ſkal*, hvilket hon til en del feck behålla, til en del åter upkaſtade; men Froſſan inſann ſig icke deſtomindre den 31:ſta vid vanlig tid. Nu hugfåldes hon på det högſta, at få nyttja et af deſs vånner tilſtyrkt medel, ſom beſtod af 20 *Kråft-ſtenar* (förmodeligen præparerade), 6 quintin *Kina*, och ſå mycken *Håning*, ſom behöfdes at göra deraf 3 kulor, hvilka feberfria tiden ſkulle på 3:ne gånger intagas. Oaktadt detta efter föreſkrift nyttjades, inſann ſig likväl febern vid vanlig tid, ſå at man blef nödſakad at gripa til *Kinan* å nyo, i ſtörre doſis och utan tilſats af något annat medel. Hennes ſvaga mage och ſlappa nerver, hafva likväl varit orſaken, at febern nog länge dragit ut på tiden, och år hon ſom knappaſt

ånnu

ånnu til hälfan återſtåld, ehuru näſtan et halft år, ſedan Frosſans början förflutit.

Caſ. 5. *Fändricken* T. 15 *år*, angreps i *Sept.* månads början af en *Tredjedags Froſſa. Digeſtiva*, *Laxantia*, *Emetica* och åtſkillige andre förberedande medel nyttjades, hvarefter *Kinan* föreſkrefs, ſom dock ej viſade en önſkad verkan. Man gaf nu den 26 *Octob.* 6 quintin *Geum Urbanum* i Mixtur, hvilken til ſtörre delen åter upkaſtades, då ock en myckenhet våder under en timas tid uprapades. Febern återkom den 28 med lika häftighet, och den 29 gafs åter 6 quintin af Roten blandade med *Pomerans-Syrup* til et *Mos.* Detta feck han väl behålla; men Febern återkom icke deſtomindre den 31 ſtarkare än den någon gång tilförne varit. Den 1 och 2 *Nov.* gafs åter 1 uns af Roten *pulveriſerad*, och delt i 4 delar; men Febern infann ſig den 3, med lika häftighet ſom tilförne. Den ſjuke ledſnade nu vid detta medel, och åſtundade *Kinan* å nyo, hvilken efter någon tids brukande aldeles afhjelpte Frosſan. Denne unge Herre, var annars af en ſvag *complexion*, och derjemte befvårad af *Maſkar*: var ovårdig om ſin hälſa, mindre lydig och aktſam i dieten, ſå ſnart han märkte ſig haſva ſluppit Febern; hvarföre han ock måſte hålla 3 eller 4 recidiv til godo.

Caſ. 6. *Mademoiſ.* S. 6 *år gammal*, klagade d. 8 *Octob.* öfver en dubbel *Tredje-*

dags Frossa, och nyttjade efter hand *Kråk-* och *Afförande medel* samt *Digestiva*, hvarefter Febern förbyttes til *ånkel qvartan.* Den 30 gafs 1 lod *Geum Urbanum* på 3:ne gånger, gjordt til *Mos* med *Pomerans-Syrup.* Hon äcklade ganska mycket härvid, och var på vägen at åter gifva det up. Men oaktadt hon, i anseende til Modrens hårda föreståll-ningar, behöll medlet, frös hon likväl d. 1 *Nov.* lika starkt. Man gaf henne åter d. 3 en dylik portion af *Geum*, men Febern åter-kom icke destomindre; hvarföre *Kinan* på-tänktes och nyttjades med den framgång, at Febern helt och hållit försvann.

Cas. 7. *Garfvare-Lärlingen* N. LIND-BERG 14 *år*, hade sedan *Midsommars-tiden* dragits med en dubbel *Annandags Frossa*, och emot den samma fruktlöst brukat åtskil-lige medel. I *Octob.* gafs honom *Digestiva Rhabarbarina* och härefter *Kina* med *Serpen-taria* samt *lösande Salter;* men han började nu få en vattenaktig svulnad i benen, hvil-ken i synnerhet viste sig om aftnarne. Man gaf honom d. 27 *Oct.* 6 quintin *Geum* med 3 gran *Scilla*, gjord til 3:ne *Boli* med *Pome-rans-Syrup*, hvilka på feberfria tiden skulle intagas i Oblat. Under ständiga qväljningar, feck han väl behålla Medlet, men ock tilli-ka Frosan. Fördenskul gafs nu å nyo 1 uns *Pulvis Radic. Gei Urbani*, delt i 4 delar, at åter intaga den feberfria tiden, hvaraf sista

pul-

pulvret upkaſtades. Härefter frös han på lika ſätt ſom tilförne, en 8 dagar efter hvarannan, och har ſedermera icke låtit höra af ſig.

Caſ. 8. *Vaktmåſtaren i Kongl. Räntekammaren* N. LINDBECK 30 *år*, hade af en *Tredjedags Froſſa* varit beſvårad, ſedan medlet af *Sept.* månad. Han klagade i ſynnerhet öfver ſtark ſvettning efter hvarje Feberanfall, och hade mot Frosſan brukat åtſkillige medel. Efter *Digeſtiva Rhabarbarina* ſom affördе, ſamt *löſande Salter*, gafs honom den 29 *Octob.* 1 uns *Pulvis Rad. Gei Urbani*, delat i 4 delar, at taga den feberfria tiden. Äckel och vämjelſe voro oſkiljaktige följeſlagare, oaktadt han tog *Pulverna* med *Oblat*; men han feck dock behålla dem. Den 31 återkom Febern, dock mycket lindrigare än tilförene, ſå at hela denna ſjukdomens period, beſtod endaſt af en och en half tima, ånſkönt *ſvettning och hufvudvärk räckte til andra morgonen.* Den 1 och 2 *Nov.* togos åter 2 lod *Pulvis Gei*, på förerſkrefna ſätt; men Febern återkom den 3, lika ſom förra gången. *Kinan* var det medel, ſom ſedermera återſtäldte honom til hälſan.

Med flit låt jag denne ſjuke, efter öfverſtånden Feber, och under *Rad. Gei* bruk, ſköta ſin ſyſla, och, ſå mycket krafterna ville tillåta, gå i fria luften, för at ſe, om detta ſkulle göra någon ändring i medlets verkan.

Caſ. 9. *Drängen* Olof Löfgren 30 *år gammal*, frös hvar *Tredje dag*, ſedan början af *Sept.* månad. Efter *Affårande-* och *Kräkmedel*, ſamt *Digeſtiva* och åtſkillige annars brukelige Froſs-medel, gafs honom den 27 *Octob.* 6 quintin af *Geum*, gjorde til trenne *Boli* med *Socker-Sirap*, at taga på feberfria tiden. Han åcklade vid den förſta, upkaſtade den andra, och feck med möda behålla den tredje Bolus. Froſſan återkom den 29, ſom tilförne. De tvånne följande dagar togos trenne Boli ſom förra gången; men Febern återkom på vanliga Froſs-dagen, dock, efter den ſjukes utſago, ej ſå ſtark och anhållande, ſom förut: hvarvid han likväl klagade öfver *torſt och hufvudvärk hela dagen*, ſamt *ſtark ſvettning följande natten*. Man gaf nu de tvånne goda dagar åter 1 uns *Pulvis Rad. Gei Urbani* på 4 gånger utan verkan: ty Febern återkom, och var af lika beſkaffenhet ſom förra gången. Den ſjuke ville nu ej mera bruka detta medel, och andre ſåſom *Froſs-pulver med Jalappa*, *Oleum Corn. Cerv. Rectif.* m. fl. voro ock utan verkan; hvarföre *Kinan* måſte tilgripas, hvilken ock, innom kort tid, återſtälte hans förlorade hälſa.

Denne dräng höll ej någon ordning i mat och dryck, gick up utur ſängen och ut i kalla luften til ſine ſyſlor, ſå ſnart Feberanfallet minſkades och blef drägeligt.

Här-

Häraf finner man:

1:o At de flåſte ſjuke, om icke alla, åter *upkaſtat* detta medel, och at ingen undanſluppit *ôckel* och *vômjelſe*. Det hjelper ej, at låta dem efter intagandet tugga på något, ſåſom *Citron*- eller *Pomerans-ſkal* m. m.

2:o At man må gifva det i hvad ſkapnad ſom hålſt, i *Mixtur*, *Mos*, *Bolus* eller *Pulver*, ſå *kaſtas det dock åter up*, eller åtminſtone fôrorſakar *ôckel* och *vômjelſe*; och i detta afſeende år och blifver et ganſka *obeqvômt medel*, hvarvid de ſjuka, icke utan orſak, ſnart ledſna.

3:o At den *mängd* af denna Rot, ſom på en gång bör intagas, och ſom, efter H:r Buchawes årtarenhet, ſnaraſt bidrager til kuren, torde vara *orſaken* til denna *upkaſtning* eller *ôckel*; at fôrtiga, det denna Rot, oaktad all anvånd möda, icke kunnat pulveriſeras rått fin, fôr des trådaktighet ſkul; icke eller lår bôra ſtarkt torkas, fôr at ej miſta ſin kraft. Den olägenhet, ſom fôljer af Rotens *ôcklande*, torde til åfventyrs kunna undvikas, om den brukas i *Eſſents* eller *Decoct*; men då et dylikt medel i *ſubſtantia* ej hjelper, ſå lår fôga hopp vara ôfrigt, at det uti någon

gon *annan form* ſkulle något kunna uträtta.

4:o At ſom ingen af de ofvannämde ſjuke, af detta medel ſluppit Frosſan, ſå kan jag för min del ej eller veta, om det behöfver *repeteras*, eller *om andra medel behöfvas efter åt;* icke eller om *Laxativer gifna efter kuren, åſtadkomma recidiv.*

5:o At *orenligheten* i mage och tarmar, icke kunnat hindra medlets verkan, emedan de ſjuka, innan det ſammas brukande, blifvit vål och tilräckeligen rånſade.

6:o At jag, lika med Herr Buchawe, haft tvånne perſoner at bota, hvilka icke i akt tagit någon *diet*, och i kalla luften måſt göra ſina ſyſlor; men at deſſa, länge efter Feber-anfallet, varit beſvårade af *torſt*, *hufvudvårk* och *ſvettning*.

7:o At detta medel, utom *upkaſtning*, eller *vämjelſe* och *äckel*, icke gjordt någon *oldgenhet*; men ock icke hos någon kunnat bota, åtminſtone *Höſt-Froſſan*; och åndteligen

8:o At detta medel, ehuru önſkeligt, ehuru förmonligt det ſkulle vara, ingalunda år i godhet lika, mindre öfvergår den, för ſin ſynnerliga nytta emot Frosſor, nogſamt bekanta *Kina-barken*.

Men

Men *Medic. Doct. Herr* LARS BRANDELIUS, som i sjukdomar vårdar de fattiga här i *Hufvud-Staden* och *Södermalm*, har i sine försök mot Frosfor varit föga lyckeligare än jag; och som han meddelat mig sit omdöme öfver detta medel, och de händelser han haft, rörande detta ämne, så följa de i sin ordning, här nedanföre, ord ifrån ord, af honom upsatte. Han säger:

I början af förledit år, hade jag redan tilfälle at genomläsa Herr Doct. BUCHAWES vackra Afhandling, om *Gei Urbani* förträffeliga verkan uti *Intermittente Febrar.* Ingen kunde vara mera glad än jag, at på en så väl känd Mans auctorité, få grunda mina försök med detta *specificum.* At utan *Chinabarken*, med samma, om icke större framgång, kunna bota alla slags Frosfor: hvilken oförliknelig upgift!

Af så fördelaktig öfvertygelse intagen om detta medlets kraft, begynte jag försöka det om Våren straxt derpå; men, til min oro, med föga nytta.

Ledsen at våra *Svenska Frosfor* skulle hafva så liten aktning, för en annars så vacker och patriotisk upgift, som bemälte berömde Läkares, beslöt jag, med nogaste uppmärksamhet undersöka, om detta borde tilskrifvas *sjukdomens beskaffenhet* eller *medlet.* Et medel, beledsagadt af så *förförisk berömm* och *hedrande attester*, borde i början ej miss-

misstånkas: Afhandlingen var intet på *Tyska*, som Herr Baron VAN HÜPSCH's (*), eller i *Patent*, som Herr WEBERS (**); utan på *Latin*, i god Academisk stil, och hade således utseende af trovärdighet; men huru stor blef icke min förtrytsamhet, at mot förmodan äfven sluteligen finna, det *felet* låg i *botemedlets ringa kraft*; och således se både

(*) I *Maji* månad förledit år, hade jag tilfälle på *Kongl. Lazarettet*, under Herr Assessor ODHELII inseende, anställa åtskillige försök med Bar. van HÜPSCH's infallible *Pulver* mot Frossan: altid med lika utgång: ingen af Patienterne blef til hälsan förhulpen, icke ens förbättrad. Kanske lycka för den sista, at förrbemälte *Assessors* befallning kom emellan, at ej vidare fortfara med detta medel; ty i annan händelse hade det säkert gått, som Baron HOLLBERG skrifver, at Patienten dog; men i det samma *forlod Febern ham*. Det torde ock vara i *döds-momentet*, som berörde pulver förnämligast visar sin *vis febrifuga*: På lefvande har jag ej kunnat observera den.

(**) Herr WEBER, *Chymist i Berlin*, har utarbetat *Frost-droppor*, under en tämmelig *cocentrerad volume*; ty här behöfs ej mer än 2 a 3 pro dosi. Jag har blifvit underrättad, at äfven dessa nu nyligen på *Kongl. Lazarettet* åro försökte, och det i nogaste conformité med Auctors föreskrift; men icke dess mindre utan verkan. Det är åndock lycka, at skadeslös komma ifrån dylika *Qvack-salvare-Medicamenter*, hvilkas composition man ej känner.

Jag undrar huru länge *Charlataneriet* skal tyrannisera öfver förnuftet.

de mig och mina Patienter, til ſtörre delen duperade.

Jag tilſtår, at jag hittils ej varit obenägen at tro, det något annat, lika ſå kraftigt medel i Frosſan, kanſke kunde gifvas, ſom *Chinan*; men jag har, lyckligt vis, genom *Geum* i det närmaſte blifvit botad för denna min villfarelſe. Jag anſer nu mera uptåkten af et *Succedaneum Corticis Chinæ*, för en art af *Guldmakeri* i Läkare-Vetenſkapen, för hvilket *Chemien* redan i många år förgåfves bränt ſina kohl, och *Natural-Hiſtorien* ſlöſat ſina ſvaga projecter: likaſom det välmenta upſåtet, at vilja fournera verlden med *ſpecifika* och *univerſal-medicamenter*, ſnarare bör betraktas, ſom en ſlags ſjukdom hos Uphofsmännen, än alſter af kunſkap och ſund tanka; ſå framt ej induſtrien, til befrämjande af båttre utkomſt, ſkulle gjordt dem beråttigade til et, i ſlikt aſſeende, lofligt bedrågeri. Men nu til ſjelfva ſaken.

Hittils hade jag til mine förſök hämtadt *Rad. Gei Urb.* pulveriſerad från Apotheken, och jag tilſtår, efter min öfvertygelſe fullkomligen god; men icke deſs mindre, at bli aldeles ſäker innan jag borde aflämna mitt yttrande om deſs verkan, ſamlade jag ſjelf Roten om ſommaren 1781 och det til yttermera viſſo, under den kunnigaſte Läkares upſigt, för at ſå mycket ſäkrare uteſtånga alla inkaſt af miſstag. I alt i akttogs noga

Herr

Herr Buchawes föreskrift, så i anseende til Rotens samlingstid och torkning, som beredningssätt under särskilte formler. Tilfälle til försök yppades snart.

Under *Herr General Direct. och Ridd.* af Acrels tilsyn, hade jag den lyckan at i et Förnämt Hus här i *Stockholm* anställa 2:ne:

N:o 1. *Huspigan* N. N. vid 30 års ålder, af stark kropps constitution, fetlagd och blodfull, insjuknade i *Qvartan* vid *Septemb.* månads början samma år: Sjukdomen var i förstone lindrig, men ökade sig efter vanligheten de första 14 dagar. Accéerne inföllo efter middagen med stark rysning, hvarpå följde Feber, svår hufvudvärk samt brytning i rygg och lår, tils mot midnatt, då Febern bröt ut i svett. Under de tvänne påföljande dagar, mådde Patienten tämmelig väl, hade någorlunda matlust, kunde vara uppe och förrätta små sysslor inom hus, och klagade då öfver intet annat, än matthet och tyngd i hufvudet.

På de första 12 dygn togs intet Medicament; men veckan derpå förföktes et och annat Fross-medel, dock utan verkan. Den 1 *Octobet* laxerades med *Engelskt Salt*, åfven den 2. Den 3 insöll Accéen. Den 4 och 5:te voro feberfrie dagar; då togs *China-pulver* vid pass et lod om dagen. Den 6 kom Frosan och Febern lika häftigt som tilförne. Patienten kunde ej vidare förmås at fortfara med

med *Chinan*; men ville emottaga hvad som hälst eljest proponerades. Den 7 nyttjades ingen ting, ej eller d. 8 då jag första gången besökte henne.

Jag ville först vara närvarande under en Accée, för at noga blifva underrättad om sjukdomens förhållande; hvilket ock skedde följande dagen: Jag fant henne då under paroxysmen sådan som förr år sagt. Den 10 laxerade hon på 2 lod *Engelskt Salt*. Den 11 föreskrefs et lod pulveriserad *Rad. Gei Urb.*, delt i 4 lika delar, hvaraf en togs kl. 8, den andra kl. 11 förmiddagen. Mot kl. 12 fick Patienten *kräkningar*, hvarigenom måsta delen af pulvret gick tilbaka. Kl. 3 och 6 e. m. togos de andra tvånne, hvarpå *äckel* och *vämjelse* följde; men kom ej til upkastning. Den 12 togs allenast tvånne dylika portioner om. f. m. lika som dagen förut, och fingo dessa behållas. Eftermiddagen inföll Accéen på vanlig tid: den var ock åfven så häftig, som tilförne; men i anseende til tiden något kortare, och slutades med en stark svettning. Den 13 och 14 continuerades på lika sätt. Patienten fick liten upkastning sista dagen. Den 15 var Frosan knapt märkelig: allenast kändes någon hufvudvärk och hetta, som bröt ut i ymnig svett. Den 16 och 17 gafs 1 quint. pro dosi 3 gånger om dagen. Den 18 märktes ingen Frosa: Patienten kunde vara uppe, fick et lindrigt

laxer-medel och några doſes af förrnämde pulver, at nyttja i 3 à 4 dygn. Hon tycktes må fullkomligen väl i 4 à 5 veckor; men fick åndteligen recidiv. Nu ville ej *Geum Urbanum* vidare ſlå an, utan nödgades man fram mot Juhlhålgen gripa til *Chinan*, för at komma til ſlut med curen.

N:o 2. *Laquajen* N. N. hos förbemälte Herrſkap, fick likaledes *Qvartan* i *Septemb.* månad ſiſtledne, och ſymptomerne hos denne förhöllo ſig aldeles lika, ſom i förr beſkrefna händelſe, utan annan ſkilnad, än at Accéerne tycktes vara något lindrigare.

Den 19 Oct. laxerades på Engelſkt Salt. Den 20 kom Frosſan e. m. Den 22 togs 1 lod *Geum Urbanum partitis vicibus*, hvarpå följde kråkning. Den 23 togs åfven 1 lod, ſom fick behållas. Den 24 kom Accéen på vanlig tid, utan ſynnerlig lindring. Den 25 togs $1\frac{1}{2}$ lod af nämde pulver i 3:ne priſer; likaſå den 26. Den 27 togs f. m. 1 quint.: Accéen kom e. m. men ganſka lindrig, ſå at Patienten kunde vara uppe. Den 28 och 29 intogs likaledes 1 quint. dageligen. Den 30 märktes ingen kånning, hvarken af Frosſan eller Febern. Några doſes goſvos de följande dagar, hvarjämte åfven laxerades en gång. Alt ſedan har Patienten, ſå mycket mig vitterligit är, beſtåndigt mått väl.

N:o 3. *Betjenten* C. E. S. 24 *år gammal*, hade en oordentelig och derjämte ganſka envis

vis *Qvartan*. *Digeſtiva* och *Laxer-medel* hade, under 14 dagars beſtändigt nyttjande, föga uträttadt til ſjukdomens lindring.

Den 2 Nov. begynte Patienten at taga *Rad. Gei* til 2 quintin om dagen i trenne priſer. Den 3 om f. m. 1 quintin: fick ſin Frosſa e. m. och ſvettades ſtarkt om natten. Den 4 togs 2 quintin *Partitis vicibus*: hade qvåljning och ſvettade. Den 5 likaſom dagen förut: fick en lindrig Accée mot natten. Den 6 gafs 1 quint. på f. m.: fick åter en Frosſ-Accée mot natten, med feber och hufvudvårk ſamt ſtark ſvettning efteråt. Den 7 och 8 förhöllo ſig lika ſom den 4:de. Den 9 gafs 1 quint. f. m. Eftermiddagen kl. 6 kom en lindrig paroxyſme. Den 10 och 11 gåfvos 2 quint. om dagen. Den ſjuke hade några kråkningar. Den 12 1 quintin: fick hufvudvårk och feber om natten. Den 13 och 14 voro lika med den 4:de. Den 15 togs allenaſt 1 quint.: fick é. m. lindrig Accée af Frosſa. Den 16 och 17 togs 1 quintin om dagen, ſamt laxerades en gång. Den 18 togos 2 quint. pulver ſom behöllos. E. m. frös Patienten på vanlig tid; men Frosſan gick ſnart öfver; hufvudvårken och febern voro lindrige. Den 19 åter 2 quintin. Patienten mådde väl hela dagen. Den 20 å nyo 2 quint. Mådde åfven väl, och kunde vara uppe hela dagen. Den 21 togs 1 quint. Mådde väl tils mot aftonen, då Patienten för matthet ſkull

nödgades intaga fången. Ingen fårdeles feber eller hufvudvårk märktes; men en öfverflödande svett infant sig altid på den vanliga Frosts-tiden.

Den sjuke fortfor icke desmindre, at de påföljande 14 dagar, beständigt taga några prisar af förrbemälte pulver; höllt tämmelig jämn diæt, hade god matlust och kunde förrätta sina sysslor; men den förromnämde mattande och ymniga svett, som altid infölI, fårdeles hvar tredje natt, kunde ej öfvervinnas, utan efter någon tids förlopp genom *Chinapulvret*.

N:o 4. *Pigan* Ulrica S. 22 *år gammal*, hade en ordentelig *Tertiana Autumnalis* med vanliga *symptomer*. Efter behörigt bruk af *Kråk*- och *Laxer*-*medel* i fulla 14 dagar, gafs henne

Den 2 Nov. på feber-fria tiden 2 lod *Pulv. Gei Urb.* gjordt til Mos med *Honing*. Den 3 hade hon sin Frost-Accée mot aftonen, likasom de förra gångorne, utan märkelig lindring. Den 4 togs lika portion, som den 2:dra. Ingen kråkning eller åckel följde. Den 5 togs hälften af förrnämde dosis. Accéen tycktes denna afton vara något lindrigare än tilförne; ehuru jag tillika måste tilstå, at den aldrig varit rått svår. Den 6 gafs lika portion af Moset som den 2, och til drick ordinerades *Rad. Gei Urban.* at nyttja som thée dageligen. Den 7 förhölt sig på

lika

lika fått, som den 5:te. Accéen märktes denna afton tydeligen förminskad. Den 8 vidtogs samma, som den 6, och på hvarje dosis af Mosset, dracks en kopp af förrnämde thée. Förstoppning, som emedlertid gjordt vädersspånningar och updrifvit underlifvet, afhjelptes lått med et laxer-medel. Den 9 togs intet Mos, utan i det stället dracks några théekoppar af en tilräckeligen *saturerad infusion* på *Rad. Gei.* Frosan så väl som Febern, voro nu i det närmaste dämpade; men svetten i stället så mycket ymnigare. Med infusion fortfors vidare hela 14 dagar, och en eller annan gång i veckan laxerades med Engelskt salt. Patienten var, i slutet af Nov. månad, aldeles frisk.

Bland några och 30 försök med *Geum Urbanum* i årskilte slags Frosor, som jag detta år haft tilfälle at anställa, äro desse 4 anförde, de endaste händelser, där det visadt någon verkan. Jag behöfver ej nämna, at jag förleden *April* månad, hade den lyckan, at härmed bota en eller annan *Vårfrosa:* Det är en alt för ringa *triumph.* En benign Vårfrosa botar sig ofta sjelf, och det torde vara af den grund, som vi fått et så oändeligt antal af *souvraina Frosa-medel.* Det gifves råttnu ingen ting, som icke någon gång botadt denna sjukdom. *Kärnmjölk; Senaps-frö, Album Græcum, Hästlödder &c.* äro ju i *Husmedicin* hos många ansedde med

lårdeles förtroende. Jag vil ej nämna *Mixtura Simplex* och *Hjernes Teſtamente*, ſom åro *Univerſal-Medicamenter* på Landet. Då kropps conſtitution hos Patienten ej år förſkämd, vårman i luften tiltagande och diæten ej alt för oförnuftig, behöfs ſällan *Chinan* för at bota en *Tertiana Vernalis*. Tilräckeligen affårande och ſlemlöſande medel, upfylla merendels hela *indication* i början; ſedan må något *Diaphoreticum* eller *Amara Stomachica* vidtagas, efter omſtåndigheterna. *Sal Ammoniacum* åger, utan tvifvel, ſit vålförtjenta beröm, och jag tror, at WERLHOFF intet tagit mycket fel, då han råknar det näſt *Cort. Peruv.* för det båſta medel mot Frosfor. Åtminſtone tycker jag mig ej kunna göra mycken råkning på *Geum Urbanum*, då det bland 30 perſoner, ſom mot Frosſan nyttjadt detta medel, ej botadt mer ån högſt 4. *Geum Urbanum* förhåller ſig i följe håraf til *Chinan*, ſom 2 til 15: Det vil ſåga, at den förre år 7 gånger ſämre ån den ſenare.

Nu ſkola några förſök åfven upgifvas, dår *Geum Urbanum* behagat röja ſin ofullkomlighet, vid *intermittenta Febrars* botande; men at anföra alla, ſom ſtyrka denna årfarenheten, vore et tröttſamt regiſter at läſa: En eller annan händelſe gör tilfylleſt at beviſa, med hvad ofog detta medel uſurperar råttigheten, at kallas ſpecifikt.

N:o 5.

N:o 5. *Husdrängen* ERIC LUNDBERG 32 *år gammal*, hade ſedan Auguſti månads ſlut, dragits med en ſvår *Qvartan-Feber*, dock kunde han, på de feber-fria dagar, merendels vara uppe och förrätta ſmå ſyſſor; hade jämn matluſt, men beſvärades af mycken torſt, ſärdeles under Accéerne, ſom deſsutom, i anſeende til Febern ſamt rygg- och ländvärken, voro rätt plägſamme. Den 4 Nov. om morgonen, togos 2 lod *Engelſkt ſalt*, jämte 20 gran *Jalappa-Pulver*, hvilket laxerade väl. Den 5 föreſkrefs at taga 1 quint. *Geum Urbanum* i pulver, morgon, middag och afton dageligen. Han hade quäljning och ſvettades ſtarkare om natten än förut ſkedt. Den 6 förhölts på lika ſätt: fick kråkningar mot afton. Den 7 togs 1 quint. af *Geum* kl. 8. f. m. Kl. 10 åt han med ſärdeles appetit färſk ſvinkorf. Kl. 12 togs åter 1 quint. af pulvret. Kl. vid paſs 3 e. m. inföll *Froſs-paroxyſmen*, ſom nu begyntes med de aldrahåftigaſte kråkningar och *evacuationer ſurſum et deorſum*, at man fruktade, det ſkulle hans vålluſtiga ſmak för korf koſta honom lifvet. Febern och hettan var exceſſive. Den 8 och 9 togs intet *Geum*, utan användes at ſätta magen i någorlunda ſkick efter calacet. Den 10 togs ej heller *Geum*. Frös e. m. ſtarkt, men hade inga kråkningar. Den 11 och 12 togs et lod hvar dag af *Pulv. Gei Urban.* Hade åckel, men kom

ej til kråkning. Den 13 togs f. m. et halft lod af berörde pulver, som gjordes til Mos med Syrup; e. m. inföll Frosts-Accéen, hvilken begynte med liten kråkning. Den 14 och 15 gafs dageligen 1 lod af pulvret; men som Patienten alt sedan den 7 sistl. ej förmått, icke en gång på de feber-fria dagarna, utan hjelp stiga utur sången, beslöts at föra honom på Kongl. Lazarettet, ju förr dess hâldre. Den 16 gafs et halft lod af pulvret i Mos. Eftermiddagen kom Frosan och Febern med vanlig hâftighet; oaktadt Patienten redan på en tid af 12 dygn, utom vederbörliga laxer- och lösande medel, som gått förut, nyttjadt 7 lod *Geum Urb.* utan ringaste förbättring. Den 17 intogs han på Kongl. Lazarettet, hvarest han, efter föregången vevederbörlig beredning, utan svårighet eller lång tids utdrägt, fullkomligen botades med *China-pulver.*

N:o 6. *Laquajen* N. Söderberg, hade alt sedan Augusti månad haft en svår *Qvartan-Feber*, som i början var *duplicerande*, och för hvilken under hela Sept. och Oct. påföljande, förssöktes alt hvad förssökas kunde, åfven *Chinan;* men utan vederbörlig beredning och i för ringa portion, följaktteligen utan gagn. Den 1 Nov. gafs Patienten en laxerdryck. Kråkmedel samt lösande salter, hade förut i flera dygn blifvit nyttjade. Den 2 togs 2:ne lod *Geum Urbanum*, fick behållas och svet-

tade

tade ſtarkt om natten. Den 3 et quintin af pulvret f. m. Eftermiddagen kände Patienten en lindrig Accée. Den 4. f. m. 1 quint. En ſvår Froſs-Accée kom e. m. med upkaſtning och ſtark hufvudvårk, ſom höll fort tils andra dagen. Den 5 feber-fri; tog åter 1½ lod af pulvret: Detta fick han behålla. Om natten hade Patienten oro och hufvudvårk, ſom ſlutades med ſtark ſvett mot morgonen. Den 6 togs et halft lod; men Frosſan kändes e. m. likaſom den 4:de. Den 7 förhöll ſig på ſamma ſått, ſom den 5:te. Den 8 och 9 frös Patienten och hade Feber båda dagarna; ehuru mycket lindrigare den ena ån den andra. Den 10 aldeles feber-fri: begynte i dag at taga pulvret i Mos med Håning, hvarmed fortfors tils mot månadens ſlut, då vid pals *et ſkålpund* af *Geum* var conſumeradt; men med knapt märkelig lindring i Febern; dock hade ej Patienten nu mera Accéen oftare ån hvar 3:dje dag. Jag tyckte mig nu hafva drifvit detta förſök långt nog förgåfves. De förſta dagarne i Decemb. påföljande, nyttjades ingen ting; ſedan lät jag honom taga *Tartar. Antim. i refracta doſi* en 8 à 9 dygn, och åndteligen *China-pulver*, ſom gjorde ſlut på Febern. En vattenaktig ſvullnad i lår och ben, ſom ſlog til, i det ſamma Frosſan uphörde, afhjelptes genom *Infuſ. Trifol. Aquat.* ſamt flitigt bruk af *Crem. Tartari.* Vid Kyndelsmåſo tiden in-

nevarande år, var Patienten fullkomligen friſk och har ej haft recidiv.

N:o 7. I Oct. månads ſlut förledit år, fick *Sidenvåfvare Geſällen* DE BOUSCHE en *Qvartan* med håftig yrſel, ſom ſnarare liknade raſeri under Accéerne, hvilken ſlutade ſig med en djup ſömn, hvarifrån han väl med mycket beſvår kunde väckas för et moment; men ſomnade ſtraxt in igen och ſof i 6 à 7 timar. På feber-fria tiden mådde han tåmmelig väl; hade god matluſt och kunde i början af ſjukdomen ſköta ſit handtverk, ehuru matt och til hörſeln betydeligen förſvagad: En olågenhet, ſom följde på förſta Froſs-Accéen, och varade under hela ſjukdomen. Som Patienten var blodfull och fetlagd, och pulſen deſsutom full och ſpänd, öpnades ådern 2:ne gånger de förſta dygnen. Blodet ſatte *Cruſta inflammatoria*. Detta, jämte tilräckeligen kylande- och laxerande medel, förminſkade väl något feber-anfallens håftighet; men ingen ting verkade ſå kraftigt på yrſeln, ſom ljumt fotbad. Så ſnart man var i ſtånd förmå Patienten at nyttja det, blef han altid mer ſtilla och talte redigare. Torde likväl hända, at *Veſicatorium* i nacken åfven bidrog något, at Febern och yrſeln, efter 7 til 8 Froſs-Accéer, anſenligen förminſkades. Jag fick här ſå mycket önſkeligare tilfälle at förſöka *Geum Urb.* ſom Patienten, intagen af en fåfång prejugé mot *China-*

China-pulvret, reſolverade at håldre dö, än intaga nämde medel. *Geum Urban.* nyttjades ſåledes hela tiden vid paſs i 5 à 6 veckor, under åtſkillig form och tilräckelig quantitet; men med nåſtan omärkelig förbättring. Under påſtående Jule-högtid, blef den ſjuke hos en af ſina vånner, i ſamqvåm med några andra perſvaderad, at, utom annan föda, åfven njuta en anſenlig portion *gammal Skinka* ſamt *Surkål*, och hvarpå han om eftermiddagen drack flera glas *Dubbelt-öl.* Patienten fördes hem om aftonen med godt rus; ſomnade ſtraxt in, men vaknade mot kl. 2 om natten, med en håftig *Cholera* och faſelig ångeſt; hvilka plågor tiltogo tils mot morgonen, under våldſamma kråkningar och täta ſtolgångar, ſom ſå mattade den ſjuke, at han ſom oftaſt ſvimmade, och man trodde hvart ögnablick han ſkulle upgifva andan. Kl. 10 följande dagen, var en liten relache; man nyttjade den tiden, at gifva 20 droppar *Tinct. Thebaic.* ſom gåfvo några timars ſömn, och kråkningarne afſtadnade emedlertid: om aftonen drack Patienten 2 à 3 taſſar tunn Kalfſoppa, hvilken fick behållas utan upkaſtning; men diarrhéen med ſlitningar i underlifvet, continuerade icke deſsmindre. Följande dagen ſkulle Frofs-Accéen infalla. Som den altid varit ganſka våldſam, fruktade jag nu med ſå mycket ſtörre ſkål, at den torde göra proceſſen kort, ſom den ſjuke på detta

dygnet

dygnet otroligen affallit: ögonen voro djupt insjunkne, han hade et bistert utseende och kall-svettades i ansigtet; men både til min och fleres största förundran, infant sig ingen Frosa ej heller Feber. Pulsen var klen och nästan omärkelig som förut, och ingen hetta eller torrhet kändes i huden. Diarrhéen fortfor hela 14 dagar; men stadnade åndteligen efter hand, och Patienten blef frisk efter 6 veckor.

Man må ingalunda häraf draga den fatala följd, at *härsken Skinka*, *Surkål* och *Dubbelt-öl*, äro kraftigare medel mot Frossan, än *Geum Urbanum*, ehuru ingen heller lär kunna neka, at ju de i denna händelse varit specifika, i det en enda dosis af de förra utråttadt, hvad man förut fåfångt väntat af 50 af det senare. Icke desmindre torde jag dock få tillägga, at om jag än aldrig så ofta fick observera Surkåls hälsosamma verkan i Frosa, skulle jag likväl anse betänkeligt, at skrifva en bok derom.

Sat prata biberunt.

Hit intil *Herr Doct.* BRANDELIUS. Nu följa tvänne händelser, hvilka mig blifvit lämnade af *Medic. Doctorn Herr* ANDREAS CHRISTOPHERSSON:

1:o *En Piga* i et hederligt hus, något öfver 20 år gammal, och af frisk kroppsställning, sjuknade i *September* månads början

1781

1781 i en enkel och ordentelig *Tredjedags Frosfa.* Sedan Primæ viæ genom *Emetica*, *Laxantia* och *Digeſtiva* blifvit behörigen och tilräckeligt renade, hade jag önſkeligt tilfälle, at anſtälla förſök med *Radix Gei Urbani*, ſom genom *Herr Doct.* BUCHAWES rön kommit i rop. Från et påliteligt Apothek hämtades 4 uns fint pulver af nämde Rot, ſom i råttan tid var ſamlad och ägde ſin aromatiſka lukt. Häraf tog den ſjuka på båda feber-fria dagarne 1 drachma i ſånder 6 gånger om dagen. Detta oaktadt, inſann ſig likväl paroxyſmen på vanliga tiden, ehuru något mindre häftig. Samma pulvers bruk fortſattes på berörde ſätt och til lika myckenhet utan annan följd, ån at rysningarne under följande feber-anfall voro lindrigare. Hon ledſnade nu vid detta medlets nyttjande, och jag lät henne ſå mycket hållre dermed upphöra, ſom det ſå litet ſvarade emot den väntade nyttan, och redan til långt ſtörre mängd blifvit brukat, ån enligt upgiften til ſjukdomens häfvande fordras.

2:o, *En Dräng* i ſamma hus fick medio Septembris ſamma år en lika artad Frosfa. Efter föregångit bruk af *evacuantia*, lät jag honom förſöka *Geum Urbanum*, i anſeende dertil, at han var mindre noggran i ſin diæt, ej hade tilfälle hålla ſig inne, och för ingen del kunde förmås at taga Kinan. Men då 3 lod af Roten i pulver ej dämpade eller mår-

märkeligen minſkade följande paroxyſmen, vågrade han at dermed vidare fortfara.

Pigan blef ſedermera genom *Kina-barken* friſk, och Drången genom *Decocta Amara* och *Sales Medii* ſent omſider til hälſan återſtäld.

Ändteligen torde jag få lämna *utdrag af et Bref til mig, från Profectoren H:r Doct.* BARFOTH, *daterat Lund d.* 5 *Nov.* 1781.

- - - - Mig är berättat, at *Doct.* FEUK i *Malmö* funnit *Geum Urban.* kraftig i Frosſor (*), hvarom jag ſkal göra mig underrättad: Mit förſök har intet utſlagit til nöjes, faſt Patienten upbrukat 6 uns.

Väderleken och de mäſt gängbare Sjukdomar, obſerverade i Stockholm Månaderne Januarius, Februarius och Mars år 1782.

Januar. 1. Morg. klart, 22 gr. kalt. Om afton 15 gr. kalt.

— — 2. Morg. mulet, 10 gr. kalt. Midd. och aft. 7 gr. kalt. Bar. 25,48.

3. Mäſt

(*) I fall *Herr Doct.* FEUK funnit *Geum Urbanum* äga någon kraft i Frosſor, torde han benägit meddela ſina förſök, til införande i denna Veckoſkrift.

Januar. 3. Måſt mulet, 3 gr. blidt. Mot aft. rågn, 3 gr. kalt. Barom. 24,65.
— — 4. Morg. mulet, 7 gr. kalt. Midd. klart, 8 gr. kalt. Barm. 25,08.
— — 5. Morg. mulet, 7 gr. kalt. Sedan 4 gr. kalt. Barom. 24,95.
— — 6. Måſt klart. Midd. 8 gr. kalt. Afton 13 gr. kalt.
— — 7. Morg. klart, 10 gr. kalt. Sedan mulet med ſnö och håftigt urvåder, 4 gr. kalt. Bar. 25,45.
— — 8. Morg. mulet, ½ gr. blidt. Mot middagen 1 gr. blidt. Mot natten klart, 5 gr. kalt.
— — 9. Morg. half-klart, 6 gr. kalt, lugnt; dimba upſteg. Sedan mulet, 2 gr. blidt, rågnade hela afton. Barom. 24,98.
— — 10. Morg. mulet, 2 gr. blidt. Sedan mulet, 3 gr. blidt. Om afton rågnade förſt, men ſedan blef 3 gr. kalt och föll ſnö. Barom. 24,59.
— — 11. Morg. klart, 7 gr. kalt. Sedan 5 gr. kalt. Mot natten mulet. Barom. 25,65.
— — 12. Morg. mulet, 1 gr. kalt. Sedan 2 gr. blidt. Barom. 25,52.
— — 13. Mulet för, klart efter middagen, 4 gr. blidt.

14. Morg.

Januar. 14. Morg. klart, 4 gr. kalt. Sedan 3 gr. Barom. 25,91.

— — 15. Morg. mulet, ½ gr. blidt. Sedan 1 gr. blidt. Barom. 25,66.

— — 16. Morg. klart, 1 gr. kalt. Sedan mulet, ½ gr. kalt. Barom. 25,29.

— — 17. Morg. mulet, ½ gr. blidt. Sedan 1 gr. kalt, föll något snö. Bar. 24,88.

— — 18. Mulet, 3 gr. kalt. Barometren 24,96.

— — 19. Morg. mulet, 2 gr. kalt. Sedan 1 gr. kalt. Barom. 25,30.

— — 20. Mulet, 3 gr. blidt. Om aftonen började rågna.

— — 21. Morg. mulet och rågnade, 2 gr. blidt. Sedan 3 grader blidt. Barom. 24,90.

— — 22. Morg. klart, 2 gr. kalt. Mot middagen 1 gr. kalt. Afton mulet, tö och litet snö. Barom. 25,23.

— — 23. Morg. mulet, 2 gr. blidt. Klart efter middagen. Barom. 24,98.

— — 24. Morg. mulet, 1 gr. blidt. Sedan 6 gr. blidt. Barom. 24,95.

— — 25. Morg. mulet med rågn, 2 gr. blidt. Efter midd. klart 4 gr. blidt. Barm. 24,94.

26. Morg.

Januar 26. Morg. mulet, 1 gr. blidt, med litet snö. Midd. 2 gr. blidt. Barom. 24,78.
— — 27. klart, 6 gr. kalt. Om aftonen en stor ring kring Månan.
— — 28. Morg. mulet, 3 gr. kalt. Sedan ½ gr. kalt. Snögade efter midd. Barom. 24,92.
— — 29. Morg. mulet och töcknigt, ½ gr. blidt. Sedan 2 grader blidt. Barom. 24,84.
— — 30. Morg. mulet med dimba, 1 gr. blidt. Sedan mulet, 2 gr. blidt. Barom. 25,07.
— — 31. Morg. mulet, 5 gr. kalt. Sedan 4 gr. kalt. Barom. 25,29.
Febr. 1. Morg. mulet, 1 gr. kalt. Sedan 2 gr. kalt. Barom. 25,65.
— — 2. Morg. mulet, 5 gr. kalt. Sedan 2 gr. kalt. Barom. 25,65.
— — 3. Half-klart, 1 gr. kalt.
— — 4. Morg. klart, 3 gr. kalt. Om midd. mulet, 1 gr. kalt. Barom. 25,66.
— — 5. Morg. mulet, 2 gr. kalt. Sedan 3 gr. kalt. Barom. 25,65.
— — 6. Mulet och snögade, 3 gr. kalt. Barom. 25,50.
— — 7. Morg. mulet, 2 gr. kalt. Om midd. 1 gr. kalt. Bar. 25,66.
— — 8. Morg. mulet och snögade, 3 gr. kalt. Om midd. 1 gr. kalt.

Mot natten klart, 9 gr. kalt. Barom. 25,73.

Febr. 9. Morg. klart, 12 gr. kalt. Om midd. 8 gr. kalt. Barom. 25.81.

— — 10. Om morg. 12 gr. Om middag. 5 gr. kalt. Måst klart.

— — 11. Morg. 13. gr. kalt. Middagen 13, om afton. 19 grader kalt. Barom. 25,61.

— — 12. Morg. klart, 22 gr. kalt. Om midd. 12 gr. kalt, half-klart. Barom. 25,65.

— — 13. Morg. klart, 18. gr. kalt. Om aft. 21 gr. kalt. Barom. 25,47.

— — 14. Morg. mulet, 19 gr. kalt. Midd. 16 gr. Aftonen 21 gr. kalt. Barom. 25,50.

— — 15. Morg. klart, 23 gr. kalt. Midd. och afton 17 gr. kalt. Barom. 25,97.

— — 16. Morg. mulet, 13 gr. kalt. Sedan half-klart, 10 gr. kalt. Barom. 25,74.

— — 17. Måst klart, om midd. 1 gr. kalt, blidt och dröp af taken.

— — 18. Morg. klart, 1 knapp gr. kalt. Sedan måst klart, 3 gr. blidt. Barom. 25,55.

— — 19. Mulet, 3 gr. kalt. Barom. 25,67.

20. Morg.

Febr. 20. Morg. mulet, 6 gr. kalt. Middagen 1 gr. kalt och snögade. Barom. 25,85.

— — 21. Morg. klart, 4 gr. kalt. Om midd. 2 gr. blidt. Barom. 25,46.

— — 22. Morg. klart, 7 gr. kalt. Midd. mulet, 2 gr. blidt. Barom. 25,54.

— — 23. Morg. mulet, 1 gr. kalt. Midd. 3 gr. blidt. Barom. 25,38.

— — 24. Mulet, 4 gr. blidt.

— — 25. Morg. klart, 2 gr. blidt. Sedan måst mulet, 3 gr. blidt. Barom. 25,15.

— — 26. Morg. mulet, 2 gr. blidt. Sedan måst mulet, 3 gr. blidt. Barom. 25,13.

— — 27. Morg. klart, 1 gr. kalt. Om middagen 3 gr. blidt. Barom. 25,19.

— — 28. Morg. mulet, 1 gr. kalt. Klart efter middagen 3 grad. blidt. Barom. 25,49.

Martii. 1. Morg. klart, 2 grad. kalt. Mot middagen mulet, 4 gr. blidt. Barom. 25,47.

— — 2. Morg. mulet, 3 gr. blidt. Sedan 5 gr. blidt. Barom. 25,43.

— — 3. Måst mulet, 4 gr. blidt.

Martii. 4. Morg. mulet, ½ gr. kalt. Sedan måft klart, 3 gr. blidt. Barom. 25,40.

— — 5. Morg. mulet, ½ gr. kalt. Sedan 3 gr. blidt. Barom. 24,92.

— — 6. Morg. mulet, Therm. på Frysp. Efter midd. klart, 2 gr. blidt. Barom. 24,63.

— — 7. Morg. klart, 3 gr. kalt. Sedan 2 gr. blidt. Barom. 24,98.

— — 8. 7 gr. kalt med ſnö-ur.

— — 9. Mulet med ſnö och urväder 3 gr. kalt.

— — 10. Morg. mulet, 6 gr. kalt. Urväder hela dagen. Afton 10 gr. kalt. Barom. 24,88.

— — 11. Mulet. Om morg. 12 gr. kalt; om middagen 10 grad. kalt. Barom. 25,25.

— — 12. Mulet. Om morg. 11 gr. kalt; midd. 8 gr. kalt. Mot natten håftigt urväder. Barom. 25,30.

— — 13. Morg. 11 gr. kalt. Sedan 10 gr. kalt, med ſnö och urväder. Barom. 24,90.

— — 14. Mot midd. klart och 9 gr. kalt. Barom. 25,11.

— — 15. Morg. half-klart, 13 gr. kalt. Sedan måft klart, 5 gr. kalt. Barom. 25,38.

16. Klart.

Martii. 16. Klart, om morg. 10 gr. kalt. Om midd. 3 gr. kalt. Barom. 25,41.

— — 17. Klart, om morg. 3, om middagen 1 gr. kalt.

— — 18. Klart, om morg. 10 gr. kalt, om middagen 1 gr. blidt. Barom. 25,60.

— — 19. Mulet, om morg. 5 gr. kalt, om midd. 1 gr. kalt. Bar. 25,50.

— — 20. Urvåder, 5 grad. kalt. Barom. 25,25.

— — 21. Morg. klart, 11 gr. kalt. Midd. 6 gr. kalt. Barom. 25,26.

— — 22. Måft mulet, om morg. 11, om middagen 8 gr. kalt.

— — 23. Mulet, om morg. 17, om midd. 8 gr. kalt.

— — 24. Morg. mulet, 12 gr. kalt, om midd. 8 gr. kalt. Barom. har desfa dagar fallit til 24,94.

— — 25. Morg. klart, 16 gr. kalt, midd. 6 gr. kalt. Barom. 25,24.

— — 26. Morg. klart, 14 gr. kalt, midd. 1 gr. kalt. Barom. 25,46.

— — 27. Morg. mulet, 4 gr. kalt, midd. klart, 1 grad. blidt. Barom. 25,67.

— — 28. Morg. half-klart, 2 grad. kalt, middagen 3 gr. blidt. Barom. 25,70.

Martii. 29. Mulet med ymnigt rågn hela dagen, 1 gr. blidt.
— — 30. Morg. mulet, 2 gr. blidt. Midd. klart, 8 gr. blidt, til natten dimba.
— — 31. Mulet, 4 gr. blidt, lugnt.

*** *** ***

Sjukdomarne desſa 3:ne månader hafva måſt varit *Recidiver* af de förledne Höſt gångſe *Frosſor*, vid hvilka *Kinan* väl gjorde önſkad verkan; men kunde ſom oftaſt ej förekomma *Recidiv.* — Den förut länge gångbara *Skarlakans-Febern* har fortfarit bland Barn, ofta nog elak och ſvår at bota, i ſynnerhet hos dem, ſom voro enviſe och ej kunde förmås at rått nyttja medlen. — Sporadice viſte ſig en *Remitterande Feber*, ſom, då den drog på tiden, afartade til *rötaktighet*; men var ſällan dödande. (*) — Några fler, än vanligt, hafva ock denna tiden fått *Gulſot*, och då den ſtarka kölden i Martii månad inföll, var det ej ſällſamt at ſe dem, ſom af *Pleureſie* och *Inflammation i Halſen* voro angrepne.

Bland

(*) Dock förlorade Läkare-Corpſen här i Stockholm en älſkad Medlem, Herr Doct. J. Pilgren, ſom dog uti *Rötfeber med Fläckar.* (Se ſid. 160.)

Bland följder af menſklighetens gemenſamma öde, i hänſeende til Sjukdomar, har det, för trogne Svenſke Underſåtare, varit ej mindre oroande, at HANS KONGL. HÖGHET KRON-PRINSEN, den 25 ſiſtledne Februarii inſjuknade (ſom det ſedan viſade ſig) uti *Skarlakans-Febern*, ån *högſt fägnande*, at HANS KONGL. HÖGHET den ſamma, under Sina berömde Läkares underdåniga och upłyſta vård, lyckligen öfvervandt, ehuru ſjukdomen var nog alfvarſam. (*) HANS KONGL. HÖGHET blef ſedan beſvårad af en Intermittent Feber, ſom, Gudi lof, åfven ſnart botades genom Kinkinans bruk, præmisſis præmittendis.

Utdrag af et Bref från J. W. B. til G. L. daterat Stockholm i April 1782.

- - - - Icke til efterfölgd, utan faſtmer at viſa några af de medel, ſom nyttjades för mer ån 200 år ſedan, vid Qvinnors *förloſning* och *barnſängar*, deras underliga användande ſamt beſynnerliga ſammanſättning, och at gifva någon anledning til jämförelſe med våra tider, har jag velat lämna detta afſkrifvit, utur en gammal och på 1500:de talet

(*) Se *Dagligt Allehanda* för innevarande år N:o 51 följ.

handſkrifven bok, ſom i *Riks-Archivo* förvaras; dock med den nödiga ändring uti ortographien, ſom båttre paſſar til våra tider.

För Födſlen.

Honing blandat i vatten ſkal qvinnan dricka en god drick, når hon känner Födſlen går ånnu (*). Det gör Födſlen lått, och är förſökt.

Item. *Båfvergåll*, ſmå ſkuren och druckit i vin, hjelper ockſå (**).

Om den andra Födſlen (Secundina) är hårdt på.

Skal man gifva qvinnan 2 peppar-korn, och mala peppar ſmå: låter ſå in i qvinnans näſa, och kommer henne til at nyſa (***). Det är förſökt.

När qvinnan är förlöſt, ſkal man gifva henne åta: man ſkal taga *Lagerbår*, *Ingefåra*, *Muſkott*: ſtöta i en mortel, och låta ſjuda vid paſs en fiſke-ſöd (†): lägga en tallrick derpå (††), och ſå gifva det den ſjuka qvinnan.

Har

(*) Mågta Hippocratiſkt.

(**) Men är ockſå nog hettande.

(***) Är ej olikt det medlet, at blåſa i en boutelg: kommer eljeſt öfverens med Hipp. *Sect.* V. *Aphor.* 35. och 49.

(†) Hvarmed det ſkal ſjudas, nämnes ej: I alla fall torde det blifva en både het och obehagelig ſoppa.

(††) Tallricken ſkal läggas på maten, och icke maten på tallricken.

Har Qvinnan ſtor hetta och ſveda.

Tag En-bark, ſjud honom i vin (*) och gif henne. När en dag är förbi efter Födſlen, och hon känner ſtor hetta och ſveda, ſamt törſtar; ſå tag *bjugge-mjöl*, lägg det uti en ſkål *kåll-vatten*, låt mjölet ſjunka til botten, och gif qvinnan dricka af vattnet, ſom ſtår ofvanpå, 4 à 5 ſkedblad, när henne törſtar (**).

När Qvinnan har ſtor ſveda.

R:c. En *kålſtock;* bränn honom til *aſka.* Stöt *En-aſka* tilhopa med *iſter*, *hårdkokade ägg* och *gammalt ſmör* (***): lägg på buken och ſtundom på ryggen (†): det hjelper.

När barnet är födt, ſkal det läggas til Modrens vänſtra bröſt, at di (††); ſå drages alt ondt ifrån barnet (†††).

Mera betydande torde det vara, at af ſamma handſkrefna bok blifva underrättad, och ho vil icke veta:

(*) Åter vin: ſom den tiden lär varit et hufvudmedel för barnſångs-huſtrur.

(**) Månne rent vatten gör det ſamma, utan bjuggemjöl?

(***) Et efter alla konſtens reglor ſkrifvit recept.

(†) Lägg på buken och ſtundom på ryggen!

(††) Än om Modren ej kan gifva di med vänſtra bröſtet?

(†††) Hoc erit in votis!

Af hvad Planet en människa är?

Ifrån det barnet är födt, och til dess det är
4 år gammalt regeras det af *Månen.*
- - 4:de året til det 14. årets slut; af *Mercurius.*
- - 14. — — 22. — — *Venus.*
- - 22. — — 42. — — *Solen.*
- - 42. — — 57. — — *Mars.*
- - 57. — — 69. — — *Jupiter.*
- - 69. och så långa man lefver
regeras man af - - *Saturnus.*

Utdrag af et Bref från E. W - - t, til G. L. daterat Stockholm i Maji 1782.

För någon tid tilbaka gjorde man Utomlands, förnämligaft i *Tyska Journaler*, mycket väfende utaf en *Decoct af Ek-Ållon* och *Caffeebönor* blandade tilfamman. Det fom i fynnerhet härvid fäfte min upmärkfamhet var, at famma *Decoct* berömdes fåfom mycket *magftärkande.* Plågad af en fvag mage, och alla följder af en elak matfmältning: (ehuru jag få väl i anfeende til mat fom dryck följer en förnuftig diæt) beflöt jag ftraxt at förföka famma Decoct; och i fanning blef jag få glad öfver et få fimpelt, icke dyrt, icke ofmakeligt medel, at jag välfignade dess förfta upfinnare få mycket mer, fom han viftades i et land, nemligen Tyfkland, deräft jag lagdt de förfta grunder til vetenfkaper,

och

och således icke utan högaktning kan tänka derpå.

Jag fruktade så mycket mindre at bruka dessa *Ållon*, som jag i min ungdom hade kändt en Man, hvilken aldrig åt annat bröd, än det som var bakat af *Ållon* sammanblandade med *Råg:* hvarvid han lefde länge och hade bättre hälsa än jag; och den fruktan som hos mig kunde upkomma för deras *obstruerande* kraft, tänkte jag i sinom tid förekomma med *Rhabarber*.

Som Caffée är min älsklings-dryck, hvaraf jag dricker tvänne gånger om dagen, så kunde väl aldrig något Medicament vara mig kårare än det, som nyttjades med Caffée, och tillika icke betog det senare hvarken dess smak eller verkan. Jag hade sålunda genast börjat at dricka samma Decoct, om jag kunnat förskaffa mig Ållon; men jag hade dertil så mycket mindre tilfälle, som jag ej kunde få köpa dem af någon *Apothekare*, emedan jag i *Svenska Pharmacopoéen* icke finner Ållon vara nämde. Således måste jad dröja til förleden höst, då jag skaffade mig et tillräckeligt antal väl mogna Ållon, hvilka jag sedermera ganska varsamt lät torka och brånna.

Nu har jag druckit af samma Caffée, och dervid funnit, hvad smaken angår, at *Ållon* äro mycket väl passande at blanda med *Caffée:* För min del tror jag ock, at det så kal-

kallade Svenska eller *præparerade Caffée*, beſtår til en ſtor del utaf Ållon: men annars får jag nämna, at jag drack häraf, icke för *ſmakens* eller *beſparingens* ſkul, utan för deſs *magſtärkande kraft*. Jag har likväl icke rönt någon dylik verkan: Et *Extract* af *Kinkina*, *Qvaſſia* och *Rhabarber* förſkaffar mig långt mera liſa och hjelp, än alla brända och kokade *Ållon*, eller, ſom Herr Prof. Tode i *Köpenhamn* kallar dem, *Svin-Caſtanier*. Til åfventyrs har jag icke länge nog druckit af dem, emedan mine förſök icke gå längre än til några veckors tid: men en tid af några veckor tycker mig vara tilräckelig, at åtminſtone ſkaffa någon liſa, ſom jag likväl ej på ringaſte ſätt märkt.

För 20 år tilbaka, har jag utom deſs blifvit af en förnäm Herre (*) tilſtyrkt, at bruka *Ailhauds pulver*, ſåſom et ſäkert medel at återſtälla en *förlorad matſmältning*, hvarvid

(*) Denne Herre var, den tiden, *General Staternes Envoyée* hårſtädes, Herr von Marteville, ſom förſt införde deſſa *pulver* i Sverige. Han intog deraf ſå många ſjelf, för at bota en *förſloppad Gyllenåder*, at han til ſlut råkade i en obotelig och dödande *Diarrhée*, hvarvid alt hvad han njöt oförändradt bortgick. Jag, ſom den tiden hos honom var *Legations-Predikant*, har många gånger ångrat, at jag intagit ſå många doſes af deſſa, med råtta af honom til ſlut kallade *fatale pulver*, och hvilka utan all tvifvel åſtadkommit flera olyckor.

vid jag följde samme Herres råd at fortfara, til dess jag nedsvålgt efter hand några och 20 pulver; men som jag märkte at jag dymedelst lade grund til flera plågor, af hvilka jag tilförne aldrig haft någon kånning, så har jag nogsamt blifvit varnad, at ej vidare nyttja dem.

Skulle Tit. hafva förfökt *Ållon-Decoct*, och funnit at et långre brukande deraf åstadkommer hälsosammare verkan, ån den jag rönt, så år jag i alla fall villig at börja å nyo, så mycket mer, som jag ännu åger et någorlunda förråd af Ållon.

Förfök (*) med Ledum Palustre uti Diarrhéer, anstäldte af L. B.

N:o 1. *Stoftvåfvare Gesällen* Joh. Hiron. Eckardt 36 *år gammal*, af klen och svag kroppsbyggnad, insjuknade i *Qvartan* sistl. *Sept.* Intet medel vidtogs håremot, (om ej kan-

(*) Desse *Förfök* åro på Kongl. Collegii Medici befallning af mig anstäldte, i anledning af Prov. Medici Herr Doct. Biörnlunds til *Kongl. Vet. Acad. (Nya Handl. månaderne Jan. Febr. och Mars, sid.* 75.) inlämnade *Rön om Ledi (Sqvaltram eller Getpors kallad) bruk och verkan emot Rödsot, hos* 10 *Personer, under den uti Biörneborgs Stad, i Aug. och Sept. månader* 1781, *gångbara Rödsoten.*

kanſke någon mindre tjenlig *hus-cur*) förr än vid ſlutet af *Decemb.* nåſtföljande, då ändteligen, genom bruk af tjenlige medel, Frosſan öfvervanns, ſå väl ſom en redan nog avancerad *Anaſarca*; hvilken, ſärdeles vid Jultiden, hade ökat ſig och beſvärade mycket den ſjuka. Utom någon hoſta var han i Januar. månads ſlut friſk: matluſt och krafter tiltogo, at han i Febr. månads början åter ſmåningom kunde vidtaga ſit vanliga arbete. Den 7 Febr. fick han helt oförmodat *Åckel och Krånkningar* jämte *Diarrhée*; hvilken ſenare tiltog underſtundom med ſtarka ſlitningar, ſom nödgade Patienten den 9 nåſtföljande åter intaga ſängen. Ingen Frosſa märktes; ingen ſärdeles Febet. Diarrhéen lindrades väl genom *Rhab.* och emot aftonen *Diaſcordium*; men kunde ej fulleligen öfvervinnas. *Vitr. Antim. Cerat.* och *Ipecac. i refracta doſi* tycktes här uträtta aldeles intet; ieke eller utvärtes medel. Den 19 *Febr.* föreſkrefs *Decoct* på *Ledi Paluſt.* 1 uns med et ſtop vatten kokadt, tils allenaſt 3 qvarter återſtodo, hvilka affilade utdruckos om dagen, ½ qvarter i ſänder. Härmed ſkulle continueras i 8 dygn. På fjerde dagen var Diarrhéen redan märkeligen lindrad, och på d. 9 eller d. 28 *Febr.* var Patienten hos mig och berättade, at han nu endaſt vore ganſka matt, för öfrigt aldeles quitt ſin Diarrhée, men hade ej ſynnerlig matluſt. *Tinct. Abſinth.* före-

förefkrefs. Den 6 Martii mådde han fullkomligen väl.

N:o 2. *Spinnerſkan* GRETA MARTELIN begärte råd den 19 *Febr.* för en *Diarrhée*, ſom vid pafs 8 à 10 dygn befvärat henne, at hon nu befant ſig ganſka afmattad. För öfrigt märktes ingen Feber, allenaſt någon torr hoſta, ſom plågade måſt om nätterna. Hon fick ſamma dag, utan vidare omfvep *Ledum Paluſtr.* 8 uns at bruka i *Decoct* på förr omnämde ſätt. Den 25 *Febr.* kom hon tilbaka, och beråttade at hon de förſta dagarne haft kråkning af Decocten; men icke defs mindre fortfarit, efter hon märkt Diarrhéen dageligen minſkas, och trodde den nu vara fullkomligen öfvervunnen. För hoſtan ordinerades *Pil. pect. ph. paup.* Hon har ſedan flera gånger varit hos mig och mått väl.

N:o 3. Den 22 *Febr.* kallades jag til *Grytgjutare-Enkan* MAR. ÖSTERGREN vid Horns-Tullen, hvilken redan i 3 à 4 veckor varit fångliggande af en tårande *Diarrhée*, med upkaſtning och Feber mot qvällarne. Denna ſjukdom hade följt på en *Remittent Feber* ſiſtledne höſtas; men var i början drägelig: åndteligen förvandlade den ſig ſmåningom til en *Diarrhœa indigeſtorum* eller *Lienterce.* Ingen mat fick behållas, utan paſſerade tarm-canalen oförvandlad, några minuter efter ſedan den var emottagen. Icke en gång mjölk kunde njutas. Alt gick ſin

väg;

våg; dock utan våldsamma slitningar eller ref, allenast kändes *Borborygmi*, och då och då *lindrig Colique*.

Det torde vara onödigt upräkna alla försök, som sedan *Januar*. månads början blifvit vidtagne til afhjelpande af denna svåra sjukdom, men utan nytta: ej eller hafva de bästa *Corroborantia* och *Stomachica*, som från sistnämde dato blifvit oafbrutit nyttjade i 8 dygn, det ringaste kunnat uträtta til förbättring. Jag ville derföre försöka hvad *Decoctен* af *Led. pal.* här kunde göra, och föreskref den 1 *Mart.* en lika portion häraf, och at bruka på samma sätt, som i händelsen N:o 1. förmåles. Den 7 *Mart.* besökte jag andra gången bemälte Enka, för at blifva underråttad om verkan af detta medel, och fick höra at deraf ingen lindring kånts, utan i det stället det onda tiltagit under desa 6 dygn, som Decoctен blifvit nyttjad. Den sjuka undanbad sig at vidare continuera härmed, och ville afbida sit öde, som förmodeligen blifver en såker död.

N:o 4. Efter en *remitterande Feber* och derpå följande *Vattusot* sistledne höstas, fick *Tygvdfvare-Gesällen* Boberg en långsam och envis *Diarrhée*, som tog sin början några veckor efter förr nämde sjukdoms uphörande. Ätskillige medel hade blifvit försökte alt sedan början af *Jan.* månad, men utan verkan. Patienten hade väl någorlunda jämn mat-

matluft; men var icke deſs mindre utmårglad och obeſkrifveligen matt: någon Feber-rörelſe kändes då och då. Den 4 *Febr.* ſökte han min hjelp. Jag gaf förſt *China* med litet *Rheum* i 3 à 4 dygn; men förgåfves. Sedan ſmå pulver af *Tormentilla* och *Ipecac.* hvarannan timma, åfven utan förmon. Ändteligen rådde jag Patienten, at dageligen dricka *Partitis vicibus* et ſtop vatten, hvaruti *upglödgadt jern* flere gånger blifvit ſläckt. Härmed continuerades 8 à 10 dygn utan lindring. Den 20 *Febr.* fick han *Ledum Paluſt.* at nyttja på förr omtalte ſätt. Den 1 *Martii* hugnade han mig med berättelſe, at *Diarrhéen* för 2 dagar ſedan afſtadnat; begärte en ſats til, hvilket erhölts. Den 8 *Martii* råkade jag honom på gatan, och fick höra det han mådde fullkomligen väl.

N:o 5. *Jungfrun* Marg. Chr. Lundborg 28 *år gammal*, blekpuſig i anſigtet, med updrifvet underlif ſamt ſvullna fötter, tycktes utſeendet ſtyrka hennes berättelſe om *uteblefven menſtruation:* en olägenhet hvaraf hon varit plågad på 6:te året. *Reſor* och *Brunscur* hade 2 år förut, för någon tid, återhulpit henne til hälſan; men vid början af förledit år återfick hon ſin krämpa. Af hennes få vidlöftiga ſom orimmeliga beſkrifning på ſjukdomen, ſå väl ſom andra omſtändigheter, kunde jag ej otydeligen ſluta, at hufvudpaſſion var *hyſterie.* Sedan några lindrige

Laxermedel gått förut, föreſkrefs den 6 *Oct.* ſiſtledne *China pulver* med *Limat. Martis.* En och annan gång i veckan togs *Aloëtiſke Piller* med *Mercur. Dulci*, och på detta ſättet fortfors til *Nov.* månads början, då i ſtället för *Limat. Martis* ordinerades *Vin. Chalyb.* I början af *Decemb.* månad fick hon igen ſin räkning nog ymnigt, hvilken par dagar förut, utom vanlige kånningar, förebodades af lindrige, men täte *convulſioner.* Efteråt fant hon ſig ganſka väl, ſå at nu alla oroliga tankar om *Binnekemaſk*, *Krâfta* och *Sår i hjertat* förſvunno på en gång, och från den tiden har hon varit *ordenteligen reglerad*; ehuru hvar gång med något ſvåra kånningar före utbrottet. I *Febr.* månads ſlut, juſt under det hon hade ſin tid, fick hon en haſtig *alteration af ſkrâmſel*, hvilken orſakade en ſå håftig afgång af blod, at den liknade ſtörtning. Hon hade förut i några dygn haft *Diarrhée* med ſvåra ſlitningar, hvarföre et eller annat *Rhab. pulver* blifvit nyttjadt, dock utan märkelig lindring. Men hvad ſom föreföll kanſke beſynnerligit var, at det moment ſom *Hæmarhagia Uteri* var ſom håftigaſt, geck åfven mycket blod bort genom ſtolgången. En *drachma* af *Tinct. Theb.* hvaraf 20 droppar i ſånder ſkulle tagas hvar 12:te timma, ordinerades ſtraxt; emellan åt gafs några *Nitreuſa pulver. Opium* tycktes viſa en förträffelig verkan. Förſta

doſis

dosis gaf Patienten fullkomlig tranquillité, och blodgången afstadnade efter några timmar, ehuru ej aldeles; men efter 2 dygn uphörde den fullkomligen. *Diarrhéen* som fortfor, och jemte den betydeliga förlust af blod, hade så afmattat den sjuka, at hon ej d. 27 *Febr.* kunde sitta upprätt i sängen, utan ville svimma, kom nu i consideration. Hon fick, at stärka krafterna som oftast njuta en liten portion kötts soppa, efter hon tycktes hafva appetit, och *Infus. Forte Ledi Palustr.* gafs som dagelig drick en théekopp i sänder. Den 9 *Martii* kunde Patienten för första gången sitta uppe, sedan Diarrhéen dagen förut aldeles uphört. Den 10 klagade öfver matthet, och någon benägenhet til yrsel, för öfrigt mådde väl.

N:o 6. Den 4 *Febr.* begärte *Klädmakare-Mästaren* CARL FR. ROBERG botemedel för en envis *Diarrhée*, som alt sedan sistl. Nyårsdag i synnerhet om nätterna varit plågsam, och hvilken han trodde sig fådt af förkylning öfver magen. Först ordinerades *Rhab. pulv.* at taga hvar morgon, och mot qvällen *Pulvis Sudorif. Doweri* med *Fläderthée*. Detta satte väl den sjuka i transpiration; men utråttade ingen ting mot Diarrhéen. Den 10 lät jag lägga *et dubbelt ark grått papper*, som var *imbiberadt med brånvin* och *stött skarp-peppar*, öfver underlifvet, hvilket repeterades 2 à 3 aftnar, och tycktes

göra någon lindring; men ej mer. Den 14 ordinerades *Decoct. Led. Pal.* hvilket efter 8 à 10 dygns bruk hämmade Diarrhéen. Patienten uphörde derföre med vidare nyttjande häraf, sedan et skålp. eller något mer af *Herba* var upbrukad. Den 6 *Mart.* återkom han och berättade, at han nu fått igen sin Diarrhée lika som förut, begärte fördenskul mera af bemälte gräs. Jag har sedan ej kunnat erhålla någon kunskap om utgången.

N:o 7. Mot 70 *år gamla Tygvåfvare Gesällen* And. Thenstedt, hade redan på 3:dje veckan varit besvårad med *Diarrhée* och *Tenesmer* samt *Prolapsu Intest. Recti*, då han den 12 *Februarii* begärte råd häremot. Ordinerades at *Rectum*, vid hvar gång den utföll, skulle pudras med *Tarina Corticis Qvercus* och varlamt införas, och Patienten dricka *stark Decoct på Ledum Palust.*; derjemte gafs då och då några doses *China pulver*, för at stärka magen och underhålla appetiten. Härmed fortfors i 3 veckors tid; slutteligen med den lyckeliga utgång, at Patienten miste sin Diarrhée, fick naturlig och jämn stolgång utan någon olägenket af tarmfall.

N:o 8 och 9. Tvånne andra försök med *Inf. Led. Pal.* mot *Diarrhéer*, som jag likväl tyckt vara af mindre betydelighet, hafva åfven blifvit gjorda; men hvarföfver jag ej visst kan yttra mig i anseende til utgången:

Jag

Jag vil dock förmoda at den ſvarat emot önſkan, efter ingendera af Patienterne vidare låtit höra utaf ſig.

Journal de Paris. N:o 83. d. 24 Mars 1782.

Uti bref från Herr BACHER til Herr BOUVART afhandlas 2:ne Frågor, i anledning af ſkiljaktigheten uti de råd man gifvit rörande framledne Ärke-Biſkoppens af Paris behandlande uti deſs ſjukdom.

Frågan 1. *Är det nyttigt och nödvändigt, at tvinga de Vattuſiktige til afhållande ifrån dryck?*

Frågan 2. *Är det nyttigt och nödvändigt, at låta dem dricka, och åfven at förmå dem til drickande, mera än ſom torſten fordrar?*

Herr B. anförer händelſer och principer til bevis, at det år näſtan altid ſkadeligt at afhålla de Vattuſiktige från drickande, och, tvänne händelſer undantagne, dem han omtalar (*), år det nyttigt och oftaſt nödigt, at ej allenaſt tillåta, utan åfven förmå dem at dricka.

(*) Skada, at de icke åfven här åro nämde!

Herr B. har för ändamål, at ändteligen göra slut på de fördomar hårutinnan, som blifvit fortplantade från Låro-Såten, underhållne genom Auctorers låsande, och allmänt antagne i Practiquen. (*)

Desse bref åro 2:ne och slutas med en Consultation hållen för mer än 100 år sedan uti Venedig öfver en Hydropicus. Denna Consultation är ganska stickande genom sin öfverensstämmelse emellan Montani råd och Herr Bachers, emellan Eugubini råd och Herr Bouvarts, och sluteligen emellan Papientis och Herr Cochu's råd.

Ibid. N:o 88. *d.* 29 *Mars* 1782.

Ingen ting interesserar mera månskligheten, än Medicinska eröfringar, och Herrar Läkare i *Hotel-Dieu*, bland andra H:r Doulcet, hafva nyligen deraf gjort en förträffelig, som bevisar, at sjukdomar gifvas, öfver hvilka konsten allena kan segra, och at den af Medicinens förstmådare så mycket prisade Naturen, ofta är mördande. (**)

Barn-

(*) Auctor torde likväl få ful affaire nog med någon gammal Fru, i fall han förlorade en hydropisk Patient, skött efter denna principe.

(**) Detta är nog spelad med tankarne: Så vist det är, at Naturen utan konstens biträde ofta i sjukdomar skulle duka under, så oförmögen blefve väl äfven konsten vid en inactiv Natur.

Barnfångs - Qvinnor åro utſatte för en ſlags Feber, känd under namn af *Puerperal-Feber*, ganſka ſkiljaktig från *Mjölk* - och *Friſel-Febrarne*. Denna Feber, obſerverad i England och Frankrike, förekommer lyckligtvis fållan annorſtädes, ån i *Barnſängs-Hus*. Verkan af honom år, at föra Mjölken från ſina affilnings-kårl och utgjuta den uti innanmåten; en Metaſtaſis, ſom intil närvarande tid varit abſolument dödande. Men Medici uti *Hotel-Dieu* hafva blifvit Måſtare öfver honom, med den ſtyrka, at 46 qvinnor uti ſamma Feber blifvit botade. Vi ſkola inſkränka oſs vid at gifva tilkänna huru denna Feber bör handteras, hvars ſymptomer åro noga beſkrefne uti *Gazette de Santé N:o* 4. *år* 1782. Sjukdomars beſkrifning, få vigtig för konſtens Idkare, har för många olägenheter för folk af verlden (*Gens du monde*); och de dår complaiſanta Låkare, ſom trodt ſig göra månniſkor en ſtor tjenſt dermed, at gifva hvar man öppen våg til Medicinen, hafva tagit lugnet ifrån en del af månniſko-ſlågtet och upoffrat den andra åt de half-Lårdas pretentioner: Varelſer, ſom, når det angår *Geometrie*, *Phyſique*, åro blott tråkiga i Samhållet; men blifva ganſka farliga i Medicinſka mål (*). — *Barnſängs-Feberns*

(*) Månne *fuſkerier i Låkare - konſten* åro mera och farligare gångſe nu, ån den tiden Medicinen var

handterande beſtår uti at gifva 2:ne Prifer *Ipecacuanha*, af 7 eller 8 gran hvardera på $1\frac{1}{2}$ timas millanſkåf. Kråkningen och evacuation, ſom följa på detta medel, minſkar märkeligen ſmårtorna och ſpänningen i underlifvet. Man håller lifvet öppet med en Julep af *Söt-Mandel-Olja*, *Althe-Syrup* och *Kermes*. Om plågorna icke åro ſtillade, itererar man *Ipecacuanhan* följande dagen, ſom förut, då de ſkola gifva ſig för denna andra kråkningen. Man fortfar 7 eller 8 dagar med Julepen, och då laxeras med *Manna* och *Arcanum duplicatum*, ſom borttager Febern och de öfrige olägenheterna. (*)

Ibid. N:o 92. *d.* 2 *April* 1782.

Uti et Anonymt bref til Auctorerne af denna Journal, beråttar en Landtbo, at af en hop hundar, ſom han til ſit behof underhåller, hafva, på 18 månader, 7 efter hvarannan blifvit angrepne af flera ſlags Rabies; och ſom han uti *Maiſon Ruſtique* funnit den upgift, at elakt bröd kunde åſtadkomma denna olyckeliga ſjukdom hos hundarne; få underſökte han huru man gjorde Korn-brödet åt

---

en hemlighet för andra ån Läkare? Det vore artigt, at ſe denna fråga väl, utan fördomar beſvarad.

(*) Önſkeligt, at denna upgift antingen icke vore öfverdrefven eller grundad på miſstag om ſjelfva ſjukdomen!

ät deſs hundar, och fant, at Pigan, för ſin beqvämlighet ſkul, bakade det utan förutgången gåsning. Han lät fördehſkul gifva dem godt gåſit bröd, och på 6 månader efteråt hafva alla hundarne varit rått friſka och ingen blifvit anfallen af raſeri. Af denna årfarenheten ſtyrkt, tror Auctor, at de måſte hundars raſeri, i ſynnerhet hårrörer af elakt bröd, hålſt han åfven obſerveradt, at af 100 hundar i hans granſkap, ſom underhållas af Bönder, blifva 2:ne årligen döde af Rabies, då i Paris, hvareſt åro 100,000 hundar, kanſke knapt en om året fåtter lifvet til i denna ſjukdom.

Redacteurerne af denna Journal hafva uti ſvar hårå tagit ſig anledning, at årinra om ſkadeligheten af ogåſte Liqueurer och Mat af ogåſt Mjöl, til hvilken ſednare i ſynnerhet råknas den långe af Medici fördömda oſeden, at gifva barn Mjöl-vålling, ſom förorſakar åtſkillige deras ſjukdomar, i ſynnerhet *Innanmåtens förſloppningar*. Den beſynnerliga obſervation göres åfven, at Mjölnare gemenligen til ſlut få ſådane *obſtructioner*, hålſt *Gulſot*, når de haft den vanan at ſtåndigt tugga Såd. Sluteligen anmärkes, at *Hafran* ej år tjenligaſte födan åt håſtar, utan de få ofta ſjukdomar deraf; hvarföre råddes at gifva dem gåſit *Hafre-bröd*, af hvilket de både ſkulle förtåra mindre, må ock födas båttre.

Gazette de France. N:o 30. d. 12 Apr. 1782.

Le College Royal des Medicins de Nanci proponerar præmium til tåflan om följande Frågors besvarande, indelte i tvånne Clasfer:

I. *Hvilka äro de egenskaper, som förorsaka väsendteliga ohälsosamheten uti Snö- och Isvatten, samt uti dem, som innehålla Krita och Gips?*

Hvad förhållande och hvad skilnad är där emellan desse 4 slags sött vatten, i hänseende til deras Chemiska sammansättning och deras dietetiska verkningar? Hvarföre äro icke alla de vatten ohälsosamma, som smältas af Snö och Is, som innehålla Krita eller Gips? Hvarföre åstadkomma de tvånne senare med de förre så öfverensstämmande verkningar, då de likväl i flera afseenden äro så mycket skiljaktige?

II. *Hvilken är graden af deras antingen allmänna eller relativa influence uti producerandet af vissa morbi populares eller endemici, i synnerhet de Strumatösa, Scrophulösa och Rachitiska? Existerar denna influence också för Clasfen af de Calculösa och Giktaktiga plågorna? Kan man derigenom upptäcka någon analogie, någon dependance uti förändringarne af Systema Glanduloſum, Lymphaticum, Osseum et Articulare? De elaka impressionerne af desse skiljaktige drickbare vattnen, utöfvas de*

de på Chylification eller på Secretionerne, vare ſig de mucoſa, nutritiva, jordaktiga eller excrementela?

Herr THOUVENEL, *Agrégé honoraire af detta Collegium*, har upgifvit desſe Frågor och fournerar åfven belöningen; men ſom det torde blifva ſvårt för Herrar Tåflare efter tilfälle at examinera alla desſe färſkildte vattnen och obſervera deras verkningar på folket; få emottager man lika de Memoirer, ſom handla om et eller flera ſlags vatten i ſamma Landſkap, och man ſkal utdela få många Medailler af 100 Ecus värde hvardera, ſom ingifne Afhandlingar det förtjena, efter de Commisfariers omdöme, ſom Societeten utſedt til deras prófvande. Memoirerne ſkola ſkickas franco til H:r HARMAND, *Préſident du Collége Royal des Médecins à Nancy*, inom den 1 Maji 1784 (*), och Belöningen ſkal blifva proclamerad den påföljande Mårtensmåſo-tiden.

Strödde

(*) Man hade väl kunnat beſtå et helt Seculum.

Strödde Anmärkningar vid et och annat, ſom uti de förſta 10 arken af Veckoſkriftens för Läkare och Naturforſkare Tredje Band blifvit införd; af J. K.

I.

Sid. 7. Förekommer et bref ifrån Herr Aſſeſſ. Doct. Sv. HEDIN, hvilket vittnar at deſs *Utländſke Reſor* blifvit började med en *vettgirig upmärkſamhet*, ſom gifver hopp för deſs Landsmän, at en gång draga verkelig nytta af deſs återkomſt til Fäderneslandet; men mig torde likväl, utan ſtörande af en ſå god och billig tanka, tillåtas, at anföra en och annan *Anmärkning* vid viſſa ſtällen af deſs bref; icke för at *rätta*, men för at *uplyſa;* ſå framt jag ej tagit fel om *behofvet* deraf, och om min *ſkickelighet* at göra det; hvaröfver jag gerna år et mognare omdöme underkaſtad.

1) Fruktar jag, at et *Hoſpital* ſå *ſtort*, ſom det af Herr Aſſeſſ. omtalte FREDRICS i Köpenhamn, juſt icke år af den *nytta* för månſkligheten, ſom man väntar vid förſta påſeendet. Jag menar med *ſtort*, icke huſets *vidd*, ſom ej kan vara för rymlig; utan *mängden af de ſjuka* ſom intagas, hvilka åſtadkomma en *förſkämd luft*, och gemenligen måſte ſakna en för ſådane ſjuka nödig

gran-

granlagenhet i ſkötſeln, ſå framt ej *Läkarnes* och *Betjeningens* antal år derefter proportioneradt, och alla desſe ſå *lönte*, at de icke nödgas handtera denna ſyſla ſåſom et *bi-verk* til de göromål, hvilkas yrke ſkal ſtoppa det drygaſte af deras behofver. Eljeſt torde et ſådant *Hoſpital* hafva mera *anſeende* än *verkelig nytta* til råddande af människors lif; Åtminſtone har jag af ſåker hand, at ſå tilgår i *England*, hvars *Hoſpitaler* man fördenſkul icke i annat affeende lår kunna kalla de *bäſta*, än ſå vida deras utſeende är *lyſande* och antalet på de inkommande ſjuka *ſtort*, utan at fråga efter huru många, ſom åter utgå *friſka* eller *med lif*. — Min oförgripeliga tanka är: at *flere Hoſpitaler*, ſom, uti tilräckeligen rymliga rum, intoge hvardera et *mindre* antal ſjuka, hvilka ingen ſlags *ſkötſel* ſaknade af *väl lönte Läkare och Betjening*, ſkulle vara långt förmonligare, i affeende på rätta ändamålet, än et *ſtort Hoſpital*, hvars antal ſjuke ſvarar mot de *ſmårres* ſammanlagde. Men jag känner inkaſtet: *man har icke Fonder til ſådant!* Ja, det är ſkada; och ännu värre, om de aldrig ſkulle kunna ſamlas, i fall *ömmande för människligheten* blefve en känſla, ſom åtminſtone *modererade* luſten til öfverflöd och yppighet, hos dem, hvilkas *förmögenhet* väl ſätter dem utom *behof* af *Lazarett*; men icke i *ſäkerhet* för *ſjukdomar*.

En

En *annan nytta*, ſom man bör vänta af *Hoſpitaler*, eller Lazaretter, är den, at *ſäkre obſervationer* göras och meddelas öfver *ſjukdomar* och *medicamenters verkan;* men när deras *Läkare* tillika nödgas *föda ſig* med en *vidſträckt privat praxis*; få måtte de ſäkert ſe *många ſjuka* och *få ſjukdomar;* och minſt har *Läkare-konſten*, åtminſtone *den invärtes;* at från dem vänta ſig blifva riktad med *pålitelige Rön*, gjorde i *Lazarettet.* Felet kan likväl icke vara *deras*, utan *nödvändighetens*, at ſkicka ſig efter tiden: *Plus videri quam eſſe*, och rädda ſig ſjelfve från *nöd* och *förakt* af dem, ſom döma efter *ytan* och med måſta *ſäkerheten* i ſaker *utom ſin krets.*

Ännu en *betydande fördel*, ſom man af *Lazaretter* borde kunna göra räkning på, är *Unga Läkares* (*) *danande til ſkickelige Practici.* Men om detta *ändamål* ſkal vinnas, ſå fordras: a) At den, ſom ſkal *handleda dem*, icke ſjelf är *begynnare*, och at han *hel och hållen* upoffrar ſig til detta göromål, med *flit* och *luſt.* b) At *Eleverne* äro tilräckeligen underbygde och icke främlingar i *Semiotiken;* i ſynnerhet hvad *Chroniſka ſjukdomar angår.* c) At de icke blott *ſe de ſjuka* och *höra hazarderade namn* på deras *ſjukdomar*, ſamt underråttas om *medlen*, ſom ſkola brukas;

(*) Jag gör häraf billigt och gärna tillämpning på mig ſjelf.

kas; utan ock blifva vande, at *noga underſöka orſakerna* och *obſervera effecterne*. Sker annorlunda, få blifva deraf *Practici*, få mycket *farligare*, ſom de åro *ſnart fårdige* med *blotta namn* på *ſjukdomar* och *medel*.

Herr Asfesſ. nåmner icke något om vårt *Kongl. Lazarett*; det torde likväl, faſt icke i *ſtorlek*, dock i *verkelig nytta*, kunna täfla med hvart och et *Utländſkt* (*) och vi hafva flere *mindre*, ſom åfven ingen ting eftergifva i den delen.

2) Jag har med mycken fågnad emottagit underråttelſen, at vi af Herr Profeſſor SAXTORPH ſnart låra få en *Afhandling om Puerperal-Febern*. Den år väl *tillråckeligen*; men om den ock år *rått* beſkrefven, vågar jag icke dömma. (**) Af en SAXTORPHS förenade *kunſkaper*, *obſervations-gåfva* och *upriktighet*, våntar jag, åfven i detta åmne *mycken* och *tilförlåtelig uplysning*; Gifve Gud; ockſå något *medel*, ſom kunde minſka *nödvändigheten* af den *fatala prognoſis* man ännu

(*) Jag vet med ſåkerhet, at en *reſande upmårkſam Utländning* tilſtått: *det han vål ingenſtådes ſedt ſå litet*; *men ock icke ſå ſnygt, vål inrättadt och ſkått Lazarett, ſom vårt.*

(**) Den hår, ſid. 215. omtalte *Beſkrifning* uti *Gazette de Santé* har jag icke ſett, emedan ſamma Tidning, mig vetterligen, ånnu icke hitkommit; men når den århålles, torde öfverſåttning deraf hår blifva införd.

nu måſte göra ſig i denna *ſjukdom*. Ty jag kan ej undgå at frukta för *profhålligheten* af den *upgift* Herrar Medici uti *Hotel-Dieu* hafva gjordt (*); ſå framt ej *Ipecacuanhan* har en mera *ſpecifik verkan* emot *Barnſångs-Febern*, ån *Tartarus Antimonialis*, ſom *tilräckeligen* blifvit förſökt *utan nytta*.

Säkraſt år väl at *förekomma* denna olyckeliga ſjukdom genom en *granlaga ſnygghets bibekållande* i hänſeende til *luft*, *rum* och *kläder* uti *Barnſångs-Huſen*; och *enda medlet*, at få deſs bedröfveliga hårjande til at uphöra, år åfven helt viſst, at *undanröja* all oſnygghet, ſom dertil varit vållande; det år: 1) At antingen *förnya* eller *väl tvätta*, *torka* och *vädra* alla *ſång-* och *andra kläder* (**) til och med ſjelfva *ſångſtållena* och deras *öfverdrag*, jämte alla *meubler*. 2) At väl *ſkura gålfven*, å nyo *hvitlimma väggarne* och låta *fria luften* flere dagar *ſpela genom rummen*. 3) At ſedan icke lågga *flere ſjuka* i hvart rum, ån med en *ſund luft* kan åga beſtånd, nemligen uti *ſtora kamrar* högſt 2:ne *ſångar*, och *dubbelt* uti *ſalar* af mer ån *dubbel ſtorlek* emot *kamrarne*.

Herr

(*) Se här ſid. 216.

(**) Om, efter vanliga bruket, i *Dannemark* likſom i *Skåne*, Barnſångs-Qvinnorna hafva *varma dunhåddar* öfver och under ſig; ſå torde, åtminſtone uti Accouchemens-Hus, *Puerperal-Febern* låttare upkomma, ån om de ligga på *madraſſer* och hafva *lätta täcken* på ſig, ſåſom här i Stockholm.

Herr Asfesforen hade väl redan ſlutadt ſin *tjenſtgörning* vid *Barnbörds-Huſet*, då jag, ſåſom *Adjunct*, efter min återkomſt ifrån Skåne, emottog det ſamma om Sommaren 1777, ſedan *Puerperal-Febern* några månader gjort den omtalta ravage och ännu icke var aldeles hämmad; men Herr Asfesforen har ſig likväl bekant, hvad *önſkelig verkan* de *anſtalter*, af ofvannämde beſkaffenhet, hade, ſom *Kongl. Collegium Medicum* då låt vidtaga: *Mortaliteten* uphörde ſtraxt, och öfver alt bland Läkare här i Staden taltes om *Barnſängs-Feberns orſaker*, *förekommande* och *hämmande* efter desſe *principer*; H:r Asfesf. har nu ock lemnat oſs *confirmation* derpå ifrån den eſtimabla SAXTORPH i Köpenhamn: En *confirmation*, mera *angenäm*, än den jag fick om *Våren* 1778, då *ſamma Feber* åter infant ſig och olyckeligen borttog 5 af 12 *Perſoner*, ſom från d. 15 til d. 29 *Mars* förlöſtes på *Barnbörds-Huſet* (*). Jag tilſtår med åfven ſå mycken *upriktighet*, ſom *ſmärta*, at *ſkulden* til en del var min; ty jag väntade icke et ſå *haſtigt* inbrytande af den-

(*) Desſe voro N:o 456, ſom förlöſtes den 15 och dog den 27 *Mars*. — N:o 462, ſom förlöſtes d. 22 och dog d. 31 *Mars*. — N:o 465, ſom dog den 11. — N:o 466, ſom dog den 3. — N:o 467, ſom dog d. 2 *April*. Men *alla desſe trenne ſenare* blefvo förlöſte d. 29 *Mars*. Ingen hade *onaturlig* eller ſärdeles *ſvår Förloſning*.

na *fiende*, förorsakadt genom *väderlekens förändringar* (*); och *drfarenheten*: En *olyckelig drfarenhet!* hade ej ännu gjort mig nog *vaksam* at förekomma honom. Desse 5 *Barnsängs-qvinnor* måtte blifva et *bedröfveligt offer*, oaktadt all den *omsorg*, med hvilken man sökte *rädda* dem (**); men sedan *rum*, *kläder* m. m. blifvit *renade* och *förnyade*, voro de *efteråt intagne* aldeles frie från något *anfall* af denna *sjukdom*, som vi, Gudi lof, *sedan den tiden*, varit nog lyckelige at *förekomma* genom *tjenlige anstalter*, (i synnerhet

(*) Sedan *Vintern*, ehuru ej *sträng*, likväl varit tämmeligen *jämn*, blef den 13 *Martii* 6 gr. *blidt* från 3 gr. *köld*, med *moln* och *snögloppe*, och var den 17 *Martii* 8 gr. *blidt*. (Jämför N:o 456.) Sedan var ömsom *högst* 7 gr. kalt och 3 gr. *blidt* (detta inföll den 23 *Martii* med *regn*. Jämför N:o 462.) til d. 28, då det åter blef 6 gr. *blidt*, äfven som d. 29; men de 2:ne följande dagarne var 5 och 4 gr. *blidt*. Alla desse *blida dagar* voro *mulna*, och på 2:ne af dem *regnade*, neml. d. 28, och i synnerhet d. 30 *Martii* ganska ymnigt. (Jämför N:ne 465, 466, 467.) *April* började med något öfver 1 gr. *kalt*. (Desse *Meteorologiske Observationer* äro mig benäget meddelade af Kongl. Vet. Acad. Förste Secreterare, Herr Riddaren WARGENTIN.)

(**) N:ne 465—467. lågo i *samma tvänne kamrar*, som N:ne 456 och 462 *förut legat* och torde eljest *undsluppit faran*; men trängslen af *Barnsängs-Qvinnor* lemnade inga andra *rum* åt dem *ledige*, än desse, uti hvilka sedan på 8 dagar *ingen blef intagen*.

nerhet med *fång-kläderna*, innan *Vårens inbrytande*, och en ſtändig *ſnygghets* och *friſk lufts underhållande* (*).

3) Såſom *Utgifvare*, tillika med Anatom. Profectoren Herr Doct. HAGSTRÖM, af *Veckoſkriftens för Läkare och Naturforſkare* 1:*ſta och* 2:*dra Band*, år jag Herr Aſſeſſoren mycket obligerad för deſs fördelaktiga yttrande om denna *Journal*, af hvars 3:*dje Band* Herr Aſſeſſoren Doct. PFEIFFER nu mera år *Utgifvare*. Sjelf måſte jag upriktigt förklara *miſsnöje* öfver åtſkilligt, ſom ifrån *min hand* deruti influtit. Jag har väl altid haft en *oförfalſkad ſanning* til föremål, ſå långt mina ringa inſigter ſträckt ſig; men *ſanning* kan och bör ſägas utan at ſmaka af det *ſtickande och lekande*, ſom man kanſke på et och annat ſtälle torde finna uti mina *expreſſioner*, och *med rätta ogillas*.

Efter denna *okonſtlade förklaring*, får jag taga mig den friheten, at något yttra mig om Herr Aſſeſſorens *miſsnöje* deröfver, *at* (förmodeligen Utomlands) *ſe Uptäckter ſatte på en* BARTHOLINI *räkning*, *ſom tillhöra en* RUDBECK, *då denna icke ens til namnet är bekant. Likaſå en* LINDESTOLPE, m. fl.

(*) Jämför hvad Herr Doct. TRENDELENBURG ſäger uti ſin Afhandling om *nuvarande ſätt at ſköta Barnſångs-Huſtrur*, i denna *Veckoſkr. Band. I. ſid.* 297. följ. och hvad jag ſkrifvit i *II. Bandet*, *ſid.* 62. följ.

hvilka berömde Läkare på intet ſtälle omtalas hos de nya Journaliſter. I anledning hvaraf Herr Aſeſſoren ſäger: *at Utgifvarne af Veckoſkriften för Läkare &c. kunde vid tilfälle införa et kort utkaſt om de berömde Svenſke Medici, ſom varit Auctorer.*

Jag hörer nu mera icke til *Utgifvarne* af denna *Veckoſkrift;* men jag vil ſäga mina tankar hvarföre detta *project* icke ens fallit mig in den tid jag var *Utgifvare*, och hvarföre jag tviflar, at någon hädanefter lär verkſtälla det: ty 1) Är denna *Veckoſkrift* egenteligen deſtinerad til *Practiſka* och icke til *Biographiſka Afhandlingar.* 2) Äro *Lärde Svenſke Läkare*, ſom gjort *förntiden heder*, ſå tilräckeligen, åfven af de *nyaſte Biographer*, förut omtalte, at jag fruktar man ſkulle miſshaga med uprepandet deraf. Til exempel de anförde, Ol. Rudbeck *den äldre*, och Lindestolpe. Om den förres *träta* med Thom. Bartholin rörande *uptäckten* af *Vaſa Lymphatica*, talar, bland Nyare, Herr Prof. Bergius uti ſit *Tal om Stockholm för* 200 *år ſedan*, hållit i *Kongl. Vet. Acad. d.* 20 *Aug.* 1758. *ſid.* 132. — Portal uti ſin *Hiſtoire de L' Anatomie & de la Chirurgie, T. III. Edit.* 1770. *p.* 33. — H:r Kyrkoh. Gezelius i ſit *Biographiſka Lexicon öfver Namnkunnige och Lärde Svenſke Män*, 2:*dra Delen*, utgifven 1779. ſid. 407. — *Samma Lexicon öfver Lärde och Namnkunnige Utländſke Män*, 1:*ſta*

1:*ſta Delen*, utgifven 1782. ſid. 128. — Likaledes fås underråttelſe om LINDESTOLPE: hos BERGIUS (c. l. p. 188.): hos PORTAL (c. l. T. IV. p. 625. *): hos GEZELIUS (*öfver Svenſke Män*, c. l. ſid. 127.) Om altſå någon ſå *oförmodad okunnighet* hårſkar i den delen, år det icke i briſt af *tilgång på uplysningar*, utan i briſt af *läsning*; och för dem, ſom icke älſka *den*, lårer ock de *måſt Lårde Måns Hiſtoria och Arbeten* vara ganſka litet *intereſſante*. För min egen del tilſtår jag, at det år mig *angenämare* med vår vördade LAGERBRING, (*Sammandrag af Sv. Rik. Hiſt.* 4 *Del. ſid.* 111.) efter MAJOR och SCHELHAMMER, at tro, det RUDBECK och BARTHOLIN på en och ſamma tid uptäckt *Vaſa Lymphatica*, ån at föreſtålla mig, at den *hederlige* BARTHOLIN varit af en ſå *ovärdig egenkärlek* intagen, at han med det *grofva ſtreck* man påbördar honom, ſkulle af denna *uptäckt* ſökt tilvålla ſig *förſta hedren*: En *heder*, ſom i ſig ſjelf år nog *inbillad* för andra ån *ſvagtänkande*: ty *hazarden* frambringar gemenligen alla ſådane *uptäckter;* och hvem ſkulle miſstänka en *Danſk* BARTHOLIN för mera *incapable*, at deraf *draga nytta*, ån en *Svenſk* RUDBECK?

Detta år hvad jag, i anledning af H:r Aſeſſ. *Bref* trodt mig oförgripeligen kunna ſåga.

(*) Hvareſt likväl endaſt nämnes at deſs *Rön* uti *Acta Litteraria Sveciae*: *Om åtſkillige ben af et Foſter, ſom uikommo genom ſtolgången.*

II.

Den *Grefvinnan*, som vår respecterade Herr Lif-Med. STAPELMOHR omtalar, sid. 90. uti sit *Bref* til Herr Archiatern och Riddaren BÅCK, har jag, ehuru ej som dess *Läkare*, haft den åran at känna, både såsom *Fröken* och såsom *Fru;* och kan bekräfta den tankan, at hennes *Vomica* såkerligen börjats i Stockholm. Men hvad *svullnaden i Låret* angår: månne den ej snarare varit en *Metastasis Lactea* från *Mammæ*, än *Materiæ Vomicæ* från *Lungorna*? Det är *vanligt*, at naturen ej på en gång underhåller 2:ne *starka evacuationer;* och således ej *underligt*, at *uphostningen minskades*, under det *bulnaden i Låret* gaf så *ömnog materia*. Denna älskans- och vördnadsvärda Dame var likväl, af *blotta felet i Lungorna*, helt säkert et *färdigt förgångelighetens offer*, ehvad hon ock *brukat* eller *i akttagit*.

III.

Til bekräftande af hvad H:r Assessoren Doct. LUND, uti *korta Anmärkningar vid Prov. Med. Herr Doct.* BIÖRNLUNDS *omdöme om föregifven ympade Koppors återkomst*, sid. 126, med sin vanliga lärdom och mogna årfarenhet yttrar sig, får jag anföra: Det en *Gåsse* här i Stockholm för några år sedan var min Patient uti aldeles *riktiga och naturliga* Kop-

Koppor, som i sin *spädare ålder* haft dem, åfven *naturliga*, i ansenlig *myckenhet*, hvarom ej allenast *Modrens berättelse*, utan åfven en *mängd Kopp-ärr*, nogsamt intygade. Såsom jag anså händelsen ganska rar, så anmodade jag Herr Assessoren Doctor SPARSCHUCH och Herr Doct. HALLENBERG, at med mig se Patienten, hvilka ock kunna bestyrka *sanningen* deraf. Kan sådant hända med *naturliga*, hvarför icke med *ympade Koppor*, på hvilkas återkomst jag ock vet, at *andre Läkare* här i Staden haft händelser.

Bref ifrån Assessoren uti Kongl. Collegio Med. Herr Doct. C. RIBBEN til JOH. KRAAK, dateradt Stockholm den 17 Maji 1782 (*).

Jag hade länge varit öfvertygad om nödvändigheten af en ny *Handbok för Barnmorskorne* i stället för den, som jag år 1777 utgaf, och var åfven ännu betänkt derpå, når Kongl. Collegium Medicum d. 17 Decemb. 1781 beslöt at anmoda Herr Professorn at

---

(*) Den som tror mig åga någon modestie, lårer ock finna, at jag ej kunnat införa detta bref med samma nöje, som skyldig aktning för Hr Auctors oförånderliga åstundan. *J. K.*

företaga et sådant arbete. I detta beslut deltog jag med så mycket större nöje, som jag såg mig derigenom kunna bli ledig ifrån en förbindelse, hvilken andra göromål hittils hindrat mig at fullgöra. Ännu nögdare blef jag når jag fann Herr Pr. benågen at upfylla Kongl. Collegii åstundan.

Publicum torde ock nu låttare öfverse med min förssummelse, då det vinner et fullständigare arbete. Sedan jag i slutet af år 1776 lemnade Adjuncturen, hafva hvarjehanda andra yrken icke tillåtit mig at så helt och hållit öfverlemna min tid til *Studium Artis Obstetriciæ*, som et sådant arbete fordrar. Den ständiga undervisning och dageliga utöfning, sedan den tiden, af Förlossnings-konsten i hela sin vidd, hvartil Professionen ger en ymnig anledning, hafva deremot satt Herr Prof. i stånd at båttre, än någon annan af nuvarande Practici, utarbeta et ämne som icke tål den minsta angelägna omständighets ur akt låtande; — At ytterligare rätta de fel som otilräckeligt blifvit rättade i *Siphra* och *Pua*, och uptaga dem som en åskad korthet nödgat mig at förbigå; samt at finna huru långt man vågar sträcka låran för Barnmorskor, eller hvad gränsor böra sättas för dem, i utöfningen af deras kunskap, *för at hindra* dem at göra skada.

I et arbete af en helt ny och otvungen upsättning kunde visserligen alt detta i akt

tagas;

tagas; ty jag kan icke en gång för mig ſjelf dölja de många briſter ſom i deſſa afſeenden finnas i den ſå kallade *Förbättrade Uplagan* af förbemälte *Handbok;* ej eller kan jag tiltro mig at åfven i et ſenare arbete af denna natur, dår jag fått gå ifrån min Auctors tvungna och ofullkomliga plan, och ſåledes haft fria händer, hafva, nu mera, kunnat ſå noga i akt taga alt ſom fordrats.

Om jag ock haft nog förmåtenhet at ſmickra mig ſjelf dermed, hade jag ſnart blifvit öfvertygad om motſatſen vid genomläſandet af Herr Profeſſorns Manuſcript; en höflighet och et förtroende, ſom jag ej annat kan ån med all tackſamhet årkånna.

Af en ſådan Handbok ſom denne, bör man hoppas at Barnmorſkorne ſkola hådanefter bli ſatte i ſtånd, at med *mera viſshet för ſig ſjelfve* och *mera ſäkerhet för de nödſtälte* utöfva ſin konſt, ån hittils i allmånhet varit möjeligt, åfven ånſkönt de, ſom fruktansvårdt år, ſkulle hådanefter alt mer och mer efterſåtta den ſtora förmon, ſom altid ſtår dem öppen, at vid det *Publiqua Förloſsnings-Huſet* i Stockholm bli handledde til en ſund och okonſtlad Practique; en förmon ſom vida öfvertråffar den, at åfven ur de båſta Böcker kunna ſkaffa ſig kunſkap och *börja* utöfningen deraf.

Jag lyckönſkar Herr Profeſſorn, at hafva blifvit et redſkap til många ſåkunniga

Qvinnors uplysning och förbättring, samt flere tusende nödstältas räddning genom en förnuftig skötsel, och förblifver &c.

Anmärkningar i anledning af ofvanstående Bref.

Jag hade redan för mer än tvänne år tilbaka, i anledning af *Kongl. Collegii Medici* befallning, tänkt på at författa en *Handbok för Barnmorskor*, och en liten början var redan dermed gjord; men andre göromål lade hinder emellan, och ändteligen förlorades *lusten* med, som jag tänkte, *ändamålet*, då antalet af de hit til undervisning kommande *Barnmorske-Lärlingar*, sedan 1779, så hastigt förminskades (*).

Åter af *Kongl. Collegii* benägna förtroende upmuntrad, har jag, efter århållit Nådigt afsked ifrån min innehafde Professors-Syssla, låtit detta lilla arbete vara min hufvudsakeligaste occupation, hvarigenom jag ändteligen kommit til slut med Manuscriptet deraf, om hvars tryckning, som redan år börjad, och utgifvande til Allmänhetens tjenst, *Kongl. Collegium* benägit åtagit sig at bestyra, emedan min nu påskyndande afresa från Stockholm, förbjuder mig at uti denna omsorg taga någon del.

Utom

(*) Se Band. 2. sid. 25.

Utom *Inledningen*, ſom handlar om en *Rättſkaffens Barnmorſkas Egenſkaper*, kommer denna *Handbok* at beſtå af 21 *Capitel*, jämte et *Bihang*; och lårer tryckt få en ſtorlek af 10 eller 12 ark i 8:vo.

Uti 1:ſta Capitlet handlas om *Qvinnans Födſlo-delar.* — Det 2:dra Cap. om *Underſökningen.* — Det 3:dje om *Afſelſen och Hafvande tilſtåndet.* — Det 4:de om *Hafvande tilſtåndets Tecken.* — Det 5:te om *Hafvande Qvinnors allmännaſte krämpor och deras lindrande.* — Det 6:te om *Värkar.* — Det 7:de om *Lifmodrens Omſtjelpning.* — Det 8:de om *Miſsfall och Otidig Börd.* — Det 9:de om *Förloſsning och deſs indelning.* — Det 10:de om *Foſtrets Hufvud, deſs naturliga ſtållning och förhållande emot Bäckenet vid Fullkomlig, ſå väl Naturlig, ſom Onaturlig Förloſsning.* — Det 11:te om *Barnaföderſkors ſkötſel i allmänhet, och de anſtalter, ſom böra göras til Förloſsningen.* — Det 12:te om *de Tecken och Omſtändigheter, af hvilka ſkal dömas om Förloſsningens beſkaffenhet.* — Det 13:de om *Fullkomlig Naturlig Förloſsning.* — Det 14:de om *Ofullkomlig Naturlig Förloſsning.* — Det 15:de om *Fullkomlig Onaturlig Förloſsning.* — Det 16:de om *Ofullkomlig Onaturlig Förloſsning.* — Det 17:de om *Förloſsning med Blodſtörtning ur Lifmodren.* — Det 18:de om *Förloſsning*

med

med Convulſioner eller Ryckningar. — Det 19:de om *Barnets Naſlande, Uplifvande och Skötſel.* — Det 20:de om *Efterbördens utbämtande och Modrens förſta ſkötſel.* — Det 21:ſta om *Barnſångs-Qvinnors ſkötſel.* —

Bihanget innehåller en Förteckning på ſådane *Läke-medel* och *Inſtrumenter*, ſom Barnmorſkor böra förſe ſig med; hvilkas nytta åfven korteligen beſkrifves; och derpå följa några *Påminnelſer til Barnmorſkorne*, ſamt *Uttydning* på den bifogade *Koppar-Taflan*, hvilken har 8 *Figurer*, nemligen 2:ne ſom föreſtälla *Bäckenet*: En ſom föreſtäller de *Invärtes mjuka Födſlo-delarne*: 3:ne ſom föreſtälla *Foſtrets Hufvud*: En ſom viſar *Catheterns* och en den *Bindans* ſkapnad, med hvilken Qvinnan efter Förloſningen ombindes. — Ändteligen kommer ock at tillåggas et *Allmänt Regiſter.*

Jag har förut vetat *angelägenheten*, och under arbetet känt *ſvårigheten*, at uti en ſådan *Handbok* vara både *kort*, *tydelig* och *fullſtändig.* En annan än jag hade kanſke med mindre möda hunnit målet närmare. Hvad jag ſkulle önſka, vore: at H:r Aſſeſſ. Ribben icke måtte hindras i ſin föreſats, at rikta denna vetenſkap med et redan börjadt arbete, deruti han företagit ſig, at, i anledning af beſkrefne händelſer, göra uplyſande reflexioner och ſlutſatſer uti den Practiſka delen af *Jorde-Konſten*: Et arbete, ſom af ſå

god

god hand, ej annat kan ån både efterlångtas och gagna, och ſkulle årlåtta både de nödvändiga och tilfälliga briſter, ſom kunna finnas i nårvarande lilla Bok. (Förlåt mig, H:r Aſeſor! at jag nu har gjordt fullbordan af detta H:r Aſeſorns *löfte* til en *Publici fordran*, ſom jag icke kunnat väga, at för *egen rdkning* nog eftertryckeligen påminna om!) Men at åter komma til min *Handbok för Barnmorſkor*; få har jag deruti åfven med Kongl. Collegii bifall förbigått, alt hvad årfarenheten öfvertygadt mig vara utom gråntſen af Barnmorſkornas begrep och förmåga til en ſkickelig verkſtållighet; öfvertygad, at en fullkomlig *okunnighet* år mindre ſkadelig, ån *grumlige kunſkaper* åro farlige, hos dem, ſom lika fallne för at vara *Viſionairer* och *onödigt beſtållſamma*, taga oftaſt fel om både *händelſen* och *ſättet at hjelpa*. Jag har fördenſkul, i ſådane fall, gifvit anvisning på Herrar *Läkare*, hos hvilka vetenſkapen, nu för tiden, har en *råttmätig fordran* på det, ſom hos Barnmorſkor verkeligen *obilligt ſkulle ſökas*.

Utom den af Herr Aſeſoren Ribben med noter förbåttrade uplagan af v. Hoorns *Siphra* och *Pua*, har jag uti åtſkilligt följdt Herr Profeſor Saxtorphs vackra *Handbok*, kallad: *Kort Udtog af Jordemoder-Widenſkaben*: Hvad jag genom afvikande från bägge *feladt* eller *förbåttradt*, må kunnige Läſare döma.

döma. *Meliora facile doceor.* Stockholm d. 28 Maji 1782.

JOH. KRAAK.

Sex års Förteckning på dem, som uti hvarje Sjukdom årligen blifvit döde i Stockholm (*).

	Summa
Hetsig Feber.	
(1774) 82.—69. (1775) 190.—129. (1776) 175.—122. (1777) 161.—100. (1779**)119.—67.(1780)151.—107.	878— 594
Håll och Styng samt Bröst-Feber.	
(1774) 66.—66. (1775) 114.—109. (1776) 115.—90. (1777) 147.—112. (1779)78.—54.(1780)119.—84. - -	639— 515
Hals-Fluss.	
(1774)39.—44. (1775) 15.—8. (1776) 9.—5. (1777) 9.—6. (1779) 4.—2. (1780)3.—4. - - - - - - - -	79— 69
Njur- och Blåsesten.	
(1774)3.—2. (1775)7.—(1776) 3—1. (1777)3.—(1779)6.—(1780)1.— -	23— 3
Inspärradt Bråck.	
(1774) 2.— (1775) 2.— (1776) 1.— (1777)1.— (1779)2.— (1780)3.— -	11— -
Rosen, Kallbrand, Hetsvulst.	
(1774) 5.—11. (1775) 16—16. (1776) 24.—10. (1777)15.—13. (1779)9.—10. (1780)18.—13. - - - - - - - -	87— 73
Transport	1717—1251
Slag	

(*) Första Nummern år Man- och den andra Qvinkön.
(**) År 1778 år icke här uptagit.

Transport 1717—1251

Slag, Slick-Fluss, Brådöd.

(1774) 251.—212. (1775) 409.—401.
(1776) 472.—402. (1777) 454.—391.
(1779)431.—357.(1780)533.—451. - 2550—2214

Frosfa, Omvåxlande Feber.

(1774)10.—14.(1775)51.—31. (1776)
115.—94. (1777) 140.—139. (1779)
20.—21.(1780)46.—43. - - - - 382— 342

Röl- och Fläck-Feber.

(1774)25.—16. (1775)37.—21. (1776)
67.—53.(1777)14.—13.(1779) 37.—43.
(1780)32.—21. - - - - - - - - 212— 167

Rödsot.

(1774)38.—53. (1775)47.—57. (1776)
18.—17.(1777)14.—13.(1779)55.—54.
(1780)12.—15. - - - - - - - - 184— 209

Blodhosta, Förblödning.

(1774) 5.—4.(1775)7.—7.(1776)9.—2.
(1777) 11.—6. (1779) 15.—4. (1780)
5.—7. - - - - - - - - - - 52— 36

Lungsot.

(1774) 130.—117. (1775) 242.—212.
(1776) 292.—221. (1777) 263.—198.
(1779(221.—211.(1780)308.—252. - 1456—1211

Bukref, Colik, Obstruction.

(1774)9.—12. (1775)21.—21. (1776)
16.—12. (1777) 11.—12. (1779)
20.—25.(1780)30.—23. - - - - - 107— 105

Andetäppa, Gulsot.

(1774)21.—27. (1775)15.—30. (1776)
21.—30. (1777) 33.—28. (1779)
16—14 (1780)17—20. - - - - - 123— 149

Tränsiuka, Tvinsot.

(1774)32.—35. (1775)46.—54. (1776)
43.—34. (1777) 31.—29. (1779)
41.—26.(1780)46.—62. - - - - - 239— 240

Transport 7022—5918

Gickt,

Transport 7022—5918

Gick!, Led- och Torrvärk.

(1774)18.—12. (1775) 13.—18. (1776) 16.—17. (1777)12.—13.(1779)15.—9. (1780)23.—17. - - - - - - - - 87— 86

Fallande-Sot.

(1774) - - (1775) 3.—1. (1776) - - 1777)1.—(1779)4.—(1780)—5. - - 8— 6

Skörbjugg.

(1774)2.— (1775)8.—2. (1776)8.—4. (1777)2.—3.(1779)1.—(1780)15.—23. 36— 32

Fulsår, Fistlar, Benröta.

(1774)1.—1. (1775)2.—3. (1776)—1. (1777)4—(1779)1.—(1780)7.—1. - 15— 6

Vattusot.

(1774)28.—39. (1775)51.—74. (1776) 82. — 93. (1777) 105. — 129. (1779) 61.—78.(1780)102.—121. - - - 429— 534

Kräfta.

(1774)3.—5.(1775)6.—5.(1776)3.—4. 1777)1.—6.(1779)4.—8.(1780)5.—5. - 22— 33

Spetälska. - - - -

Venerisk sjuka.

(1774)—1. (1775)5.—2. (1776)1.—3. 1777)3.—(1779)3.—(1780)1.—4. - 13— 10

Vattuskräck. - - - -

Ålderdom.

(1774)32.—78.(1775)34.—131.(1776) 34. — 112. (1777) 29 — 28. (1779) 66.—106.(1780)49.—154. - - - 244— 669

Barnsbörd.

(1774)—14. (1775)—42. (1776)—46. (1777)—52.(1779)—34.(1780)—23. - - — 211

Qvinnors Blodgång.

(1774)—1.(1775)—1.(1776)—3.(1777) —2.(1779)—2.(1780) - - - - - - - — 9

Transport 7876—7464

Frisel.

Transport 7876—7464

Friſel.

(1774) - - (1775) 2.— (1776) 1.—
(1777) 3.—3. (1779) - - (1780) - - - 6— 3

Hjertſprång, Tandplåga.

(1774) 19.—23. (1775) 31.—23. (1776)
11.—12. (1777) 12.—9. (1779) 14.—23.
(1780) 23.—20. - - - - - - - - 110— 110

Kikhoſta.

(1774) 38.—46. (1775) 19.—16. (1776)
12.—28. (1777) 9.—11. (1779) 5.—9.
(1780) 67.—85. - - - - - - - 150— 195

Strypſjuka.

(1774) - - (1775)—2. (1776) - -
(1777) - - (1779) - - (1780) 1.—1. 1— 3

Koppor.

(1774) 92.—92. (1775) 109.—99. (1776)
19.—12. (1777) 28.—16. (1779) 96.—82.
(1780) 7.—7. - - - - - - - - - 251— 308

Måſling.

(1774) 3.—2. (1775) 1.—5. (1776) 3.—3.
(1777) 40.—48. (1779)—1. (1780)—2. - 47— 61

Scharl- och Nåſel-Feber.

(1774) 2.—3. (1775) - - (1776) - -
1777) 5.—1. (1779)—2. (1780) - - - 7— 6

Ålla, hård Mage.

(1774) 13.—15. (1775) 32.—21. (1776)
13—13. (1777) 6.—5. (1779) 18.—18.
(1780) 16.—10. - - - - - - - - 98— 82

Maſkar.

(1774) 2.—3. (1775) 7.—4. (1776) 3.—5.
(1777) 2—2. (1779) 3.—2. (1780) 1.—8. 18— 24

Transport 8564—8256

Transport 8564—8256

Likmaſk, Barnkrâfta.

(1774) - - (1775) - - (1776)—1.
(1777) - - (1779) - - (1780) - - - - 1

Engelſka Sjukan.

(1777)1.—2.(1779)1.—(1780) - - - 2— 2

Oangifven Sjuka.

(1774)43.—34.(1775)72.—42.(1776)
70.—56.(1777)83.—75.(1779)67—64.
(1780)116.—103. - - - - - - - 451— 374

Olyckshändelſer.

(1774) 30.—8. (1775) 35.—10.(1776)
31—7. (1777) 37—6. (1779) 43.—14.
(1780)34.—5. - - - - - - - - 210— 50

Dragſjuka.

(1774) - - (1775) 2.—2. (1776 - -
(1777) - - (1779) - - 1780)1.— - 3— 2

Summa (1774) 1034. — 1059. (1775)
1651. — 1599. (1776) 1687. — 1513.
(1777) 1690. — 1531. (1779) 1476.— *
1340. (1780) 1792.—1696. - - - 9330—8738

För år 1774 år Hof-Conſiſtorii Tabell ej inkommen, på hvilken plåga ſtå 450, 500 à 600 Döde årligen.

(*) Innevarande år 1782, lärer de Dödas antal blifva långt ſtörre, ån något af de här anförde.

Uti hvilka namngifna Sjukdomar, Barn under 3 års ålder, dödt i Stockholm på 6 år.

	Under 1 år.		Emellan 1 och 3		Summa	
	Mank.	*Qvink.*	*Mank.*	*Qvink.*	*Mank.*	*Qvink*
Hetsig Feber - - -	70	60	51	3	121	90
Håll och St., Bröstfeb.	161	157	83	69	244	226
Hals-Fluss - - -	38	40	9	6	47	46
Inspärradt Bråck - -	1	- -	-	-	1	-
Hetsvulst, Ros, Kallbrand,	11	7	2	2	13	9
Slag, Stickfluss, Brådöd	1742	1551	269	205	2011	1756
Frosfa, Omväxl. Feber	6	5	16	22	22	27
Röt- och Fläck-Feber	14	8	13	6	27	14
Rödfot - - - - -	37	36	29	27	66	63
Blodhosta, Förblödning	1	2	-	1	1	3
Lungsot - - - -	11	16	13	11	24	27
Bukref, Colik, Förstoppn.	32	21	9	11	41	32
Andet., Magflen, Gulsot	16	11	12	14	28	25
Tränsjuka, Tvinsot -	27	20	28	18	55	38
Vattusot - - - -	3	2	12	5	15	7
Hjertsprång, Tandpläga	96	82	11	20	107	102
Kikhosta - - - -	73	113	55	69	128	182
Strypsjuka - - - -	- -	2	1	1	1	3
Koppor - - - -	109	95	108	107	217	202
Mässling - - - -	19	19	11	25	30	44
Scharl. Feb. Nässel-Feb.	1	1	-	-	1	1
Älta - - - - -	59	57	24	17	83	74
Maskar - - - -	5	3	3	5	8	8
Engelsk sjuka - - -	1	1	1	-	2	1
Summa	2533	2309	760	671	3293	3080

De öfrige spåda Barnen hafva dödt af oangifne Sjukdomar. (*)

(*) Bägge desse Förtekningar äro benåget meddelade af Herr Secreteraren och Riddaren WARGENTIN.

Korta påminnelser, vid G. L. Anmärkningar, vid det af underteknad i Veckoſkriften för Läkare och Naturforſkare, Tredje Bandet, fälde omdöme, om föregifven ympade Koppors återkomſt andra gången, af BENGT BJÖRNLUND.

1:o, Förmenar Herr G. L. at jag, igenom några berömde Läkares meningars anförande, vill hämta, med en af deſſe lånt auctoritet, ſtyrka för den ſatſen, at Koppor ej återkomma andra gången. Såſom jag ej rent nekat möjeligheten häraf, ehuru jag för min del, om ägta Koppors inſtällande för andra gången, hyſer någon tvekan, finnes, at affigten med åtſkilliga meningars anförande ej varit den, at kullſlå Herr G. L. eller någon annans förmenta årfarenhet härutinnan och Rön, om ägta Koppors någon gång befundna återkomſt, ſom ibland högſt ſällſamma händelſer, i det fallet bör räknas, utan, ſom, til ſanningens närmare uplysning blifvit anförd, med åtſkilligas andragna årfarenhet och tankar härom; och hvarföre blandade meningar åfven blifvit uptagne, få väl ſådanes, ſom beſtrida möjeligheten, ſom deras, ſom den antagit, och hvadan, jag ſåledes hoppas, at denne beſkyllning lärer förfalla.

Som-

Somliga hyſa tvifvelsmål om recidiverande ågta Koppor för andra gången, åfven af den grund, at ſådan vidlådande dispoſition til Koppornes återkomſt, då låtteligen ſkulle hos flera, än man annars medgifvit, viſa ſig med Koppornes återfående, och ej utgöra någon ſå ſällſam händelſe, emedan möjeligheten tyckes vara ſå väl til det ena, ſom det andra, enär deras återkomſt påſtås.

2:o, Förebrår Herr G. L. mig, at jag förtiger de Auctorer, ſom ſkolat anmärkt Kopporne andra gången, och ſåledes de af Herr G. L. anförde: Ehuru de ſamma ej af mig uptagas til vidlyftighets undvikande, ſom Herr G. L. upgifvit, ibland hvilka finnas några, ſom ej ſå tryggt kunna åberopas, nämnas dock några, ſom ej neka möjligheten, ſåſom en VAN SVIETEN, TISSOT, Auctor til Briefe uber das Blatterbelſen &c. ſom låra göra tilfylleſt til ändamålet. Några flere kunna ännu tillåggas til de af Herr G. L. anförde, ehuru ibland deſſe åfven mindre tillförlitelige vittnen härom finnas: Såſom CANTWEL, DIEMERBROCK, WAGSTAFFE, MECHEL, LINNEKOGEL, MACKENZIE, SERON, BLANCARD, RÖDIGER, VOGEL, MARSCHALLE de ROGERES, med flere, hvilka velat beſanna Koppors återkomſt, eller anfördt berättelſer härom. Dock kan emot åtſkilligas Rön i allmänhet, invändas, at de ej varit med all noggranhet

författade, så at de satt sanningen deraf utom alt tvifvelsmål.

3:o, Fruktar Herr G. L. at jag torde misstänka en och annan, som anmärkt vid egen och särskild practique Koppor tvänne gånger, för misstag härutinnan, vållad, af oägta Koppors förblandning med de ägta. At så kunnat hända år möjeligit, ehuru ej dertil finnes spår uti mitt yttrande, som nämner, at okunnoge ibland misstaga sig på det sättet. Herr G. L. Rön har jag så mycket mindre tillagt det felet at vara förhastadt, som Herr G. L. med mera granskning til våga gådt härutinnan, än mången annan, och som, jämte andra Läkare, efter berättelse, prófvat den förekomne händelsen. Väl kunna sådane Rön af kännare gjorde, utom andras vitsord, innebåra samma sanning, såsom deras, hvilka af flera blifvit förråkrade, dock få de et säkrare vitnesbörd om sin trovärdighet, enär de af andra Läkare tillika blifvit bestyrkte, så framt ej döden gifver det visaste utslaget, at de återkomne Kopporne varit ägta, om den vid desa inträffar. Vid sådane Röns godkännande, bidrager det til ännu mera trovärdighet, om så skedt, at, så de första gången befundne Koppor, som de sedermera återkomne, blifvit af andre Läkare tillika underfökte, hvar och en granskande Läkares egen årfarenhet härutinnan, utom denne förråkran, dock ej derföre ogillad.

4:o, At

4:o, At jag tagit för afgjordt, det af de måſte nu lefvande Läkare, ingen ſedt Koppor andra gången, hos en och ſamma perſon, beviſar ej annat, än händelſens ſällſynthet, om dylika Koppor medgifvas, hvilket, om annorlunda ſkulle förhålla ſig, Koppornes återkomſt andra gången oftare ſkulle förekomma, ſom dock Herr G. L., med Läkare i allmänhet beſtrida. Jag förmodar, at, om inhemſke Läkares ſvar och utlåtande på den frågan, om ägta Koppor tvänne gånger förekommit någon, hos en och ſamma perſon, ſkulle infordras, ej annan intygan ſkulle affölja, än at för de måſta felat något säkert Rön derpå, och ſom med lika utſlag lärer utfalla på andra orter.

5:o, Väcker det Herr G. L. harm, om jag, af deſs anförde berättelſe, om et dubbelt Kopputſlag uti denna Veckoſkr. Band. I. och ſid. 50, ſkulle fattat om Herr G. L. den tankan, at han i minſta måtto ville förringa Koppymningens nytta. Såſom jag ej härtil haft anledning, eller fåldt något ſådant yttrande om Herr G. L. Rön och affigten härmed, finnes, at miſstanka i den delen, om mig bör förſvinna. Jag tror, at Herr G. L. känner ympningens värde, ſå väl ſom någon annan, och at affigten med deſs Rön blott varit, at updaga en märkvärdighet, ſom ſå ſällan kan förekomma. Väl kunna de enfaldiga förledas, igenom de af Läkare fram-

dragna vitnesbörd om Koppornes återkomst någon gång, at tro, det de sjelfve ej hysa så fördelaktig tanka om ympningens säkerhet til friande ifrån vidare Koppsmitta, vid sådane Röns anförande; men hvilken tanka blir för deras räkning, såsom ej rätt fattad. Då af Medici tillika århindras, om sådane händelsers sällsynthet, då de medgifvas, och som knapt kan träffa en ibland många tusende, år intet som bör oroa, eller göra förtroendet til Koppympningen vacklande, eller aldeles uphäfvit, af den grunden, hos Allmänheten.

Om Herr G. L. finner ännu någon anmärkning behöfvas vid dessa i korthet gjorda påminnelser, vil jag gerna undgå dess besvarande, så framt jag ej desto mera dertil finner behof, hälst vidlyftig skriftväxling synes onödig i en sak, som ändå altid torde blifva tvistig, och hvarigenom rum kan borttagas för andra nyttiga Afhandlingar i denna Veckoskrift.

Utdrag af et Bref, från J. K. til G. L. daterat Lund i Julii 1782.

- - - Herr Prof. KETZIUS har visat mig sin *Naturalie-Samling*, öfver hvars tilväxt, sedan jag år 1777 såg den, jag så mycket mer måtte förundra mig, som den hos honom

nom år ingen ting mindre, ån i en rik mans händer, och följakteligen ej genom den låtta penning-vägen tilkommit. Deſs *Herbarium* beſtår af circa 6000 Örter, af hvilka de *Capſke*, *Oſtindiſke* och *Arabiſke* utgöra et betydligt antal.

Snäck-Samlingen, ſom icke länge ſedan blifvit börjad, innehöllt omtrånt 450 Species, hvaribland några från Söderhafvet. En del mindre allmänna, til exemp. 2:ne Variet. af *Turbo Scalaris*, 2:ne dito af *Turbo clathrus*, *Tellina roſtrata*, *Venus Islandica*, *Pholas lignorum*, *Cypræa Argus Occidentalis*, *Gaſtrochænia* och *Madrepora Cochlea Spengleri &c.* — *Zoophyta* och *Lithophyta* circa 50 Species.

Mineral-Samling af omtrånt 2000 ſtuffer, hvaribland 150 *Vulcanica* från Neapel och Fårö.

En i det närmaſte fullſtändig ſamling af *Petrificater* från det bekanta Balsberg eller Flåſkegrafven, jämte en del andra från flera Örter.

Ur *Botaniſka Trägården* och *Drifhuſet* blef jag riktad, med ungefär 50 Species, ſom ſaknades i mitt lilla Herbarium, och bland de växter Herr Profeſſorn viſade mig ſåſom mindre allmänna, får jag nämna *Thea Viridis*, en *Saxifraga* från Japan, 2:ne nya Sibiriſka *Aqvilegiæ*, et *Träd* från Söderhafs-Öarne, ſom liknar en *Syngeneſiſt*, men ej,

ännu blommat, *Dracæna Draco.* — På *Academiens Förgård* ſtod *Robinia Pſeudo Acacia* i full blomma.

Det förtryter mig rått mycket, at jag ej får tilfälle göra en tour til *Köpenhamn*, ſom jag ſäkerligen ſkulle dragit anſenlig både nytta och nöje af. Om dårvarande *Lazarett* och *Barnbörds-Hus* har jag hårſtådes af både Läkare och andra, ſom ſett dem, fått få fördelaktig beſkrifning, at jag ſkulle önſka det Herr Aſſeſſ. HEDIN, ſom få nyligen varit en upmärkſam åſkådare af deſſe inrättningar, ville gifva oſs en mera detaillerad underråttelſe om dem, ån ſom ſkedt uti deſs Bref. (*Se Veckoſkr. för Läkare &c. Band.* 3. *ſid.* 7.)

Til någon uplysnings vinnande om Herr WEBERS Froſs-medel, *ſom år nämndt i denna* Veckoſkrift *Band.* 3. *ſid.* 174. *i Not., har man hårſtådes trott ſig böra införa deſs* Pro Memorier, *den ena på* Tyſka, *den andra på* Franſyſka (*), *lydande ſålunda:*

Untherthåniges Pro Memoria!

Daſs die kalten Fieber überhaupt eine krankheit iſt, die einem Staate die mehrſten arbeiter

(*) De åro i det måſta lika i anſeende til innehållet, men ſkilja ſig dock i något; bårande et ojäf-

Arbeiter beraubt, wird mir wohl ein jeder wohlerfarner Medicus zugeſtehen müſen; und wenn man eine genaue berechnung über das univerſale Genees-Mittel dieſer krankheit (ich meine die China-Rinde) anſtellen wollte; ſo würde man leicht finden daſs eine anſehnliche ſumma Geldes jährlich für dieſes einzige Genees-Mittel aus dem Lande geſchikt wird, und dennoch müſen unſere heütigen geſchikteſten Medici zu ihren groſen Leidweſen bekennen, daſs Ihnen dies bisher für die Kalten-Fieber bekannte Univerſal-Mittel nicht allemahl und nach Wunſch getreüe dienſte leiſten will: beſonders in Tertian und Qvartan Fiebern, da es öfters ſehr hart hält, und der kranke verſchiedene Monathe, ja wohl Jahr und Tag ſich mit der lieben China nähren muſs, und iſt er dan ſo glüklich daſs ihm das Fieber verläſt, und er ſich nicht eine geraume Zeit nach geendigter Cuur, ſehr genaue in acht nimmt, ſondern wie es leyder öfters geſchieht, und der kranke wieder einen Rükfal (Recidiv) bekömmt, dan iſt das lezte übel ärger worden den das erſte: dan vill ſich die China ſelten mehr als ein Fieber-Mittel bezeigen. Wird den dieſer kranke endlich gäntzlich vom Fieber befreyet, ſo

aktigt bevis, om Författarens djerfva tiltagſenhet, i det han vågat i underdånighet framlägga, för den uplyſtaſte Konung, åfven ſå uſle papper, ſom opåliteligt medel emot Froſor.

ſo findet ſich öfters eine weit ſchlimmere krankheit an des Fiebers ſtelle ein, wovon man viele beyſpiele hat, ſo wie auch ſelten der kranke, der ein mahl viel von der China gebraucht hat, ein recht geſunder menſch wieder wird, welches genauer zu entwikkeln, hier der Raum nicht verſtattet. Der Staat leidet alſo auf eine gedoppelte art, ein mahl geht jährlich eine groſse ſumma geldes für die China-Rinde aus dem Lande, den man jetzt das Pfund wol auf 3 ſpec. Thaler rechnen, wenn es die recht gute und feine China iſt, und die grobe China iſt höchſt ſchädlich zu gebrauchen, und zweytens ſo werden dem Staate durch dieſe krankheit viele arbeiter auf lange zeit, viele auch wohl auf immer entzogen.

Da dieſe krankheit in allen Ländern, obſchon in einigen mehr, in andern weniger, allgemein iſt, und viele ſo wohl Medici als Chemiſten ſchon ſeit langer zeit den zweifel geheget, daſs die China-Rinde wohl eben nicht das allergeſchikteſte und ſicherſte mittel wieder dieſes allgemeine übel ſeyn möchte, ſondern daſs es wohl der Mühe werht ſey, ſich um ein anderes nicht alleine wirkſameres ſondern auch für übeln folgen mehr geſicherters Fieber-Mittel zu bemühen, und in dieſer abſicht haben einige in dieſes andere in jenes ſubject gearbeitet, alleine ſo viel mir bewuſt iſt, hat man durch dieſe löbliche

Be-

Bemühungen den eigentlichen zwek bishero noch nicht erreicht, ich ſelbſt habe in eben der abſicht einige Jahre vergeblich gearbeitet, biſs ich endlich für kurtzer zeit gantz unvermuthet über die Schriften eines alten Chemiſchen Philoſophen kam, dadurch ich veranleitet wurde in ein ſubject zu arbeiten, welches eigentlich in Schweden zu hauſe gehört, da es nicht alleine ein Schwediſches Product ſondern auch von gantz geringen wehrt iſt, das aber gleichwol ſolche kräfte in ſich verborgen hält; die, wenn man dieſelben durch Mühe und Fleiſs, nebſt guter ehemiſcher Kenntniſs daraus gehörig ſcheidet, man aus dieſem geringen ſubjecte in Fieber-Mittel wieder alle arten won Kalten-Fiebern erhållt, wovon zwey biſs drey Tropfen mehrere und beſſere würkung thun, als öfters einige Pfunde von der theürem China-Rinde.

Ich bin alſo ſo glüklich geweſen ein Medicament zu erhalten, womit ich hoffe, alle Kalten-Fieber innerhalb 8 bis 12 tagen völlig curiren zu können: Es beſteht dieſes Medicament in ein Oel oder Tinctur, wie man es nennen will, wovon man den kranken täglick 2 bis 3 tropfen giebt und innerhalb 8 bis 12 tagen iſt der kranke vom Fieber befreyet, es ſey waſs für ein Intermittirend-Fieber es wolle, und hat ſich der kranke keines Recidiv zu befürchten.

So

So wohl in Qvartan als simplen Kalten-Fieber ist es hier versucht worden: Ein Schmiedejunge von etwan 20 jahren alt, hatte das Qvartan-Fieber in 18 monathen gehabt, und noch über dem eine swäche in der Harnblase hatte, dass er alle nächte sein wasser unter sich im bette laufen lies versuchte ich es auf folgende art: ich gab den burschen abends ein digestiv von Rhabarbara gr. iij ud vom Tartr. tartarisato gr. x Des morgens drauf eine doses vom Aqva Laxativa Wiennensis, und den folgenden morgen und auch die folgenden 10 tage, alle morgon 3 tropfen von meinem Medicament mit erwas guten alten Franz Wein, und der krank ward binen dieser zeit von beyden übeln auf ein mahl befreyet. Zu mehrerer sicherheit lies ich ihm noch einige tage nach geendigte Fieber-Cuur einige magenstärkende Tropfen nehmen, als: Elix. Vitrioli Mynsichti Esf. Absinth Compositi, Gentian (*), und dergleichen, wo von er täglich 3 mahl 50 tropfen nahm, und seit der zeit gesund und stark ist, und nichts von irgend übler folgen gespühret. Eben so hat es auch einer unserer geschickten Medici und Chirurgi der Prof. Callisen allhier versucht und es so befunden wie bereits gemeldet.

Dieses

(*) Man följer öfver alt Författarens egit stafnings-sätt.

Dieſes Medicament iſt von der beſchaffenheit, daſs es ungleich mehr verfeinert, und dadurch zu einen höhern grad der vollkommenheit gebracht werden kann, ſo daſs es in vielen andern krankheiten, wo ſonſt kein ander Hülfs Mittel vorhanden, daſs ſeinige thun muſs, alleine dazu fehlet mir für jetzt die Gelegenheit. Meine unterthänigſte Bitte wäre daher dieſe, daſs Ihro Königl. Maj:t Dero allergnädigſte Befehl ertheilen möckten, daſs ein ſo wohl erfahrner, als auch Gewiſſen hafter Medicus dieſes Medicament verſuchen möchte; ich habe in der abſicht zwey verſchiedene proben, ſub N:o 1 et 2 unterthänigſt hiebey gefügt, wovon N:o 1. daſs mehrſt concentrirteſte und in Qvartan und Tertian Fiebern, daſs unter N:o 2 welches etwas ſwächer, in ſimplen Kalten-Fiebern, zu verſuchen.

Solte dieſes mein Medicament ſich nach wunſch legitimiren, ſo erbiete ich mich untherthänigſt, wen es Ihro Königl. Maj:t allergnädigſt befehlen, daſs Geheimniſs und die völlige zubereitungs art zu communiciren, da man durch dieſes Genees-Mittel, wenn es in der Praxis-Medicine eingeführt wurde, vieles Geld im Lande behalten würde vaſs ſonſt führ China jährlich ausgeſchikt werden muſs.

Copenhagen
d. 18 Nov. 1781. Johan Carl Weber.
Chemiſt, aus Berlin gebürtig.

Très

Très humble & tres reſpecteux Memoire!

Concernant la decouverte d'une Remede nouveau pour la Gueriſon des fievres froids, lequel agit plus efficacément & plus promptement que la Quinquine, à laquel il pourroit être ſubſtitué, au grand profit de l'Etat, qui perd annuellement des ſommes conſiderables qui ſortent pour l'achat de cette derniere drogue, au lieu que le nouveau Remede eſt preparé d'une Matiere qui ſe trouve abondamment & à très bas prix en Suede:

C'eſt un fait avoué par tout Medécin experimenté que de toutes les maladies les fievres froids ſont en general celles qui privent l'Etat du plus grand nombre d'ouvriers pour plus ou moins de tems que dure cette maladie, à laquelle les pauvres qui ſervent l'Etat par leur travail ſont le plus ſujets. La Quinquine qui jusqu'à preſent a été reputée le meilleur febrifuge, eſt 1) un remede très couteux, 2) difficile à obtenir pur, 3) tres dangereux lorqu'il eſt falſifié, 4) pas toujours aſſez efficace pour guérir les fievres froids, ſur tout lorsqu'elle ſont d'une maligne qualité & fort enracinés, & 5) ne preſerve pas toujours de recidives.

Le Remede nouveau dont j'ai eu le bonheur de faire la découverte, après de longs

longs & penibles travaux, n'a aucun des desavantages dont on vient de parler. C'eſt pour mettre les Médécins impartiaux en état de ſ'en aſsurer, que je prens la libertée denvoïer des échantillons de ce Remede, de deux differans dégrés de force, ſavoir N:o 1. le plus fort, pour les fiévres très graves, & N:o 2. moins fort, pour les fievres ordinaires. La maniere de ſ'en ſervir, dont M:r le Profeſseur CALLISEN, Praticien ici, ainſi que moi-même, en avons fait uſage, a été d'en donner trois gouttes par jour en du vieux vin blanc, durant 8 à 12 jours conſecutifs, après avoir precedemment laiſsé prendre au malade du Medicament pour ſe purifier le corps, & lui donnant à la fin de la cure, quelque ſtomachique fortifiant, pendant quelques jours.

Si l'effet de ce Remede eſt trouvé tel que je viens de l'expoſer, et qu'il ſoit deſiré que j'en communique la preparation, je m'y offre très reſpectueuſement.

Copenhague
d. 18 Nov. 1781. JEAN CHARLE WEBER.
Chymiſte, Natif de Berlin.

Anmärkningar vid föregående Pro Memoria och Memoire, insände af en Anonyme.

At ingå uti någon vederläggning af H:r WEBERS, så kallade Tyska *Untherthåniges Pro Memoria*, eller Franſyska *Très humble et très reſpecteux Memoire*, ſamt medföljande *botemedel emot Froſſan*, ſynes väl, vid förſta påſeendet, icke löna mödan, hälſt då alt detta ſtöter på et ſå öfverdrifvit Ch - - -, at det åfven faller den i ögonen, ſom nyſs börjat läſa, jag vil icke ſäga utöfva, Medicin. Men ſom Herr W. tycks miſstänka Svenſke Läkare, för at vara nog lättrogne, då han vändt ſig med ſine Pro Memorier til Sverige, ſå fordrar nödvändigheten at viſa det man åfven härſtädes, ſom tyſka talefättet lyder, icke låter *ſich etwas auf die ermeln binden*, eller förleda af ogrundade Theorier, förhaſtade raiſonnementer och odugelige Läkemedel.

Herr W. felar ſtraxt i början af ſin *Tyſka Pro Memoria*, då han ſäger: *Daſs die Kalten Fieber überhaupt eine krankheit iſt, die einem Staate die mehrſten arbeiter beraubt*, om han annars med *beraubt*, menar det ſamma ſom *dö*. Svenſka *Tabell-Verket* för *Stockholm* utviſar åtminſtone, at många andra ſjukdomar gifvas, hvilka beröfva Staten långt flera arbetare än *Froſſor* och *omväxlande Febrar*.

När

När, til exempel, af desſa ſenare hårſtådes på 6 år 724 blifvit döde, hafva på ſamma tid 1472 blifvit bortryckte af *hetſig Feber;* 1154 af *Håll och Styng* ſamt *Bröſt-Feber;* 4764 af *Slag*, *Stickfluſs* och *Brådöd;* 2667 af *Lungſot;* 963 af *Vattuſot* &c. &c. (Se denna *Veckoſkrift Band.* 3. p. 238).

Menar åter Herr W. at Staten endaſt på någon tid blifver berôfvad ſine arbetare, hvilket han uti ſin *Franſyſka Memoire* tycks icke otydeligen gifva tillkänna, med desſa ord: — *de toutes les maladies les fievres froids ſont en general celles qui privent l'Etat du plus grand nombre d'ouvriers pour plus ou moins de tems que dure cette maladie, à la quelle les pauvres qui ſervent l'Etat par leur travail ſont le plus ſujets;* ſå kan detta til en del nekas, til en del jakas. Nekas, då det ankommer på *Våhr-Froſor*, hvilka gemenligen icke vara länge, och ofta gå öfver utan läkemedel; nekas, då man beſinnar, at *les pauvres qui ſervent l'Etat par leur travail*, ofta förrâtta ſine ſyſſlor och arbeten, ſå ſnart Frosſan eller Febern är förbi; men åter jakas vid *Höſt-Froſor*, vid *Qvartaner*, vid dem ſom hålla ut hela året, eller, ſom H:r W. ſäger om den anförde *Smedsgoſſen*, i 18 månader: Råknar man då tilſamman alla desſa paroxyſmer, och tiden ſom de utgöra, ſå år väl icke utan, at ju Staten miſter en hop arbets dagar.

När man vidare vil uphöja et föregifvit ſpecifikt eller univerſal medel, för en eller annan ſjukdom, är för all ting nödigt, at ſöka förringa et annat, ſom i en eller annan måtto kunnat vinna reputation. Således är det ej underligt, ehuru mindre billigt, om Herr W. på alt fått beflitat ſig, at viſa *Kinkinan* på deſs ſvaga ſida, och göra den ſamma odugelig, at bota Frosſor; men huru detta för honom lyckats, få vi nu tilfälle at granſka; Han ſäger i *Franſka Memoiren* 1:o, at *Kinan är mycket dyr;* 2:o, *ſvår at få upriktig:* 3:o, *ganſka farlig då den är förfalſkad;* 4:o, *icke altid i ſtånd at bota Frosſor, i ſynnerhet om de äro af en malign egenſkap och mycket invotade,* och 5:o, *förſäkrar icke altid för Recidiv.*

Härtil ſvaras 1:o; man nekar väl icke, at *Kinan* är dyr, och det är juſt fördenſkul ſom man ſå länge, faſt förgäfves, ſökt något annat medel, ſom kunde ſvara emot deſs kraft; men om det är juſt Herr W., ſom varit ſå lycklig at uptäcka et ſådant, derom tviflar man, och det utviſa de förſök, ſom i *Kongl. Lazarettet* härſtädes äro anſtäldte. (Se denna *Veckoſkr.* c. l. p. 174. i Noten): eljeſt plägar ingen ting vara för dyrt, då det gäller människors hälſa och lif. 2:o, I Sverige få vi åtminſtone *Kinan* upriktig från *England:* vi hafva ock lärdt konſten, at pröfva den; at gilla den goda och förkaſta den, ſom ej

duger.

duger. 3:o, Så länge Herr W. ej upgifvit hvarmed *Kinan* förfalskas, få kan man icke eller veta, i hvad grad den är, i et sådant tilstånd, farlig; äfven som detta svaga inkast är redan besvarat i föregående N:o. 4:o, Känner Herr W. något medel, som altid och otvifvelaktigt botar en sjukdom? Har han så liten modestie qvar, at han skulle våga säga detta om sit, fast än *après de longs et pénibles travaux*? Hvad menar han med *malign egenskap*? Är det icke då, som *Kinan* just gör bästa verkan? Är någon sjukdom *mera malign* än *Pesten* och *Gangræn*? Kan H:r W. föreslå något bättre medel än *Kinan* emot dessa sjukdomar? *vix credo.* 5:o, Under det Herr W. påstår, at *Kinan* icke altid förskrar en *Frost-sjuk* för *Recidiv*, gifver han sjelf sin *Schmiedejunge zu mehrerer sicherheit*, ännu några dagar efter fullåndad Feber-kur, några *magstärkande Droppar*, såsom *Elix. Vitrioli Mynsicht.*, *Essent. Absinth. Composs.*, *Gentian. und dergleichen*: och til hvad ända? Jo, förmodeligen at stärka magen och *förekomma Recidiv.*

Hit intil har väl Herr W. varit ganska hård emot *Kinan;* men ännu hårdare, ännu obilligare tycks han vara, då han säger: *Wird den dieser kranke endlich gäntzlich vom Fieber befreyet, so findet sich öfters eine weit schlimmere krankheit an des Fiebers stelle ein, wo von man viele beyspiele hat, so wie auch*

ſelten der kranke, der ein mahl viel von der China gebraucht hat, ein recht geſunder menſch wieder wird: men til hans lycka, *ſo verſtattet hier nicht der Raum ſolches genauer zu entwickeln*, ty ſannerligen. om Herr W. lårer hafva mer ån en enda utväg, at förſvara detta ſit yttrande med; det år, då *Kinan* brukas af *kläpare*, och i desſas händer, torde hvilket medel ſom hälſt blifva farligt. Det år dock långt ifrån, at man velat råkna H:r W. til denna klaſs, då han gifvit ſå öfvertygande prof, af *äkta Chemiſk kundſkap*, i det han kallar ſit froſs-medel *ein Oel oder Tinctur, wie man es nennen will*, och åfven *Medicinſke*, då han vågar på en gång gifva ſin *Smedsgoſſe Rhabarb.* gr. iij och *Tart. Tartariſ.* gr. x: Herr W. täcktes dock benågit urſäkta, at man ſtundom brukar en liten *ironie*: Det år ju af för ſtor eller för liten *doſi*, ſom man igenkånner et viſst ſlags folk af *Medicinens conſorter.*

At ſå mycket ſnarare blifva engagerad med *Sverige*, *ſond kam Herr W. endlich für kurtzer zeit gantz unvermuthet über die Schriften eines alten Chemiſchen Philoſophen, dadurch er veranleitet wurde in ein ſubject zu arbeiten, welches eigentlich in Schweden zu hauſe gehört, da es nicht allein ein ſchwediſches Product, ſondern auch von gantz geringen werht iſt &c.* — Låt oſs nu för et ögnablick, eller ock beſtåndigt, glömma den

gamle

gamle Chemiſke Philoſophen, och endaſt efterſe, hvad *Producter* finnas i *Sverige* til utſkeppning och åro hårſtådes hemfödingar: *Järn*, *Tjära*, *Beck*, *Potaſka*, *Bråder*, *Mäſſings-Tråd &c. &c.* Månne man *durch mühe und fleiſs, nebſt guter chemiſcher kenntniſs daraus gehörig ein Fieber-Mittel ſcheiden kan?* Vielleicht? Man kan ſtundom icke veta hvar Haren löper.

Hvad förſtår Herr W. därmed, då han ſäger, at *Kinan icke hjelper i Tertian- och Qvartan-Febrar?* I hvilka Febrar hjelper den då? Kanſke, efter hans tanka, i inga. Hvad menar han, då han råder at förſöka N:o 1. *Das merheſt concentrirteſte in Qvartan und Tertian-Fiebern, aber das unter N:o 2, welches etwas ſchwächer, in ſimplen Kalten-Fiebern?* Kunna icke *Tertianer* och *Qvartaner* vara både *ſimplices* och *duplicatæ* eller *duplices?* Herr W. röjer öfver alt, en *djup Medicinſk och Chemiſk kundſkap.*

Men jag ledſnar at följa H:r W. längre uti deſs ogrundade upgifter, och säger med Herr DESPRAUX:

Il en eſt des milliers, mais ma plume enfin laſſe.
Des trois quarts pour le moins veut bien lu faire grace.

Det af Herr Profeſſor CALLISEN anförda yttrande, ſkulle gifvit ſaken mycken vigt,

om bemälte Herr Profesſor ſjelf lämnat öfver den ſamma ſit bevis; men intil deſs, vil det icke ſtort betyda: det år ſå vanligt, at vid dylika tilfållen, ofta utan grund, åberopa ſig kände och berömde Måns vitsord.

Åndteligen begår vål icke H:r W. med uttryckeliga ord, någon vedergållning för uptäckandet af detta ſit hemliga medel; men ſaken torde dock ſluteligen luta dit åt. Min tanka vore i dylikt fall, at håldre använda en ſådan ſumma, til inköpande af *god*, *fin* och *upriktig Kina*: Och jag ville i vånlighet råda Herr W., at med ſit förſlag vända ſig til et annat Rike, *faſtån derſtädes icke ſkulle finnas ſå mycken tilgång til Productet*: År Herr W. medel eljeſt ſå ofvikeligt, ſom han ſjelf påſtår, (aber NB. *verfeinert und zu einen höhern grad der vollkommenheit gebracht*, ty annars lårer det ſvårligen lyckas) ſå ſpår jag honom i framtiden blifva åtminſtone hålften ſå rik, ſom Herr AILLHAUD; och når detta ſkedt, fordrar hans månniſko-kårlek, at upgifva medlet utan betalning; då vil ock jag, om jag lefver, med glådje lämpa til honom, deſſa framledne Baron VAN SWIETENS ord: *Medici*, (eller om ſå behagas) *Chemici*, *quibus generoſo incoctum pectus honeſto*, *et ſalus publica cordi*, *eſt*, *non tegunt illa*, *quæ norunt utilia*.

Envis

Envis Förſtoppning, botad genom Luft-Lavement, af C. R.

Jag vardt i Julii månad 1781 kallad til et Fruntimmer, ſom efter trenne dagars förſtoppning, hvilken hon ej brydt ſig om at afhjelpa, fått en våldſam kråkning, med mycken oro, ſpändt underlif och en verk på et viſſt ſtälle omkring Naſſen. Pulſen var haſtig och hög.

Åderlåtning, Engelſkt Salt, oljaktiga Emulſioner, hvarjehanda Omſlag, Frotteringar, varmt Bad, Lavementer, ömſom lindriga, ömſom mera retande, förſt med Tvål och Håning, med Tart. Antim., med Tobaksſlag, med Tobaksrök, förmådde icke at ſkaffa den ſjuka öpning. De förſtnämde plågor ökades emedlertid, och dertil kom ännu hicka, ſå at det tycktes bli bara döden.

Åndteligen ſom jag ingen ting mera viſſte at bruka, och åndå icke ville öfverge henne, föll det mig in at förſöka et Luft-Lavement.

Som intet annat inſtrument var at tilgå ån en Smedspuſt, lät jag ſätta den i ſtolgången, och knapt hade några puſtdrag blifvit gjorde, förrån den ſjuka feck retning til ſtols, och ſtraxt derefter, för förſta gången efter 10 dygn, en ſtark öpning följde, hvarigenom en anſenlig masſa Körsbärs kärnor, ſom utgjorde ſtörſta delen af excrementerne, geck

bort. Plågorne förſvunno ſtraxt derpå, och efter några dagar var den ſjuka fullkomligen friſk.

Utdrag af et Bref, från Stads-Phyſicus Herr Doctor C. TRENDELENBURG, til G. L. daterat Carlshamn d. 16 Julii 1782.

- - - *Viola tricolor*, har jag nyttjat hårſtådes för et barn, af 1½ års ålder, mot *Cruſta Lactea* med fördeles nytta: dock får jag nämna, at jag låt det laxera et par gånger i veckan med *Elixir Sennæ*, och gaf det hvar afton et *Pulver* af *Flor. Suphur.*, *Æthiop. Mineral.* och *Sachar. Lactis* (*). Det var beſynnerligt, huru urinen var ſtinkande ſom *Katt-urin;* men i ſamma mån, ſom utſlaget torkade och minſkades, i ſamma mån förgick ock den fråna lukten uti urinen.

Tinct. Colocynthidis, har jag åfven med nytta brukat, mot en envis *Cephalalgie.*

Jour-

(*) Detta Rön hade varit ganſka intereſſant, om *Viola Tricolor* hade allena, utan några andre medel, blifvit brukad: Det gifver dock en nyttig anledning til vidare förſök.

Journal de Paris N:o 128. den 8 Maji 1782.

M:r HORNE upmuntrar ſine Landsmän uti hvar Province at underſöka och nyttja ortens *Mineralvatten*, hvilka han förmodar finnas af Förſynen öfver alt kringſpridde, enkannerligen för Arméens och de Fattigas behof. (Denna underſökning är i Sverige merendels fullbordad och finnes här näſtan ingen ort där långt behöfver reſas efter dem, ehuru icke alle äro för allmänheten ſå ryktbare; härom vitnar Herrar *Pr. Medicorum til Kongl. Collegium Medicum årligen inſände Embets berättelſer*).

Vidare förekommer Herr HORNES *obſervationer om Rödſoten.* Dernäſt om *Skabb* bland Soldaterne; til hvilkens botande Medicinſke Societeten utſatt et Præmium, ſom blifvit tildömt Herr SUMAIRE, *Läkare i Marignan uti Provence.* Hans upgifne medel är *Dentellaria* (*Plumbago Europea L.*), ſom beviſt ſig vara ſpecifique. Den verkar genom retande i porerne och befordran af ſkabbens ſuppuration och aftorkning, hvarigenom den icke får ſlå in tilbaka i kroppen. Bevis därpå är af Societeten funnit genom förſök i Paris gjorde på 100 ſkabbige Barn. Herr HALLÉ, föreſlår at til ſamma ändamål nyttja *Clematis* eller *Aſphodelus.*

Ibidem

Ibidem N:o 130.

Dontellaria brukas på följande sätt: man sönderstöter i en Marmor-Mortel 2 eller 3 stora nypor af roten, (om vintren tages litet mer), hvartill kan läggas litet Salt, häruppå slås et qvarter (skålpund) kokhet *Bomolja*, och omröres 3 eller 4 minuter, sedan silar man det genom linne och kramar starkt Oljan ur rötterna, som qvarblifva i linnet och omknytas. Denna lilla påse doppas sedan i samma varma Olja som dermed först väl omröres, och sedan gnides med denna påsen hela kroppen, tämmeligen starkt och alfvarsamt; i akt tagandes at Oljan altid är väl varm. Detta sker hvar 12:te tima och fortfares dermed så länge minsta tecken synes til skabben.

Den första gnidningen utdrifver ibland alt hvad af skabben kan stå innom huden; Patienten känner häraf mycket stickningar och klåda som med säkerhet förswinner de följande gnidningar, då blemmorne småningom torkas och affalla, så at skabben öfver alt förswinner. Tre eller fyra gnidningar plåga gemenligen vara tilräckelige.

ODHELIUS.

Slut-

Slut-Anmärkningar vid Prov. Medic. Herr Doct. B. BJÖRNLUNDS påminnelser, (Se denna Veckoskr. Band. 3. sid. 244.) af G. L.

Om jag ej misstager mig, är det just H:r B. sjelf, som med sine tvifvelsmål (uti sit *omdöme om föregifven ympade Koppors återkomst andra gången*) gifvit anledning til denna *Skriftväxling*, hvilken i sig sjelf synes vara löjelig nog, då ingen ting är at skrifva om, mindre at låta trycka.

Hufvudsaken tycks egenteligen dervid hvälfva: at jag trott mig en eller annan gång hafva sett *ägta Koppor tvänne gånger*, och således velat i någon mån bestyrka möjligheten, af hvad vise Auctorer, rörande denna sak, anföra. Detta synes ock Herr B. icke aldeles neka. Vidare, påstår Herr B., at slike händelser äro *ganska sällsynte;* det har ock jag påstått, och påstår det ännu; och just fördenskul föll det mig in, at författa i pännan hvad jag sett.

I så beskaffade omständigheter, är ju ingen *tvist* å färde ofs emellan, och det så mycket lyckeligare för mig, som jag äger nog trögt begrep, för at kunna se *ändamålet eller nyttan af Herr B. omdöme och påminnelser* eller hvad han derutinnan antingen nekar eller jakar.

Vore

Vore jag fallen för et litet *litterairt gnabb*, eller hade den fåfånga at vilja lysa, kunde jag ännu hafva åtskilligt at anmärka: jag kunde, til exempel, *tillägga en mängd af Auctorer, och dem utan bevis censurera*, som varit för den mening jag anfört, och som blifvit uteslutne eller glömde, så väl uti mitt, som Herr B. *Register;* men jag vil til undvikande af vidlyftighet, endast hänvisa til Herr Doct. C. M. WEBER (*Vermischte Anmerkungen aus der Artzeney-Gelahrheit und Litteratur, Jena* 1768.) der de p. 9. igenfinnas (*), för at, ju förr ju häldre, rymma fältet på alla sidor i denna *Veckoskrift*, och gifva rum åt Herr B. *makalösa pånna*, och kanske nyttige, fastän icke så aldeles *sällsynte* händelser.

Utdrag af et Bref ifrån B. B., rörande några händelser och Sjukdomar, samt dervid brukade botemedel.

Hos en hustru som föll i Barnsång förledne sommar, och fick förut et dödfödt barn, tilftötte på femte dygnet i barnsången, värk i ena Ljumskan med svullnad, och af färg, liknande hullet, hvilken först efter fyra veckor

(*) Hela Afhandl. über *die Einpfropfung der Blattern*, torde förtjena at läsas.

veckor förgick efter Medicamenters bruk. Före Förloſningen, hade hon i 8 dagar haft dubbel hvardags Frosſa, ſom uppå andra dygnet i Barnſängen continuerade. Bröſten högde ſig ej det ringeſta efter en lindrig hafd Mjölkfeber, ſåſom ej heller något blifvit pålagdt til Mjölkens fördrifvande. Afflaget geck nog ſtarkt uti 9 dygn med blodklimpar, och ſedan mindre, til det 15 dygnet. Efter 14 dagar blef jag tilkallad och anmodad om råd för den plågande vårken i ljumſkan och höften, ſom var olidelig. Såſom jag förmodade, at denne ſvullnad hade til grund någon mjölkkaſtning til detta ſtälle, förordnades Epitheme af Lixivium Alcalinum med Mjölk och Venediſk Tvål, i affigt ſåſom fördelande uppå ſtället, och til bruk om dagen, ſamt Emplaſtrum Diapompholyg. eller Saponatum til natten, ſamt invärtes lindriga laxantia, Chlyſtierer, Salia Medica, ljumma bad och Diuretica, til denna ſamlings evacuerande och afdrifvande från kroppen. I ſtället för Epithemet, måſte omſider ombytas med Cataplasme af Mjölk och Bröd, Chamilleblommor och Venediſk Tvål, ſom ännu mera medförde lindring för vårken. Härigenom och deſſa medel förgick ſvullnaden efter 14 dagar, ſamt efter et par veckor, all kånning, hvarefter hon ſedermera varit friſk.

Tvänne perſoner en Huſtru emot 60 år, och en Jungfru af några och 20 år, ſom blif-

blifvit bitne af en raſande hund, nemligen Huſtrun med 10 bett i den ena handen, och den andra, med et par bett i handleden, hafva blifvit præſerverade för hydrophobie, igenom lindrig ſalviation af mig anſtäld med inunction af Mercurial Salva, ſamt åfven omkring bettet, och Mercurii tagande invärtes, jämte fårens ſkötande. En man 30 år gammal, ſom af ſamma hund den dagen blef biten i vänſtra örat, vederſakade at undergå cur, ehuru faran af bettet och deſs följder med en måſt oundvikelig död, ſom vid ſjukans utbrott mindre kunde afvändas, blef honom föreſtäld. At fåret efter et par dagar heltes af ſig ſjelft, underhöll åfven envisheten hos honom. Efter några veckor derpå, åkom ſjukan hos den bitne, med yrſel och farande hit och dit, darrningar i hela kroppen, grufvelig ångſlan och oro, ſamt ſvårighet at andas och få luft, mödoſamt ſvåljande af den drick ſom nyttjades, ſom var Mjölk och Svagdricka. Vatten ville han ej emottaga. Stadigare mat kunde han förtåra, åfven Socker, utan möda, vid ſvåljandet. Han hade biſter upſyn och talte ej ſtort. Anfallen kommo ſkoftals, hvar emellan han var något ſtilla. Fullkomligit raſeri påkom honom ſkoftals et dygn innan han dödde. Darrningarne medföljde til ſlutet. Han hade en tid innan ſjukan påkom, kånt ſig tung i hufvudet, och nåſt före deſs utbrott, ſtickningar i örat,

ôrat, och hvarpå anſigtet ſtraxt efter utbrottet ſvullnade. Han dog på tredje dygnet efter ſjukans åkomſt haſtigt under ſjelfva raſeriet, ſedan åtſkilliga medel förgåfves blifvit förſökte. Belladonna kom dervid ej at nyttjas, ſåſom hvars verkan ej ännu var ſå mycket updagad emot denne ſjuka.

Vitrum Antimonii Ceratum har med fördel blifvit använd emot Rödſot hos 13 perſoner. Til 3 a 4 gran håraf, har jag gifvit åt fullvuxne, och yngre i proportion, en gång om dagen uti några dagar. Detta medförde, hos måſt alla någon ymnig dock lått kråkning, jämte någon laxering, och de öfrige blott affôring. Det har märkeligen lindrat refven och kunnat af alla väl tålas. Sjukdomen har allena håraf hos deſſe blifvit afhulpen. En hade allenaſt i långre tid efter åt af Rödſoten kånning.

Långvariga Ulcera cacoetica å benen, hafva hos 6 perſoner med blodrenande Decocter och lindrig upväckt ſalivation igenom af mig ordinerade Mercurialia blifvit hulpne. En huſtru ſom varit ſurbent i 20 år, med rötſår omkring hela benet och låret, har derigenom blifvit botad. De andra hafva ej haft ſå långvariga dock utbredde rötſår å bägge benen, ſom varat minſt i 2 års tid innan denne cur börjades.

Omvicklingar, eller ſtadig bandages omläggande ifrån foten benet upföre, efter Herr

Thédens sått, vid Oedema pedum, har nåst invårtes cur, bidragit til svullnadens förtagande. Innan omvickling skedde, syntes svullnaden ej så fort aftaga, som efter dess anläggning.

En årt, som af en händelse kommit i örat hos en Piga, och der legat et helt år, utan at kunna utfås af de som härmed bemödat sig, blef lått af mig uttagen igenom et instruments tilhjelp. Hon som häraf känt olägenhet med stum hörsel och buller för örat &c. under den tiden årten burits i örat, blef snart derpå derifrån befriad.

Aëris Fixi bruk och användande efter Herr Doct. Hulmes sått, med 15 gr. Alkali Tartari uplöst uti 3 unce vatten, tagande och straxt derefter, Acidi Vitrioli Tenuis 20 droppar diluerad med 3 unce vatten, har blifvit nyttjad efter mitt råd och tilseende, 1:o, uti Gikt, som deraf blifvit lindrad, men ej botad. 2:o, Uti maligna Febrar hos 2:ne, med någon förmon. 3:o, Uti Skörbjugg, hos en med någon lindring. 4:o, Emot Lumbrici, hos en Flicka af 10 år, men hvilken fann sig ej samma kunna tåla, för vårk i magen, som deraf hvarje gång upvåcktes, och hvarföre dermed måste uphöras. 5:o, Uti hetа och phlogosi, efter uphörde menses, vid 50 året, hos en hustru, med lindring.

UPSALA.

Under Herr Prof. MURRAY's inseende försvarades härstädes d. 25 Maji innevarande år, af Med. Studiosus Herr ANDERS HESSELIUS tredje Fortsåtningen af en Academisk Afhandling, *Descriptio Arteriarum corporis humani in Tabulas redacta*, kallad (*). Detta arbete innehåller 30 sidor i Qvart, och är skrifvit med den berömmeliga urskillning och ordning, som år Herr Författarens egen, och i anseende härtil lofvar mycket gagn och hjelpreda för dem i synnerhet, som vid Anatomiske öfningar åro sysselsatte med låran om blodrören, desas fördelning samt läge i menniско-kroppen. Auctor begynner här med at beskrifva *Aorta Ventralis* med dess hufvudstammar, afdelningar och grenar, hvarigenom alla delar i underlifvet få sin blod; vidare omtalas *Illiacæ Communes*, som vidtaga der Aorta slutas, och genom flere större och mindre grenar och rör utdela sin blod til de, i och närmast omkring bäckenet liggande delar. Sist anföras IX *Theses Miscellaneæ*.

CARLSCRONA.

Nyligen år härstädes af Trycket utkommen: *Afhandling om hushållningen til Sjös*,

(*) De tvänne föregående delarne åro uti *Upfostrings-Sällskapets Tidningar*, för förledit år, recenserade.

i afseende på Hälsans bevarande, författad af Herr ARVID FAXE Kongl. Amiralitets Med. Detta arbete, hvilket innehåller 199 sidor i 8:vo tykes vara af utmärkt nytta, för dem i synnerhet, som med Sjukskötseln om Skepsbord hafva någon befattning, så mycket mera som i denna Afhandling förefalla åtskilliga nödige och uplysande underrättelser i den delen, som angår vidmagthållandet af jämn hälsa för Sjöfolket. Auctor begynner med at beskrifva *hushållningen til Sjös i allmänhet och hvad dervid kan vara at erhindra*; sedan *om Sjöfolkets anvärfvande; Om Recrûters updragande til Sjömän; Om Sjöfolkets arbete och vackthållning; Om Climat, Luft och Väderlek på Sjön; Om Sjöfolkets klädnad; Om deras föda; Om Sjukdomar och huru deras utbredande om Skepsbord förekommes; Om Hospital-skepp och de Sjukas skötsel, och sist om Utrikes Sjö-Magters Spisordningar och Aflöning.*

Medel emot Rödsot.

Uti et i *Düsseldorf* den 24 Aug. 1781 under N:o 35 utkommit Veckoblad, nämnes om et medel, hvilket erfarenheten visat, icke allena der utan flereståddes, hafva varit af en besynnerlig nytta uti *Rödsot*: Det består af et uns *gult Vax*, som smält blandas väl med 4 uns *brun Sirap*, hvartil sedan slås *Acidum Vitrioli*

Vitrioli efter omſtändigheterna. Häraf tages en matſked i ſönder, några gånger om dagen.

Svafvel-Blomman recommenderas ock på ſamma ſtälle i denna ſjukdom; likaſom det mycket ſkal bidraga at förekomma ſjukdomens utbredande, om man beſtrör de afgångne *excrementer* med *Sand* och *Alun*. (Som man af goda ſkäl ſlutit *Svafvel-Blomma* utur *Pharmacopoea Svecica*, få torde det båttre paſſa ſig i *Sverige*, at taga fint *ſönderſtött Svafvel* i ſtället, hvilket utan tvifvel gör lika, om icke båttre verkan). G. L.

Förteckning på antalet af årligen mörda-de Barn uti Sverige under åren 1749 — 1778 (*).

År 1749— 9.	År 1759—15.	År 1769— 6.
1750—10.	1760— 7.	1770— 8.
1751—19.	1761—13.	1771— 4.
1752— 7.	1762—10.	1772—12.
1753—12.	1763—10.	1773—18.
1754—12.	1764— 7.	1774—16.
1755—11.	1765—14.	1775— 7.
1756— 9.	1766— 5.	1776—12.
1757—10.	1767—18.	1777—21.
1758— 6.	1768—14.	1778—20.
		Summa 342

Per medium 11 à 12 årligen.

 Utdrag

(*) Denna Förteckning är tagen ur *Upfoſtrings Sål-ſkapets Tidningar* för år 1782, N:o 81, 82;

Utdrag af et Bref, från J. K. til G. L. daterat Lund den 18 Julii 1782.

- - - Med Poſten har jag hitbekommit de fyra förſta tryckta arken af *Handboken för Barnmorſkor*, ſom jag på Kongl. Coll. Med. befallning författat. (Se *Veckoſkr. för Läk. och Naturf. 3:dje Band. ſid.* 231.) Vid deras genomläſande har jag, utom några icke juſt betydeliga och förmodeligen redan anmärkte tryckfel, i ſynnerhet ſtudſat vid denna meningen (§. 100. ſid. 41.): *Den fullkomligaſte vändning är då hufvudet bjuder ſig, ej allenaſt då hufvudet bjuder ſig i en mycket oriktig ſtällning m. m.* I denna mening måſte nödvändigt några ord vara utelämnade; men hvilka de åro kan jag ej ſå noga ſåga, emedan jag icke har Concept-Manuſcriptet til hands; men lår där ungefär ſtå ſålunda: *Den fullkomligaſte vändning är då hufvudet bjuder ſig, hvilken man ibland nödgas förrätta, ej allenaſt &c.*

Efter mitt Concept-Manuſcript kan jag ock icke med fullkomlig ſåkerhet döma om alt,

---

hvareſt den är införd ſåſom meddelad af Herr Secreteraren och Ridd. P. WARGENTIN. Man har trodt den åfven här vara pasſande, för at beſtyrka hvad ſom är ſagt uti denna *Veckoſkriftens 2:dra Band*, ſid. 247, förſta raderna. Det önſkas och bör förmodas, at de ſenare åren gifva en mindre bedröfvelig tafla.

alf, emedan jag på det af H:r Doct. WICKMAN benågit renſkrefna och til Kongl. Coll. Med. öfverlåmnade, i ſamråd med Herrar Aſſeſſorerne ODHELIUS, v. SCHULZENHEIM och i ſynnerhet RIBBEN, gjorde åtſkillige ändringar och förbåttringar, ſom tiden ej tillåt mig, at åfven i Conceptet anmärka; men nog ſkönjer jag, hvareſt någon mening ſedan den tiden, och under tryckningen blifvit ändrad, hvilket ingalunda ſker emot min vilja; tvärtom: Jag har vid min afreſa från Stockholm, anmodat, i ſynnerhet min fordna ålſkade Låromåſtare, Herr Aſſeſſ. RIBBEN, at göra de ändringar och förbåttringar, ſom ännu kunde falla honom in under tryckningen, om hvilken Herr Aſſ. ODHELIUS behagade å Kongl. Collegii vägnar, åtaga ſig egenteliga beſtyret, och åfven förena ſig med Herr Aſſeſſ. RIBBEN i upmärkſamhet, på hvad ſom kunde förbåttras.

Jag finner ock i de århållne 4 arken på et och annat ſtälle, en angenåm frugt deraf, ehuru ej *in Theſi*, ſom, i fall den ſkulle undergå någon ändring, jag förmodar, at Låſaren i et kort Företal underrättas om, efter jag icke gårna ſkulle vara tilfreds, at haſva betagit någon ſin förtjenta heder, och båra namn för annat, ån det jag verkeligen gjordt, hvars felaktigheter jag ock gårna ſkall årkånna och rätta, enår och af hvem de blifva mig viſade. Et ſådant arbete, ehuru ringa,

borde ej med den bråſka utgifvas, ſom omſtåndigheterna nu fordrat; utan hade varit nyttigt, at Manuſcriptet fått ligga et års tid, för at ſmåningom undergå mognade förbåttringar; men nu har man måſt taga ſaken ſådan ſom han var, och jag vil likväl knapt förmoda, at något ſärdeles ſkadande fel ſkulle förekommit, ſom kunnat ſkämma arbetet, om det ock blifvit oförändradt, ſådant, ſom det lämnades från min hand; ännu mindre har jag orſak til en ſådan fruktan, om de nämde Herrar, ſom jag förmodar, icke låta falla ſig befvärligt, at under tryckningen använda nödig upmärkſamhet på hvad ſom kan förbättras. Hade min vördade Läromåſtare, Herr Prof. v. SCHULZENHEIM icke undandragit ſig både Stockholm och Vetenſkapen; hvad hade vi icke då haft at förmoda, af hans grundeliga Lärdom och mogna årfarenhet, vid öfverlämnandet af arbetet til deſs genomſeende? Deſs approbation, hade åtminſtone för mig, ſåſom en tilgifven Lärjunge, varit ganſka vigtig.

Hvad jag med mycken förnöjelſe blifvit underrättad om, är, at min reſpecterade Vän, vår ſnälla Anatome, Herr Profeſſoren MURRAY i Upſala, benägit åtagit ſig förbåttringen af de Boken tilhörige Anatomiſke Figurer; en vänſkap och tjenſtfärdighet, för hvilken jag blifver högſt obligerad, och åfven hvar och en Läſare, ſom förſtår at döma der-

derom, emedan, mig vitterligen, ej hos någon finnas efter Naturen väl träffade Figurer af det slaget.

Man har således i alt afseende orsak at vänta, en både pålitelig och Låsaren angenäm *Handbok för Barnmorskor*, och jag längtar sjelf at se henne fullbordad, så fullkomlig, som jag önskar hon kunnat komma ifrån min hand allena; men: *Non possumus omnia omnes;* och man vet i hvad orolig belägenhet jag var, i hänseende til min förestående och påskyndande flyttning från Stockholm, jag måtte vara tacksam emot Kongl. Collegii Medici oförtjenta förtroende och hazardera at hufvudstupa blifva Auctor til detta arbete.

Et fel har jag begått uti §. 32. sid. 12, hvaresf jag säger: at *då Qvinnan, som undersökes, står framstupa på knä och armbogar, bör den undersökande stå bakom henne;* men man kan så väl vid *denna*, som vid *andra Qvinnans ställningar* undersöka henne *sittande*. — Torde väl vara flere sådane fel, som jag nu vid haftigt genomläsande icke observerat, men åro i sig sjelf ej af betydenhet. — Hvad jag, i hänseende til trycket anmärkt, är några bokstafvers otydelighet, såsom i synnerhet at f ser ut som s; til ex. uti *Lifmoder*, hvilket ord på rätt många, om icke de flesta ställen, tycks vara *Lismoder*. Men kanske detta är endast fel i aftryckningen på de ark jag fått, och i alt fall är det

tydeligt. — Men jag har redan varit för vidlöftig i detta ämnet; nu til annat:

Under min varelse här, har jag blifvit underråttad, at den Frun, som jag omtalt uti (*Veckoskr. för Läk. och Naturf. Band.* 2. *sid.* 364. *Not. i*) icke betjent sig at samma Barnmorska, som första gången; men en annan af de 3:ne nämde Fruar har dock dödt oförlöst under hennes hand. Det är en olycka at man ännu här å orten har så liten tilgång til Accoucheurer. Måtte åtminstone den utkommande *Handboken* låra Barnmorskorne, at icke våldsamt och oförnuftigt handtera de födande, så skulle mången olyckshändelse undvikas! Men *sjelfklokheten*, som regerar de flåsta af dessa Gummor, gifver föga hopp om förbåttring.

Casus Retroversi Uteri observerad och beskrefven af J. Alm.

Lifmoderns omstjälpning, såsom en af de sällsyntare händelser i Accouchemens practiken, förtjenar altid at anmärkas då den förekommer.

Kundskapen om denna omstjälpnings råtta beskaffenhet är jämväl så ny at det varit vårt tidehvarf förbehållit, den samma ej allenast

lenaſt at känna utan ock at lyckeligen hjelpa eller bota.

I Sverige har jag mig endaſt bekant några få händelſer, ſom i ſenare åren förefallit, vid hvilka hjelpen ſtundom kommit för ſent, men ſtundom åter lyckeligen blifvit använd: Ibland Svenſke Läkare har, mig vetterligen, dock ingen af egen förfarenhet, något härom ſkrifvit.

Af denna anledning, anſer jag för en ſkyldighet, den jag med nöje upfyller, då jag nu får meddela följande Caſus, ſom mig nyligen förekommit.

Enkan ANNA FRIBERG 33 år gammal, emottogs *på Publique Barnbörds-Huſet* d. 22 Maji ſiſtl. Hon var 3:dje gången hafvande och nu i 4:de månaden af ſin grosſeſſe, ſamt ſades hafva varit ſjuk i åtta dagar. Början til ſina plågor hade hon förmärkt d. 15 Maji då hon ſyſſelſatt med at tvätta linne, lyfte et kårl med våta kläder uti, kände något, ſjunka haſtigt ned emot Födſeln och likſom i det ſamma falla ifrån henne, hvilket hon ſtraxt förmodade vara deſs Foſter.

Under beſtörtningen hårdfver fann hon tillika någon olägenhet vid at gå, och ſedan mer och mer ſvårighet vid urinens låtande, ſamt at gå til ſtols. Urinens afgång blef efter få dagar ſå ſvår, at hon i en framåt lutande ſtällning, under kryſtning ej kunde, nu ſom förr, få något ifrån ſig; lifvet var

åfven

åfven ifrån början aldeles förſtoppat. I detta tilſtånd hade qvinnan varit på 4:de dagen då jag ſåg henne, och befans hon då åfven vara oredig til förſtåndet med mycken oro och febriliſk puls; hon föll underſtundom i ſlummer, ſom likväl endaſt räckte några få minuter; men emellan åt klagade hon beſtåndigt öfver verk i ryggen och öfver qveden; hade ofta kryſtningar hvilka dock til ſtörre delen tycktes vara ſjelfmante; buken var mycket framſtående lika ſom på en hafvande i 7:de månaden, hvilket förorſakades af den til ofantelig ſtorlek utvidgade Urinblåſan, ſom upſtigit ej mindre ån til 3 tum öfver Nafvelen. Uti Moderſlidan kändes på deſs bakåt varande ſida en ſtor fvulſt upfylla nedra bäckenet, hvarigenom Moderſlidan blef ganſka trång och präſſades emot *ſymphyſin oſſium pubis*; med möda kunde man ock känna högt up emot öfre kanten af Isbenens förening, en hård framſtående del, ſom var den ſammanſnörpte Modermunnen. Uti *inteſt. rectum* kändes lika tydeligen den omſtjälpte Lifmodren emellan främre ſidan af ändetarmen och den motſvarande af Moderſlidan: för öfrigt, ehuru ändetarmen var tom, märktes här ingen trångſel ſom på förra ſtället.

För at få lifvet öppet gaf man henne ſtraxt et Lavement, dock utan önſkad verkan, detta förnyades ännu et par gånger, altid

altid mera ſkarpt och retande ån det förra, men lika förgåfves.

Då man vid underſökningen tryckte ſvullſten med fingrarna bakåt, utrann icke utan liſa för Qvinnan, altid någon urin, ſom gaf Barnmorſkan anledning at ſedan eſomoſtaſt förnya denna tryckning, hvarefter Qvinnan feck en ſtilla ehuru ej långvarig ſömn.

Följande dagen d. 23 då Herr Aſeſſor SCHULZENHEIM och Herr Profeſſor KRAAK på min anmodan behagade åfven vara tilſtädes, befans Qvinnan i ſamma belägenhet ſom aftonen tilförne. Hon båddades nu på vanligt ſätt för at Cathetrizeras, hvilken förrättning ſkedde icke utan ſvårighet i anſeende til et motſtånd ſom märktes vid Catheterns införande i Urethra. Den urin ſom utflöt var het, ganſka ſkarp och ſtinkande men måſtadelen klar, til emot ſlutet, då den blef blodblandad och grumlig; och var härvid märkeligt, at 13 qvarter urin för förſta gången aftappades.

Sedan Qvinnan var ſtäld på knå och armbågar, med öfre delen af kroppen lågt, företogs Lifmodrens repoſition på ſätt ſom Herr HUNTER föreſkrifver (*), dock med den ſkillnad, at icke en gång et finger ånnu mindre hela handen infördes i Vagina (**), utan

blefvo

(*) Se här frammanföre p. 77 och 78.

(**) Vid denna händelſe var det för trångſel ſkuldeles omöjeligt, at införa handen, knapt var

blefvo blott 2 fingrar i rectum efter deſs föreſkrift nyttjade. Fundus Uteri ſom låg närmaſt och hvilade på perinæum ſköts varſamt up åt och något ſidvärts emot Kors-Knölen hvarvid föga motſtånd märktes (*), utan kändes ſtraxt derefter genom Moderſlidan at Modermun återtagit ſit rätta ſtälle. Qvinnan lades nu i ſången och feck en god ſömn, hvarefter hon tyckte ſig må ganſka väl, talte med mera ſammanhang, hade matluſt och var tämmeligen munter. Eftermiddagen aftappades åter 8 qvarter urin, och man gaf henne

rum för et finger. Med all den ſkyldiga aktning jag hyſer för bemälte Herr HUNTERS årfarenhet och ſtora förtjenſt i Accouchements-Vetenſkapen, fruktar jag likväl detta handgrep vara, om icke altid omöjeligt, dock mera hinderligt än nyttigt, för repoſitionens lyckeliga framgång; den omſtjälpta Lifmodren intager ju få alt rum i nedra Bäckenet, at vi med ſkäl klaga öfver trångſel!

Månne då ej handens införande ökar den? Man kan ſäga at vid Lifmodrens reducerande, är trångſlen i ſynnerhet i förhållande til Kors-Knölen; men om vid handens införande i Moderſlidan den omtalta ſvullſten präſſas närmare emot och under hvalfvet af ſacrum, (ſom icke lårer kunna ſättas i tvifvelsmål) upkommer icke juſt deraf, i ſamma mån en ſtörre ſvårighet at komma förbi Kors-Knölen?

(*) Orſaken härtil var troligen den, at denna Qvinna dels hade et i öfre öpningen nog vidt Bäcken, hos hvilka Kors-Knölen vanligen mindre framſkjuter, dels var hon ock ej mera än i 4:de månaden avancerad.

henne 1 uns *Sal Catharticum Amarum* ſom dock intet förſkaffade någon öpning. Emot natten applicerades åter Cathetern då endaſt 4 qvarter urin afgeck, ſom nu var mindre het och ſtinkande, ån de förra gångerna, och aldeles icke blodblandad,

Dagen derpå förelkrefs *Engelſkt Salt* hvaraf et halft lod i ſånder ingafs hvar annan tima, och hvarmed man fortfor til defs öpning följde; i dag aftappades åfven urin flere refor.

Den 25 badades flitigt öfver Regio pubis med kallt vatten, urin aftappades ock et par gånger; men emot aftonen feck hon af ſig ſjelf en gång låta ſit vatten. Den 26 var ſtolgången jämn, hon mådde nu ſå väl, at hon orkade ſitta i ſängen; men urin aftappades likväl åfven i dag några gånger.

Den följande natten blef hon åndteligen ſjelf derom öfvertygad, at Cathetern ej mera var nödig. Hon blef de följande dagar fullkomligen til hälſa och krafter återſtäld, ſå at hon d. 29 kunde flytta hem til ſit igen.

Man varnade henne, at icke genom ſtarkt arbete åter ſåtta ſig i fara för ſamma eller något dylikt ondt, hvilket lätteligen kunde hända, ſamt påminte henne at ſnart återkomma med beråttelſe om ſit tilſtånd; men det förra ſå väl ſom det ſenare upfylte hon lika noga. Ty ſedan jag länge förgåfves

ves väntat få se henne, lät jag nyligen efterfråga dess tillstånd, och fick til svar, at hon i 5 veckors tid derefter varit rask och frisk, men sedermera företagit sig at gå murare tilhanda med murbruks bårande, hvarefter hon i första veckan af sin nya tjenst sjuknat och fått Misstall, hvilket hon åfven lyckeligen, och utan någon elak påföljd skal genomgått.

LUND,

Dissertatio Medica, de usu Corticis Salicis in Febribus Intermittentibus, 26 sid. 4:to, försvarades den 15 Junii 1782, under Herr Prof. Doct. Eberhard Rosenblads inseende af H:r Matthias Åkerberg. Denna Afhandling innehåller 21 händelser om dels *hvardels hvarannan-* och dels *hvar tredje-dags Frosfor*, til en del förenade med *vattenaktig svullnad*, hvilka alla med *Cortex Salicis* blifvit botade, åfven då *Kinkinan* varit förgåfves nyttjad. *Pihl-barken* har Auctor på samma sätt gifvit, som Kinan vanligen plägar brukas, stundom åfven efteråt, at förekomma recidiv. Vid händelserne åro behörige *Epicrises* fogade, som ännu mer uplysa kuren; åfven som Auctor anmärker, at barken bör tagas af *Salix Fragilis*, och i synnerhet af de *spädare grenar*. (Recensenten har i nogaste likställighet med

med Författarens föreskrift, nyttjat nämnde *Pihl-bark* och det för 6 Frosts-sjuka, men hit in til utan verkan; får således aldeles godkänna, hvad Auctor anfördt efter Jos. Rega uti ingressen af denna Afhandling, nemligen: *Experientiam qvemque suam reclamare.*)

Uti *Upsala* försvarades likaledes d. 10 Julii s. å. under Herr Prof. och Riddaren Thorb. Bergmans inseende af Herr Fredr. Wilh. Mannercrantz, *Observationes Chemicæ de Antimonialibus Sulphuratis*, 14 sid. 4:to. Denna Afhandling är indelt uti 7 §. §. hvaraf §. 1. afhandlar *Inledningen*, §. 2. *Antimonium Crudum*, §. 3. *Vitrum Antimonii*, §. 4. *Hepar Antimonii*, §. 5. *Sulphur Antimonii Auratum*, §. 6. *Kermes Minerale* och åndteligen §. 7. *Corollaria*, med den skarpsinnighet och accuratesse, som från Herr Författaren är oskiljaktig, och som nogsamt igenkännes uti alla dess Skrifter och arbeten.

Utdrag af et Bref ifrån B. B.

Monetas Salva för såriga Bröstvårtor, hos Ammor, har jag et par gånger försökt, och funnit den snart och innom några dagar helande. Salvan aftvättades med charpie doppad i ljum mjölk, då Barnet anlades at di och sedan åter påsmordes. Vårtorne täcktes dessemellan med en vaxhatt, at förekomma gnidning af klåderna.

En Tertian Frosa har i Vår förekommit, som altid börjat och slutat med nysningar til 8 à 9 gånger, vid paroxysmens åkomst och öfvergång. Den sjuka kände litet förut, innan nysningarne åkommo, mycken oro och qval i magen, hvilken nysning således var per consensum, af irritation i magan. Såsom ock hvilken var mycket svullen och något öm, den värre, eller Frosdagen. Uti Actis Naturæ Curiosor. Volum. I. anföres exempel af en Tertian Feber, hvarunder, vid tredje paroxysmen nysningarne insunno sig hos den sjuka och som vid fjerde paroxysmen blef lethal. Denna nämde Tertian botades af mig med China.

Uti Manie åkommen hos en Barnsängshustru igenom alteration och sorg, och som då och då öfvergick til raseri, gjorde Opium af mig ordinerad, och tagit til et gran, med litet Nitrum och några gran Saffran blandat, 3 à 4 gånger om dagen, snar verkan til Maniens stillande, sedan andra medel utan förbättring blifvit brukade, och hvarigenom Manien efter et par dygn uphörde. Efter åkommen sömn härigenom, som förut varit borta, infant sig derpå apetit, tillika med öfvergång af Febern, som i någon mon varit med Manien förenad. Lochia voro under sjukdomen i ordning.

Epilepsi åkommen hos en man vid 40 året, och som i några år varat, har hos samma,

ma, igenom et Mos brukande, blifvit mycket förbättrad, tilredt af Chamille-blommor, Honung och Ättika litet sammankokte, och hvaraf tagits en théesked i fänder flere gånger om dagen. Nämnde Epilepsie, som förut mer och mer tiltagit, at den omsider dageligen infann sig, har efter bemälte Mos nyttjande i flera månader, aftagit, at den sjuka sedan blott en gång i månaden deraf haft någon ringa kånning.

Binnikemask har i et knippe afgått hos et barn 6 veckor gammalt. Man har förut åfven anmärkt Binnikemask hos åtskilliga ej ånnu årsgamla barn, hårpå Orten. Hos et barn af 2 månader har också en Lumbricus afgått, efter et satt Chlystier.

En arbetskarl tog förledne år, 60 Kållarhalls-bår på en gång, i afsigt at afdrifva Binnikemask, efter någon oförfarens råd. Häftig Colique, Diarrhée med mera, tilstötte och påhöll et par dagar, men lindrades och stillades åndteligen genom söt mjölks drickande i ymnoghet. Nog ömkeligit, at gemene man så ofta anförtror sig i klåpares och åfventyrares händer, och låter desse fritt bestyra om sit lif och hälsa.

Caſus Inſolationis, inlämnad af E. Th.

Solſting är en här i Landet nog ſällſamt förefallande ſjukdom, hvareſt antingen hufvudet af en ſtarkare köld, är mera hårdat, än at en brännande ſolhetta förmår göra någon åverkan derpå; eller ock at hettan här är mindre ſtark, än i de mer åt Söder belägne Länder, där denna ſjukdom åfven är allmännare. Hettan i förledne Sommar, då Term. ſteg til 30 gr. vårma, tyckes dock dertil ingalunda varit för ſvag, hälſt enligt Tissots yttrande en ſvag vähr-vårma är i ſtånd at åſtadkomma denna ſjukdom hos ſvaga och klena perſoner. Det ſynes derföre mera troligt at den förra är rätta ordſaken. Burgrav beſtyrker åfven detta, då han ſäger: at han befunnit de Svenſke Soldaters hufvudſkålar ſtarkare än Tyſkarnas. Åfven ſom det, at i den ſtarka ſolhettan förledne ſommar en ſort hufvudvärk var allmän; men annan olägenhet deraf hördes åtminſtone härpå Orten ej af. Jag finner ock hufvudvärk af ſolhetta omtalad, men exempel på ſolſting här i Landet, har jag ännu ej varit i ſtånd at igenfinna. Jag tror väl at de ej låra ſaknas, faſtän de torde vara ſällſynta. Dylika händelſer förtjena derföre at göras allmänna.

Den 3 Aug. förledit år tildrog ſig följande händelſe en och en half mil ifrån Sala. Då en bonde, ſom ſkulle rida hem ſin häſt, ſtan-

ſtannade at tala med ſin granne, blef han varſe at en karl et ſtycke bakefter kom gående helt fort. Bonden red hem; men då han efter en ſtund kom ut, ſåg han ſamma fortgående karl ſtillaſtående nåſtan på ſamma ſtälle, hvareſt han förſt blef honom varſe. Folket i Byen, ſom höllo honom för full, tokig, eller en ſom tänkte at narra dem, brydde ſig ej vidare om honom. Han blef derföre orörlig ſtående på landsvägen från kl. ½ 5 e. m. til emot kl. 9 om afton. Folk gingo då dit, at beſe denna ſtatue. De funno honom helt ſtel, utan ſanſning, ſamt föga tecken til lif. De förde honom til Byen; gofvo honom at dricka; men han ville ej ſvälja. Genom Kronobetjeningens föranſtaltande fördes han om natten til Staden. Om morgonen d. 4 Aug. blef jag derom tilſagd.

Utaf pasſet, ſom fants hos honom, fick man veta, at han var en *Sjö-Artillerie Volontair* vid namn J. SALBERG, ſom efter århållen Permiſſion ſkulle gå til ſin hemort i Dalarne. Af deſs utſeende ſlöts tydeligen, at han förut legat ſjuk. Deſs hy var ganſka mörk, helt gulbrun och likſom bränd. Fötter och ben något tjocka af en *oedemateuſe ſvullnad*. Pulſen kändes haſtig, ſtark och full. Intet tecken märktes til lif utom pulſen och ibland något låte likt et vrålande (förmodeligen ville han hoſta). Andedrägten var helt tyſt och ſagta, ſå at bröſtet ej ſyntes röras.

Då han ſattes på en ſtol, ſatt han helt ſtilla ſom en ſtod; och om kroppen lutades framåt, behöllt den ſamma ſtällning. Deſs yttre ledamöter voro dock ej ſtela, utan då en arm uplyftades, föll den ned igen. Han kunde något ſtödja på benen, men förmådde nu ej ſtå för ſig ſjelf. Då jag med handen tog på pannan, kändes den förſkräckeligen het och juſt brännande; men den öfriga kroppen var kall. Då man förſökte at gifva honom dricka, voro käkarne likaſom låſte, at man endaſt fick up läpparne. Litet vått hälldes dock in, ſom nedſvälgdes.

Sedan jag vunnit ſå mycken uplysning, ſå väl om deſs förra, ſom närvarande tillſtånd, ſå gjordes en åderlåtning på armen. Som deſs hy utviſte at han förut legat ſjuk, ſamt bloden befants til utſeendet tunn och flytande ſom vatten, och deſs färg ſtötande något åt hvitgrått, ſå vågade jag ej taga ſärdeles ſtor mängd deraf. Den lefrades dock efteråt, blef helt tjock, ſamt utan ringaſte vatten. — Klåden doppade i åtticka och kalt vatten ſlogos omkring hufvudet. Man förſökte äfven at ge honom åtticka och vatten at dricka; men han ville ej taga mot ſtort deraf. Han började mot middagen at röra ögonlåcken något, men öpnade dem aldeles ej. Kl. 2 e. m. befants han hafva fullkomlig känſel öfver hela kroppen, hvilken nu ej eller var ſå ſtel, ſom förut, utan helt

ſmidig.

ſmidig. Armarna rörde han nu ſjelf, och förde altid endera handen öfver ögonen, hvilka, då ögonlåcken ehuru med våld öpnades, väl ſågo helt torra ut, men ingalunda röda eller inflammerade. Det tycktes, ſom han nu hade ſvårare för at dricka; ſå ſnart man rörde vid munnen, ſlöt han den helt tätt ihop, och var likſom rädd om honom.

Åderlåtningen förnyades, emedan pulſen efter den förra ej ſänkt utan högt ſig. Bloden ſyntes nu åfven tjockare och röd, ſamt, ſedan han blef kall, hade mycket vatten på ſig; men den tjocka delen låg faſthäftad vid bottén täckt med en tunn blåhvit hinna. — Han började nu röra ſig alt mera i ſången, vände ſig ſjelf; men ville ännu ej gerna öpna munnen. Han var nu blefven varm om hela kroppen utom händer och fötter, ſom ännu kändes något kallare. *Cremor Tartari* med ſäcker föreſkrefs at gifva honom, ſamt et Cliſtier applicerades, hvarmed en mängd illaſtinkande excrementer bortgått. Hals och nacke frotterades med *Spanſk Fluge-Tinctur* gjord med åtticka, ſamt fotbad förordnades. Mot aftonen kl. omkring 5 började han röra ſig alt mera, öpnade nu munnen och drack ſå mycket ſom han fick, tycktes åfven ſupa efter mera. Han höll ſtändigt händerna för ögonen til deſs man drog ned klädet för dem hvarmed hufvudet var omlin-

dadt. Et Cliſtier ſattes å nyo, ſom uttömde en åfven ſå ſtinkande materia, ſom förra gången. Kl. 9 kändes kroppen lika varm öfver alt. Nu märktes förſt teckn til at han ville tala, genom det han rörde läpparne och viſkade något dock likaſom i en djup ſömn. Kl. 11 om aftonen ſteg han up ur ſängen och ſprang tvärt öfver gården ſamt började tala; förmådde dock ej gå tilbaka, utan måſte ledas.

Den 5 Aug. var han helt braf, och hufvudet ej varmare än den öfriga kroppen ſamt gick uppe. Den 6 Aug. e. m. började han at tala oredigt, och var het om hufvudet. Blåſorna ſom blifvit updragna af Spanſk Fluge-Tincturen voro nu måſt läkte. Den 7 kunde han ej vara uppe. *Oxycrat* applicerades med dukar omkring hufvudet efter det nu kändes hett: *Laxermedel* gafs, ſamt et *veſicatorium* på vadan. Han var magtlös, kunde ej förtåra någon ſtadigare mat, var ock tämmelig torſtig. Den 9 befants buken hård, ſtind och fluctuation af vatten deruti kändes tydeligen; urin gick nu åfven ſparſamt. *Cremor Tart.* med *Rhabarber* gafs théeſkeds tals, ſamt en *Decoct* af urin drifvande och magſtärkande krydder. Som pulfret laxerade nog mycket, måſte man hålla up dermed en tid, och endaſt nyttja Decocten, tils lifvet blef något hårdare. Buken mjuknade och ſmalnade af alt mer och mer.

Den

Den 15 Aug. förmådde han vara uppe; fick matluſt och deſs hälſa tiltog ſå märkeligen, at han den 20 kunde reſa friſk härifrån.

Jag frågade honom ſedan han blef friſk om tilſtåndet förut. Han ſade, det han legat ſjuk, i Frosſan på Skeppsholmen i Stockholm ifrån den 1 April, alt tils något litet förr ån han gått derifrån. Af hufvudvärk hade han hvarken under gåendet, eller ſedan han kom hit til Staden, haft kånning, utan ſade han at han endaſt e. m. d. 3 Aug. kåndt ſig ſtundtals något vimmelkantig i hufvudet, och ſedan viſſte han ej vidare til ſig. Ifrån det ſiſta ſtållet, ſom han mindes til dit, hvareſt han ſans orörlig ſtåndande, år efter beråttelſe en god half mil.

Denna håndelſe tyckes vål hafva all likhet med *Catalepſis*; men at den verkeligen varit en verkan af ſolhettan, kan aldrig dragas i tvifvelsmål. *Catalepſis* angriper ſållan andra ån dem, ſom hafva klent nervſyſtem ſåſom *hyſteriacæ*, *hypochondriaci* eller ock, år någon ſinnesrörelſe dertil ordſak. Pulſen år der merendels oförånd rad, ibland klenare. Håremot gifva alla ſymptomer tilkånna, at det var en *inſolatio*: Hettan i hufvudet ger nog tilkånna, at det åtminſtone var en början til *local inflammation*. Ögonen voro torra och tålde ej dagsljuſet. Ögonlocken rördes mycket faſt de ej öpnades. Sedan man hit-

tat på medel at få honom at dricka, som var at resa upp honom i fången, så syntes nog at han plågades af torst; ty han kunde dricka ur halfva stopet och ändock supa efter mera. Den hastiga, fulla och starka pulsen, bevisar ju äfven detsamma.

Den mängd tunna och syrliga saker man nödgades gifva honom, kunde ej annat än förslappa de fastare delar, och öka hans Buk-Vattusot, hvarifrån jag härleder den magtlöshet, som 2:ne dagar efteråt infant sig. Den sort yra och anledning til recidiv, som den 6 infant sig, torde ej oriktigt härledas från de förhastigt igenlåkte såren efter Spansk Fluge-Tincturen: ty så snart *Vesicatorium* på vadan gjordt verkan, så försvann det förra.

Händelse om en Sten i vänstra Njuren och Urethren, som förorsakat döden.

Lagman M * * 51 *år gammal*, var för et par vintrar sedan illa angrepen af *Peripneumonie*, den han omsider lyckeligen undslapp medelst en critisk Torsk-utbrytning, han mådde sedan väl, blef fet och ganska frodig, bodde på landet och hade dagelig rörelse i friska luften. Emellan åt afbröts dock hans välmående medelst åkommande *Sten-Coliquer*, hvarvid stenar med någorlunda lätthet framsöddes. Förledne Vårtid angreps

greps han af gångbara *Bröst-Febern*, men på så våldsamt sätt, at lifvet stod i fara. Han undslapp dock, åfven genom en Torsk-utbrytning, och repade sig igen, utan at sårdeles förlora af sit goda hull. Men i början af sistledne Augusti månad framsödde han en sten, större än de vanlige, som han tilförene födt, smal åt ena ändan, hoptryckd på sidorna til likhet och skapnad af en vigg. Denna sten framkom utan föregående Sten-Colique, hvilket tyckes visa at han under de föregående Coliquerna nedfallit i blåsan, hvarifrån han nu framkommit.

På föremiddagen den 5 Aug. fick han svåra knipningar och ref i underlifvet, blef äcklig och förlorade all matlust. Man satte mot aftonen et *Lavement*, som märkeligen lindrade honom och beredde en god natt. Följande dagen var smärtan lindrig; men dagarna derefter yppade sig, i stället för Coliquen, et *håll i vänstra sidan*, som hindrade honom at ligga på samma sida, hvilket dock genom et Lavement märkeligen lindrades, men flyttade sig kort derefter til den högra, ehuru mycket lindrigt.

Under alt detta förblef all matlust borta; han bød väl til at emottaga mat, men fick ej behålla det han njutit. *Bad, Mandel-Olja, Persilje-Thée* nyttjades flitigt, Patienten åkte dageligen något ut i luften, men under alt detta förblef magen äcklig, appetiten

borta,

borta, kråkningarna tåtare och ſtarkare, och det onda öktes ſå vida, at urinen d. 14, 15 och 16 aldeles afſtadnade.

Påföljande natt började urinen åter igen gå ſin jämna gång, ſom vär en verkan af et *Bad* och et *mjukande Lavement*, ſom aftonen förut nyttjades. Men detta goda utſeende var kort, ty urinens afgång började åter blifva trög, i den mån at han ſedermera omſider åter afſtadnade. Under alt detta fortforo matledan, ſkoftals åkommande äckel och upkaſtningar, elak ſmak i munnen, rysningar i ſynnerhet om nåtterna, dock utan påföljande hetta, matthet, en ſynnerlig trögghet och oluſtighet, vårk i lår och ben, i ſynnerhet i vadorna, hvilka ſymptomer voro förknippade med andetäppa. Magen kändes mera ſpänd om qvällarna, då rapningarna gemenligen blefvo tåtare. Nu tycktes baderna ej mera lindra, utan tvärt om ſnarare uprôra de beſkrefne plågor.

Den 19 Auguſti reſte Patienten til en ſin vän i granſkapet, dår han i gladt ſällſkap med någorlunda matluſt ſpiſade en god middag, och drack et par glas öl, ſom tycktes muntra konom. Han reſte någorlunda pigg bort, fick på vägen ſläppa urin, och gladde ſig öfver den goda lindring han fått; men efter hemkomſten åkommo honom våldſamma kråkningar, hvilka aldeles uprörde alla

de

de ofvanför omtalte plågorna, jämte en benägenhet til *diarhée*.

Den 21 reſte Patienten in til *Stockholm*, för at rådfråga ſina *Läkare*, då Herr Hof-Chirurgus FLYTH genaſt beſökte honom och föreſkref tjenliga medel til hans lindring.

Den 22 blef jag tilkallad. Jag fann Patienten vara beſvärad af en ſtark *Andetäppa*, hvaröfver han nu i ſynnerhet klagade. Han ſåg annars ej ſå ſårdeles förfallen ut, hade en långſam och god puls, liten eller ingen afgång på urinen, ſkoftals åkommande åckel.

Sedan jag noga afhört hela hans berättelſe, blef mitt utlåtande hăröfver, at hans *Andetäppa*, jämte de öfrige plågor, endaſt härrörde af någon *Njurſten*, ſom hade ſtadnat uti *Urethern*, och ſom borde framdrifvas innan någon lindring kunde blifva möjelig. Til den ändan föreſkref jag et ſtarkt *infuſum* af *uva urſi*, hvaraf jag vid dylika tilſtällningar ofta funnit god hjelp. Men detta Krydd-Thée kunde han ingalunda få behålla, utan kräktes genaſt up det ſamma.

Den 23, 24, 25 förvärrades alla hans plågor. Urinen afſtadnade aldeles, andetäppan blef odrägelig, en ſynnerlig oro öfverföll honom, pulſen blef haſtig, men något full, han ſåg puſig och röd ut i anſigtet, benägen til ſömnaktighet, ehuru ingen ſömn för andetäppan ſkull kunde komma; minnet för-

gick

gick honom, han blödde emellan åt näfe-blod och ſpottade åfven litet blod. Herr Flyth ſonderade blåſan, men der fans ingen urin, åfven ſom han ej heller var ſpänd öfver Os Pubis.

Man öpnade *Ådern*, tagande endaſt en théekopp blod; en *oljaktig emulſion* föreſkrefs, den han flitigt intog och väl kunde fördraga. Vi gjorde tilſtållningar til nya Bad och öfverlade om de medel, ſom vi trodde genaſt böra leda til hans räddning; men på eftermiddagen d. 25 inföll han i döds-arbete och afſomnade nåſta morgon.

Påföljande dagen öpnades Liket. *Celluleſa* och *Omentum* voro ovanligt feta; ſjelfva *Meſenterium* var öfverdragit med mycket fett. Alla inmåten voro friſka, endaſt den ena *Lungan* något *anvuxen;* Intet vatten i bröſt-caviteten; men då man kom til *Njurarna*, ſå funnos de ganſka *ſlinna* och *utſpända*. Då man ſkar i dem, ſå ſprutade urinen fram, ſteg i högden likſom ur en vattenkonſt.

Sedan urinen var uttömd, fann man i vänſtra Njuren en *coniſk ſten* med *bred baſis*, och å ömſe ſidor vid baſis förſedd med *utſtående hörn*, ſom gjorde et hufvud, hvilket ſtod upp åt Njuren, men hela conus var nertryckt i Uretheren, och likſom formerad efter denne canal, ſom deraf tiltäptes, aldeles ſom med en propp i en bouteille-hals. Denne ſten kunde ſåledes aldeles icke paſſera

ſera fram. Stenen var af en tvårtums långd, och bred ſom tvåran af pekfingret, men vog icke ſårdeles mycket, allenaſt 2 *ſcrupler*.

Högra Njuren, hvilken var fri från ſten, endaſt hyſande litet grus, ſom dock ingalunda igentäpte urin-pasſagen, var mera utſpänd, och nåſtan fullare af urin, än den vånſtra. Blåſan innehade nu et qvarter urin, men ingen ſten.

Denna ſten, ſom i ſig ſjelf ej var ſynnerligen ſtor, var ſåledes orſaken til denna vårda Mannens död. Hade de utſtående anglarna varit borta, ſå hade ſtenen bordt kunna tränga ſig fram, af det at Urethern år ſå eftergifvande. Något *ovanligt ſymptome* af *retentio urinæ* var den ſtarka andetäppan han hade; men den var tvifvelsutan endaſt *ſympatiſk* från Njurarna; *Slag-ſtållningen* åter torde få tilſkrifvas qvarhållne urinens retning på hjernan.

At högra Njuren åfven var utſpänd af urin, ehuru pasſagen var öppen, var intet ovanligt at finna; ty urinens aflopp hämmas gemenligen vid de ſtåſte Sten-Coliquer, ehuru ſållan mer än en ſten, ifrån en Njure i ſänder, framſödes.

P. J. Bergius.

Nyheter

Nyheter och Befordringar.

Under den 3 sistl. Maji, har Chirurgus ELIAS SALOMON erhållit Assessors namn och heder, lika med *Assess. i Kongl. Coll. Med.*

Den 13 i samma månad om aftonen, afled i London den Lärde Doct. SOLANDER utaf Slag, som et par dagar förut honom åkommit, saknad af alla Natural-Historiens älskare. Bemälte Svenske Läkare, som åfven var en *Ledamot af Vetenskaps-Societeten i London*, gjorde för flera år sedan en Sjö-resa rundt omkring Jorden, i sällskap med dess Vän Ridd. BANKS.

I *Wittenberg* dog den 22 Maji Herr Doct. DAN. WILH. TRILLER, *Kur-Saxisk Hof-Råd och Lif-Medicus*, samt *Prof. Medicinae* derstädes. Han var född i *Erfurt* 1695 och år känd för åtskillige Skrifter i Medicinska Vetenskapen.

Herr Doct. DAN. HOFMAN, Kongl. Hof-Chirurg, på *Hennes Kongl. Maj:ts Enke-Drottningens Stat*, dog d. 28 Maji i en ålder omkring 30 år. Han var född i *Basel*, hade studerat i *Gröningen* och *Leiden*, antagit på senare stället *Med. Doctors-Graden*, i reft i *Frankrike*, *England* och *Tyskland*, samt sedan år 1780 varit här i Sverige. (Se *Upsosir. Sälsk. Tidn. för år* 1782, N:o 91, 92:)

Medic. Prof. vid *Kongl. Acad. i Göttingen* och *Riddaren* af *Kongl. Wasa-Orden*, Herr JOH. ANDR. MURRAY, har blifvit af *Hans Stor-Britan. Maj:t* hugnad med *Hof-Råds* Namn och heder.

Den 7 nästl. Aug. förlorade *Vetensk. Acad. i Berlin* en af sine namnkunnogaste Ledamöter, *Direct.* af *Physiska Classen* Herr ANDERS S. MARGGRAF, hvilken afled uti dess 74:de års ålder.

Den 2 Sept. sistl. afled på Kongl. Lust-Slottet *Ulricsdal*, *Kongl. Maj:ts* tjenstgörande Förste *Lif-Medicus* och Vice Præs. i *Kongl. Coll. Medico*, Herr Doct. ANTON HOFFMAN, i en ålder af 42 år och 10 månader.

K. Wet. Ac. Nya Handlingar. T. II 3:dje qvartalet.

p. 184. *Några anledningar til utrönande af beſtånds-delarne uti Sten- och Trä-Kol*, af *P. J. Hielm*. Engelſka rå Stenkol gifva efter kolning 3 gånger ſå mycket Kol (a) ſom af ved kan frambringas.

p. 188. Myckenheten af phlogiſton i fem ſlags Kol, förhöll ſig efter prof genom detoniſation med Saltpetter ſålunda, at

100 delar Saltpetter behöfva 35 delar Ekkol.
— — — — 22 Björkkol.
— — — — 29 Tallkol.
— — — — 33 Grankol.
— — — — 19 Coaks (kolade Stenkol.)

p. 190. Den vid detonationen upkomne Spånſtige Luften kunde väl til myckenheten ej med viſshet utrönas, men til ſin beſkaffenhet fans den, på hvad ſätt ock Kolen detonerades, beſtå af *Saltpetter-Luft*, *Luftſyra* och *Skämd Luft*. När kårlen tillika med blandningen upglödgades, århölls

p. 194. åfven *antändelig Luft*: men annars märktes den icke.

(a) På Engelſka kallade: Sinders eller Coaks.

Huru mycken Aſka efter Kol och Ved århålles, förſöktes vidare

p. 199. och fans at lika ſtora ſtycken af torr Ek, Björk, Tall och Gran, ſom kolades i Degel, gåfvo

	lod.	aſs.
1 Cubic fot Ek	2:	47 Aſka.
— — Björk	3:	70½
— — Tall	2:	147.
— — Gran	2:	197.

Rå Stenkol hålla omkring 10½ procent Aſka.

Uria Grylle, (Griſsla) beſkrifven af *SAM. ÖDMAN*. P. 225.

Sedan Auctor upgifvit ſkilnaden emellan *Colymbus* och *Uria*, ſom ibland annat beſtår däri, at *Uria* kan litet gå eller ſpaſera på bergsklipporne, men *Colymbus* icke, viſar han p. 228, at *Uria Grylloides*, *Balthica* och *Striata* ej är annat än ungar af *Uria Grylle*, ſom ej blir fullväxt förr än på 5:te året, då hon öfveralt är ſvart, med en ſkön ſkiftande glants ſom ſtöter på grönt. På hvardera vingen är en hvit fläck. Fötternas färg är Cinoberröd, klorna ſvarta. Hon byter aldrig färg (p. 230.). I Norge har hon purpurröd tråck, men ej ſå hos oſs.

Rön

Rön at med Vitriol-Syra förvara Vatten på Sjön ifrån förrutnelse, af ARVID FAXE. *M. D. K. Amir. Medicus.* p. 235.

Under Sjö-Expeditionen 1779 gjordes flere försök, hvilka här omständeligen beskrifvas, och gör A. den slutsats, efter denna årfarenhet, at 16 delar Acidum Vitrioli concentratum befria 27,520 delar Kållvatten från förrutnelse, åtminstone 16 månader. Försök göres ock huru länge denna dess goda beskaffenhet vidare kan bibehållas.

Desse Rön blifva för Sjöfolkets conservation i framtiden så mycket nyttigare, som hittintils intet medel varit kunnigt at förvara friskt Vatten från förrutnelse, til årforderlig myckenhet för en Skepps-besättning; en omständighet hvarpå ofta stora Sjö-Expeditioners lyckliga utgång beror.

Beskrifning på en ny Silkes-Mask ifrån Japan, Noctua Serici kallad, af CARL P. THUNBERG. p. 240.

Denne Nattfjäril, som noga beskrifves, visades til A. då han vistades på Japan, såsom den hvilken spinner den otaliga myckenhet Silke som finnes därstädes; Han är af helt annat species än vår allmänna Silkes-Mask, och spinner dock et så fint och segt Silke at Japanerne kunna däraf tilreda starka Sidentyger, men tillika så lätta at 50 fotsida

Nattråckar, ſom Fruntimerna där ſtundom draga, ej våga mer ån 5 marker.

A. önſkar at i Sverige, ſom har framför alla länder de måſta Nattfiärilar, någon kunde upfinnas, ſom af inhemſka växter hämtade ſin föda och kunde lämna en ſå nyttig väfnad.

Bulbocerus, et nytt Slägte af Skal-Inſecter, beſkrifvit af ER. ACHARIUS. (Med. Stud.) p. 244.

Auct. följer H. Prof. FABRICII Philoſophia Entomologica hvad terminos Artis angår och determinerar, enligt den, detta Genus mycket noga och omſtändeligen.

K. W. Ac. Nya Handlingar. T. II 4:de qvartalet.

p. 282. *Beſkrifning på en ganſka ſynnerlig ſtällning och fördelning af Vena Cava Superior*, af *ADOLPH MURRAY.*

En 60 års gammal Gumma, med en ſynnerlig krökning af Ryggraden, hade Lungorna därefter lämpade, Hjärtat mycket ſtort, men deſs Blodrör ovanligt ſmå och ſynnerliga. Vena Cava Superior utgjorde knapt $\frac{1}{3}$ emot Inferior. Vena ſubclavia ſiniſtra med ſin Jugularis ſaknades. Hjertörat var nog mindre, och ſlåtare ån vanligt.

När

När Sinus dexter öpnades fants på dess bakre och vänstra yta, en stor öpning, som genom en införd stilett fans föra til Vena Cava Superior.

Denna synnerliga afvikning, tillika med flere omständigheter, beskrifvas af A. ganska noga och förklaras genom de bifogade 2:ne Tabeller, samt Physiologiska reflexioner, hvilka ej tåla utdrag, utan böra och förtjäna läsas i sit sammanhang.

Beskrifning och afritning på et medfödt besynnerligt Nafvel-Bråk; (Entero-Epiplo-Omphalos) af *CARL M. BLOM.*

p. 311. En hafvande hustru i 4:de månaden föll framstupa af en gårdesgård och stötte buken hårdt emot marken. Barnet, en Gåse, föddes i råttan tid, var svagt så at det fick nöddop och dog på andra dygnet. På Gåsen fants det här beskrefne och genom bifogad Tabell förklarade Buk-Bråk, som dock A. icke fick låf anatomisera; peritoneum låg bart och blott, utan hud öfver.

Anmärkningar vid denne Beskrifning af *OLOF AF ACREL.* p. 314.

A. anmärker at Prof. WRISBERG i Göttingen nyligen i en Disputation, *de perito*

nei diverticulis, beſkrifvit en nåſtan dylik händelſe; utom flere citerade.

Berättelſe om et Barn ſom föddes utan Hjeſſe-ben och et ſtycke af Panbenet, ſamt lefde et dygn. af *DAN. HENR. SÖDERBERG.* (a) p. 317.

Barnmorſkan blef af detta Barnets Moder beſkylt för at hafva ſönderkraſſat Barnets hufvud, hvilket gaf anledning til A:s underſökning, ſom omſtåndeligen beſkrifves. Gåſſen hade lefvat et dygn, haft et ynkeligt låte ſåſom Grodor och då han andades hade hjernan ömſom högdt och ſänkt ſig.

Samma huſtru hade förut födt et Barn utan hålar, ſom icke länge lefvat.

Förſvaflat Tenn från Siberien. af *TORB. BERGMAN.* P. 328.

Tenn förenar ſig ganſka lått med Svafvel genom konſtens åtgård, men af naturen förenade åro deſſe Mineralier hittintils icke funde förr ån nu, då A. från Siberien fådt några ſtuffer, hvilka i haſtighet liknade Aurum Moſaicum, och genom anſtålte Rön fans innehålla Svafvel, Tenn och Koppar.

Så-

(a) Död d. 10 Octob. 1781. Se Bandet 11. p. 352.

Således år det en afgjord ſak at Tenn med Svafvel bundit finnes i Naturens vårkſtad.

Sluteligen nämnas några ord om det Metalliſka pulver, ſom brukas at bronzera gips med, och viſes at det beſtår af Koppar och Bly.

Henr. Joseph. Collin Lactucæ Sylveſtris Contra Hydropem Vires &c. 8:o Viennæ. p. 66. c. fig.

Uti denne Afhandling beſkrifves hvad kraft Extractet af förenämde ört, enl. obſervationer i Pazmanſke Hoſpitalet, viſat emot Anaſarca. En Yngling om 28 år, hade efter $6\frac{1}{2}$ månads föregången Intermittent Feber med gul hy, fådt Anaſarca; ſedan han renſat primæ Viæ genom affôring, tog han dageligen från 3j til 3iij Extr. Lactucæ Sylveſtris, jämte 3ij pulvis cort. peruv. för febren, hvarefter Icteriſka ſtållningen, vattuſoten och febren ſmåningom och fullkomligen botades.

Auctor obſerverar at ſom Lactuca Viroſa L: ſkiljer ſig föga eller intet från Lactuca Scariola L: tror han at man utan ſkilnad i vårkan kan nyttja hvilkendera man behagar.

✻ ✻ ✻

H:r Vilh. Wrightson berättar (Gentleman Magazin 1772. Sept. p. 165.) en Casus om en Yngling af 15 är, hvilken blef biten af en galen hund och 3:ne dagar därefter började må illa, samt fick en fullkomlig Rabies med Hydrophobie, för hvilken ingen ting bruktes förrän på 5:te dagen, då H:r Wrightson kallades och nyttjade Nugentske methoden, (åderlåtning, Opium, Camfert och Muscus) med den önskeliga verkan, at Patienten på 10:de dagen efter bettet blef fullkomligen fri alla Spasmer; hvarefter Opium endast bruktes, som præserverande, ett dygn, morgon och afton, då en jämn och låttande svettning gjorde slut på alla plågor.

Stolgången hade desse dagar varit trög, men Urinen ömnig, grumlig och något röd.

Immebad, som i våra Nordiska Länder så länge varit en tillflygt i nöden för hvarjehanda kropps bräckeligheter, synnerligen når Lederna af köld och annan Climatets hårdhet stelnat och lidit, och hvilka än i dag hos Finnar och Ryssar utgöra både läkedom och välluft, börja nu äfven blifva *a la mode* i sjelfva Paris. H:r Besson har där gjordt en sådan Inrättning (Rüe St. Dominique, au Gros Caillou.) Man får snart läsa en omständelig berättelse om alla där förrättade o-

vån-

väntade Curer, ſom författas af en af Stadens Läkare. Där ſamlas de förnämſte Patienter af bägge könen och Journalerne kundgöra den lyckliga vårkan där vinnes emot ſtyfva Leder, Contracturer, Gickt, Rhevmatiſmer, (emot hvilka man fåfångt brukat Mineral Vatten och kalla Bad,) med flere Chroniſke ſjukdomar.

(*Journ. Encycl. T. VI. Partie I. p.* 152. *An.* 1782.)

Jag tager mig häraf anledning at önſka det vi måtte i denna delen uplifvas af ſamma ſmak och återtaga detta våra Förfäders kraftiga läkemedel i allmännare bruk än nu ſker. Vi hafve från förra tider ännu qvare en och annan af desſa Inrättningar, ſom äro til ändamålet beqvämligen afpaſſade, och flere blifva ſnart i gång når allmännare nyttjande ſådant kräfver. Hvem vet om vi icke ſkulle komma längre än nu ſker med vår allmänna Gickts antingen botande eller lindrande. Tjugu år (a) äro redan förbi ſedan K. Vet. Acad. fant ſig föranlåten at fråga orſaken til den öfverhand tagande Gickten, och jag vet icke om den ſedermera minſkats.

Icke ſällan får man höra huru oförmodade Curer härmedelſt göras i förenämde ſjukdomar, til och med Vattuſot. Likväl bö-

(a) 1761.

ra desse *Immebader* både tillstyrkas och styras af förnuftige Läkare, når sjukdomen är svår och Patienterne klena. Blodfulle, trångbröstade och låttrörde Patienter böra icke utan försigtighet åfventyra desse försök. Men ofelbart äro de et ganska kraftigt och snart sagt bortglömdt sätt at emotstå, bota och lindra hvarjehanda långsamma Sjukdomar, samt förtjäna alla upbysta Läkares upmärksamhet.

J. L. Odhelius.

Til Förläggaren af denna Wecko-Skrift.

Jag kan ej underlåta tilkänna gifva, at jag har ingen annan del i den Casus som p. 265 är införd, och angår en med Luft-Lavement botad förstoppning, än den at jag öfversatt honom utur Journal Encyclopedique för år 1781 T. vij p. 309. Denne Öfversättning lämnade jag förleden Våras til en min Vän, Medarbetare af Wecko-Skriften, med begäran at han skulle låta införa henne, samt bifoga några nyttiga påminnelser om faran at svälja Körsbärs- och Sviskon-stenar, såsom en bland ofs mycket allmän sed; hällst nyss förut hade händt, at hos en Yngling, som blifvit väl och lyckeligen opererad för Bråk, men på tredje eller fjerde dygnet därefter

efter dödt med en ſvår Colique, Sviſkonſtenar ſamlade i en af ſmåtarmarne, blifvit fundne hafva varit råtta orſaken til den dödande Coliquen. Därjämte namngaf jag, faſtån blott munteligen, både Auctorn, och ſtället, hvareſt jag låſt bemälte Caſus. Nu finner jag til min ſtora beſtörtning at denna Öfverſättning, ſom jag tänkte vara förgåten, blifvit af ofvannämde min Vän, vid deſs reſa från Stockholm, inlämnad och tryckt, NB. under mitt namn, ſamt utan all tillämpning; det förre har förmodeligen ſkedt af glömſka af den råtta Auctorn; det ſenare af briſt på tid för andra göromål. Tillämpningen är ock, för hvar och en ſom läſer denna Caſus, lätt at göra; men hvad mig är angelägnaſt, är at härmed urſkulda mig ifrån den miſstankan ſom ſkulle jag hafva velat tilägna mig åran af en cur, ſom tilhörer en annan, neml. Doctor Benko, Medicus i Berſod i Ungern; och anhåller därföre at föregående återkallande af mitt namn vid oftanämde Caſus må bli med det förſta i Wecko-Skriften införd. Stockholm d. 3 October 1782.

C. Ribben.

Ut-

Utdrag af et Bref til Provinc. Medicus Herr Doctor BLOM *i Hedmora.*

- - - Då jag fick Tit. Bref af den 4 Maji ſiſtledne, hade jag 3:ne Veneriſka Patienter inne på Lazarettet; ibland dem var GRETA HANSDOTTER ifrån Husby, hvars tilſtånd Tit. känner; hon hade då redan varit på Lazarettet uti 3 veckor, och lika med de andre 2:ne brukat Pil. e. Merc. Corr. ſamt Laxerat, efter ſom rum och årstiden intet tillåt badning; de andra bägge båttrades dag ifrån dag, men hos GRETA HANSDOTTER förſpordes ingen båttring faſtån hon varit längſt inne, utan klagade ſtändigt öfver vårk. Jag lät henne då ſtraxt taga Opium; på förſta dygnet ſtadnade vårken, och ſedan har hon dageligen ſå blifvit förbåttrad, at alla utvårtes Symptomer åro förſvundne, och känner intet ondt i hela kroppen. Jag började med gr. j om qvällarne, ſedan fick hon et afton och morgon, därpå har jag hvar tredje dag ökat intagningen med gr. j ſå at hon nu tager om dygnet gr. Xj.

Den 14 Maji kom STINA NILSDOTTER ifrån Folkiårna in på Lazarettet. Hon hade ingen utvårtes åkomma, utom et ſtort och fult får bak uti halſen, ſå at tungſpånen var borta; tånderne voro på henne löſa; då jag frågade henne om ordſaken därtil, ſade hon at hon fått Medicamenter utaf Tit., hvar-

hvarefter hon få blifvit; jag kunde därutaf ſluta at hon redan fått Mer:lia, därföre gaf jag henne ock Opium på ſamma ſätt ſom den förra; hon är nu aldeles läkt. Bägge hafva de intet brukat något annat, än för en åtta dagar ſedan har jag låtit dem bada dock utan ſmörjning, hvilket tyckes hafva påſkyndat Curen. Men Decoct. Lignorum hafva de dock druckit.

Den 27 Maji kom Lisa Lilia, född här i Fahlun, in på Lazarettet; hon hade flera Veneriſka ſår och ricktiga koppor, lungſot och hectique i hög grad med ſvuldna fötter, tandkjöttet utviſte mycken ſkjörbjugg, hon kunde intet gå, utan blef inburen uti et rum där flere Veneriſke Patienter voro, men då de andra började at ſjukna för hennes ſtank ſkull, måſte jag låta bära henne uppå vinden. Jag gaf henne Opium, vårken ſtadnade ſtraxt, bröſtet och andedrågten blef lättad, alla andra Symptomer taga utaf, hon går nu uppe ibland de andra och är munter, faſt benen ännu äro nog ſvulne.

Den 1 Junii kom Skomakare-Geſällen Anders Hedman in; han har förledit år ockſå varit inne här på Lazarettet för Veneriſk ſjukdom och gick ut efter alt utſeende botad, men kom nu igen uti värre tilſtånd; han hade ſår och lökväxter näſtan öfver hela kroppen; förmodeligen har jag ſläppt honom för ſnart ut. Nu har jag låtit honom

om

om qvällarne taga Opium och om mornarne Pil. e Merc. Corroſivo. Sår och växter åro nu torra, han har fått ſin hy igen och känner ingen värk uti hela kroppen; ſå ſnart jag får Bad-rummet fårdigt tänker jag låta ſmörja honom och bruka Opium tillika.

Det jag tyckt vara beſynnerligaſt, är, at det ſå förhållit ſig ſom Tit. behagat ſkrifva, neml. at Opium hvarken gjort ovanlig ſömn eller ſtolgången uti oordning. Jag har anledning at tro det de intet tåla ſå ſtor doſis af Opium ſå ſnart de blifva båttre. STINA NILSDOTTER begynte at få kråkningar och matleda ſå ſnart hon blef båttre i halſen; nu får hon allenaſt gr. V om qvällarne och mår väl. GRETA HANSDOTTER begynner nu ockſå at bli något tung och ſömnig om mornarne.

Nu vet jag intet om jag tör våga at ſläppa ut de 2:ne förſtnämde utan at bruka ſmörj-curen, Tit. är god och med det förſta lämnar mig ſina tankar därom.

Fahlun
d. 28 Jun. 1782. J. SCHULZEN.

Herr

Herr Lif-Med. Profeſſor ACKERMAN i Kiel har vid en Medicinſk Doctors Promotion utgifvit et Program *om Emetiſke Medels ſtora nytta i Pleuritis Vera.* Efter åderlåtningen har han märkt at Patienterne merendels fingo upkaſtning, hvilken lindrade ſtinget då åderlåtningen ingen liſa ſkaffat; detta föranlåt honom bruka Infuſum Ipecac: ſom ſkedt med utmärkt nytta. Flere Practici hafva förut funnit detſamma och i lika åndamål brukat rad. aſari, ſcillæ, Tartarus Antimon: och Sulphur Aur. Antim., hvilket H:rr D:rr MEYER och WOLFF åfven nyligen beſtyrkt i deras Inaugural Diſputationer, hållne i Göttingen.

Tincturæ Guajacinæ Virtus Antarthritica är titeln af Doct. ERNST FREDR. ECKHOFFS Inaug. Diſp. d. 12 ſiſtl. April, utgifven i Kiel. Auctor anförer åtſkillige händelſer at detta medel botat Gickt, och påſtår at det ſpecifice uplöſer och utdrifver den ſega och ſkarpa Gickt-materien, ſamt ſtärker matſmältningen. Men ſom det är et hetſigt Medicament, ſå tjänar det ej för blodfulla, gallartige, magre och torre Patienter, åfven ſom de af mycken retelig kroppsſtällning böra agta ſig derföre.

(*Erlang: Gelehrte Zeit.* 1782. *Beytr. XXXI.*)

Lon-

London. Hår var redan 1780, genom Prof. FORSTER i Hall, en Engelſk Öfverſättning utgifven af H:r SCHEELES berömde *Afhandling om Eld och Luft*, med lårorika anmårkningar af H:r KIRVAN och et Bref från H:r PRIESTLEY; af denne i få måtto förbåttrade Öfverſättning har H.r Profeſor LEONHARDI i Leipzig utgifvit, på 286 p. in 8:vo hos CRUSIUS, en ny Tyſk uplaga, renſad från ſkrif- och tryckfel och dårjåmte förſedd med H:r SCHEELES egne Rön öfver myckenheten af den i Dunſtkretſen befintliga rena Luften och med et kort ſammandrag af de nyaſte uptåckter om Luftarterne. *Rec.* hade icke vidare förmodat finna den åttikeſura ångan ibland Luftarterne och ſkulle haft mindre betånkande vid at utelåmna den ſaltpeterſura ångan ån at råkna honom bland de öfrige Luftarterne. At de kiſelartade gyttringar ſom förorſakas genom Fluſſpatluft i vatten, icke komma af Luften ſåſom Luft, ſynes ſannolikt af de förſök H:rr WIEGLEB och MEYER anſtålt med Fluſſpatſyra.

(*Gött. Anz.* 92. *St.* 1782.)

Cataracta Secundaria lyckligen hulpen utan ny operation.

Tullförvaltaren C**** 65 år gammal, var blind på bågge ögonen af en Cataracta Ve-

Vera; det vånſtra redan några år, det högra vid paſs et år; var för öfrigt friſk och munter, utom det at han af trågit ſtilla ſittande vid et fenſter för ſin ſyſlas ſkuld blifvit flusſig och lomhörd, ſynnerligen på vånſtra ſidan.

Patienten præparerades genom affôringar och diætens reglerande på vanligt ſätt. 1781 d. 28 Junii f. m. opererade jag honom, i H:r Doct. HAGSTRÖMS närvaro, med extractions methoden. På vånſtra ögat geck den dunkla Criſtallen lått ut, genom en tilräckelig inciſion, litet af humor vitreus följde med, Patienten kunde ſtraxt ſe allehanda objecter; På det högra ögat var Lens icke ſammanhångande, utan måſte uttagas med Cuëilleretten ſtycktals; ſedan Pupillen blifvit ren kunde Patienten likaledes ſe på det ögat. Eftermiddagen öpnades ådren, mot natten gafs et gran Opium med nitrum och Säcker, och följande morgon Sal anglicum; Ögonen kyldes och tvåttades flitigt med ömſat friſkt vatten och dageligen togs Opium mot afton ſamt Saltet hvarannan eller 3:dje dag. På 9:de dygnet började Patienten klaga öfver vårk i *vånſtra ögat*, då Blodiglar ſattes ofvan, under och på ſidan, och affôrande medel nyttjades alfvarſamligen, hvarigenom vårken väl lindrades men ville icke förſvinna, få at Veſicatorium måſte ſättas i nacken, ſom hölts flytande hela 14 dagar,

hvilket hade den påföljd at vårken spridde sig öfver hjessan och bak åt nacken. Förenämde medel itererades, men frugtlöst, ty bägge Cameræ Oculi blefvo fylte af Suppuration, synen förfvan och ögat föll fluteligen tillsamman. *Högra ögat* åter skickade sig bättre; Patienten hade däruti ingen Inflammation af betydelighet, synen tiltog småningom, som tröstade honom öfver det vänstra ögats förlust. Medio Augusti klagade Patienten at synen icke tycktes vidare tiltaga, utan snarare minskas; han märkte som en rök eller et nät för ögat, som förvillade honom. När ögat undersöktes i klar dag syntes lamina posterior Capsulæ Lentis vara fläcktals opac och pupillen var orörlig. Nu var således intet annat råd ån at antingen språnga denna lamina med en Starrnål, eller ock lämna til tiden at vänta om hon, som ibland händer, småningom öpnar sig sjelf för Axis Visus. Patienten valde det senare och reste hem med följande föreskrift:

1:o, At undvika starkt ljus, af Sol och Eld, på det ej pupillen måtte snörpas mer tillsammans och göra en Synizesis, hvilken oumgängeligen skulle fordra ny operation.

2:o, Genom god diæt, dagelig rörelse, lått föda, och löst lif söka förekomma alla Spasmer i underlifvet.

3:o, Med åderlåtning då och då minska blodens prässning åt hufvudet 4:o, med lin-

lindrigt ögonvatten underhålla humoris Aqvei flytning och tårarnes jämna lopp.

Efter et halft år voro förſt möjeligit at med någon ſäkerhet veta om ny operation kunde undvikas.

Då Patienten, medio Septemb. 1781, reſte hem, kunde han ſe ſkilja färgor, kände ſtora bokſtäfver med tilhjelp af et Convext glas, ſåg hvad klockan var på ſit fickur och i mulit väder kunde gå allena.

1782 d. 10 Maji feck jag ſåker underråttelſe at Patienten ſer gå och kan ſkrifva utanſkrift på Bref, men at ögat ſnart blir trött; i Oct. f. å. hade ſynen ſå mycket tiltagit at han ſer ſkrifva flere rader, kan båttre gå allena och ſkilja perſoner. Således blir ny operation onödig, hålſt alt hopp år at ſynen ännu ytterligare tiltager.

Man lårer af denna händelſe 1:o, at gammal fluſs och döfhet åro elaka förebud vid Starr-operationer. 2:o, at faſtån lamina poſterior Capſulæ ſkulle efteråt finnas fläcktals opac, kan den ibland genom Naturens enſamme åtgård öpna ſig och lämna fri ingång för ljusſtrålarne, ſå at ytterligare operation blir onödig.

Joh. L. Odhelius.

K. Wet. Acad. Nya Handlingar Tom. III för 1782 1:sta Qvartalet.

p. 85. *Rön och Anmärkningar om Æther af C. W. Scheell.*

Utom Æthers vanliga tilredningsſått af Acida Mineralia och Spiritus Vini beſkrifves §. 1. hvad Brunſten bidrager. §. 2. viſes at Acidum Victrioli år en beſtånds del af Æther Victriolatus. §. 3. underſökning om orſaken hvarföre Acidum Salis och Spiritus Vini enſam ingen Æther frambringar. §. 4. viſas at Acid. Salis utgör en beſtånds del af deſs Æther. §. 5. Förſök med Fluſsſpatſyra, ſom åfven gaf litet Æther. §. 6. med Concenterad Åttika. Gref De Lauragvais Æther Aceti ville icke lyckas at få. Men A. upgifver et ſått at kunna producera en Æther Aceti. §. 7. Phosphorus ſyra viſte intet ſpår til Æther. §. 8. icke heller Sal. Benzoinum och Spiritus Vini, men med tilſats af Acidum Salis fick A. en Æther ſom luktade Benzoës. §. 9. Acidum Tartari har ingen vårkan på Spirit. Vini; ej heller concentrerad Citronſyra, eller Sal Sedativum, med eller utan Brunſten. Concentrerad Åttika med Acid. Tartari eller Brunſten, gifver ingen Æther; icke heller följande Salter: Zincum Acetatum, Mercurius Acetatus och Salitus, Ferrum Salitum, Magneſium Salitum, Argentum Nitratum, Magneſia Alba Salita, Sal Ben-

Benzoinum och Brunſten, Alcali fixum Cauſticum och Brunſten, Arſenic ſyra enſam eller med Brunſten. §. 10. Förklaring öfver Æthers generation.

Botaniſk beſkrifning på 2 Species ägta Muſkot ifrån Öen Banda af C. P. THUNBERG. p. 46.

A. har från Batavia fådt, med Arrack inlagdt i en flaſka, begge Species af den ägta Muſkotnöten, ſom gifvit honom tilfälle at förſt af alla Botanici i verlden kunna determinera deſs rum i Sexual Syſtemet, ſom är Monoecia. A. beſkrifver deſſe begge Species under namn af Myriſtica Moſchata och Myriſtica tomentoſa.

Ledi kraft emot Rödſot af B. BJÖRNLUND p. 75.

A. beſkrifver i 10 anförde händelſer denna örtens oförmodade värkan, brukad utan något föregående, underhjelpande eller förut brukat medel. Det var Infuſum ſom nyttjades mer eller mindre ſtarkt efter omſtändigheterne.

Anmärkning vid detta Rön af J. L. ODHELIUS. p. 79.

Genom Kongl. Collegii Medici anſtalt gjordes härmed genaſt prof på de fattige

här i Staden (a) för Diarrhée, emedan Rödsot lyckligt vis ej var epidemisk. På K. Lazarettet har ock A. funnit dess goda verkan emot Diarrhoea chronica.

Försök til et Hygrometrum Floræ af CLAS BJERKANDER. p. 85.

Visse växande blommor sammandraga nattetid sine *Blad*, i afsigt at bevara ömtåliga delar för kyla m. m. Men Carlina Vulgaris, (Karborrar) som efter utblomningen står uttorkad qvar hela följande året, har likafullt en märkvärdig rörelse, hvilken ofta utvisat tilkommande väderlek, såsom när det förmiddagen varit klart och Calyx ej öpnat sig, har eftermiddagen blifvit mulen; och när det varit mulet om morgonen och blomfodret begynt öpna sig, har eftermiddagen blifvit klart.

Berättelse om en Man som nedsvalgt Kopparslantar, en Knif, et Eldstål och en Flinta, af B. BJÖRNLUND. p. 86.

Flintan och några Slantar afgingo innom några dagar, men det öfriga efter et halft års förlopp med excrementerne. Slantarna voro då blanka, benen i knifskaftet förtärde, Knifbladet och Eldstålet skrofliga. Under-

(a) Se ofvanföre p. 205.

der denna tiden mådde han mycket illa, måſte ligga til ſångs och lindra ſina plågor med mjölkmat, mjölgröt och vålling.

K. Wet. Acad. Nya Handlingar T. III. 2:dra qvartalet.

P. 104. *Beſkrifning och Rättelſer hörande til Hiſtorien om Foglarne af* PH. P. Bar. DE LAPEIROUSE.

Til deſſe anmärkningar har A. blifvit upmuntrad af Herr Aſſeſſor SAL. v. STOCKENSTRÖM, under deſs utländſka reſor. De angå Accipitres, Picæ, Grallæ, Gallinæ, Paſſeres.

P. 118. *Anmärkning öfver föregående Beſkrifning* af *C. P. THUNBERG.*

Begge deſſe vackra afhandlingar, hvilka ſprida mycket ljus i denna delen af Naturalhiſtorien, tåla intet utdrag, utan böra läſas i ſit ſammanhang.

P. 120. *Anmärkningar om ſättet at conſervera Ättika*, af *C. W. SCHEELE.*

Fyra ſått åro hittils brukade at förekomma Ättikas fördårfvande 1:o at brygga henne ſtark och ſur, 2:o at genom frysning ſtär-

ka henne, 3:o at uteſtånga luften, 4:o at deſtillera henne; men följande ſätt recommenderas af A. ſåſom det lättaſte af alla: Åttikan kokas öfver friſk eld, i en väl förtent kittel, $\frac{1}{4}$ minut och fylles ſedan varſamt på bouteiller; eller ock ſlås Åttikan i bouteiller, ſättes i en gryta med vatten öfver eld och kokas en liten ſtund. På detta ſättet håller hon ſig många år och år ganſka tjenlig ſå väl til compoſitioner på Apothequen, ſom andra husbehof.

Inſect Calender för år 1781 af *C. Bierkander.*

P. 122. här gifves en dagelig förteckning på Inſecternas framkomſt, på A:s hemviſt i Weſtergötland, från d. 18 April til d. 27 October, med anmärkningar efteråt.

Beſkrifning på et nytt örte genus, Fagræa Ceilanica, af *C. P. Thunberg.*

P. 132. Örten år en liten buſke, funnen på Ceilon emellan Colombo och Gale, med en mycket vacker blomma, ſom täflar i ſkönhet med Gardeniæ och Portlandia. Tabellen gifver vidare uplysning.

Anmärkningar vid Strix Aluco, (Haruglan) af *P. G. Tengmalm.*

P. 138. Denna Fogel beſkrifves til ſin hushållning, anatomie, föda och öfrige omſtån-

ſtåndigheter. Deſs ägg åro ej öfver 5, honan ligger en hel månad på dem. Boet göras uti iholiga tråd; förnämſta födan åro möſs och råttor; ungarne åro blinde hela 9 dygn. Vid ſlutet af Julii åro de färdige at föda ſig ſjelfve.

Rön om värkan af Cucumis Colocynthis, af *NILS DALBERG.*

P. 144. A. har funnit deſs Tinctur förmånligaſt, emedan Pulvret, ehuru tagit i de minſta doſes förorſakar ref. Af Tincturen tages 4 a 5 gånger om dagen från 12 til öfver 20 droppar uti kalt vatten, då ref fållan märkas; men en ſvår beſk ſmak torde förefalla beſvärlig. Man ſtannar med doſis når lifvet blir löſare än vanligt.

Emot Lamhet anföres exempel på deſs värkan. Äfven har A. med ſynnerlig förmån brukat henne emot Iſchias, Rhevmatiſmer efter öfverflödigt brukade Mercurialier och enviſa oordentliga Intermittente Febrar.

Anmärkning öfver 1781 *års väderlek, ſom uplyſa Calendarium Faunæ för Wermdö* (a) *Skärgård*, af *SAM. ÖDMAN.*

P. 158. Vintren började tidigt året förut i Nov. och räckte til Martii månad. Tall-

(a) Belägen ſtraxt öſter om Stockholm vid Hafskanten.

traſten (Turdus Iliacus) var den förſta fogel ſom ſång, och Phalæna Logiana det förſta Inſect, begge d. 1 Martii. Lårkans ſång betyder at fläckar blifvit bara på Åkren. Efter d. 9 April isloſsning. D. 24 börjades vårbruket. D. 29 ſyntes Myggorne. D. 27 Maji ſiſta nattfroſt. Göken började d. 4 Maji och flöt d. 15 Julii at gala. Förſta nattfroſt d. 25 Aug: Förſta ſnö d. 21 Oct.

Utdrag af et Bref från Herr GIORGIO SANTI, *Profeſſor i Hiſt. Natur. och Botaniquen i Piſa, til en Hög Herre.*

- - - "Doctor CIRILLO i Neapel har företa-
"git ſig at til Veneriſke ſjukdomars botande
"nyttja en Salfva ſom göres af *Skirat Svin-*
"*iſter en unce och Mercurius Corroſivus Al-*
"*bus en drachma.* Han låter göra ſmörj-
"ningarne endaſt på fotſålorne med en drach-
"ma om dagen af denna Salfva; och för-
"ſäkrar ſig därigenom hafva lyckeligen bo-
"tat de mäſt hårdnackade ſjukdomar, til och
"med hårdheter i Lefren och Mielten. Man
"måſte icke ſmörja annorſtädes än på fot-
"ſålorne, ty denna ſalfva ſkulle göra hud-
"löſheter på alla andra ſtållen, där huden
"är mera retelig. I Florents har man med
"mycken framgång förſökt denna methoden."

An-

Anmärkning. Sublimatet har väl hitintils i Ungvent endaſt blifvit brukt utvärtes ſom et renande och frätande medel i Veneriſke ſår och til växters utrotande (a); men ſom deſs ſtora och ſäkra vårkan invärtes nyttjat, nu mera år öfver all genſägelſe, ſå förtjänar ock detta, Doctor Cirillos, förſlag Läkares upmärkſamhet, hvilka i ſvåra med Schirrer förknippade, Veneriſke krämpor torde däruti finna en oförmodad förmån.

J. L. Odhelius.

Väderleken och de mäſt gångbara Sjukdomar i Stockholm, Månaderne April, Maji och Junius 1782.

April 1. Morg. mulet och dimbogt, 2 gr. blidt. Barom. 25,23. Midd. mulet, 5 gr. blidt.

—— 2. Morg. mulet, 2 gr. blidt, Barom. 25,20. Midd. mäſt klart, 7 gr. blidt.

—— 3. Morg. klart, 3 gr. blidt, Barom. 25,25. Midd. 7 gr. blidt.

—— 4. Morg. klart, 2 gr. blidt, Barom. 25,43. Midd. 6. gr. blidt.

—— 5. Morg. mulet och dimbogt. 3 gr. blidt. Barom. 25,53. Midd. mäſt klart, 10 gr. varmt.

6. Mor-

(a) Se Pharm. paup.

Aprill. 6. Morg. klart, 1 gr. blidt, Barom. 25,73. Midd. klart, 9 gr. varmt.
— — 7. Beſtåndigt klart, om midd. 6 gr. blidt.
— — 8. Morg. klart, 2 gr. kalt, Barom. 26,00. Midd. 7 gr. blidt.
— — 9. Morg. klart, O. Barom. 25,86. Midd. klart, 9 gr. blidt.
— — 10. Morg. klart, 1 gr. blidt. Barom. 25,54. Midd. klart, 1 gr. blidt.
— — 11. Morg. klart O, Barom. 25,47. Midd. 9. gr. blidt.
— — 12. Klart, morg. 2 gr. kalt; midd. 7 gr. blidt,
— — 13. Klart til aftonen då det blef mulet, om morg. 3 gr. kalt, midd. 5 gr. blidt
— — 14. Morg. mulet, 1 gr. kalt, begynte ſnöga. Barom. har de 3 förſta dagarne ſtådt vid 25,42, men nu fallit til 25,34. Midd. 9 gr. blidt, föll våt ſnö om aftonen.
— — 15. Morg. mulet och dimbogt, 1 gr. blidt, Barom. 25,26. Midd. mulet, 5 gr. blidt, rågnade ſmått hela aftonen.
— — 16. Morg. mulet, 2 gr. kalt, Barom. 25,56. Midd. klart, 4 gr. blidt.
— — 17. Morg. klart, 4 gr. kalt, Barom. 25,48. Midd. måſt klart, 2 gr. blidt.

18. Morg.

Aprill. 18. Morg. klart, 1 gr. froſt, Barom. 25,71. Midd. klart, 3 gr. blidt.

— — 19. Morg. klart, 3 gr. froſt, Barom. 25,84. Midd. klart, 7 gr. blidt.

— — 20. Morg. klart, O, Barom. 25,79. Midd. klart, 10 gr. blidt.

— — 21. Morg. klart, 2 gr. blidt. Midd. 7 gr. blidt, afton. halfklart med froſt och några ſnöſkårfvor.

— — 22. Morg. klart, 2 gr. froſt, Barom. 25,55. Midd. 2 gr. blidt.

— — 23. Morg. halfklart, 4 gr. kalt, Bar. 25,67. Midd. måſt klart, 1 gr. kalt.

— — 24. Morg. halfklart, 6 gr. kåld, Bar. 25,66. Midd. mer klart ån mulet, O.

— — 25. Morg. ſnögade något, men åter måſt klart, 2 gr. kalt, Barom. 25,65. Midd. til ſkiftes klart och mulet, ſnögade några gång. men litet, O.

— — 26. Morg. mulet, 3 gr. kalt, Barom. 25,70. Midd. måſt mulet med ſmå ſnöſkurar. 1 gr. blidt.

— — 27. Morg. klart, 4 gr. kalt, Barom. 25,80. Midd. måſt mulet, 1 gr. kalt. Snögade ofta men litet hvarje gång.

— — 28. Måſt klart. Morg. 3 gr. kalt, midd. 1 gr. blidt.

29. Morg.

April. 29. Morg. klart, 4 gr. kalt, Barom. 25,93. Midd. klart, 3 gr. blidt, blef mulet emot aftonen.

— — 30. Morg. mulet, 1 gr. kalt, Barom. 25,58. Midd. mulet, 8 gr blidt. Aftonen föll något rågn-blandad snö.

Maji 1. Morg. klart, 2 gr. kalt, Barom. 25,45. Midd. måst mulet med snöglopp, 2 gr. blidt.

— — 2. Morg. halfklart, 2 gr. kalt, det snögade litet om natten, Barom. 25,54. Midd. mulet med våt snö, 4 gr. blidt.

— — 3. Morg. klart, 1 gr. kalt, Barom. 25,50. Midd. mulnade och föll något snö, 5 gr. blidt.

— — 4. Morg. mulet, 1 gr. blidt, Barom. 25,60. Midd. mulet, 6 gr. blidt och snögade litet

— — 5. Mulet. Midd. 3 gr. blidt.

— — 6. Morg. klart, 3 gr. frost, Barom. 25,49. Midd. måst klart, 4 gr. blidt.

— — 7. Morg. klart, ½ gr. blidt, Barom. 25,64. Midd. klart, 5 gr. blidt.

— — 8. Morg. klart, 1 gr. blidt, Barom. 25,75. Midd. klart, 8 gr. blidt.

— — 9. Klart, morg. 1 gr. midd. 9 gr. blidt

— — 10. Morg. klart, 2 gr. blidt, Bar. 25,56. Midd. klart, 12 gr. varmt.

11. Morg.

Maji 11. Morg. måſt mulet, 6 gr. blidt. Bar. 25,60. Midd. klart, 12 gr. blidt.

—— 12. Måſt mulet, midd. 13 gr. varmt, och rågnade helt litet.

—— 13. Morg. halfklart, 7 gr. blidt, Bar. 24,40. Midd. mulet, 16 gr. varmt, rågn ſtånkte litet om aftonen.

—— 14. Morg. måſt mulet, 7 gr. varmt, Barom. 25,35, Himmelen klarnade åter. Midd. måſt klart, 12 gr. varmt.

—— 15. Morg. klart, 7 gr. varmt, Barom. 25,65. Midd. 13 gr. varmt, eftermidd. mulet, emot aftonen började det rågna.

—— 16. Morg. mulet, 7 gr. varmt, Bar. 25,45. Midd. mulet, 14 gr. varmt, ſent emot aftonen ymnigt rågn med några ſtarka åſkeſlag.

—— 17. Morg. måſt mulet, 10 gr. varmt, Barom. 25,18, begynte ſtiga. Midd. halfklart, 16 gr. varmt, om aftonen rågnade litet.

—— 18. Mera mulet med en god rågnſkur. Midd. 14 gr. varmt.

—— 19. Måſt klart, middagen 15 grader varmt.

20. Morg.

Maji 20. Morg. klart, 10 gr. varmt. Bar. föll d. 18 til 25,10, men ſteg d. 19 til 25,22. Midd. måſt klart, 13 gr. varmt.

— — 21. Morg. mulet, 8 gr. varmt, Bar. 25,26. Midd. 13 gr. varmt, ſmått rågn om aftonen.

— — 22. Morg. mulet, 5 gr. blidt, Bar. 25,35. Midd. 12 gr. varmt, mulet tils mot aftonen.

— — 23. Morg. klart 7 gr. varmt. Barom. 25,49. Midd. 10 gr. varmt., haſtigt mulet med vålſignat rågn i några timmar.

— — 24. Morg. klart, 8 gr. varmt, Barom. 25,53. Midd. klart tils mot natten, 15 gr. varmt.

— — 25. Morg. mulet med ymnigt rågn, 8 grad. varmt, Barom. 25,35. Midd. mulet med ymnigt rågn, 14 gr. varmt.

— — 26. Måſt klart, midd. 13 gr. varmt, rågnade litet en gång.

— — 27. Morg. klart, 8 gr. varmt, Bar. 25,43. Mulnade mer och mer och kom en rågnſkur om aftonen, midd. 15 gr. varmt.

— — 28. Halfklart. Midd. 15 gr. varmt, rågnade en god ſkur om afton.

— — 29. Morg. klart, 9 gr. varmt. Bar. 25,70. Midd. måſt mulet, 14 gr. varmt

30. Morg.

Maji 30. Morg. mulet, 8 gr. varmt, Bar. 25,64. Rågn eftermiddagen 9 gr. varmt.

— — 31. Mulet med rågn nåstan hela dagen. Midd. 10 gr. varmt.

Junii 1. Måst mulet, rågnade en gång, midd. 14 gr. varmt.

— — 2. Morg. mulet, 10 gr. varmt, Bar. 25,25. Midd. måst mulet, 12 gr. varmt.

— — 3. Morg. klart, 11 gr. varmt. Bar. 25,38. Midd. klart, 16 grad. varmt.

— — 4. Morg. mulet och rågnstänkte, 8 gr. varmt, Barom. 25,36. Midd. mulet med något rågn eftermidd. 14 gr. vatmt, blef klart til natten.

— — 5. Morg. klart, 9 gr. varmt, Barom. 25,50. Midd. måst klart, 12 gr. varmt.

— — 6. Morg. halfklart, 7 gr. varmt, Bar. 25,61. Midd. måst mulet, 12 gr. varmt.

— — 7. Morg. klart, 7 gr. varmt, Barom. 25,65. Midd. måst klart, 14 gr. varmt.

— — 8. Morg. klart, 12 gr. varmt, Bar. 25,71. Midd. måst klart, 19 gr. varmt.

— — 9. Måst mulet, middagen 20 grad. varmt.

Junii 10. Morg. mulet, 14 gr. varmt, Bar. 25,66, efter en liten rågnſkur, om morgonen, blef klart midt på dagen och 22 gr. varmt.

— — 11. Morg. mulet och duggrågnade et par timmar, 12 gr. varmt. Bar. 25,42. Klart midt på dagen och 21 gr. varmt, om aftonen mulet med rågn och åſkedunder.

— — 12. Morg. mulet och rågnaktigt, 14 grad. varmt, Barom. 25,18. Midd. måſt mulet, 17 gr. varmt, ymnigt rågn om aftonen.

— — 13. Morg. ſtrömoln, 12 gr. varmt, Barom. 25,50. Midd. måſt mulet, 19 gr. varmt.

— — 14. Morg. ſtrömoln, 12 gr. varmt, om aftonen rågnade något, Bar. 25,49. Midd. halfklart, 18 gr. varmt.

— — 15. Morg. mulet, 15 gr. varmt, Bar. 25,65. Midd. mulet och rågnade litet et par gånger, 20 gr. varmt.

— — 16. Måſt mulet, morg. 15, midd. under en håftig ſtorm och rågnſkur allenaſt 7 gr. varmt; aftonen klart, 12 gr. varmt.

— — 17. Morg. klart, 8 gr. varmt, Bar. 25,94. Midd. klart, 16 grad. varmt.

18. Morg.

Junii 18. Morg. halfklart, 10 gr. varmt, Barom. 25,77. Midd. måft klart, 16 gr. varmt.

— — 19. Morg. klart, 12 gr. varmt, Bar. 25,83. Midd. klart, 20 grad. varmt.

— — 20. Morg. klart, 15 gr. varmt, Bar. 25,78. Midd. klart, 25 grad. varmt.

— — 21. Morg. klart, 17 gr. varmt, Bar. 25,82. Midd. klart, 22 grad. varmt.

— — 22. Morg. klart, 15 gr. varmt, Bar. 25,79. Midd. måft klart, 24 gr. varmt.

— — 23. Måft klart, midd. 18 gr. varmt.

— — 24. Klart, 22 gr. varmt.

— — 25. Morg. mulet, 13 gr. varmt, Bar. har i desfa dagar varit hög, omkring 25,80. Midd. måft mulet, 17 gr. varmt.

— — 26. Morg. klart, 11 gr. varmt, Bar. 25,76. Midd. halfklart, 16 gr. varmt.

— — 27. Morg. klart, 8 gr. varmt, Barom. 25,67. Midd. måft klart, 16 gr. varmt.

— — 28. Morg. mulet, 8 gr. varmt, Bar. 25,55. Midd. 19 gr. varmt.

— — 29. Morg. klart, 13 gr. varmt, Bar. 25,51. Midd. 18 gr. varmt.

Junii 30. Morg. mulet, 15 gr. varmt, Bar. 25,43. Midd. 21 gr. varmt.

*** *** ***

Den måſt gångbara ſjukdomen var den från Ryſsland öfver Finland hit ankomne Catharral Febren, allmänt känd under namn af Schnupffieber. Han viſte ſig egenteligen i April, Maji och til mot ſlutet af Junius; var ſtundom mycket häftig och något inflamatoriſk, och medförde ſtundom röta. Efteråt plågades ſomlige af andtäppa; en och annan blefvo förvillade til förſtåndet, ſom dock alt genom goda afföringar hjelptes, ſå at få människor dogo däraf.

Huru denne Feber förhållit ſig i Finland denne vinter och vår, kan aldrabäſt inhämtas af följande Herr Prov. Medici Doct. EKMARKS Raport til K. Colleg. Med. daterad Loviſa (a) d. 19 Martii 1782.

- - - - "Denne vinter började med et gan"ſka ſtarkt och ömnigt ſnöfall, ſom kom på "den ånnu aldeles ofrusne marken, hvaref"ter kölden periodvis varit ovanlig och få "ganſka ſtark, at den på ſlätten hunnit trån"ga ſig genom 3 fots djup ſnö, ſå at å"krarne nu åro frufne, men i ſkogarne åro "måſar och kjärr ofruſne. Ifrån d. 19 til och

(a) Gränsſtaden mot Ryſsland.

”och med d. 16 Febr. var här oafbrutit en
”öfvermåtton bitter och få ſkarp köld, at
”ingen, ſom länge varit här viſtande, kan
”åfhindra ſig någon ſådan tilförene. I briſt
”af Thermometer kan jag icke utſåtta köl-
”dens grader, men på de ſom finnas vid
”Brännerierne var d. 16 kl. 8 om morgo-
”nen alt qvickſilfret i kulan hoppackat (b).

”Vid denna tiden och förnämligaſt ſam-
”ma dag d. 16 ſjuknade här folket få man-
”grant, at de friſke förhöllo ſig til de ſjuke
”ſom 1 til 6 à 8. Sjukdomen var en af
”förkylning, genom den i lungorne indrag-
”ne kalla luften, tilkommen Feber, ſom
”började med vanliga rysningar, hetta och
”en gråſelig ſvår hoſta och bröſtvårk, ſom
”hos de måſta var förenad med ſtygn och
”någon blodhoſtning, dock icke pleureſie,
”ty hos ingen ſyntes cruſta inflamatoria ef-
”ter åderlåtningen; ſjukdomen förgeck ock
”haſtigare och förhölt ſig annorlunda. Svet-
”drifvande medel i början tagne, fördref fe-
”bren innom 3 à 4 dagar, men hoſtan var
”ſedan ganſka envis. Detta onda år nu för-
”bi ſedan ej flera än 7 à 8 däraf blifvit här
”i Staden döde, inberäknat Garnizonen. Haf-
”vande Qvinnor voro i ſtörſta fara och 2:ne
”dogo. Allmänheten trodde ſjukdomen va-

(b) Jämför K. Vet. Acad. Nya Handlingar. T. III. p. 80.

”ra ſmittoſam, ſom ſtyrktes af et rygte om ”den ſtora ſjukligheten hos grannarne i Ryſs- ”land, hvarföre en Militariſk Cordon ſades ”vara där inråttad, hvilket dock ſedan fun- ”nits vara ogrundat. Teckn til röta har jag ”icke blifvit varſe; utan har jag trodt mig ”finna fullkomlig orſak i förenämde väder- ”lekens utomordenteliga beſkaffenhet, hvar- ”igenom både feber, ſkämd digeſtion och ”den ſvåra hoſtan tilråckeligen blifvit up- ”retade.” - - - -

Om denna näſtan öfver hela Europa gångbara feber tagit ſin början i Ryſslands Aſiatiſka Provincer och därifrån ſpridt ſig ſtändigt våſter ut, ſamt, efter ſomligas me- ning, följdt öſtanvädret, kan väl icke ännu med ſäkerhet afgöras; men följande från god hand komne underråttelſe tyckes ſtyrka den tankan.

- - - ”Den från Ryſsland i år öfver hela ”Europa utgångne Farſoten, känd under ”namn af Influenza, år til Petersburg förſt ”anländ ifrån Siberien. Den hade vintren ”förut grasſerat på andra ſidan om Inſjön ”Baikal alt inemot Chineſiſka gränſen, ut- ”bredde ſig förleden höſt längs efter Altai- ”ſke bergsryggen, drog ſig kort för Nyåret ”öfver Tobolſk til Caſan, kom därifrån til ”Muſcou och ſå hit til Petersburg. Denna ”deſs marcheroute har Hr. Prof. Pallas ge- ”nom brefväxling utrönt och låfvar ſkaffa

oſs

"oſs en fullſtändig och ſammanhångande efter-
"råttelſe om denna farſots uphof och flyttningar,
"efter tid, orter och öfrige omſtädighetter."
(*Upſ. Sälſk. Tidn. N:o* 164,165. 1782). (a)

Några Anmärkningar om Medicinens tilſtånd i Hamburg m. m. och Tyſka Läkare-Methoden i allmänhet, ingifne af SVEN HEDIN.

I början af året hade jag den åran at inlåmna en kort, och jag vil tilſtå med Hr. Prof. KRAAK, för litet detaillerad underråttelſe om de vackra inråttningar, ſom til Medicinens befrämjande blifvit gjorde af Danſka Regeringen; men mitt ſyftemål var at endaſt ſåſom i et öfverſeende gifva begrep om Läkare-Vetenſkapens tilſtånd, efter jag trodde at til åfventyrs voro den fullſtändiga beſkrifning, ſom i Köpenhamn utkommit om alla deſſa inråttningar, redan bekant, och at jag ſåledes ſkulle blifva i kända faker alt för vidlöftig. Emedlertid fägnar det mig oåndeligen at Hr. Prof. KRAAK fådt en ſå fördelaktig bekräftelſe om deſſa anſtalters förträfflighet, efter jag vet at Hr. Profeſſorns medfödda vettgirighet helt viſt ſkall bedraga honom at låmna åfven den förnöjſammaſte ſtäll-

(a) Denna Feber viſte ſig mit i Tyſkland ſamma tid och var i början af Julius redan i Frankrike och öfver Alperne i Italien, enligt Hof-R. HEYNES program, ſe *Gött. Anz.* N:o 97. 1782.

ning för at sjelf se hvad han af andra hördt, då vi säkert få lofva oss dess mogne årindringar. Vid det Hr. Professoren i öfrigt behagat anmärka såsom tjenande til uplysning af mitt bref, förekommer den altför grundade tanken om Lazaretter i allmänhet; men jag vågar dock försäkra at det stora Fredrics Hospital i Köpenhamn har få af dessa olägenheter; oagtadt den mängd af 3 til 400 personer som där dageligen skötas; men då inrättningen hvart år consummerar 20,000 R:daler Courant, bör man af anläggarenas mogna årfarenhet vänta hvad de fördelaktigaste beskrifningar omtala. Utan tvifvel är K. Svenska Seraphimer Lazarettet en förträffelig stiftning, men man måste dock tilstå alt för trångt, i anseende til folkmängden, fast icke för det utbredda och forskande snillet, för en Acrel, som med sina förträflelige rön uplyst infödda och utlänningar, och för en Odhelius och Schulzenheim, som redan gjordt mer än hvad man hördt vara anfördt ifrån desse vidtfrågdade ställen. Utan at töras tro det jag heller denna gången skall bättre lyckas, driftar jag dock framlämna några lika korta anledningar til kännandet af Medicinens tilstånd i Hamburg och Tyska Läkaremethoden i allmänhet.

Hamburg har en anfenlig folk-nummer och vida öfverstigande den vi räkna i Stockholm. Fattigdomen ibland den ringare ho-

pen

pen år väl ſtor, men går icke til den grad af uſelhet, ſom vi dageligen måſte ſe hos oſs i Hufvudſtaden. Sållan veta Låkarna utaf någon hårjande farſot, och hvad hos oſs ſå ofta förekommer, en förödande dyſenterie, år aldeles icke anmärkt i Hamburg och deſs Förſtåder. Den öfver hela Europa hårjande Snuf-febren, ſom denna förflutna våren infant ſig i Hamburg i Maji månad, var ſå allmån at man med all viſshet kan ſåga det en fjerdedel af invånarna däraf på en gång voro angripna. Jag undgick icke ſjelf et håftigt anfall, ſom vid den då redan tiltagande vårman hade ſvåra ſymptomer af rötaktig feber, och vid hvars botande vår årfarna och lårda Landsman Doct. De Rogier var min hjelpare, hvilken på hemreſan ſtadd ifrån den vidlyftiga tour han anſtålt, ſig hår vid ſamma tid uppehölt. Denna allmånna feber var icke dödande; i början gick han lått nog öfver, men hade til ſlutet ſvåra följder och fordrade all granlaga tilſyn. Febren börjades vid en kall oſtlig vind, ſom i några dagar fortfor, och ſpridde ſig ſjukdomen med en undransvård ſnållhet. Några Låkare påſtodo ſig hafva åfven i de ſvåraſte anfall haft båſta vårkan af Vinum Huxhami ſedan de förut lindrigt laxerat. En omſtändelig beſkrifning år om denna feber i Hamburg utkommen med jåmförelſe af den ſom 1741 ſkall hafva graſſerat under namn af *Influenza*.

Antalet af practicerande Låkare i Hamburg år otroligen ſtort och ökas dageligen af kringſtrykande charlatanер och qvackſalfvare, ſom antingen dår nedſåtta ſig, eller ſom blott vid genomfarten på någon tid ſig dår uppehålla. Desſa utropa ſina medel och ſin förträfflighet i långa annoncer, dår man ſkulle tro at Gudar och icke månniſkor öpnat ſina förrådshus. Hamburgſka Låkarna hafva vål varit omtänkta at hindra detta ſjelfsvåld, och til den åndan ſammanſatt ſig under namn af *Societas Medica Hamb.* för at ſmåningom kunna uteſtånga ſlika bedragare; men i en ſå fri Stat kan det ſvårligen ſke, och ånnu flera hinder framkaſtar den vanliga oenighets andan. Juſt denna tråta har ſkaffat oſs en ibland Tyſklands berömligaſte Låkares yttrande öfver denna ſaken, i en *Unterſuchung der vermeinten nothwendigkeit eines Autoriſirten Collegii Medici und einer Medicinifchen Zvangordnung*, ſom ehuru makalöſt i ſitt ſlag, icke gynnar Medicinſka Lagar och Författningar i almånhet. Doctor Reimarus år Författare til denna lilla Afhandling, en Man af mycket ſnille, ſom med all rått nåmnes förſt bland Hamburgs Låkare, och ſom för ſina ſkrifter i Medicin, Phyſiquen och Natural-Hiſtorien år vida berömd. Nåſt honom följer Doctor v. Eckster en vidtfrågdad Practicus, ſom tillika har inſeendet öfver Bibliothequet, Naturalie- och Konſt-Ca-

bi-

binettet, hvareſt många artiga ſaker förvaras, jämte några präktiga Anatomiſka Præparater och i ſynnerhet en utvald ſamling af Fœtus, ända ifrån ſin förſta formeliga tildaning til ſin fullkomlighet. Doct. Boolt, förſta Stads-Phyſicus, äger onekeligen en ibland de äldrafullſtändigaſte Snäckſamlingar. Andra Stads-Phyſicus Doct. Cropp ſamlar Mineralier; En Doctor Schultz vinlägger ſig om Inſecterna och är känd för flera gjorda uptäckter. Doctor Grunow ſom i 3 år beviſtat Upſala för at höra vår ſtora Linné, ſamt därefter gjordt en reſa åt Frankrike och Sveitz, är den måſt oförtrutna ſamlare af Örter, och utmärker ſig i alla både Medicinens och Natural-Hiſtoriens delar. Prof. Giesike ſom ock hördt v. Linné, är en af deſs värde Lärjungar. Doctor Leppentin en ſnäll Accoucheur, har utom ſin *Decas Obſervationum* öfverſatt på Tyſka den förträffeliga Pris-ſkriften af Doct. *Landais*: *Diſſertation ſur les Avantages de l'allaitement des Enfans par leurs Meres.* Doctorerna Mumsen, Jänisch, Weiss, Ulfers m. fl.: Alle deſſa infödda Hamburgare, förtjäna at omtalas ſåſom förträffliga ſnillen och ſom Månner af en ſärdeles bevågenhet för Konſter och deſs Idkare.

Det til ſitt utſeende och förſta ändamål präktiga Theatrum Anatomicum hade viſt förtjent min upmärkſamhet, aldramåſt ſom jag redan för min reſa ſåg den teckning ſom i-

ge-

genom Professor MURRAYS föranstaltande var til K. Collegium Medicum öfverlånd at tjena til modell för en dylik byggnad hos oss; men denna vackra Salen är föga nyttjad, och då vi sakna en dylik få vi tröfta oss med, at i dess ställe åga MARTINER, TINGSTADIER och MURRAYER.

Man har väl i Hamburg varit omtänkt på de fattigas skjötsel och inråttandet af Sjuk-Hus, men dessa anstalter äro föga betydeliga, Sjuk-huset altför litet och skjötselen icke granlaga. At förbättra dessa syftemål har den omtalte *Societas Medica* igenom subscriptioner insamlat en summa af 7 a 8000 Plåtar; som til fattiga sjuka skall användas. I anledning häraf är också den lilla *Pharmacopoea Pauperum in usum Instituti Clinici Hamburgensis* utgifven, ibland hvilkens föreskrifter följande utmärka sig, och dem jag vil recensera til deras nöje, som icke haft tilfälle at ännu låra känna denna annars rått vackra och ståndade Pharmacopoe.

Camphert-Ättika sammansättes af:

Camphert ½ drachma uplöst i Liqv. Hoffm. 1½ drachma, samt bästa Vinättika 5 unce.

Til Camphert Emulsion 8 unce, tilsättes Tart. Emet. 8 gr.

Vattusots Droppar bestå af Gummi Gutt. ½ drachma, uplöst i lixivio Tartari ½ unce.

Vat-

Vattuſots Piller göras af Sulph. Aurat. Antim. ½ drachma, Mercur. dulc. 15 gr., Extr. Radic. Belladon. ½ drachma, med Balſ. copaivæ, hvaraf 2 gr. Piller formeras.

Til omſlag i Kråfiſkador föreſlås inkokad Morotſaft 1 ſkålp., Herb. Conii och Cort. Chin. pulver hvardera 1 unce, Extract. Goulard. och Laud. liqv. ſydenh. hvardera 2 drachma.

Piller emot Kråftan Extract. Conii och fol. Belladon. pulveriſat: hvardera ½ unce, Merc. dulcis 2 drachma f. pill.

I öfrigt kan man ſäga at denna Pharmacopœ är til det nogaſte utdragen af den nyaſte Pharm. Wirtembergica, allenaſt med den nödiga ſkillnad at de dyraſte medel och compoſitioner äro uteſlutna och Piecen afkortad och lämpad til ſit ändamål. Vid de få upgifna compoſitioner kunde man til åfventyrs anmärka något huſvudſakeligit, åtminſtone tror jag intet at Mercuren nånſin med goda obſervationer recommenderat ſig i Kråftſkador af elak beſkaffenhet.

At döma om Tyſka Läkarnas methode i ſin enſkildta Pratique är ganſka ſvårt, ty ſom hvar och en anſer den vinſten för ſin betydeligaſte inkomſt, at ſjelf förſe ſina Patienter med Läkemedel, ſå är det lått at finna huru egna vinningen ſnarligen ſkall bedraga en mindre öm och vältänkt Läkare at öf-

öfverhopa sina sjuka med altför många och onödiga saker på en gång. Jag vil endast nämna, som prof-hårpå, hvad jag såg hos en af mina vänner, hvilken några dagar varit besvårad med litet sveda i bröstet, som likväl var utan feber och utan all slags farlig betydenhet. Läkaren hade dock förfedt honom med följande ordonnance. En ask N:o 1 *Pulver* at taga en thèesked alla mornar. En annan N:o 2 *Pulver* at taga en thèesked hvarannan timma, hvarpå skulle dryckas af *Emulsionen N:o* 3, och om någon törst och hetta förmärktes, skulle *lösande drycken* N:o 4 flitigt nyttjas, och änteligen skulle 30 til 40 droppar af *flaskan* N:o 5 tagas emot natten. Det är intet möjeligit at noga utröna hvad som ingredierar i slika Medicamenter, efter hvar och en Läkare antingen har sit egit Laboratorium eller en serskildt förpacktning med någon Apothekare. Det finner man dock lätt at konsten ger utväg til sådan blandning, som under namn af Emulsion eller Potion, Pulver eller Droppar kan göra Provideuren säker Calcul på vinst, men intet den sjuka på hälsans förbättring. En hederlig karl är väl öfver den frestelsen at vilja lurendräga med onödiga medel, men i allmänhet kan man säga at ingen ting är mera ovärdigt för Läkaren, mera farligt för Patienten och mera gynnande för charlatanerie, än just denna Practiquen.

Af

Af detta händer också at man träffar Apotheken i slått tillstånd, om ej Apothekaren sjelf befattar sig med sjukdomars botande, som ock merendels sker, ty ganska sällan finner han nog förtjenst i sin lagliga näring. Drougisterna däremot äro i Hamburg ganska väl försedda och förstå at förvara sina förråder med all den omtanka och kunskap, som så granlaga saker fordra, och är det af mycken nytta, at lära känna deras cautelер vid vissa Drougers inköpande, och at få veta ordsaken til prisernas hastiga stegrande och fallande, som så mycket interesserar både Läkare och Apothekare.

Altona, som i så ganska nära granskap med Hamburg, är nästan en lika fri Plats för charlatаner och fuskare, har också sin anselenliga del däraf, och bland hvilka jag i synnerhet vil nämna den bekanta Ménadi, som blef af Archiater Westphal promoverad til Medicinæ Doctor i Greifsvald, men som vid anställd undersökning (a) måste på Hög befallning återbära Doctors-Brefvet. Denna Mannen äger i Altona et vackert Stenhus, öfver dörren på hvilket är en inhuggen fyrkantig sten, med inscription: *D. Menadi.* Han besöket dock inga Patienter men drif-

ver

(a) K. Colleg. Medicum anmälte saken hos Kongl. Majestät, som rättvisligen befalte Academiæ Cancellairen göra däruti rättelse.

ver en anſenlig handel med ſin *underbara Eſſence*, och driſtar icke at offenteligen kalla ſig Doctor. Jag beſökte honom ſom okänd och kan förſäkra at man finner mer ſundt förnuft hos våra curerande Gummor och kloka Bönder, än hos denna fordom diplomaterade Läkare.

Men vid det jag nämde Greifsvald på et ſätt ſom föga hedrar deſs Profeſſorer af vår Vetenſkap, är det min ſtörſta fägnad at få göra de nu varande Herrar af Faculteten den rättviſa, ſom deras allmänna förtroende och goda rygte ibland de Lärda lämna dem. De förtjäna det ock ſå mycket mer, ſom de hvar på ſit ſätt utmärkt ſig i Lärdoms vägen och åga umgångs-gåfvor, ſom icke mindre göra dem utmärkta och älſkade i enſkilta ſammanlefnaden.

Det är bekant at *Hans Kongl. Maj:t* redan för 2:ne år ſedan på Pommerſka Regeringens föreſtällning låtit inrätta et Collegium Sanitatis, hvars Præſes är Regerings-Rådet v. Horn, och Director Profeſſor Refeld. Aſſeſſorer äro Profeſſorerna Weigel och Otto. Profeſſor Refeld har viſat en hedrande nit för denna inrättningen; härom vittnar det vackra Lazarettet, ſom redan är i ſtånd ſatt at kunna intaga ſjuka, hvilkas antal i början icke kan blifva ſtort, men hvaraf Vetenſkapen i en ſå ſkickelig Mans händer kan draga en förträffelig nytta. Profeſ-

ſo-

forerna Weigel och Otto arbeta hvar i sin sak med mycken åhoga och hafva bägge redan gjordt sig namnkunniga, den förre igenom sina öfversättningar och flera Chemiske Arbeten och egna afhandlingar, den sednare igenom fortsättandet af Buffons stora Värk, som han åtagit sig efter förra öfversättarens död.

Academiæ Trägården är i godt stånd, men ganska liten. Den vackra samling af *upstoppade Foglar*, som blifvit gjord af en Otto, Bror til Professorn, samt åt Academien til köps hembjuden, är nu i Cancellie-Rådet Baron Ahlströmers händer och säkert den vackraste man kan se.

I *Stralsund* äro snälla Practici, ibland hvilka jag vil nämna Garnizons-Medicus Hr. Assessor von Kemna, Stads-Physici Assessorerna Weigel och Nürnberg, associerade i Sundhets-Collegio, Doctorerna Biel och Haken, Regements-Fältskärerna Denike och Hasper, hvilka efterfråga med all begärlighet våra Journaler och Afhandlingar, och det så mycket mer, som de nästan alla äro kännare af vårt Språk. Herr Regements-Fältskärn Denike har et vackert Bibliothek, vinlägger sig med flit om Botaniquen, har et stort Herbarium och cultiverar en utvald samling af Botaniska Växter.

I öfrigt kan jag icke förbigå at nämna den okunnoghet som man träffar på flera stål-

len i Tyskland om sjelfva Geographiska kännedomen af Sverige; och som deras vetenskap mäst reducerar sig til Journaler, så finner man ock där fel som äro oförlåteliga, hvaribland jag vil anföra at Hr. SCHLEGEL, i sin *Medicinische Litteratur für Aertze* säger at Doct. ALM blifvit Adjunct. Art. Obstetr. i Greifsvald, efter Doctor TRENDELENBURG, m. m.

Just i det jag skrifver detta har jag det nöjet at inhändiga et Bref ifrån Hr. Doctor BUCHAVE i *Köpenhamn*, som omtalar några vidare lyckeligen gjorde curer med Geum urbanum, och vil jag anföra dess egna ord. *Nullus dubito, qvin Practici Svecici, patriæ semper amantissimi, nostro indigeno usi sint remedio, multorum annorum utilitate mihi ita probato, ut viribus Cortici Peruviano non æquale modo, sed longe superius plurimis in casubus ægritudinum habuerim, et jam jam habeam, hinc neqve minimum de Ejus in Svecico Regno, effectu bono, dubium fovere possim, si præparatio ejus modo juxta regulas rite fuerit a Pharmacopolis peracta.* Jag får rätt ledsen at nödgas i mitt svar säga Herr Doctor BUCKHAVE huru litet denna uptäckt har gjort sig recommenderad af Svenska Practici, oagtadt den aldranogaste tilsyn at roten varit anfad på sätt som Hr. BUCKHAVE sjelf upgifvit.

Hus-

Hus-Curer.

Sådane Låkemedel ſom inom viſſe Slågter med fördmån länge varit brukte och ſom ofta åro lämningar efter forntidens Låkare, ſynas förtjåna at från glömſkan förvaras; kunna ock ſtundom vara nyttige at tilgå, då omſtåndigheterna ej medgifva at hafva Apothek för handen.

Under denna rubrique ſkola då och då något meddelas, når man med viſshet kan ſvara för deſs trovårdighet. Af detta ſlag åro nu följande:

Plåſter emot Benſår och Kråftan (a)

Tag: 1 ſkålp. gult Vax, 1 ſkålp. brunt Harts, $1\frac{1}{4}$ lod Storax Calamita, 2 lod Mönja, 24 lod Bomolja, $1\frac{1}{4}$ lod Terpentin, 1 lod Indianſk Olja (b); deſſe ſaker blandas tilſammans i en Malmgryta eller ofördent Kjettel och kokas ſagta på koleld, ſamt omröres med en träſpada. Storax lågges ej uti förr ån det nåſtan år fullkokat, hvilken förut ſkåres helt ſmå. Når kokningen varat $\frac{1}{8}$ timme profvar man med en papperslapp, ſom indoppas, om det ſtrax torkar, ſå år det fårdigt; då lyftes kjettelen af elden och ſåttes på et fyrfat med glöd under, och då

(a) Dårmed ſynes blott elaka ſår böra förſtås, eller hårda knölar (Schirrer), i bröſten.

(b) Balſ. peruv. niger.

har man tilreds blått oplanerat i rimfor klipt papper, få breda som kjettelen tillåter at få rimforne beqvämligen indoppade, då man håller i dem med bägge händerne och låter masfan löpa dårôfver åt en fida. Straxt det är väl afrunnit hänges det ôfver en ftång at torkas, fkrapas fedan i kanterne med en knif bort det ôfverflödiga, rullas få ihop och förvaras för dam. Til denna fats behôfves en bok blått oplanerat papper. Man kan ock formera pläftret i en masfa at ftryka på Linne.

Uti djupa får brukas linne fom doppas i opfmält pläfter, fom ômfas en gång om dagen; men ofvanpå bör altid läggas et ftycke af de ofvanbefkrefne pappers-rimforne.

Fotvatten är et urgammalt medel mot Flufshofta. Man lägger i ljumma vattnet allehanda lugtande krydder., kli, falt m. m., fåtter fig däri mot aftonen, agtar fötterne efteråt för kôld i fängkläderne och underhjelper en jämn fvettning med allahanda medel. När detta med förfigtighet brukas och efter behof repeteras, är man ofta hulpen.

I et hederligt hus är ofta med tydelig förmån förfôkt at koka et Hvitkålshufvud en god fjerndels timme i vatn, fom fedan nyttjas til fotvatn mot elak hofta några qvällar å rad; hvilket til ytterligare förfök här upgifves.

J. L. Odhelius.

Ne-

Nova Pulmonum Docimaſia, qvam - - pro loco in Facultate Medica proponit Guilielmus God. Plouqvet. *Ph. & Med. Doctor & Prof. reſpondente* GEORG. FR. BROTBEK. Tubingæ April 1782.

Lungprofvet, at neml. genom Lungornas flytande i vatn, når de tagas utur et dödt funnit barn, fluta til at det lefvat och dragit andan, ſamt tvårtom af Lungornas ſjunkande, blifva förvisſad at barnet blifvit dödfödt, är et af de bekantaſte ämnen i Medicina Forenſis. Man har därföre genom otaliga förſök profvat och budit til at utröna *om och huruvida det antingen är bedrägligt eller tillförliteligt*, ſamt kan, utan andre teckns tilhjelp, afgöra om Barnet haft lif eller icke. Saken beror här således på Lungornas Specifika tyngd. Innehålla de luft, ſå blifva de låttare. Men denna luften kan ock efter döden blifva inblåſt. Det är ännu tvifvelaktigt om luften utvidgas genom förrutnelſen och Lungorne begynna förnämligaſt at flyta ſedan de en tid legat i vatn.; men juſt då drager ock bloden ſig utur dem i vatnet och de blifva låttare.

Vår lärda Auctor har därföre i närvarande Afhandling fortſatt den underſökning i detta ämne, hvilken han redan i en 1777 utgifven Skrift börjat. Han föreſlår et *annat grundeligen uttänkt ſätt af Lungprof*, och

upmanar andra lårda, ſom dårtil hafva tilfälle, at anſtålla förſök dårmed. Den i Lungorne inneſlutne luften kan väl göra Lungornes utſeende ſtörre, men icke af ſig ſjelf åſtadkomma at mera blod blir i deras blodkåril inpackad. Det måſte ſke genom Hjertats kraft hos et lefvande Barn. När ſåledes Barnet dragit andan och Hjertat drifvit mera blod in i de, nu mera utſpände Lungorne, få de, jåmte ſtörre och vidlöftigare utſeende, åfven tillökning af ſin abſoluta tyngd. *Tyngden af et Barns Lungor, ſom dragit andan, år en gång til ſå ſtor, ſom af det Barnets Lungor, hvilket blifvit dödfödt.* Den förhåller ſig i förſta fallet til hela den öfriga Barn-kroppens tyngd ſom 1 : 35; i ſenare fallet åter ſom 1 : 70.

Sedan A. beſvarat de emot *detta nya Lungprof* gjorde inkaſt, drager han dåraf denna följd: Pulmones tantum pro vita Infantis, nunqvam contra illam militare poterunt.

Denne uptäckt blir ofelbart at anſe ſom en betydelig förkåfran i Medicina Forenſis. (*Erlang. Gel. Anmerk.* 34 *St.* 1782.)

Almanach fur Ærtze und Nicht Ærtze das Jahr 1782 heraus gegeben von Herrn Hof-Rath GRUNER. *Jena.*

Under pag. 9 ofvanföre har jag omnåmnt denna Almanach och tror mig icke gö-

göra någon obehagelig tjenſt om jag deraf recenſerar det mårkvårdigaſte. Det år vårkeligen underligit at Hr. Hof-Rådet GRÜNER fådt blifva den förſta ſom åtagit ſig detta arbete, då man vet at redan ſå länge alla Vetenſkaper varit med ſin årſkildta Almanach förſedda. Utan tvifvel år nyttan af detta arbetet ſvarande emot författarens ſyftemål, i anſeende til viſſa Hiſtoriſka uplysningar dem man finner ſamlade på et ſtålle. Denna Almanach beſtår af 320 pag. och år förſedd med Författarens bild framför Titulbladet.

Prof. GRÜNER begynner med en Medicinſk Tideråkning öfver *Grundnung der Arzneikunde durch Hippocrates v. c. g.* 428 och går vidare fort i anförandet af de förnåmſta upfinningar och deras tidepuncter, ſamt ſlutar med *Reinigung der luft durch Pflantzen bei ſonnenſchein Verderb. des Nachts und im Schatten, von Ingenhouſe.* 1779. Hårefter följer ſjelfva Calendern, dår hvar dag i året år tecknad med någon berömd Låkares namn, Högtidsdagarne undantagna. Hr. GRÜNER har vidare en Biographie ſom begynnes p. 28 och innehåller det mårkvårdigaſte af de i Calendern antecknade Låkares lefnad och ſkrifter. Denna Biographie ſträcker ſig för detta året til och med bokſtafven H. — Af Svenſka Låkare har Författaren nåmnt, LINNÉ, ROSÉN von ROSENSTEIN, ACREL,

WALLERIUS, BÅCK, HASSELQVIST; ibland hvilka vår vördade ACREL tecknas på följande sätt.

OLOF ACREL ein gelehrter und scharfsinniger Schwede, der Anatomie und neuere Erfindungen kennet, und seine erfarungen treulich mittheilet, nach art aller wirchlich grossen männer. Ein Theil seiner Schriften ist auch unter uns bekant.

Om vår aflednа HASSELQVIST fåges det at han var *Ein beruhmther* Schüler *des Ritters* v. LINNÉ *und Martyrer seiner Lieblings Wissenschaft. Er starb nach einer beschwerlichen reise durch Asien und Africa zu Smirna an einen langwierigen krankheit und der berühmte Ritter* BÅCK *ward sein lobredner,* LINNÉ *aber gab, aus der von der Königin erkauften handschriften, das Iter Palestinum heraus.*

Pag. 136 börjas en Artikel under namn af *Veberficht der Medicinischen Litteratur von Jahr* 1780 *bis Ostern* 1781; hvarest Herr GRÜNER med en stickande skrifart omtalar *die dicken und dunnen, die grossen und kleinen bände und- findet die summe des reinen gewinstes höchst unbeträchtlich, alles schreibtbeobachtungen und Erfarungen, der Jungling, der Mann und der Greis. &c.* och sedan han igenomgådt de förnåmsta delar af Medicin, håcklat de många upstufvade öfversåttningar och beklagat saknaden af goda Låroböcker, kom-

kommer änteligen ordningen til Prof. Tode och defs Skrifter, hvareft Författarens egna ord lyda: *Vermuthlich raubte ihr die neue Balfour-Todeſche Tripper Theorie Werth und anſehen-Schier luſtig iſt es, wenn man die ausbruche der heftigkeit lieſt, mit der Herr* Tode *auf alle ſchimpft die nicht ſeines glaubens ſind, und ſie anfallt wie ein beleidigter Knabe, dem ſein muhſam gebauetes Kartenhaus eingeſturtz oder doch erſchuttert worden iſt- Schier luſtig iſt es zu leſen wie erfruchtvoll dieſe Theorie, zur zeit noch nichts, als unerwieſene und etwas wahrſcheinliche hypotheſe, an manchen orten angerumt und verherlicht wird, als eine erfindung, die eine Burgerkrone verdiente. Schier luſtig iſt es anzuſehen wie gelaſſen alte erfahrne Praktiker es vertragen, das Herr* Tode *ihnen hohn ſpricht, alle ihren erfahrungen bezweifelt, und ſich allein Weisheit und beobachtungsgeiſt beilegt - Schier luſtig iſt es daſs der groſſe Tripper Patron die einwurfe der gegner nicht aus Theoretiſchen und Praktiſchen grunden wiederlegt, und nur ſeinen Freund, Herrn Richter, als der einzigen competenten richter angeſehen haben will.*

Ifrån pag. 151 til 178 har Auctor en afhandling om det han kallar *aberglauben in Mediciniſchen dingen*, hvilket han fåger vara en moraliſk ſjukdom, fortplantad från fôråldrar til barn, ſom ock utan tvifvel fôrorſa-

kat ganſka mycken oreda och år deſto ſvårare at bota, ſom den måſt inritat ſig bland den enfaldiga hopen, dår den, inſupen med ſjelfva moders-mjölken, ſållan eller aldrig kan råttas och ån mindre utrotas.

Pag. 178 *Ein Geſundheits Katechismus.* Hår förefalla några reglor i diæten, dem författaren har bringat i frågor och ſvar.

Pag. 200. *Welches ſind dit beſten ausfuhrbaren Mittel dem Kinder-mord zu ſteuren?*

En Prisfråga ſom ganſka vål afhandlar de hittils bekanta medel och upgifter, men ſjelfva utöfningen deraf ſynes författaren lika ſå ſvår ſom erfarenheten beviſar at den det vårkeligen år.

Pag. 231. Förekomma åtſkilliga Artiklar, hvaribland en Anecdot anföres om den vidt bekanta Qvackſalfvaren i Sveitz, MICH. SCHUPPACH, (a) ſom i redbara pengar efterlåmnade en ſumma af 150,000 Gylden, hvilka han på en tid af 30 år förtjent igenom qvackſalfverie och urin-ſpådommar.

Pag. 292. Utdrag af åtſkilliga bref om Medicinens tilſtånd på de bekantaſte ſtållen i Europa, hvareſt et bref dat. Paris 1781, ſåger: *Der zuſtand der prachtiſchen arzeneiwiſſenſchaft in Paris iſt klåglich- Wen man bedenkt daſs Tronchin, als erſter Leibarzt des*

(a) Se BJÖRNSTÅLS Bref 2 Del. p. 155.

des Königs an den Spitze ſtehet. -- ifrån *Milden* heter det: *Hier ſieht es betrubt aus mitt der edlen arzneikunſt. Ihr beſter Artz iſt ein halber Schuler von Tronchin in Paris. Kent man den Meiſter, ſo iſt das nicht ſchver den Schuler zu beurtheilen &c.*

Pag. 307. *P. Clare Methode* (a) *das Qveckſilber in veneriſchen krankheiten beqvem beizubringen.*

Pag. 309. *Opium ein univerſal mittel.* Sjelfva beſlutet gôres med berâttelſe om Nic. Goldschmidt, en Månniſko-frâtare.

Sven Hedin.

Följande händelſe torde lända Allmänheten til uplysning och varning.

Jag blef den 6 ſiſtl. Decemb. kallad at i ſällſkap med Stads-Chirurgus Herr Oleveldt beſôka en hederlig och ârbar Matrona af 72 års ålder. Hon hade et par dagar varit ſjuk ſedan hon den 3 hujus varit ute i luften måſt hela dagen: En ſtark vârk i lår och ben, hvartil kommit feber med hôg och ſnåll puls, fordrade antiphlogiſtiſka medel, hvilka ej blifvit underlâtna. Vid min ankomſt fant jag henne fângliggande, med puls

(a) Se Band. I p. 17.

puls som i rötfeber, mycken törst, den hon ej kunde släcka, efter hon hade en fullkomlig Hydrophobie eller Vattenskräck. Hon hade då altifrån den 4 hujus om eftermiddagen ej kunnat låska sig med minsta droppe af våtvaror. Vid blotta åskådandet af något vått, vare sig såppor eller andra drycker, öfverföllo henne de grufveligaste hisningar, med djupa inspirationer, förbundne med en sådan förskräckelse och sinnets förstöring, at hon ej stod at öfvertalas at sätta koppen til munnen. Hisningarne likna dem, som de få, öfver hvilka kalt vatten hållas, endast med den skilnad at hon tillika, på et convulsiviskt sätt, stirrade ut med ögonen. Om man envisades med at bjuda henne dricka, så öfverföll henne en ångest, blandad med arghet, hvarutinnan hon åt de närstående gjorde med armarna hårda slag, hvilket fortfor tils man lämnade henne i ro. Där emellan var hon för öfrigt redig i förståndet, låg stilla, talade och svarade beskedligt, med sagtmodighet och alt sammanhang. Hon tycktes sjelf förundra sig öfver sin oförmögenhet at dricka, så mycket mer, som hon under alt detta beständigt plågades af en fortfarande torst. Hon berättade huru blotta åsynen af dricskoppen hos henne gjorde en spasmodisk sammansnörpning i svalget. Ja, bara man talade om at dricka, så åkommo hisningarna. Men däremot kunde hon med

lätt-

lätthet emottaga och tugga en brödskifva, som åt henne framräcktes; hon kunde ock nedsvälja något däraf, sedan man förut besmort den med Vinbärs-gelee, som nogsamt utvisade at svalget var öppet, och at intet hinderligt var där för solida sakers nedsvåljande. Af alt detta funno vi nogsamt at sjukdomen var en vårkelig hydrophobie, vi efterfrågade om hon blifvit biten af någon hund eller katt, hvartil så hon, som alla i huset enståndigt nekade. Man lät ock ransaka henne, för at utfinna om ej något bett eller rispa vore synlig på huden, men härtil fans intet spår. Således var hon ingalunda biten eller qvåst. Men sanningen kom sedan fram, under den alfvarsamma undersökning vi som Läkare gjorde, för at få reda på orsaken til hennes Hydrophobie. Hon hade haft en liten Favorit-hund, den hon för et år sedan såsom valp fått och upfödt. Denna lilla Hund blef henne mycket tilgifven, han låg i hennes fång, och roade henne med sin qvickhet. Bland andra caresser som Matmodren gaf åt sin lilla Hund, var den, at hon lät honom sitta på sin axel och med framföttren hvila på hennes arm, och ur hennes mun få plåcka tuggor, hvarjämte hon så då, som ofta eljest, tillåt lilla Hunden at slicka ansigtet och sjelfva munnen. Omsider blef lilla hunden sjuk, låg bister ut med ögonen, slokade med svansen och raglade med

bak-

bakdelen, var ſtundom ovanligt rådd, ſtundom åter ſå arg, at han bet Gårdshunden och en Katt, med hvilken han annars dageligen förut i vänlighet raſat. Denna ſjuklighet hos Hunden räckte i flere dagar, tils han omſider dödde. Men under deſs ſjukdom fortfor Matmödren med ſina vanliga caresſer möt Hunden. Tre veckor efter Hundens död mådde hon väl, tils ſjukdomen den 3 hujus utbraſt. Således blef denna Matrona, i ſin okunnoghet och menlöſa enfaldighet, ſmittad af denna galna Hund, utan at vara af honom på minſta ſätt biten, endaſt genom det ſlickande Hunden gjort vid hennas mun och läppar, hvarigenom hon kommit at indraga någon liten del af Hundens ſaliv, hvilken varit anſtickande. Vi fogade anſtalt at den bitne Gårdshunden och Katten genaſt blefvo tagne af daga, af fruktan at de framdeles kunde blifva galne och ſkada flere människor, och vi använde de yppetligaſte medel ſom funnos, til den ſjukas räddning; men ſom alla anſtalter voro otilräckelige at utrota et gift, ſom redan gjort hydrophobie, ſå finge vi årfara at hon d. 8 hujus om morgonen dödde. Det ynkeligaſte var; at hon längtade efter Herrans Nattvard, men måſte lämna den, efter hon ej tiltrodde ſig nedſvälja Måſſe-vinet. Således ſlutade denna Matrona ſit lif af en orſak, ſom var altför plötſlig. Moralen häraf

är

år få talande, at jag ej vidare behöfver utbreda den. Jag ryfer vid åtanken af det jag fedt Barn och annat mindre eftertänkfamt Folk i Barnkamrar och annorftädes under lek och caresfer låta fmå Hundar flicka fig öfver anfigtet och i munnen. Stockholm den 10 December 1781. (a) P. J. Bergius.

Något om Hr. Profesfor Carl v. Linnés nu påftående Lärda utländfka Refa, fammandragit utur defs Bref, til A. B. af Sven Hedin.

Ibland våre nu refande Lärde år det fåkert ingen fom med mera fkål bör efterfrågas af fina Landsmån, och fom mera tildragit fig utlänningars upmärkfamhet, än Profesfor v. Linnè. Han förtjenar ock detta få mycket mer, fom han bär et af de måft vidfrågdade namn i Lärdoms-Hiftorien, och hvilket bibehåller fit fullkomliga värde i hans egna förtjenfter.

Det år nu på andra året fom han år borta från Fäderneslandet, på det vårdigafte fysfelfatt at efterforfka alt hvad fom kan uplyfa Vetenfkapen. Sedan Herr Profesforn länge uppehållit fig i England, och nyligen befökt Frankrike, år han förmodeligen nu ftadd på återrefan til Sverige, fom fker öfver Holland. Det

(a) Se en mycket lika Cafus om en Yngling, i K. Vet. Acad. Handl. Vol. XXXVIII p. 238.

Det år midt under denna reſa ſom han låtit i *Brunſvig* trycka *Supplementum Plantarum Syſtematis Vegetabilis*, *Editionis decimæ tertiæ; Generum Plantarum*, *Edition*: *Sextæ et Specierum Plantarum Editio*n: *ſecundæ.* Hvilket Vårk blifvit at honom igenomſedt i London, hvareſt han tecknat ſiſta Correcturet 1781. Detta år et Arbete ſom i alla måtto år vårdigt *Linneiſka namnet*, och vittnar fullkomligen om den åhåga, hvaraf Hr. Profeſſorn eldas för Vetenſkapens tiltagande, hvilken utredd och uppbygd af vår odödeliga Linnè på Naturens faſtaſte grunder, ſkall beſtåndigt årkånna Lagſtiftande Magten hos oſs, ſå länge vi åga Linneer, Bergier, Thunbergar, Montiner och Sparrmånner.

Som ganſka få ånnu hunnit at ſe detta Supplement, torde det vara rått angenåmt at in antecesſum kånna de anledningar, ſom föranlåtit Hr. Profeſſorn til des utgifvande, och hvarom det vackra Latinſka företalet giſver uplysning, hvareſt Hr. Författaren omtalar den outtrötteliga åhåga och den brinnande åtrå, ſom ånda intil det ſiſta eldade deſs ſalige Fader at beſtåndigt få rikta ſin Vetenſkap med nya uptåckter, hvarföre ockſå knappaſt trettonde Editionen af *Syſtem. Regn. Vegetab.* hade utkommit, förån den rika ſamlingen af *Surinamſka Våxter* gaf anledning til det arbete, ſom vi nu åga, och hvarpå ſalig Archiater Linné redan för ſin död arbe-

ta-

tade. Herr Profesſorn anför de ſvårigheter ſom mött vid fortſättandet deraf, i anſeende til nödige jämförelſer med andra Botanici och kännandet af nya uptäckter. I *Ciasſificationen* ſäger han ſig hafva gjort en enda förändring med uteſlutandet af *Clasſis Polygamia*, efter man igenom årfarenheten ſedt at den tilſkyndat Vetenſkapen mera ſkada och olägenhet än den medfört vårkelig nytta. Han ſäger ſig hafva gjort få få nya *Genera* ſom möjeligit varit, men at *Species* i deſs ſtälle torde ſynas förökade, hvartil fulla ſkäl blifva anförde. I öfrigt åro *Loci* och *Proprietates*, dår de af upfinnare blifvit uptagne, ganſka noga utſatte, ſom obeſkrifveligen mycket bidrager til ljus och nytta. Sluteligen gifver Författaren ſkäl til uteſlutandet af de Växter ur detta Supplement, ſom af flera Botanici redan fådt både Tabeller och beſkrifningar; och låfvar at rikta Lårda Verlden med fortſättandet af de Arbeten, ſom deſs *ſalige Fader* påbegynt, och dem han til utförande fådt i arf.

Ibland de nya Genera råkna vi utom GUSTAVIA, (*) åfven THUNBERGIA, SPARRMANNIA, RETZIA, MONTINIA m. fl. alla namn

(*) In memoriam Potentiſſimi & clementiſſimi Regis noſtri GUSTAVI III:tii qvi ſtupendam collectionem plantarum indiarum &c. Patri b. m. gratioſiſſime donare dignatus eſt.

ſom böra lefva i åminnelſe hos Botanikens älſkare, hvarföre de ockſå af Herr Profeſor Linnè blifvit på det ſolenneſta förevigade.

Til vidare kännande af denna Profeſſorns företagna reſa, får man den åran lämna följande utdrag af deſs Bref til Hr. A. B. *Det förſta dat. London d.* 26 *Martii* 1782.

Nyligen har Doct. Millman utgifvit en Bok *on ſcurvy & putrid fevers* ſom mycket berömmes. Doct. Hunter har blifvit Membrum Honorarium af Pariſiſka *Academie des ſciences* efter Sir Pringle. — Ångelsmännerna kaprade för någon tid ſedan et Skepp med Spanſk flagg, ſom innehade en myckenhet *Kina-Bark* ämnad til Konungen af Spanien; Den blef här haſtigt ſåld och beſtod af grof, et tums tjock bred bark, men ſå full af reſina, at *XXVj unces* gofvo *Xij unces* Extract. Denna Barken approberas af alla Medici. — Vi hafva nyligen blifvit öfvertygade at råtta *Ambra Griſea* är excrementer af *Phyſeter macrocephalus*; når *Ambra Griſea* är färſk, deraf jag ſedt en klimp ſom vägde 100:de ſkålpund, ſtinker den vedervärdigt och aldeles lik färſk Svin-träck. Det är ſamma Valfiſk ſom gifver *Sperma Ceti*, hvilket är en olja ſom innehålles i egit rum uti denna Hvalens beſynnerliga hufvud, ej af deſs hjerna, ſom man hittils trodt.

Vår Landsman Hr. Clerk i Apothekare-Hallen har varit anſatt af flag, men når

nu

nu båttre. Vår Hr. M - - - R lider mycket brist på pengar, alla berömma honom såsom ovanligt snäll och kunnig, och at han är den enda som känner konsten at torka Krut utan fara at det under torkningen skall taga eld. Doct. SOLANDER besöker honom ofta. Äfven har Doct. SOLANDER hulpit vår Landsman D:r - ifrån fångelse för skuld; hade han varit något hemma i Botaniken, så hade Hr. BANKS velat emottaga honom hos sig. — Man sysselsätter sig här öfver alt med *Electrisitet* och *Magnetisme* samt dylika Physiska ämnen-de samma förekomma altid i Societetens sammankomster.

Nu har jag slutat min *Historia Palmarum* och *Liliacearum*, deraf jag lämnade i går afskrift til Hr. BANKS, då jag ock af honom fick doupletter af dess rara samlingar i *Palmslägtet*. I ställe för de få hittils bekanta *genera* af *Palmer*, åro nu några och tjugu, och ibland dem *Sagu Palmen*, *Spanska Rören*, *Vinpalmen*, *Oljepalmen* och *Carannepalmen*, determinerade. — Jag har ännu någon tid nödig at sluta *Historia Mamalium*. — Det är dess delar af Natural-Historien jag gjordt til mitt *hufvud-ämne*.

Det andra Brefvet dat. London den 20 *Junii* 1782.

En långvarig Gulsot har så medtagit mina krafter, at jag nödgats en månad hålla

ſången och förlorat den vackraſte tiden at vara i Trågårdarna, — Den tiden år ock ganſka kort, då Våren år mycket varm. — Rida år dyrt i Ångeland; men har dock måſt hulpit mig til hälſan. — Jag måſte ſjelf beſtyra om mina Samlingars öfverförande til Sverige, ſedan Hr. G - - ſå illa fullgjort ſit löfte med de *Succulenta* Växternas öfverſtyrande. Utom de redan hemſända lefvande Växter och Frön årnar jag ſkicka en ſtor ſamling af ſällſynta Växter härifrån innan jag företager reſan til *Paris*. Jag hoppas at de ej taga ſkada under vågen, emedan man vet här konſten båttre ån på något annat ſtälle at väl inpacka Växter til långväga orter. Jag hoppas at vid min hemkomſt kunna, af Plantor, Buſkar och Trån inrätta en liten Ångelſk Trågård; dylika briſta i Upſala Trågård. Doct. SOLANDER anſattes af ſlag på vänſtra ſidan i det vi tilſammans hade ſlutat vårt vanliga arbete den dagen, och lefde därefter allenaſt i 6 dagar. Vid hufvudets öpning fants på vänſtra ſidan i cranio en myckenhet utådrad blod. *Natural-Hiſtorien* har i *honom* förlorat mer ån någon tror. Utom Hr. BANKS år nu i Ångeland ingen hans like. *Brittiſka Muſæum* lider otroligt genom Hr. SOLANDERS död. Hans Succesſor Herr MATTY år *Antiquarius*. Herr BANKS har nu inſkränkt ſit arbete och ſyſſelſätter ſig allenaſt med Sydſiö Växterna, hvilka Doct. So-

LAN-

LANDER utredt under ſin lifstid. *Förſta Tomen* deraf utlofvas fårdig om Tu år. — Kina-Qvarnen år förträffelig at fint pulverifera allahanda rötter och örter, ſom åro altför ſega för Mortelen. Den i Apothekare-Hallen år ſämſt af alla. Jag har haft mycken möda at få afrita en ſådan, ſom ock har ſigt, at barken blifver på en gång pulveriſerad. Jag har varit ombuden af Hr. Apothekaren SCHULTZ på Ladugårdslandet at låta den afrita. — Ehuru ſvårt det nu år at få något af den goda *Kina-barken*, ſedan alt blifvit upköpt för *Lazaretterna*, ſkall jag dock göra mitt bäſta. Deſs pulver år rödt och likt det mörkaſte Spanſka Snus, gör öppet lif och måſte därföre förſåttas med opiat. — Här gifves China i grufvelig ſtark doſis. — Man tror at den bleka Kinan år blandning dels af åtſkillige adſtringerande Barker ifrån Veſtindien, och dels Bark af ſmå nyſs upſkutna telningar af *Cinchona* eller *Achra ſapota*. — Man gifver här den ſom varit olyckelig at ſvälja ned *arſenik*, ſtraxt et vomitiv af hvit *Vitriol*, ſom innom 2 a 3 minuter evacuerar, och därefter olja — hvarken *aër fixus* omtalas nu mera, ej heller nyttjas artificiella Mineral-vatn. — Jag får ſällſkap til Paris med Hr. HEIDENSTAM och en Franſos vid namn BROUSSENET, ſom i 2 år varit hos Hr. BANKS endaſt ſyſſelſatt med Fiſkars beſkrifning, hvaraf han nu utgifver en faſcicel

med de präktigaſte figurer. — Hr. FABRICIUS, ſom tilförene flere gånger varit i Ångeland, at beſkrifva Inſecter, är nu åter här öfver ſommaren i ſamma ändamål. — I Medicinen har intet något af ſynnerligt värde nyligen utkommit. — Hr. HERSCHELL ſom upptäckt den nya Planeten, är nu här med ſin Tub och har en myckenhet af Förnäma hos ſig om nätterna, ſå väl ſom Aſtronomer, at med denna Tuben obſervera. — En vid namn PARKER har upfunnit en Brännſpegel af mer än 30 tums diameter, och begär för den 66000 daler K:mt. — Hr. SCHEELE är här anſedd för en ſtor *Chemiſt* och man ville gärna få för honom härſtädes någon indrägtig ſyſſla.

Det tredje Brefvet är daterat Paris den 27 *November* 1782.

Jag har nu varit i *Paris* 14 dagar, måſt ſyſſloſatt at här öka mina ſamlingar af örter med nya växter ifrån *Lima* och *Perou* hemſkickade af DEMBEY ſamt ifrån *Isle de France* hemförde af SONNERAL. Af *Commerſens* Herbarium ifrån *Madagaſcar* har jag ock fådt del, ſom var ganſka ſvårt, efter ſamlingen tilhörde Konungen. JUSSIEU är en charmant man, faſt ej få communicatif med ſpecimina ſom andra. Han publicerar nu *Genera Plantarum* efter ſin Farbrors methode med caractere naturali, hvilket han ock efter

hand

hand årnar göra med ſpecies. — De la Marke, de Fontaine och Monnier åro här de förnämſta Botanici, men eljeſt en oändelig mängd ſom ſtudera Botaniken. Jussieu gaf en Botaniſk middag, hvarvid vi voro några och Trettio Botanici; Buffon är i ſödra delen af Frankrike och arbetar på en *Hiſtoire general de Mineralogie.* — Aubenton längtar jag at ſe ſnart, för at få komma i Cabinettet, til hvilket han enſam har nyckelen. Alla ſamlingar i Natural-Hiſtorien ſamt Trägårdarna åro långt efter de Engelſka. — Här är föga kunnoghet om nya Böcker och hvad på 10 a 12 år blifvit arbetat litet kändt. — Lazaretterne *Charite* och *Hotel de Dieu* ſom jag ſedt, åro altför uſla och ſtinkande, at en ovan knapt kan bärga ſig i dem. — En oändelig ſkilnad ifrån de Ångelſka. — Huru uſel Medicin här är i dem, kan ej beſkrifvas; tunna ſäppor och ſvält är Patientens diæt; Laxativ, Lavement och ſmå doſes af China deras Medicin, hvarföre ock pluraliteten af Patienterne dö af ſvaghet under reconvaleſcencen. Veneriſka Patienter hålla de här vid 6 a 7 veckors cur på gamla viſet, då Ångelsmännerne bota dem med ſina injectioner på 5 a 6 dagar, högſt en vecka, ſom här hålles för orimliget. Jag har varit uti *Vetenſkaps Academien* en ſeſſion introducerad af deſs nu varande Director De La Lande, ſom då uplåſte en *Memoire* om den nya Planeten, den

han med Academiens bifall gaf namn af deſs inventor *Planete de Herſchell.* (a) Denna Academies Ledamöter tyckas vara ganſka heta den ena emot den andra. ADANSON ſåg jag dår, men han gick bort ſå ſnart han fick hôra at jag var tilſtådes. — Medicinſka Societetens Seſſioner har jag ock beviſtat, då uplåſtes 2:ne Rôn, det ena *at med kalk-vatn gôra ſolution hvari ſådeskorn tvåttade ej gifva kohl-ax*, och det andra *at med repeterade doſes af ipecacuanha curera febris lactea.* — Til *Verſaille* har jag varit 2:ne gånger, då jag ſpiſat hos M:r DE LA SONNE, ſom viſat mig mycken hôflighet och ſkåffat mig tilfålle at ſe alt dår. Om Lôrdag årnar jag mig til *St. Germain*, ſom åges af DUC D'AYEN, en af Botanici hår. *Trianon* har jag ej ånnu hunnit at ſe, ſom år ſvårt vinna, ty ingen kan komma in dår utom Drottningens ſpeciella lof, hvarom jag dock har hopp. Mycket lefvande våxter har jag uti flera Ångelſka Trågårdar fôr min råkning, hvilka jag i brift af hemgående fartyg måſte til nåſta vår qvarlåmna. Så måſte jag åfven gôra hår. — *Konungen* i Frankrike har ſkånkt mig *Roberts Icones*, ſom beſtår af 3 ſtora Volumer, dem man annars icke kan få kôpa. Grefve

CREUTZ

(a) Ånnu lyckeligare namn har denna Planeten fått i Sverige, nemligen *Neptunus*, ſe K. Vet. Ac. Nya Handl. T. III. p. 74.

Creutz år en altför artig Herre, jag kan ej nog beſkrifva hans attention för mig. Baron Hermelin år nu åfven här. — Viq d'Azir år et perpetuum mobile. Han præparerar nu et präktigt Vårk uti *Neurologien*, beſynnerligen *Cerebrum* och *Medulla ſpinalis*, af hvilke redan 37 Tabeller åro färdige ganſka präktiga. — Rome de l'Isle præparerar åfven et ſtort Vårk om *Cryſtallerna* med vackra figurer. — 3:dje Volumen af Medicinſka Societetens Handlingar åro färdiga men ej publicerad. — Här år för öfrigit ej färdeles förråd på dugeligt nytt. — Du Hamel var död några dagar förån jag kom hit, han var en bland de förnuftigaſte Franſoſer. — *Medicinſka Faculteten i Edimbourg* årnar å nyo gifva en Edition af ſin Pharmacopœ.

Väderleken och de mäſt gångbare Sjukdomar i Stockholm, Månaderne Julius, Auguſtus och September 1782.

Julii. 1. Morg. mulet, 14 gr. varmt. Bar. 25,30. Midd. 19 gr. varmt.

—— 2. Morgonen halfklart 12 gr. varmt, Barom. 25,31. Midd. 17 gr. varmt.

Julii 8. Morg. rågnade litet, 13 gr. varmt. Barom. 25,29. Midd. 16 gr. varmt, rågnade ſmått rågn e. m.

— — 4. Morg. mulet, 12 gr. varmt, Bar. 25,15. Midd. 16 gr. varmt.

— — 5. Morg. mulet, 12 gr. varmt, Bar. 25,25. Midd. 16 gr. varmt, rågnade.

— — 6. Morg. mulet, 12 gr. varmt, Bar. 25,38. Midd. 17 gr. varmt, rågn.

— — 7. Klart, midd. 19 gr. varmt.

— — 8. Morg. klart 14 gr. varmt, Barom. 25,62. Midd. 18 gr. varmt, ſmått rågn.

— — 9. Morg. klart 14 gr. varmt, Barom. 25,70. Midd. 19 gr. varmt.

— — 10. Morg. klart, 15 gr. varmt, Bar. 25,69. Midd. 21 gr. varmt, mulnade och rågnade mot aftonen.

— — 11. Morg. mulet, 16 gr. varmt, Bar. 25,49. Midd. 17 gr. varmt, rågnade ymnigt.

— — 12. Morg. mulet, 16 gr. varmt, Bar. 25,35. Midd. 21 grad. varmt, klarnade.

— — 13. Morg. mulet, 18 gr. varmt, Bar. 25,63. Midd. 23 gr. varmt.

— — 14. Klart, 20 gr. varmt.

Julii 15. Morg. mulet och ymnigt rågn, 14 gr. varmt, Barom. 25,54. Midd. 16 gr. varmt.

— — 16. Morg. halfklart, 13 grad. varmt, Barom. 25,39. Midd. 19 gr. varmt.

— — 17. Morg. mulet med litet rågn, 11 gr. varmt, Bar. 25,17. Midd. 10 gr. varmt.

— — 18. Morg. halfklart, 10 grader varmt, Barom. 25,37. Midd. 14 gr. varmt.

— — 19. Morg. klart, 10 gr. varmt, Bar. 25,53. Midd. 14 gr. varmt.

— — 20. Morg. mulet, 12 gr varmt, Bar. 25,66. Midd. 18 gr. varmt.

— — 21. Vackert våder hela dagen, 20 gr. varmt, Barom. 25,65.

— — 22. Morg. klart, 15 gr. varmt, Bar. 25,54. Midd. 20 gr. varmt.

— — 23. Morg. klart, 11 gr. varmt, Bar. 25,61. Midd. 19 gr. varmt.

— — 24. Morg. klart, 15 gr. varmt, Bar. 25,80. Midd. 22 gr. varmt.

— — 25. Morg. klart, 15 gr. varmt, Bar. 25,79. Midd. 18 gr. varmt.

— — 26. Morg. mulet, 16 gr. varmt, Bar. 25,63. Midd. 23 gr. varmt.

— — 27. Morg. mulet, 17 gr. varmt, Bar. 25,55. Midd. 24 gr. varmt.

Julii 28. Morg. måst mulet, midd. 22 gr. varmt, rågnade mot aftonen.

—— 29. Morg. hade rågnat, 18 gr. varmt, Bar. 25,45. Midd. 23 gr. varmt.

—— 30. Morg. mulet, 15 gr. varmt, Bar. 25,42. Midd. 17 gr. varmt, rågn.

—— 31. Morg. mulet, rågn, 15 gr. varmt, Barom. 25,16. Midd. 17 gr. varmt.

Auguſti 1. Morg. mulet, 15 gr. varmt, Bar. 25,22 Midd. 18 gr. varmt.

—— 2. Morg. mulet, 15 gr. varmt, Bar. 25,41. Midd. 22 gr. varmt, klart.

—— 3. Morg. mulet, rågn, 16 gr. varmt, Barom. 25,48. Midd. 19 gr. varmt

—— 4. Mulet med rågn, midd. 16 gr. varmt.

—— 5. Morg. dimma, 15 gr. varmt, Bar. 25,43. Midd. 21 gr. varmt.

—— 6. Morg. mulet, 14 gr. varmt, Bar. 25,26. Midd. 16 gr. varmt.

—— 7. Morg. mulet, 14 gr. varmt, Bar, 25,40. Midd. 20 gr. varmt.

—— 8. Morg. klart, 15 gr. varmt, Bar. 25,51. Midd. 21 grad. varmt.

—— 9. Hade rågnat, morg. 15 gr. varmt, Barom. 25,27. Midd. 21 gr. varmt.

10. Morg.

Aug. 10. Morg. mulet, 15 grad. varmt, Bar. 25,17. Midd. 17 gr. varmt.
— — 11. Morg. rågn, 15 gr. varmt, Bar. 25,12. Midd. 19 gr. varmt.
— — 12. Morg. mulet, 14 gr. varmt, Bar. 25,10.
— — 13. Mulet och rågn; midd. 16 gr. varmt.
— — 14. Morg. klart, 14 gr. varmt, Bar. 25,12. Midd. 19 gr. varmt.
— — 15. Morg. mulet, 15 grader varmt, midd. 17 gr. varmt. Barom. 25,10.
— — 16. Morg. klart, 13 gr. varmt, Bar. 25,30. Midd. 20 grad. varmt.
— — 17. Mulet och rågn, midd. 20 grad. varmt, aftonen klart.
— — 18. Måst klart, 18 grad. varmt om middagen.
— — 19. Morg. mulet, 13 gr. varmt, Bar. 25,03. Midd. 15 gr. varmt.
— — 20. Morg. mulet med rågn, 11 gr. v. Barom. 24,95. Midd. 16 gr. varmt.
— — 21. Morg. mulet, 9 gr. varmt, Bar. 25,26. Midd. 12 gr. varmt.
— — 22. Morg. halfklart, 11 gr. varmt, Barom. 25,60. Midd. 16 grad. varmt.
— — 23. Morg. klart, 12 gr. varmt, Bar. 25,60. Midd. 16 grad. varmt.

Aug. 24. Morg. rågn, 13 gr. varmt., midd. 15 gr. varmt. Bar. 25,21.

— — 25. Mulet med litet rågn mot natten, 17 gr. varmt.

— — 26. Morg. klart, 12 gr. varmt, Bar. 25,37. Midd. 17 gr. varmt.

— — 27. Morg. klart, 11 gr. varmt, Bar. 25,36. Midd. 17 gr. varmt.

— — 28. Morg. halfklart, 12 grad. varmt, Barom. 25,06. Midd. 16 gr. varmt.

— — 29. Morg. hade rågnat, 11 gr. varmt, Barom. 24,95. Midd. 15 gr. varmt.

— — 30. Morg. halfklart, 10 grad. varmt, Barom. 25,25. Midd. 16 grad. varmt.

— — 31. Morg. ſtrömoln, 10 gr. varmt, Barom. 25,42. Midd. 16 grad. varmt.

Sept. 1. Morg. rågnſkurar. Midd. 15 gr. varmt.

— — 2. Morg. klart, 9 grad. varmt, Bar. 25,66. Midd. 17 gr. varmt.

— — 3. Morg. klart, 10 gr. varmt, Bar. 25,79. Midd. 17 gr. varmt.

— — 4. Morg. klart, 11 gr. varmt, Bar. 25,78. Midd. 18 gr. varmt.

— — 5. Morg. mulet, 12 gr. varmt, Bar. 25,85. Midd. 16 gr. varmt.

Sept. 6. Morg. klart, 12 gr. varmt, Bar. 25,92. Midd. 20 gr. varmt.
— — 7. Morg. klart, 12 gr. varmt, Bar. 25,98. Midd. 20 gr. varmt.
— — 8. Dimma och moln f. m. 18 grad. varmt, e. m. klart.
— — 9. Morg. klart, 11 gr. varmt, Bar. 26,00. Midd. 21 gr. varmt.
— — 10. Morg. klart, 12 gr. varmt, Bar. 26,01. Midd. 22 gr. varmt.
— — 11. Morg. klart, 13 gr. varmt, Bar. 25,85. Midd. 18 gr. varmt.
— — 12. Morg. ſtrömoln, 10 gr. varmt, Barom. 25,75. Midd. 14 grad. varmt.
— — 13. Morg. ſtrömoln, 7 grad. varmt, Barom. 25,74. Midd. 12 gr. varmt, om aftonen Norrſken.
— — 14. Morg. klart, 3 gr. varmt, rimfroſt. Barom. 25,75. Midd. 11 gr. varmt.
— — 15. Mulet och ymnigt rågn, midd. 12 gr. varmt.
— — 16. Morg. mulet, 8 gr. varmt, Bar. 25,00. Midd. 12 gr. varmt.
— — 17. Morg. mulet, 8 gr. varmt, Bar. 25,23. Midd. 11 gr. varmt.
— — 18. Morg. mulet, 12 gr. varmt, Bar. 25,10. Midd. 14 gr. varmt.
— — 19. Morg. mulet 12 gr. varmt, Bar. 25,13. Midd. 13 gr. varmt.

20. Morg.

— — 20. Morg. rågn, 12 gr. varmt, Bar. 25,00. Midd. 14 gr. varmt.

— — 21. Morg. mulet, 9 gr. varmt, Bar. 25,10. Midd. 13 gr. varmt.

— — 22. Klart, midd. 12 gr. varmt.

— — 23. Morg. litet rågn, 8 gr. varmt, Barom. 25,57. Midd. 15 gr. varmt.

— — 24. Morg. rågn, 12 gr. varmt, Bar. 25,29. Midd. 16 gr. varmt.

— — 25. Morg. klart, 10 gr. varmt, Bar. 25,55. Midd. 16 gr. varmt.

— — 26. Morg. rågn, 11 gr. varmt, Bar. 25,52. Midd. 14 gr. varmt.

— — 27. Morg. mulet, 13 gr. varmt, Bar. 25,25. Midd. 16 grad. varmt, rågn e. m.

— — 28. Morg. ymnigt rågn, 13 gr. varmt, Barom. 25,55. Midd. 15 grad. varmt.

— — 29. Måft mulet, litet rågn mot aftonen. Midd. 14 gr. varmt.

— — 30. Morg. klart, 8 grad. varmt, Bar. 25.37. Midd. 12 grad. varmt, rågnade eftermiddagen.

*** *** ***

Desſe tre Månaderne hafva varit ovanligen friſka och fôga eller ſnarare ſagt ingen Farſot gångbar, icke en gång i Provincerne, få

få vida därom ingen rapport til K. Collegium Medicum inkommit. Några få personer angrepos i Stockholm af lindrig Rödsot i slutet af Augusti månad, samt af tåtaktig Feber, fast mycket fällsynt, hvilken dock på Gottland skall hafva med nog håftighet vist sig i September månad.

K. Wet. Ac. Nya Handlingar. T. III. 1782. 3:dje Qvartalet.

p. 223. *Cajoput-Oljans nytta och bruk i Medicin, af C. P. THUNBERG.*

Denna fina Olja destilleras af Trådets blader, på Ön Banda. När hon är god bör hon vara gråsgrön, och vid afbränning eller utdunstning icke lämna minsta residuum efter sig. Hon luktar Camfer och litet Terpentin.

Invärtes har A. icke haft tilfälle försöka henne, men *utvärtes* til smörjningar är det et förträffeligt medel. 1:o, emot *Rhevmatisk värk*, 2:o *Tandvärk*, at på Bomull lägga en droppa i den värkande iholiga tanden, 3:o emot *Inflammationer*, besynnerligen af Gickt. A. nämner i synnerhet en *Ophthalmie af gammal Gickt* hos en Fru, hvilken genom Oljans hållande för ögonen, då den blifvit drupen på en linnelapp, eller ock bunden öfver dem öfver natten, al-

tid lindrat och ſmåningom fördrifvit denne nåſtan inrotade ſjukdom. 4:o uti *Gickt och Podager* ſkall man utan fara för indrifvande kunna med denna Oljas påſmörjande ſäkert liſa den odrågeliga vårken; i hvilket affeende han ock råder at ſtrö torr pulveriſerad Camfer i ſäckor, pasſade efter foten. 5:o emot *Convulſioner*. 6:o *Råformar*. 7:o *Hufvudvårk*. 8:o at *döda Mal och Inſecter* i kläder och Cabinetter, dår denne Olja tillika recommenderar ſig genom ſin angenåma lukt.

P. 228. *Anmårkningar om Skrån-Måſen (Sterna Caſpia) af S. ÖDMAN.*

Denna Fogel, af Tårne-ſlågtet, ſom Prof. PALLAS förſt beſkrifvit ſåſom invånare af Caſpiſka Hafvet, har ock A. funnit ytterſt i Skåren vid Vermdön och följakteligen inſkrifvit honom i Fauna Svecica. Han klåcker dår på bara klippor 3 ågg, liknande höns-ågg, hvita med ſmå ſvarta, ſparſamt ſtrödda fläckar; år för öfrigt ſynnerligen vig och ſnåll i ſin flygt.

P. 231. *NIPA, et nytt Genus bland Palmträden, af C. P. THUNBERG.*

Detta Palmtråd, ſom våxer inpå Java, har hitintils icke varit ſexualiter beſkrifvit, oagtadt RUMPHIUS gifvit en pråktig ritning på deſs blad och blomtroſs. A. upfyller nu den-

denna brist och genom en fullständig beskrifning visar at det hörer til 21:sta Classen, dels förſta Ordo, näst efter Cynomorium. Et enda Species har A. häraf blifvit varse, som han kallar Fruticans, emedan det merendels har läg och ibland ingen stam.

P. 236. *Folkmängden i hela Riket och uti hvart Höfdingedöme, tillika med Hushållens antal i Städerne och på Landet, sådane som de af Tabell-värket funnits åren* 1751 *och* 1772, *af* PEHR WARGENTIN.

Genom jämförelse af desse 2:ne åren visar A. huru mycket Folkmängden på 20 år vuxit, och at då år 1751 antalet på Stockholms Invånare var 55700, funnos de år 1772 vara 72444, och hela Rikets Folknummer som år 1751 var 2,215639, var år 1772. 2,584261, hvilka Tal han med goda anförde skäl påstår snarare vara för ringa än för högt upgifne, och tror sig med fullkomlig säkerhet kunna antaga at Rikets Folknummer nu år vid pass 2,800000, utom dem som bo i Pomern, hälst de sista 7 åren 30,000 flere blifvit födde än döde.

Tilökningen har i proportion varit störst i Finland, til en full tredjedel, och minst i Götha Rike. Borgerskapet har ock ökat sig i något större förhållande än Landtfolket.

Denna afhandling innehåller så många nyttiga anmärkningar, at han med synnerligt nöje lårer af alla tänkande Låsare emottagas.

Disertatio Inquirens Synchondrotomiæ pubis utilitatem in partu difficili, Präside GVALT. V. DOEVEREN, *Auctore* JANO PETERSEN MICHELL. *Lugd. Bat. 1781. 4:o. 58 pag. utom Företal och Dedication.*

Til öfning i sina Studier har A. någon tid undersökt huruvida Ossa pubis under förlossningar kunna vidgas, hvaraf han dock ingen följd dragit för Synchondrotomiens nödvändighet. Han har endast däraf tagit sig anledning at här undersöka denna fråga, hvilken på en tid blifvit så mycket väckt i Journaler och många särskildta Skrifter, bland hvilka A. beklagar sig icke hafva sådt låsa *Cambionis Epistola.*

Vi vilje til et prof af A:rs afhandlingssätt anföra de frågor dem han företagit sig at besvara: 1:o, Månne Konsten bör efterapa det Naturliga utvidgandet af Bäcken-benen och är således Naturen et mönster för Synchondrotomien? 2:o, Månne Bäcken-benens skapnad är olämpelig för denna operation, och kunna hafvande qvinnor undergå honom utan fara? 3:o, Vittnar årfarenheten hit-

hitintils til defs förmån? 4:o, Bevifas defs nytta af de förfök fom blifvit gjorde på Cadayera och på kreatur? 5:o, Kunna de händelfer utftakas då den är gagnelig och bör nyttjas i ftället för Operatio Cæfarea? 6:o, Månne Operatio Cæfarea är få hifkelig och få farlig, fom många bjuda til at afmåla henne?

Sedan A. noga granfkat fkålen mot och med, tror han fig med fäkerhet kunna påftå at *Synchondrotomien uti ingen händelfe bör nyttjas framför Operatio Cæfarea*: et enda tilfälle kunde gifvas då den borde väljas framför Crochetter, få framt den icke vore underkaftad få många fvårigheter och medförde få mycken lifsfara.

(*Comment. Lipf.* Vol. XXIV. p. 650.)

Anmärkningar om Semen Sabadillæ af J. G. Gleditsch.

A. håller af likheten före at Semen Sabadillæ antingen tages af et eget Species *Veratri* eller en Varietet af *Veratrum Nigrum*, med hvars frö och pericarpium det i fmak och vårkan nära öfverenskommer. Det är *fkarpt*, *retande* och *brännande*, och bör icke vårdslöft nyttjas, famt icke invärtes af oförftändige; ty det kan lätt förorfaka inflammation och kallbrand. Et unce innehåller en drachma extractum Aqvofum f. Mucilagi-

noſum; men når et unce digereras med Spiritus Vini rectif: fås två drachmer extractum reſinoſum; ſå at deſs kraft til ſtörſta delen hårrör af deſs reſinöſa del. (*Ibidem* p. 666.)

Diſſertatio Chemica Inaug: de *Reſina Elaſtica Cajennenſi*, *Auth.* ARN. JULIAANS. Traj. ad Rh. 1780. 8:o. Maji p. 74.

Trådet hvaraf denna Saft tages kallas *Hevea Gujanenſis*, beſkrifves efter *Aublet* (a) ſom, ehuru blomman ej blifvit ſexualiter examinerad, dock ſtåller det under Monoecia, Dodecandria L.

Saftens elaſticitet, ſom af ACHARD förut blifvit underſökt (b) har A. å nyo granſkat och funnit at den låter utſträcka ſig til dubbelt, $2\frac{8}{9}$, $3\frac{1}{2}$ och $3\frac{1}{5}$:del af ſin längd.

CONDAMINE var den förſta ſom förſökte at uplöſa och at nyttja honom til hvarjehanda behof, men fruktlöſt. Efter honom lyckades det för FRESNEAU at löſa up honom i Oleo Nucum, men elaſticiteten förlorades. Ån-

---

(a) Hiſtoire des Plantes de la Gujane Françoiſe par M:r FUSEE AUBLET. Paris 1774. 4. Vol. IV. av. fig.

(b) Chym: Phyſ: Schriften. Berlin 1780. 8. p. 211-226.

Ånteligen påfunno MACQVER och HERISSANT det båſta Menſtruum, ehuru dyrt, nemligen Naptha Vitrioli. Sedan har ingen mer ån ACHARD anſtålt förſök i detta åndamål, hvilka af vår A. å nyo genomgås. I temperad luft bibehålles deſs extenſilitet och elaſticitet, men i kåld blir det ſkört. I vatn löſes det icke, enligt MACQVERS förſök. Det tar ſnart eld. Genom deſtillation af 7 unce, balneo arenæ, fick A. et ſubalcalinſkt phlegma ½ drachma, tunn Olja 3 unce och 4 drachma, ſtarkare Spir. alcal. volatilis 2 ſcrupel, tjockare Olja 1 unce och 2 drachma, ſvagare Spirit. alc. volat. 5½ drachma, Kol 2 drachmer, hvilka vigter utgöra unce 5½, drachm. 2½ och ½ ſcrupel, ſå at 4 ſcrupel åro förlorade. De begge Oljorne innehöllo et oleum eſſentiale och pingve.

Med *Menſtrua Acida* gjordes flere förſök: *Acid. Vitrioli tenue* löſte ej, men fråtte endaſt, förrån det blef concentrerat. *Acid. Nitri fumans* låmnade reſinan fråtт, hård och med en ſalt-ſkorpa omgifven; når en ſtark ſådan ſolution ſtått i tåpt kårl 30 dygn, upkom ſmå Rhomboidiſka Cryſtaller. Aqva fortis kunde på ½ år icke ſolvera henne genom digeſtion, utan tingerades endaſt med gul fårg, men med eldens tilhjelp blef en genomſkinlig gul ſolution; når 3 gånger ſå mycket vatn ſlogs til Aqva fortis löſtes hon ock. Aqva Regia gör en liten ſolution, når

hon länge digereras dårmed. De ſvagare Vegetabiliſke ſyror gjorde ganſka liten och nåſtan ingen vårkan. Alcalia Fixa lôſa intet; Volatilia icke heller. Likaſå Menſtrua Saponacea, Salina och Spirituoſa, icke en gång Spir. Ætherei, Vitriolatus, Nitroſus eller Salinus.

Bland Olea eſſentialia utmårker ſig Oleum Aniſi, ſom med eldens tilhjelp lôſer henne; åfven ſom Chammomillæ, Angelicæ, Myrrhæ, Roſmarini, Nucis Moſchatæ och Cumini.

A. gôr ſluteligen fôljande påſtående: 1) At det år hvarken en Reſina eller et Gummi, utan en Succus inſpisſatus. 2) At den ſkiljer ſig från alla andra reſinôſe kroppar genom ſina beſtåndsdelar. 3) At deſs Cryſtaller ſom genom Acid. Nitri Fumans beredas, likna dem ſom genom ſamma Acidum upkomma med Gummi Arabicum. 4) At de ſårſkilte fårgor ſom viſe våtſkor få genom denna ſaft, ſynas hårrôra af något inblandat ſot. (*Ibidem* p. 689.)

Samling af Rôn och Uptåckter. Band. II. December 1781. (Se det fôregående Del. 2. p. 389.)

Denne Månad innehåller 1) Om en ny Animaliſk Syra, af Crell. 2) Beſkrifning

på

på en ny Hydro-climax, af Scanegatty m. fig. 3) Beſkrifning på en Ombro-Meter med fig. 4) Beſkrifning på Wirziſka Vatten-upfodrings Machin m. fig. 5) Beſkrifning på Inhaler m. fig. 6) Beſkrifning på en Anemometer m. fig. 7) De nyaſte uptäckter i Chemien af Crell. 8) At tända up ljus med Electricitet, af Ingenhousz. 9) At göra Gryn, Salep och Sago af Potæter, af Parmentier. 10) Om Hollåndſka Sill-ſaltningsſättet. 11) Om Doct. Knight's method at göra Artificiella Magneter, af Wilson. 12) At färga äckta Turkiſkt rödt, af Pallas. 13) Om Chineſernes Målare-färgor, af Hertigen de Chaulnes. 14) At taga aftryck af Örter, af Pingeron. 15) Förſök vid Vegetation, af du Hamel.

Auctorerne ge ſluteligen tillkänna at af denne Journal et Band årligen hädanefter utgifves, men icke ſom hittils Månads-vis, och begäres 1 R:daler prænumeration här i Stockholm på Kongl. Vetenſk. Academiens Contoir.

Man har dock ännu icke ſedt fullbordan af detta löfte; ſå mycket mer önſkeligit, ſom Journalen utmärkt ſig af den bäſta ſmak ock inſigt uti valet af ämnen; hvaröfver ock här bifogas Kgl. Vet. Academiens fördelaktiga utlåtande.

Berättelſe om framl. Aſſeſſoren i K. Collegium Medicum Doctor CHR. LUDV. *RAMSTRÖMS ſiſta Sjukdom.*

Aſſeſſor RAMSTRÖM hade 1775 genom fall ur en Cabriolet ſtött bakdelen af hufvudet och vänſtra armen mycket illa, ſom han då ſtrax ej ſynnerligen vårdade, hvarefter den armen altſedan ſtundom vårkt och varit ſvullen ſamt ej haft ſin vanliga ſtyrka; mådde för öfrigt väl til 1780 i Aug. då han i ſtark kulen blåſt och motväder låt ro ſig en mil och vid framkomſten var genomkyld och ruſkig; 2 dagar därefter var han ovanligt nedſlagen til ſinnes och hade ringa appetit; under det han ſofver på en Soffa, ſtrax eftermiddagen, faller han oförmodel. i golfvet, med ſtirrningar i händer och fötter ſamt någon efterföljande ſvindel, ſom gaf honom en ſtor contuſion under ena ögat; vid paſs 2 månader därefter, af någon ſinnesrörelſe, fick han en ſvår convulſiviſk attaque ſom räkte et dygn ſamt förgick efter V.S. Emetica och Lavements; därefter var han friſk omkring et halft år, då han åter 1781 om ſommaren oförmodel. fick convulſioner, ſom nu voro häftigare och långſammare, men ſom omſider lindrades på ſamma ſätt; mot vintren ſ. å. fick han en ganſka häftig hufvudvärk, ſom tvingade honom at gifva ſin plåga med ropande tilkänna, emot hvilken hvarjehanda re-

revellentia förgåfves bruktes, tils man förſökte Cauſticum Salinum ph. ſv. öfver hjesſen til en Ducats ſtorlek, ſom tydel. liſade honom och därföre höllts länge öppet, och friade honom denna gången för convulſioner; han hade ock denne ſommar druckit brunn. Mot våren 1782 fick han Froſsfeber och emot en Accés oförmodel. convulſioner igen, ſom då börjades med et ynkeligt låte och en ſpaſm i halſen, ſå at hufvudet drogs mot ena axeln och en vertigineus yrſel, hvilken paroxyſme dock ej återkom vid nåſta Feber-Accés, men väl den ſvåra hufvudvårken, ſom åter lindrades med Cauſticum. Efter denna tiden var hyn ej ſå liflig ſom förr, ej heller ſinnet lika lått. Lördagen den 16 Nov. då ſiſta Cauſticum ännu icke hunnit låkas, klagade han öfver ruſkighet ſom ſkyltes på höſtvådret; Söndagen klagades öfver ömhet och vårk i alla leder ſamt öfver et ſår på inra läppen, ſom förmodel. under en mindre convulſion föregående natt upkommit; Måndagen och Tisdagen var han ute i Embetsſyſlor och vanligt ſällſkap, men om morgonen den 20 Nov. fants han ſansſelös i ſin ſång, hade bitit ſönder tungan och låg i en ſlummer, ådren öpnades och et Emeticum gafs, ſom vårkade den förbåttring at han ſteg up, geck ikring golfvet, talte och klagade öfver en ſvår hufvudvårk, men var mycket envis och haſtig och ville ingen ting ta-

ga in; e. m. kl. half 4 återkommo convulsionerne mycket tått, knapt 1 a 2 minuter emellan, började altid med utspårrande ögon, hufvudets dragande åt vånstra axlen samt lågre eller starkare låte och rop; emellanåt slumrade han mer eller mindre tungt; flere Clistirer applicerades nu, som gjorde god öpning, och Patienten sansade sig så mycket at han, fast oredigt, begärte få stiga på nattstolen, som skedde, men då märktes en paraplegie så at han icke det minsta kunde stöda på fötterna; man gaf honom nu Cremor Tartari med Säcker i vatn at dricka, som han villigt emottog, jämte en dosis Tinct. Thebaica; öfver natten voro flere öpningar och mot morgonen tämmelig sansning; men kl. 9 f. m. d. 21 återkommo Convulsionerne med lika styrka och med en colliqvativ svett öfver hela kroppen; man borttog de varma sångkläderne och applicerade 12 st. Blodiglar från det ena örat til det andra, som drogo mycket och förtogo convulsionerne, så at han var fri för dem i hela 9 timmar, då han likväl låg i en jämn fast lått slummer. Märkvärdigt är at alla desse Iglar dogo, och at de först applicerade redan innan de sista släpt sig lösa. Nu fortfors med Cremor Tartari och ehuru paroxysmerne om afton återkommo, feck han dock ömnig stolgång öfver natten, som likväl involuntarie geck bort; han tycktes vara litet bättre mot

mor-

morgonen, men når convulſionerne f. m. d. 22 återkommo, voro de beledſagade med hårdt ropande och ſlöts med en ſvår ſtertor in pectore, ſå at en ſnar död ſyntes föreſtå, men vid middagstiden ſagtades både det ena och andra ſå at han var e. m. oförmodeligen båttre; nu var ock den colliquative ſvetten borta. Cremor Tartari togs flitigt och gårna; mot natten återkommo convulſionerne ſtarkt och hårdt, dock ej ſylleſt ſå tåtta, flere ſtarka öpningar följde, och f. m. d. 23 var han ovanligt munter, talte litet men oredigt, ſåg omkring ſig och lyfte på hufvudet, hvilket glada utſeende dock kl. ½ 12 förbyttes uti ſtarka och tåta convulſioner, med en, hvarje gång påföljande ſvag ſtertor, ſom fortfor hvar eller hvarannan minut, til kl. 1, då han ſtilla afled.

Hvad ſom vid Obductionen i min och flere's nårvaro d. 25 följande Nov. fants och ſom nogſamt ſynes gifva dödsorſaken tilkänna, inhämtas af Hr. Profectorn Doct. A. J. Hagström's här bifogade berättelſe:

Vid Aſſeſſoren Herr Doct. Ramström's Obduction d. 25 Nov. 1782, märktes följande omſtändigheter:

1:o, Cranii ben friſka af vanlig tjocklek,

2:o, Dura mater nog blodſprängd, ganſka ſtarkt fåſtad vid Cranium, hård och af en ganſka ſtark textur,

3:o, Arachnoidea och Pia mater nog förenade, tilſammans ſå hårde ſom Dura mater plågar vara, och kun-

kunde i synnerhet Arachnoidea med fingrarne uplyftas och affiås från Hjerne-ytan, utan at denna eljeſt tunna hinnan braſt ſönder; Blodrören hårpå voro mycket ſtora.

4:o, Hjernan hård och faſt, ſamt af den ſtarka pia mater til ſina gyri ſå ſkild, at de, likt inteſtina tenuia, kunde lyftas och ſkiljas från hvarandra; eljeſt utan alt utvärtes fel.

5:o, Uti Lobus anterior dexter Cerebri öfver taket af Orbita, nära falx duræ matris, funnos begge hjernans ſubſtancer ſammangyttrade och förvandlade, i en til ſkapnaden ägg-lik platt maſſa, liknande til färgen ſtelnat fett, något hårdare i kånſlan ån Hjernans vanliga ſubſtance, öfver 2 tums långd och vid paſs 1 och en half tums bredd; midt inuti hvilken var något gul Lympha. (a)

6:o, För öfrigit var ſå väl Cerebrum ſom Cerebellum friſk, ſå väl til deras textur ſom kamrar, hvilka voro torra, men Blodrören alleſtädes fylda och ſpända.

✻ ✻ ✻

Denna ſvampaktiga eller, om ſå må ſägas, ſteatomatöſe Växt, ſom framdeles hade kunnat förvandla ſig til kråftartad, var ofelbart en cauſſa remota et incurabilis Mortis. Salig Herr Aſſeſſorn var väl några år, från 1763--68, plågad af en envis Råform (Herpes) vid den högra tinningen, för hvilken han fruktlöſt brukat til och med en ordentelig Mercurial-cur, ſom det oagtadt 2:ne gånger om året återkom och ſom på 10 a 12 de ſenaſte åren af ſig ſjelf förſvunnit, men jag vet icke om den med ſkål kan anſes för anledning til denna Hjernans förvandling, hvilken ſnarare torde hårflyta af den ſtarka *Commotio Cerebri* når han föll ur ſin Cabriolet och ſtötte vänſtra delen af nacken.

J. L. Odhelius.

(a) Denne Växt förvaras i Spiritus vini uti Kongl. Collegium Medicum.

Ny-

Nyheter.

1781 d. 10 Julii dog i Paris den namnkunnige Sten-Operateuren FRERE CÔME, 79 år gammal. Deſs råtta namn var JO. DE BADILHAC.

Vid ſamma tid dog dårſtådes Hr. ANDRÉS LEVRET, 77 år gammal, namnkunnig för många Arbeten i Accouchements-Vetenſkapen.

1782 d. 7 Aug. dog i Berlin den namnkunnige Chymicus Herr ANDR. SIGM. MARGGRAF, Directeur af den Phyſicaliſka Claſſen vid dårvarande K. Vet. Academien, 73 år gammal.

S. å. d. 7 Sept. år Med. Doct. ERNST v. HEYDENSTAM förordnad at vara Kongl. Maj:ts Förſta Lif-Medicus och Vice Præſes i K. Collegium Medicum.

S. å. d. 19 Sept. år Med. Doct. ANDERS CHRISTOFFERSSON utnåmd til Kongl. Maj:ts Andra Lif-Medicus.

S. å. d. 31 October åro Provincial-Medici: Doctorerne LARS MONTIN i Halmſtad, BENGT BIÖRNLUND i Björneborg, JOH. SAHLBERG i Sundsvall och CARL BLOM i Hedmora, af Kongl. Maj:t i Nåder hugnade med Aſſeſſors Namn och Heder, lika med Aſſeſſorerne i Kongl. Collegium Medicum.

S. å. d. 16 Nov. har Förſte Chirurgus vid Oſt-Indiſka Compagniet FREDRIC HIORTBERG i Nåder blifvit hugnad med Aſſeſſors Namn och Heder, lika med Aſſeſſorerne i Kongl. Collegium Medicum.

S. å. d. 23 Nov. afled i Stockholm Aſſeſſoren i Kongl. Colleg. Medicum Doctor CHRISTIAN LUDVIG RAMSTRÖM, 43 år gammal. Han hade Studerat i Upſala och Stockholm, tjänte ſom Hoſpitals-Medicus vid Svenſka Armeen i Pomern åren 1760--2. Antog Doctors-Graden i Greifsvald, gjorde en lård reſa til Paris, egenteligen för Accouchements-Vetenſkapen, den han efter hemkomſten enkannerligen hade til föremål, anlade 1774 Barnſångs-Huſet Pro Patria, blef 1775 Aſſeſſor i K. Colleg. Med. ſamt biträdde vid Hans K. H. Kron-Prinſens födelſe 1778.

Til

Til Läsaren.

De förſta 15 Arken af denna *Del* åro likſom *Delen I och II*, utgifne under Herr Prof. KRAAKS och Hr. Profectorn HAGSTRÖMS inſeende, ſe pag. 227; men i anſeende til Hr. Prof. KRAAKS utländſka reſa (a) ſe pag. 234, anmodades af honom Hr. Aſſeſſor GABRIEL LUND at beſörja de återſtående Arken, hvilken ock haft tilſynen vid Arken 16--19. Vid de ſlutelige 6 Arken 20--25 har jag, på Utgifvarens Hr. Aſſeſſor PFEIFFERS anmodan, beſörjt den Medicinſka åtgärden, ſedan Hr. Aſſeſſor LUND ſkrifteligen til Aſſeſſ. PFEIFFER affagt ſig den befattningen.

Nåſta *Del* ſkall utgifvas emot lika vilkor af prænumeration, 1 half Rdaler Specie för 25 Ark, utom Regiſter och Titelblad, med ingående året. Hr. Aſſeſſor PFEIFFER har af vänſkap för Vetenſkapen benägit åtagit ſig at fortfara med förlaget, och några nitiſke Läkare i Hufvud-Staden hafva öfverenskommit at emellan ſig dela den Medicinſke omſorgen. Stockholm den 31 Dec. 1782.

J. L. ODHELIUS.

Re-

(a) Profeſſor KRAAK reſte i Julio ſiſtl. til Skåne och därifrån til Tyſkland, och har, ſom han genom bref til ſina vänner i Stockholm berättat, nu köpt ſig ägendom och blifvit boende i Herrnhut.

BRITISH MUSEUM
20 JUN 29

Regiſter

öfver

Tredje Bandet.

A.

AASKOW (K. Danſk Lif-Med.) p. 8, 9.
ABILDGAARD (K. Danſk Prof.) 13, 14.
Academie, K. Vet. Ac. Nya Handl. 305, 308, 324, 327, 385.
- - - i Greifsvald, 352. Deſs Trågård 353.
ACHARIUS (ER. Studioſus) 308.
Acida Vegetab. 130.
ACKERMAN (K. Danſk Lifmed. och Prof.) 319.
ACREL (OLOF AF,) General-Directeur, m. m. 15, 176, 309, 344, 360.
ADANSON (Hiſtoricus Natur.) 376.
Æther, deſs præparation, 324.
Afhandling om Hushålln. til Sjös, 275.
Ailhauds pulver, 204.
ALM (JACOB) Profeſſor i Arte Obſt. 160, 282.
Almanach für Ærtze &c. 8, 15.
ALSTRÖMER (Baron och Canc. Råd) 353.
Ambra Griſea, hvad det år, 370.
Ammor, hvilka ej böra blifva det, 109.
Anthos, *Oleum*, gifver Fårniſa, 134.
Apothek i Tyſkland, 351.
Arſenic, medel däremot, 373.
AUBENTON (Franſk Hiſtoricus Natur.) 375.

BANKS

B.

BANKS (Præſid. uti K. Eng. Societ.) 371, 372, 373.
BANG (Doctor) 11.
BARFOT (Profect. vid Acad. i Lund) 190.
Barnafoderſkors ſkötſel för 200 år ſedan, 199.
Barnmorſka, deſs oförſtändiga upförande, 76.
Barnbörds-Hus i Köpenhamn, 10.
- - - i Stockholm, 10.
BÅCK (ABRAH. K. Arch. och Præſes i K. Coll. Med.) 8, 15, 88.
Benfår, 273, 355.
BERGER (von, K. Danſk Conf. Råd och Lifmed.) 5, 7, 13.
BERGIUS (P. J. Prof.) 15, 293, 303, 367.
BERGMAN (TORBERN, Prof.) 289, 310.
BERGSTRAL (JOH. Aſſeſſor) 46.
BESSON, 312.
BIERKANDER (CLAS) 326, 328.
Binnickemaſk, medel däremot, 291, 316, 399.
BJÖRNLUND (BENGT. Aſſeſſor och Prov. Med.) 92, 205, 270, 289, 325, 326, 399.
Blodpink, 81.
BLOM (CARL, Aſſeſſor och Prov. Med.) 47, 309, 316, 399.
Botaniſk Trägård i Lund, 249.
BRANDELIUS (LARS, Doct. och Adjunct) 160, 173, 188, 205.
BRANNIUS (J. W.) deſs bref til Aſſeſſor LUND, 199.
Bronzera, pulver därtil, 310.

Bröſtvårtor, Såra, medel däremot, 289.
BRUNNICKE (K. Danſk Prof.) 14.
BUCKHAVE (Doctor) 11, 354.
BUFFON (Grefve, och Franſk Hiſtor. Nat.) 374.
Bulbocerus, 308.

C.

Caffé, Svenſkt, 203.
Calendarium Faunæ, 329.
- - - Floræ, 328.
CALLISEN (K. Danſk Prof.) 9, 11, 12.
Camfer af Pulſatilla, 133.
Cantharides, deras nytta i Kikhoſta, 51. ſq.
- - - ſkadeliga vårkan, 81.
Cataracta, 320.
CHRISTOFFERSSON (AND.) 188, 399.
CIRILLO (Prof.) 330.
CLERK (Svenſk, Apoth. i London) 370.
Colique, medel däremot, 101, 102, 104.
Collegium Sanitatis i Pomern, 352.
- - - i Nancy, des Pris-frågor, 218.
COLLIN (JOH. HENR. Prof.) 311.
Colocyntis, 329.
CÔME (FRERE, Franſk Sten-Operateur) 399.
CONDAMINE (Franſk Acad.) 390.
Conium, deſs nytta i Kikhoſta, 41 ſq.
Convulſioner, bot däremot, 386.
CRELLS Chemiſch. Journal, 129.

D.

DALBERG (NILS, Bergs-Råd) 49, 329.

DANIEL (CHR. FR., Doctor) 15.
Dentellaria, deſs nytta, 267, 268.
Dentition hos Barn, Prisſkrifter dårom, 108.
Diarrhoé, medel dåremot, 12, 205.
DOEVEREN (v. Prof.) 388.
DOULCET (M. D.) 214.

E.

ECKHOFF (ERNST. FR.) 319.
EKMARK (Prov. Med.) 340.
Ekållons Decoct, 202.
Elaſtiſka Kådan, 133, 390.
Elephanthiaſis, 13.
Emetiſke medels nytta i Pleureſie, 319.
Entero-Epiplo-Omphalos, 309.
Enterocele, Ljumſke-bråk, 146.
Epidemier i Stockholm, ſe Våderlek.
Epilepſié, bot dåremot, 290.

F.

FABRICIUS (Profeſſor) 308, 374.
FAXE (ARVID, Amir. Med.) 28, 276, 307.
Feber: Intermittent, 11.
- - puerperal, 10, 215, 223.
FEUCH (Doct. och Stads-Ph.) 190,
Folkmängden i Riket, 387.
FONTANA (de, Botanicus) 375.

FORSSLIN (MICH. Präſt) 88.
FORSTER (Prof.) 320.
FOTHERGILL (Doctor) 40.
Fotvatn, deſs nytta, 356.
Förſtoppning, envis, bot däremot, 265.
Förteckning på döde i Stockholm under 6 år, och i hvad ſjukdom, 238.
- - - Barn döde under 6 år, 243.
- - - - mördade Barn på 30 år, 277.

G.

Geum Carioph. ſ. Urbanum, 11, 161, 173, 188.
Gickt, 319, 326, 385, 386.
GRANT (M. D. Lazaretts Med. i Neyork) 2.
GREGOIRE (Franſk Chir.) den förſte ſom obſerverat Retrov. uteri, 77.
Griſsla, 306.
GRUNER (Hof-Råd) 8, 15, 358.
GULBRAND (K. Danſk Lifmed.) 8, 12.
Gummi Guajaci, prof på deſs godhet, 131.
Guſtavia, nytt Örtegenus, 369.

H.

HAARTMAN (JOH., Prof.) 48.
Hæmaturie, 81.
Hæmorrh. uteri, 104.
HAGSTRÖM (AND. J. Doct. och Profeſſor) 13, 146, 159, 160, 227, 321, 397, 400.

HALENIUS - - - (Prov. Med.) 28.
HALLENBERG (GEORG, Bruks-Medicus) 160, 231.
Hamburgſke Practici, 346.
- - - deras method, 349.
Handbok för Barnmorſkor, 231, 234, 278.
HASSELQVIST (M. D.) 360.
HEDIN (SVEN, Aſſeſſor.) 7, 220, 343, 363, 367.
Hernia incarcerata, 146.
HERNQVIST (Prof.) 13, 14.
HERSCHEL (Aſtronom) 374, 376.
HESSELIUS (AND.) 275.
HEYDENSTAM (. ERNST. v., Lifmed.) 399.
HIELM (P. J.) 305.
Himmelſtad Lunds Mineral-Brunn, 111.
HIORTBERG (FREDR. Chir.) 399.
HOFFMAN (ANTON, Lifmed.) 304.
- - - (DAN, Lif-Chirurgus) 304.
HOLMESKÖLD (K. Danſk Confer. Råd) 14.
Hufvudvärk, bot däremot, 386.
HUNTER (M. D. Anatomicus) 71, 75, 119, 151, 370.
Hydrophobie, 271, 312, 363.
Hygrometrum Floræ, 326.
HüPSCH (v. Baron) 174.
Hvitkål, deſs nytta i fotvatn, 355.

I.

Immebad, deras nytta, 312.

Influenza, (Febr. Catharralis) 342, 345.
Inſect Calender, 328.
Inſolation, 292.
Ipecacuanna, deſs kraft i Hæmoptyſis, 104.
- - - i Hæmorrh. uteri, 104.
- - - i puerper. Feber, 216.
Iſchias, 103.
ISLE (ROMé DE L', Franſk Aſtronom) 377.
JUSSIEU (Botan. Prof.) 374.

K.

Kikhoſta, afhandling dårom, 16.
- - - deſs orſak, 17 ſq.
- - - om hon år ſmittoſam, 19.
- - - ſammanhang med andra ſjukdomar, 23, 29.
- - - Cur, 32, ſq. 40.
Kina-Bark, ny ſort, 370.
- - - *qvarn*, 373.
Kol, Trå och Sten, 305.
Koppympning, anmärkning dårvid, 126, 244, 269.
- - - gammalt och nytt ſått, 157.
- - - huru den anſtålles i Franche-Comté, 110.
- - - jåmförelſe emellan flere ſått, 92.
KRAAK (JOH., Profeſſor) 13, 69, 143, 220, 231, 238, 278, 343, 400.

Kråftan, medel dåremot, 355.
Kållarhalsbår, deras vårkan, 291.
KÖLPIN (Juſt. Råd) 8.

L.

Lactuca Silveſtris, deſs kraft, 311.
LAPEIROUSE (Baron, Ph. P.) 327.
Lazarettet i Köpenhamn, 7, 220.
- - - Paris, 375.
- - - Stockholm, 223.
Ledum paluſtre, deſs nytta, 46, 47, 48, 205, 325.
LEONHARDI (Prof.) 320.
LETTSOM (J. C.) 16, 51.
LEVRET (ANDRéS, Accoucheur) 399.
LINDESTOLPE, deſs Biographie, 228.
LINNé, (CARL v., Prof.) 15, 367.
Luftſyra, deſs nytta, 66, 67, 265, 274.
Lungprof, nytt, 357.
LUND (GABR. Aſſeſſor) 13, 16, 230, 266, 277, 278, 400.
- - - deſs ſått at bota Kikhoſta, 51.

M.

MACQVER (Franſk Chem. Prof.) 391.
Mal, at fördrifva, 386.
Manie, bot dåremot, 290.
MANNERCRANTZ (FR. W.) 289.
MARGGRAF (AND. SIGM. Chymicus) 304, 399.
MARKE (DE LA, Botanicus.) 375.

Maſkar i urin, 106.
MÉNADIE (qvackſalfvare.) 351.
Mercurius Corroſ. Albus, deſs kraft utvårtes, 330.
- - - *dulcis*, deſs nya præparation 145.
Metaſtaſis Lactea, 230, 270.
MEZA (M. D.) 11.
MILLMAN (M. D.) 370.
Miſsfall, fórment, 56.
Miſsfoſter, 310.
Mola, 68.
Monetas Salva, 289.
MONNIER (Botanicus.) 375.
MONTIN (LARS, Aſſeſſor.) 399.
Montinia, 369.
MURRAY (AND. Prof. och Ridd.) 49, 304.
- - - (ADOLF, Prof.) 275, 279, 308.
Muſkot, Botaniſk beſkrifning dårpå, 325.
MÜLLER (Juſt. Råd.) 14.
Mórdade barn på 30 år, 277.

N.

Nafvelbråk, 309.
Neptunus, ny Planet, 376.
Nipa, en Palm, 386.
NOOTH (Öfver Int. af Lazar. i N. Amer.) 3.
NYANDER (JOH. C., Prov. Med.) 28.

O.

ODHELIUS (J. L. Aſſeſſor.) 5, 78, 174, 268, 279.

279, 314, 323, 325, 331, 344, 356, 398, 400.
Oedema pedum, 273.
OLEVELDT (Stads-Chir. i Stockh.) 363.
Oleum Cajoput, 385.
Ophthalmie, bot däremot, 385.
Opium, deſs kraft i Veneriſka tilfällen, 1, 316.
- - - *i Spasmodiſke* tilf. 101, 102, 290.
Ornithologie, 327.

P.

PALLAS (Prof.) 342.
PARIS (M. D.) 157.
PARKER, upfinnare af en Bränſpegel, 374.
Pharmacopoea Pauper. Hamb. 348.
- - - *Edinburg*, ny edition, 377.
PFEIFFER (JOH. M. D. Aſſeſſ.) 227, 400.
PIHLGREN (JOH. M. D.) 160.
Podager, bot däremot, 386.

R.

Rabies, deſs orſak, 216, 271, 312.
RAMSTRÖM (CHRIST. LUDV. Aſſeſſ.) 394, 399.
- - - deſs Obduction, 397.
Rhevmatiſm, bot däremot, 385.
RETZIUS (Prof.) 248, 369.
Retzia, 369.
RIBBEN (CARL, Aſſeſſor.) 56, 66, 265, 279, 315.
ROGIER (GIDEON HERM. DE, M. D.) 1, 345.

RO-

ROSENBLAD (EBERH. Prof.) 288.
ROSENSTEIN (NILS, Arch. m. m.) 15.
RUDBECK den åldre, 228.
Råform, bot däremot, 386.
Rödſot, 273, 276, 325.

S.

Sabadillæ Semen, 389.
SAHLBERG (JOH. Aſſeſſor.) 399.
Salix, deſs nytta, 288.
SALOMON (ELIAS) 304.
Samling af Rön och Uptäckter, 392.
SANTI (GIORGIO, Prof.) 330.
SAXTORFF (Prof.) 9, 237.
SCHéELE (Apothekare) 146, 320, 324, 327, 374.
SCHULZEN (JACOB, Bruks-Chir.) 318.
SCHULZENHEIM (DAVID v. Profeſſ. och Ridd.) 280.
- - - (CARL FR. Aſſeſſ.) 279, 344.
SCHUPPACH (qvakſalfvare) 362.
SCHÖPFF (JOH. DAN. M. D.) 1.
Silkesmaſk, ny, 307.
Skabb, 267.
Skrån-Måſen, 386.
Skålſpeck, deſs nytta, 50.
Snuffebren (ſe Influenza) 340.
Societas Medica, Hafnienſis, 12, 136.
- - - Hamburg. 346, 348.
- - - *Londin*, 70.
- - - Pariſienſis, 108, 377.
SOLANDER (DAN. M. D.) 304, 371, 372.

Solſling, 292.
SONNE (DE LA, Franſk Lifmed.) 376.
Sparrmannia, 369.
SPARSCHUCH (HENR. Aſſeſſor.) 231.
STAPELMOHR (K. Lifmed.) 90.
Sten i Njuren, dödelig, 298.
Stordtare, 326.
Stralſund, Practici där, 353.
Strix Aluco (Haruglan) 328.
STRANDBERG (ZACH. Aſſeſſor) 45.
SUMAIRE (M. D.) 267.
Svamp i hjernan, dödelig, 398.
Svin-Caſtaniers nytta, 204,
Synchondrotomien, 388.
Syra af Wallraf, 135.
Syſtema Ægritudinum &c., 15.
SÖDERBERG (DAN. HENR. M. D.) 310.

T.

Tandvärk, bot däremot, 385.
TENGMALM (P. G. Studioſus) 328.
Tenn, förſvaflat, 310.
Theatrum Anat. i Hamburg, 347.
THUNBERG (C. P. Prof.) 307, 325, 327, 328, 385, 386.
Thunbergia, 369.
THURLING (ER. M. D.) 292.
Tinctura Colocynth: 266, 329.
- - - *Guajaci* nytta i Gickt, 319.
TODE (JOH. CLEM. Prof.) 8, 9, 361.
TRENDELENBURG (CASP. M. D.) 100, 227, 266.
TRILLER (DAN. W. Prof.) 304.

TRON-

TRONCHIN (Franſk Lifmed.) 15, 362.

U.

Ulcera cacöet:, 273.
Uria Grylle, 306.
Urin, maſkar däruti, 106.
Uterus, deſs hæmorrhagie, 104.
- - - omſtjelpning, 69, 70, 119, 121, 122, 116, 136, 141, 149, 150, 282.

V.

Vena Cava, deſs ſynnerliga ſtållning, 308.
Veneriſka ſjukdomar, 1, 318, 330.
Veterinair-Skola i Köpenhamn, 13, 14.
- - - i Skara, 13.
VICQ-D'AZIR (Franſk Academicus) 377.
Viola tricolor, deſs nytta, 266, 273.
Vitrum Antim. Cerat, deſs nytta, 273.

W.

WAHLBOM (JOH. G. Aſſeſſor.) 46.
WARGENTIN (PER, Secr. o. Ridd.) 243, 387.
WASSMOUTH (ER. Holl. Paſtor) 202.
Watn, at befria från förrutnelſe, 307.
Wattuſot, om därvid bör drickas eller ej, 213.
bot däremot, 311.

WEBER (Chemiſt) 174.
- - deſs Froſsmedel, 250, 257.
- - - - anmärkningar därvid, 258.
WESTPHAL (Archiater) 351.
WESTRING (JOH. M. D.) 111.
WICKMAN (DAN. M. D.) 279.
WINSLOW (Chirurgus) 11.
WRIGHTSON (VILH.) 312.
WÅHLIN (AND. Aſſeſſor) 47.
Wåderlek och gångbara ſjukdomar i Stockh.
Jan., Febr., Martii 1782, 190.
April, Maji, Junii, 331.
Jul., Aug., Sept., 377, 384.

Z.

ZANDT (M. D. Pr. Med.) 27.
ZWINGER (JOH. RUD.) 24, 33.

Å.

ÅKERBERG (MATTH. Med. Cand.) 288.

Å.

Ättika, ſått at Conſervera, 327.

Ö.

ÖDMAN (SAM.) 306, 329, 386.

Tryckfel:

P. 77, lin. 2, läs: emot Os coccygis.
P 248, lin. 25, läs: Retzius.
P. 324, lin. 4, läs: SCHéELE.
P. 376, lin. 26, läs: Icon.
Direct. MARGGRAFS dödår af förſeende 2 gånger införd, neml. p. 304, 309.

BRITISH MUSEUM
JUN 28